Henriette Yvonne Stahl

fratele meu, omul

Editura Minerva

HENRIETTE YVONNE STAHL

FRATELE MEU, OMUL

Ilustrația copertei : *Dan Stanciu*

HENRIETTE YVONNE STAHL

FRATELE MEU, OMUL

cu o prefață de

CRISTIAN MORARU

EDITURA MINERVA

București, 1989

Textul volumului de față este reprodus după ediția : Henriette Yvonne Stahl — *Fratele meu, omul,* București, Editura Minerva, 1973 (seria „Ne varietur").

ISBN 973-21-0117-2

PREFAȚĂ

Fără a constitui ceea ce îndeobște se numește un „caz", Henriette Yvonne Stahl reprezintă o situație specială în literatura română a acestui secol. Tipologic, din punct de vedere istorico-literar și chiar valoric, „clasarea" acestei autoare suficient de interesante pentru a „provoca" reacțiile criticii dintotdeauna nu s-a produs. Elogiată din primul moment de Ibrăileanu [1] pentru examenul „obiectiv", lipsit de inutile ornamentări, al lumii rurale, primită apoi prompt și încurajator de critici altminteri nu foarte dispuși la omologări formale, Henriette Yvonne Stahl a beneficiat deopotrivă de atenția analitică a criticii postbelice. Autoare a unei opere nu extrem de întinse, dar acumulîndu-se totuși relativ ritmic de-a lungul a șase decenii [2], ea nu a ocupat încă ferm o „căsuță" a sa în tabloul mendeleevian al prozei româ-

[1] P. Nicanor [Ibrăileanu], *Voica*, în *Viața românească*, an. XVI, nr. 10, octombrie 1924, p. 167—168.

[2] Iată și bibliografia completă a titlurilor romancierei, nuvelistei și poetei : *Voica* (București, Ancora, 1924. Alte ediții : București, E.S.P.L.A. 1957 ; București, E.P.L., 1966 ; ediție ne varietur : București, Editura Minerva, 1972 ; traducerea franceză : în revista *La Courte Paille*, nr. 1—4/1932) ; *Mătușa Matilda*. Nuvele (București, Cultura Națională, 1934. Alte ediții : București, E.P.L., 1967 ; București, Editura Minerva, 1977) ; *Steaua robilor*. Roman (București, Editura Adevărul, 1934. Alte ediții: București, Minerva, 1979) ; *Între zi și noapte*. Roman (București, Editura Contemporană, 1941. Alte ediții : București, E.P.L., 1968 ; ediție ne varietur : București, Editura Minerva, 1971 ; traducerea franceză : *Entre le jour et la nuit*, traduit du roumain par l'auteur, Paris, Editions du Seuil, 1969) ; *Marea bucurie*. Roman (București, Forum, 1947. Alte ediții : București, Editura Eminescu, 1970 ; ediție ne varietur : București, Editura Minerva, 1974), *Fratele meu omul*. Roman (București, E.P.L., 1965. Alte ediții : ediție ne varietur : București, Edi-

nești (căci, desigur, ea este în primul rînd o prozatoare, mai precis o romancieră, deși a publicat și epică de dimensiuni mai limitate). Evident, instalarea într-o asemenea „căsuță" nu poate fi aproape niciodată constatată cu deplină exactitate. Și, apoi, „fixarea" unui scriitor, fie la nivelul receptării critice „calificate", fie la cel al gustului public, nu se produce la o dată precisă, nu este nici pe departe un fenomen ireversibil și, mai ales, nu apare tuturor în aceeași lumină. Constați totuși că, odată închegată și chiar încheiată, cuprinsă deja de conul de umbră ce urmează intrării multor autori în postumitate, literatura Henriettei Yvonne Stahl nu și-a trasat acel spațiu propriu, mai mare sau mai mic, în domeniul prozei noastre. După moartea scriitoarei (1984), rapoartările critice s-au diminuat, contribuind la permanentizarea unei stări de incertitudine ce amenință poate să se fixeze, cu timpul, într-o politicoasă indiferență. Nu trebuie însă, insist, scăpat din vedere faptul că exegeții nu au trecut decît în cîteva situații dincolo de etapa cronicii literare. De asemenea cu unele excepții [1], ei nu au încercat evaluări globale. Iată de ce nu a fost posibil un „consens", fie el și provizoriu, fie el obținut în urma unor dispute și servind ulterior eventual drept „acoperire" pentru „clasarea" unei venerabile prozatoare la unul din nivelele mai puțin onorante ale ierarhiilor în vigoare. Sigur, nu poate fi sperat acest lucru în cîteva pagini și mai ales într-o discuție centrată asupra unuia dintre romanele Henriettei Yvonne Stahl. Mai ales că un consens implică o confruntare de poziții, ceea ce actualmente nu există și, lăsînd de-o parte unele intervenții critice interbelice, nu s-a întîmplat nici la data apariției primelor cărți. O reluare

---

tura Minerva, 1973) ; *Nu mă călca pe umbră. Fragmente din memoriile lui Onofrei, scrise de el însuși, deși, din pudoare, la persoana a treia de altcineva* (București, E.P.L., 1969, Alte ediții : volumul va fi reluat în *Mătușa Matilda. Nuvele*, București, Editura Minerva, 1977). *Orizont, linie severă.* Versuri (București, Editura Eminescu, 1970) ; *Pontiful.* Roman (București, Editura Eminescu, 1972, seria „Romanul de dragoste") ; *Lena, fata lui Anghel Mărgărit.* Roman (București, Editura Cartea Românească, 1977) ; *Drum de foc* (București, Editura Eminescu, 1981). Prozatoarea s-a manifestat și ca traducătoare, oferind versiuni românești din M. Brion, Emily Brontë, J. Galsworthy, A. Maurois, E. Sue, Shikibu Murasaki, Rabindranath Tagore.

[1] V. paginile sintetice acordate Henriettei Yvonne Stahl de Ov. S. Crohmălniceanu în primul volum al *Literaturii române între cele două războaie mondiale* (ediție revăzută, București, Editura Minerva, 1972, p. 429—432) dar care nu au cum să ia în seamă și ultimele cărți. Aceeași situație la Al. Piru, *Panorama deceniului literar românesc 1940—1950* (București, E.P.L., 1968, p. 310—313).

serios abreviată a unor fapte nu este, de aceea, inutilă, în încercarea de elucidare a unei situații, cum spuneam, triplu „provocatoare", în măsura în care, axiologic, tipologic și istorico-literar, contactul cu opera nu-ți dă senzația (liniștitoare pentru orice critică) a păşirii pe un teren ferm, consolidat, demarcat.

Într-adevăr, provocatoare a apărut proza scriitoarei de la bun început. Reacția încurajantă a lui Ibrăileanu se explică tocmai prin impactul romanului de debut, prin coerența unor „structuri de apel" care au găsit la criticul *Vieții românești* un mediu de rezonanță favorabil. Ce-i drept, acesta a „selectat" din cartea debutantei elementele ce conveneau unei anumite viziuni poporaniste asupra universului țărănesc. E adevărat, „obiectivitatea" autoarei era, indiscutabil, o calitate certă ce merita salutată, mai ales că „martora" naratoare, cea care relatează drama Voicăi, apărea ca o ființă sensibilă, predispusă la recluziuni livrești și trăiri intense, în mijlocul unui brutal decor de vacanță (și trebuie spus de pe acum că eroinele Henriettei Yvonne Stahl vor îmbina întotdeauna gracilitatea, feminitatea suavă, intelectualitatea și chiar un anume rafinament inefabil cu o reală forță interioară, cu capacitatea de a suporta — și chiar provoca — situații dintre cele mai tensionate). Numai că acea obiectivitate era mult mai puțin interesată de „zugrăvirea mediului", de cartografierea conștiincioasă, cu tuşe naturaliste, polemice, a unei lumi dure, conflictuale (iar cînd se va manifesta, din circumstanțe conjuncturale, un asemenea interes, în ediția din 1966, rezultatul nu va fi dintre cele mai convingătoare). Trăsătură care de asemenea se va menține și chiar intensifica, „detașarea", „obiectivitatea" [1], stilul economic, rece, consemnativ, fără complicații retorice, se vor aplica unui conținut psihic și mult mai puțin decorului în care se manifestă acest conținut. În plus, încă de pe acum, „obiectivitatea" se va traduce într-o proză cu vagi tente behavioriste : sînt înregistrate, cu precădere, gestul, comportamentul ades intempestiv, impulsul caracterizant, reacția psihică și nu atît *procesualitatea* complicată, lăuntrică, din spatele acestora. Conflictele există, firești, și sînt tot de natură psihologică. Dar prozatoarea se va mulțumi (e un fel de a spune) să le enunțe. Să le determine palierul mental, volițional, afectiv, conștient sau infraconștient la care ele acționează. Ea nu se va pierde în lungi despicări ale firului în

[1] Pe care Lovinescu o va numi și valida de asemenea, căci răspundea imperativului enunțat în *Istoria literaturii române contemporane* privitor la evoluția epicii către forme mai „obiective", desprinse din sentimentalismul sămănătorist. Numai că el va vorbi de „lipsă de lirism" (*Istoria literaturii române contemporane, 1900—1937*, București, Socec. f.a., p. 310).

patru, pretins „analitice“ și care au putut provoca tratarea de către unii critici a literaturii psihologice drept „pisălogică“. Romanele Henriettei Yvonne Stahl se anunță încă de pe acum, drept foi de observație clinică, notînd alert evoluția pacientului și hazardîndu-se mai puțin în ipoteze etiologice. Bineînțeles, explicațiile vor apărea și ele. De regulă, însă, acestea survin spre final și sînt imediat valorificate etic, problematizate, extrase din contextul pur psihic pentru a primi o soluție la nivel intelectual (dar care poate fi nu atît propriu-zis intelectuală, rațională, cît irațională, atingînd soluții creștine, în spirit dostoievskian, sau chiar oriental). Oricum, ceea ce ar trebui reținut pentru moment este faptul că, într-o ambianță comună literaturii poporaniste și chiar sămănătoriste (v. schițele lui C. Sandu-Aldea, de pildă), Henriette Yvonne Stahl întreprinde, cum spunea Pompiliu Constantinescu [1], o „anchetă psihologică“, „creionînd“ prin urmare „reale categorii psihice“. Este, în fond, ceea ce romanciera va face necontenit de aici înainte, chiar dacă într-un decor citadin. Și cum nici acesta nu va conta prea mult în economia artistică a cărților ce vor veni (decît cu mici excepții), nici geografia rurală a *Voicăi* nu va rămîne decît ca scenă a unor violente confruntări instinctuale (în principal aceea dintre obsesia funciară a protagonistei, adevărat omolog al lui Ion, și încăpățînarea autocrată, de stăpîn al pămîntului, dovedită de Dumitru, soțul eroinei). Într-adevăr, conflictul „categoriilor psihice“, nu atît al unor indivizi, cît al unor tipuri dominate de impulsuri profunde, abisale chiar, este ceea ce marchează extrem de acut o asemenea literatură. De aceea, preocuparea centrală, de la început afirmată și consecvent menținută, are în vedere un *orizont intersubiectual* abscons, relațiile tulburi dintre inși marcați de pasiuni și porniri individualizante extreme, nu „observația socială“. Cîtă este, și cu precădere în prozele mai scurte, interesate de „medii“, aceasta reiese indirect. După cum tot indirect reies raportările eului individual la cel colectiv și la lume în general, de unde și posibile indicații referitoare la „filosofia de viață“ a personajelor (atîta vreme cît autoarea însăși nu o expune, limpede, ca pe o morală de regulă amendabilă, oricum ameliorabilă în urma unei „iluminări“, spre final).

Problemele de ordin istorico-literar la care făceam aluzie și care tind să se localizeze pentru moment într-o zonă de ideologie culturală, iată, deja apar, sub forma unui interesant paradox,

[1] Pompiliu Constantinescu, *Henriette Yvonne Stahl : „Voica“*, în *Scrieri 4*, ediție îngrijită de Constanța Constantinescu, cu o prefață de Victor Felea, București, Editura Minerva, 1970, p. 606—607.

e drept, mai greu sesizabil. Sprijinită de cercul poporanist (publicată şi prezentată de Ibrăileanu, remarcată de Sadoveanu [1]), Henriette Yvonne Stahl elaborează încă de la prima carte o literatură de indiscutabilă filiaţie modernistă ale cărei trăsături se vor preciza tot mai mult, pe linia inaugurată în *Voica*. Derutantă, „inspiraţia rurală", filtrată totuşi printr-o perspectivă eminamente urbană, analitică, intelectuală, aceea a naratoarei-personaj martoră la evenimentele relatate, a putut abate atenţia de la specificul unei arte epice care adoptase preocupări, instrumente şi cîmpuri de investigaţie moderne. Bineînţeles, nu e aici locul cel mai potrivit pentru a defini modernismul, fie şi numai acela epic. Notînd însă o anume radicalizare şi fixare a prozei Henriettei Yvonne Stahl, o dată cu unele nuvele din *Mătuşa Matilda* şi mai ales cu romanul *Steaua robilor*, lucrul acesta trebuie făcut, fie şi printr-o schiţă sumară. Prin „radicalizare" trebuie înţeles în acest caz „îndreptarea autoarei spre sondajul psihologic" [2]. Acesta preexistă, fără îndoială, nuvelelor, numai că, aplicat asupra unor indivizi infinit mai complicaţi sub raport intelectual şi afectiv, manifestîndu-se în spaţii citadine şi chiar internaţionale, are de prospectat adîncimi mai mari, iar discursul analitic poate prolifera pe suprafeţe mai întinse. De aceea, consecinţele sînt mai consistente sub raportul conţinuturilor interioare luminate dar cred că putem vorbi de extensia unor suprafeţe existente deja, la scară inferioară, în *Voica* (pentru a nu mai aminti latura instinctuală a comportamentului dovedit de eroii şi — mai ales — eroinele Henriettei Yvonne Stahl, afirmată în cartea de debut şi exploatată apoi permanent). Desigur, povestirile nu devin automat simple jocuri de umbre chinezeşti. Mai toate personajele au o identitate a lor, precisă, un trecut şi speranţa, chiar dacă tulbure, a unui viitor benefic. O distincţie totuşi se poate face. Anume aceea între cunoscutul text intitulat *La „Bătălia de la Port-Arthur"*, apreciat pînă şi de Călinescu [3] (despre care nu se poate spune că ar preţui în chip deosebit proza Henriettei Yvonne Stahl), şi, să spunem, *Nu poate fi...* Primul circumscrie o zonă de

---

[1] *De vorbă cu D-ra Henriette Yvonne Stahl*, interviu de Isaiia Răcăciuni, în *Facla*, an. XII, nr. 391, 12 ianuarie 1931, p. 3 (apud *Romanul românesc în interviuri. O istorie autobiografică*. Antologie, text îngrijit, sinteze bibliografice şi indici de Aurel Sasu şi Mariana Vartic, vol. III (R—S), partea a II-a, Editura Minerva, Bucureşti, 1988, p. 487.

[2] Ov. S. Crohmălniceanu. *op. cit.*, p. 430.

[3] G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, Bucureşti, Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă, 1941, p. 659.

inspirație specifică prin tradiție realismului de tip Balzac (v. *La Maison du Chat-qui-pelote)* sau Zola *(L'Assommoir).* Aici, modestul restaurant este, asemenea birtului, prăvăliei în genere etc., unul din „toposurile" proprii realismului pozitivist, cu tendință descriptivă și caracterologică. Locul cu pricina este sesizat ca mediu ideal pentru studierea unor tipuri, pentru închegarea unei „atmosfere", a unor conflicte îndeobște centrate în jurul banului. Familia, societatea, apoi, într-o stratificare bine studiată chiar dacă reprezentată preponderent prin pătura comercianților fără prea mare stare și a clientelei lor similare, existența de zi cu zi a acestora — toate sînt ușor de surprins prin apelul la o asemenea convenție literară, ideală, aș spune, în calitate de spațiu privilegiat al intersectării destinelor. O lume pestriță și vociferantă în continuă mișcare, slujbași umili și chiriași ce nu pregetă a-și fructifica financiar tribulațiile erotice prin contractarea unor căsătorii avantajoase, dar mai ales familia puternic individualizată pe tipuri a „domnului Tocle", patronul cîrciumii, populează acest spațiu, repet, cum nu se poate mai nimerit întrucît este susceptibil de a concentra un univers uman împreună cu micile și marile sale drame. Mișcarea rapidă, un neistovit du-te-vino, o existență intensă, animată de ritmul comercial al locului unde se desfășoară, nu ar fi fost mai nimerit plasate altundeva. Iar amintitele drame, de asemenea, se nasc și se rezolvă în nemijlocită legătură cu viața cîrciumii, mai precis cu substratul ei financiar. Din nou merită remarcat că scandalul erotic și punerea la cale a unui mariaj aplanant prin stabilirea preliminară a unui acord pecuniar este un loc comun al realismului tradițional. În *La „Bătălia de la Port-Arthur"* Evridichi, „domnișoara Ridiche", „sora „domnului Tocle", se lasă sedusă de un chiriaș isteț, în urma cărui fapt va da naștere, cum spun copiii cartierului, unui „Ridic". La capătul unor tratative animate și larmoaiante, nu fără scenele teatrale de rigoare, situația se va rezolva printr-o căsătorie profitabilă tuturor. Rămîne însă, pentru „domnișoara Ridiche", senzația tulbure a inconfortului interior. Ceilalți și-au atins scopurile pe seama vieții ei și acum își savurează succesul. Ea, însă, continuă să fie străină într-o lume de care a fost tratată ca obiect indiferent al unei tranzacții : „Singură domnișoara Evridichi distonează. De altfel, dumneaei niciodată nu a știut să se adapteze mediului. Într-o familie, fie ea cît de unită, întotdeauna se găsește cîte-un membru care să nu fie ca ceilalți.

Palidă — «lămîie», cum îi zice cu obișnuitul spirit de observație domnul Tocle — domnișoara Evridichi tușește, obosește. Poate o fi și din pricina copilului pe care trebuie să-l poarte...

De cîtva timp, i se pare că e din nou însărcinată. Înspăimîntată, nu ştie cum să anunţe această boroboaţă a ei domnului Tocle. Cu ochii holbaţi, se uită ceasuri întregi la mititeii şi fleicile ce se frig.

Printre gard, copiii strigă la ea în cor, cînd o prind singură :

— Domnişoara Ridiche a făcut un Ridic ! Domnişoara Ridiche a făcut un Ridic !...

Şi domnişoara Ridiche simte cu groază că o să mai facă unul."

Acest sfîrşit de nuvelă este destul de interesant, în sensul că el nu propune o soluţionare a conflictului pe deplin în sensul cunoscut al realismului clasic. Personajul rămîne un „inadaptabil" dar e incapabil să-şi gîndească situaţia. Comicul, cît există, e dublat de semnificaţii dramatice iar feminitatea eroinei, postura ei de victimă sînt oarecum private de compătimirea noastră integrală. Aceasta pentru că o anume incapacitate mentală, neputinţa de a *trăi* pînă la capăt suferinţa şi de a se elibera de limitele impuse, psihismul tulbure şi altele de acest fel împiedică constituirea personajului în victimă deplină. Persistă în jurul ei o aură de mister şi indecizie comună feminităţii Henriettei Yvonne Stahl iar lipsa unei soluţii epice nete, în epilogul textului, e de natură a menţine totul cumva la periferia limpidităţii realiste cu care ne-a obişnuit marea proză a secolului trecut. Controlul fluxului narativ ajunge astfel să conteze mai puţin (ca şi descripţiile exterioare), reflectorul fiind centrat pe psihologia nebuloasă a eroinei, dar, ca şi pînă acum, fără fastidioase imersiuni în profunzimile mentalului.

Mult mai ferm se pot face aceste afirmaţii în cazul celui de-al doilea text amintit. Insistînd cu superioară atenţie asupra unui conflict erotic, *Nu poate fi...* renunţă cu brutalitate la butaforia realistă vie şi plauzibilă din nuvela anterior discutată. Psihicul complicat, capabil de trăiri totale, în registrul unei consecvenţe mergînd pînă la obsesiv şi maniacal, subconştientul ce irumpe pentru a guverna un comportament cvasisomnambulic, automat — iată zonele cercetate acum cu o atenţie ca şi exclusivă. „Decorurile", detaliile exterioare contează tot mai puţin.

„Acţiunea" se poate petrece oriunde [1], „localizarea" ei este de multe ori un gest arbitrar. În *Table d'hôte*, cîrciuma lui Tocle este

[1] Vorbind despre o altă carte, *Marea bucurie*, unde scena principală a faptelor e tot o pensiune, Al. Piru o consideră „un roman fără suficientă localizare în spaţiu, părînd o traducere" *(op. cit.*, p. 311). Observaţia este importantă ; ea ar trebui totuşi să conducă la îndreptarea atenţiei către veritabila „localizare" din proza Henriettei Yvonne Stahl. Anume aceea a conflictului, de cele

substituită de „pensiunea Sussmann", „loc" de asemenea clasic, populat cu figuri ce se reţin. Se reţine totuşi mai bine ceea ce pune în mişcare acele figuri şi care de regulă la Henriette Yvonne Stahl este o realitate interioară absconsă surprinsă în plină sau iminentă erupţie.

Toate acestea se adună şi clarifică în *Steaua robilor*, cartea ce stabileşte aproape definitiv tipologia romanescă ilustrată de aici înainte de Henriette Yvonne Stahl. Discutînd-o, fie şi în trecere, majoritatea problemelor lăsate în suspensie de istoria literară (în ceea ce priveşte „locul" autoarei), dacă nu capătă automat o rezolvare, cel puţin pot fi aduse într-un concret mai fertil decît raportările critice curente, majoritatea circumstanţiale.

Respins în treacăt de acelaşi Călinescu, romanul s-a bucurat totuşi de atenţia şi chiar preţuirea comentatorilor vremii. Spirite prevenite şi rafinate precum (din nou) Pompiliu Constantinescu, E. Lovinescu, Ş. Cioculescu [1] sau Mihail Sebastian [2] s-au arătat interesate de noile soluţii aduse de romancieră unor probleme, am văzut, de dată mai veche. Cît îl priveşte pe ultimul, acesta vede în roman chiar un serios salt calitativ, deşi, dacă ţinem cont de cele spuse pînă acum, saltul (care poate fi, e drept, şi calitativ), constă mai ales în *fixarea* deplină a stilului şi sferei de interes, dublată de renunţarea la elementele accesoriale. „*Voica* — spune totuşi Mihail Sebastian — era o povestire confuză, pe alocuri idilică, în totul naivă şi stîngace. *Mătuşa Matilda*, o serie de schiţe subtile de analiză, care îşi obosea însă repede resursele. Cu aceste două cărţi, d-ra Stahl îşi cîştigase dreptul de a fi

---

mai multe ori interior, cum foarte bine se va vedea în *Între zi şi noapte*. Interesează, la autoarea noastră, nu geografia exterioară în care se mişcă personajele, ci aceea lăuntrică, mediul unde are loc mutaţia psihică. Dramele Henriettei Yvonne Stahl „au loc" într-o lume, dar nu în aceea „ambientală", ci în lumea interioară. Prozele autoarei sînt, de fapt, fenomenologia acestor drame, inclusiv prin punerea în paranteză a detaliilor „exterioare" ce nu ţin de „spaţiile nevăzute". Sigur că, din acest punct de vedere, *Marea bucurie* nu e „aproape deloc roman de observaţie obiectivă a realităţii" (*idem*, p. 313). Numai că, asemenea tuturor „analiştilor" (dincolo de deosebiri), de la Mircea Eliade la Al. Ivasiuc — pentru a rămîne în spaţiu autohton —, lumea „nevăzută" a psihicului are nu mai puţin dreptul de a fi numită „realitate" şi, în consecinţă, de a fi investigată.

[1] Şerban Cioculescu, *Aspecte epice contemporane*, în *Revista Fundaţiilor Regale*, an II, nr. 8, 1 august 1935, p. 417—420.

[2] Mihail Sebastian : *Henriette Yvonne Stahl : „Steaua robilor"*, în *Eseuri. Cronici. Memorial.* Ediţie îngrijită şi prefaţă de Cornelia Ştefănescu. Editura Minerva, Bucureşti, 1972, p. 290—294.

așteptată [1]. Locul său în literatura românească era însă destul de indistinct, destul de impersonal." Cu observația suplimentară că acest loc, în mare, s-a menținut pînă astăzi, să notăm, nu fără surprindere, afirmația referitoare la „idilismul" cărții de debut. Și să mai spunem că, eventual, acesta ar putea fi înțeles ca elementul de contrast principal cu *Steaua robilor*, roman căruia astfel recenzentul îi poate determina mai net calitățile și specificul : „*Steaua robilor* rupe dintr-o dată linia scrisului său și îl aruncă spre nebănuite posibilități. Larg în cuprindere epică, lapidar și intens în momentele dramatice, precis în desemnarea unei situații, subtil în urmărirea ecourilor ei psihologice, romanul acesta revelează un scriitor sensibil și sobru, foarte atent la cele mai îndepărtate vibrații interioare, dar foarte exact în exprimarea lor nuanțată.

Nici un moment fals în această carte, nimic retoric, nimic factice, nimic silit. Totul e natural, spontan, viu și simplu, în ciuda faptelor, care de multe ori sînt neașteptate, în ciuda oamenilor, care de multe ori sînt derutanți."

Pentru Călinescu, toate acestea sînt rezumabile într-un „feminism exagerat" [2], deși își începe capitolul consacrat Henriettei Yvonne Stahl afirmînd că literatura ei „este feminină întrucît se sprijină în chip discret pe problema fericirii femeii". Iată deci că argumentul este „tematic" și, la rigoare, consolidabil prin sesizarea preponderenței feminine în rîndul personajelor scriitoarei. E adevărat, un anume lirism al notației ar mai putea fi și el invocat, deși Lovinescu subliniază tocmai „virilitatea" stilistică a unei scriitoare ce renunță la „romanță" și „sentimentalism" [3]. Adevărul este că, nici în cazul *Stelei robilor* și nici în al altor romane, lucrurile nu sînt simple la acest capitol, iar conceptele uzuale ale criticii nu-și dovedesc o prea mare utilitate. Altminteri, plasarea Henriettei Yvonne Stahl printre prozatoarele de frunte ale literaturii române, imediat (poate chiar sub raportul stilului, cum recomanda același Lovinescu [4]) după Hortensia Papadat-Bengescu și înaintea Cellei Serghi, Luciei Demetrius, Sandei Movilă, a lui Ticu Arhip și a altora, ar putea fi liniștitoare pentru criticul neliniștit de autorii greu inseriabili. Mă întreb totuși cît de suficientă este, pînă la urmă, această operațiune. Incerti-

[1] Cum rezultă, de altminteri, și din numeroasele interviuri solicitate la momentul respectiv autoarei și poate mai ales din afirmațiile celor ce au luat interviurile cu pricina (a se vedea antologia întocmită de Aurel Sasu și Mariana Vartic, *ed. cit.*, vol. cit.).

[2] G. Călinescu, *op. cit.*, loc. cit.

[3] E. Lovinescu, *op. cit.*, p. 311.

[4] *Ibid.*

tudinile legate de atît de des pomenitul „loc" al romancierei, istoric, valoric și structural privind lucrurile, s-ar rezolva într-o oarecare măsură, dar nu cu adevărat mulțumitor (această precizare finală nu se vrea totuși și un semn al absenței conștiinței relativității necesare în oricare din mereu provizoriile clasificări ale criticii).

*

De la *Steaua robilor* înainte, trecînd prin performanța pe bună dreptate elogiată [1] a romanului *Între zi și noapte*, ce încheie seria celor apărute în anii patruzeci, incertitudinile cu pricina pot fi rînd pe rînd examinate, cu rezultate cît de cît „pozitive". Fixarea autoarei permite acest lucru chiar dacă, bineînțeles, nu se poate spera o eliminare totală a „necunoscutelor". Romanele amintite, inclusiv *Fratele meu, omul*, la care mă voi opri mai mult, dar și ultimele, verifică tot mai mult opțiunile prozatoarei, mărturisite foarte devreme [2] și respectate pînă la *Pontiful* și *Drum de foc*: „În momentul cînd încep să scriu, știu perfect totul pînă la sfîrșit. Aș putea începe cu orice capitol. Construcția lăuntrică, scheletul este perfect. Cînd lucrez însă, ceea ce mă conduce e un sentiment muzical. Eu văd o carte ca o simfonie, cu absolut necesarele ei tranziții de ritm și atmosferă" [3]. Și : „în *Steaua robilor* prezint analiza unei despărțiri între o femeie și un bărbat, foarte tineri. Roman clasic ca formă și subiect. Originalitatea, dacă este, e a sensibilității. O temă simplă. De altfel socot că în artă nu există subiect, ci tratare". Iar altui intervievator, cu aproape aceleași cuvinte : „*[Steaua robilor]* este o carte de iubire. Mai precis : o carte de despărțire. Analizez procesul unei iubiri dintre un bărbat și o femeie, amîndoi foarte tineri. Singura problemă care domină acțiunea este dragostea. *[— Subiectul este așadar...]* -- ... inexistent. Cel puțin pentru mine. Cred că în artă subiectul e de o minimă importanță și că singurul lucru valabil rămîne tratarea". Rezumînd : o „intrigă" ca și neglijabilă, o „temă" de tot comună, aici, în *Steaua robilor*, dar și mai tîrziu. Dragostea, prietenia, despărțirea, relațiile dintre cîțiva indivizi urmărite în stricta lor evoluție, în melodia sinuoasă a pasiunii și umorilor, într-adevăr, dar cu mare economie, fără prezumții complicate expuse pe pagini întregi, însă cu fulgurante sondări în subteranele psihicului. Dar nu e mai puțin adevărat că asistăm la o îndelun-

[1] Ov. S. Crohmălniceanu, *op. cit.*, p. 431—432.
[2] V. interviurile din antologia menționată. *ed. cit., vol. cit.* p. 496—500.
[3] *Ibid.*

gată prelucrare a temei la nivel epic. Undeva, Henriette Yvonne Stahl dă o definiție cu totul interesantă a romanului prin opoziție cu nuvela (aș îndrăzni să spun : mai ales a romanului său), care poate lumina această „defalcare", „descompunere" epică a temei pînă la a da senzația unei foi de observație (cum anticipam deja) : „Romanul are o formă determinată. E greșit cînd se spune că o nuvelă mai lungă ar putea fi un roman, sau că nu e roman, ci nuvelă, pentru că nu are destule pagini. Romanul e descrierea unei crize cu concluzia ei, pe cînd o nuvelă este descrierea unei emoții cu explicarea ei".[1] Romanele Henriettei Yvonne Stahl nici nu sînt de fapt altceva decît atente „descrieri ale unei crize cu concluzia ei". Poate nici nu mai trebuie adăugat că „descrierea" implică și demontarea, fie și pe scurt, a mecanismelor ce au declanșat respectiva stare critică în care se află personajele, deci și luminarea unor motivații de regulă inaparente. Cu necesitate se cer însă subliniate trăsăturile distinctive ale „tratării" căci și la Hortensia Papadat-Bengescu și la un Camil Petrescu, Anton Holban sau Mircea Eliade tot „criza" este cea pe care se întemeiază edificiul epic. Romanul *Fratele meu, omul* e, din acest punct de vedere, un exemplu foarte nimerit. Conflictul pasional, cu zone de incertitudine și ramificații imprevizibile din *Steaua robilor* (care apropie pe Maria simultan sau succesiv de Sașa, George Veroniade, Lucian Panu sau Florin Negrea), prietenia împinsă dostoievskian pînă la sacrificiu dintre Ana Stavri și morfinomana Zoe Mihalcea Vrînceanu *(Între zi și noapte)*, iubirea nefericită, cu mari piedici și răsturnări de situații din nuvele, *Marea bucurie*, *Lena*, *fata lui Anghel Mărgărit* sau *Pontiful* — toate acestea se adună în *Fratele meu, omul* într-un mănunchi de legături extrem de puternic fixate în subconștientul personajelor. Desigur, romanul nu e superior celui intitulat *Între zi și noapte*, unde literatura mediilor, cu excepționala descriere a clanului Mihalcea, și cea a abisalului sufletesc fuzionează de o manieră unică, în același stil strîns, liric doar cît să nu fie uscat, cu iluminări decent transcrise, într-o atmosferă halucinantă. Realismul prospecțiunilor psihologice și chiar sociologice tolerează acolo un anume romantism fantast al unor figuri aeriene (posedații „paradisurilor artificiale"), cu descripții gen Thomas de Quincey și efluvii estetizante de „dincolo de bine și de rău". Căci, într-adevăr, estetizarea viciului, transformarea acestuia în substanță artistică pe linia ce duce de la Baudelaire la Wilde, la Gide și Celine (pornind

[1] V. interviul acordat lui Matei Alexandrescu în *Facla*, an. XIII, nr. 888, 12 ianuarie 1934, p. 2 (apud *Romanul românesc în interviuri*, *ed. cit.*, vol. cit., p. 497).

poate de la Sade și împînzind întreaga literatură modernă), implică o situare în afara valorizării etice imediate. Cumva, în afara codului moral în vigoare la o anume dată. Oricum, ficțiunea se bucură, din asemenea perspectivă, de o autonomie apreciabilă. Căci, așa cum spunea Oscar Wilde, „viața morală a oamenilor este o parte din materialul folosit de artist ca subiect, însă moralitatea constă în folosirea desăvîrșită a unui material lipsit de desăvîrșire", așa încît „artistul nu poate fi niciodată morbid".[1] Romantismul poetic, simbolurile frecvente în limitele, iată, transistorice ale aceluiași curent fuzionează într-o atmosferă stranie cu ceva matein în ea, a Bucureștiului primului război mondial. Dar, nu mai puțin, ele se suprapun obsesiei dostoievskiane a prosternării în fața suferinței celuilalt și speranței mîntuirii în urma confruntării deschise cu răul, asumării tragice a maleficului. Totul într-o atmosferă crepusculară, între diurnul lucidității, rațiunii (părinții Anei Stavri) și noaptea viciului. Un viciu „nobil", al Zoei (ea însăși oscilînd între nocturnul calmant, senin, al drogului, și diurnul crud, desfigurant, al simțurilor obligate să perceapă o lume pocită, animalizată). Dar și unul... „ignobil", al restului clanului Mihalcea, cu ipocriții, alienații și ordurile sale umane capabile de delațiune, escrocherie și incest. Toate acestea, suplimentar accentuate în registru clinic, centrate și mai mult, la nivelul *intersubiectiv*, pe relația dintre cupluri și pe cea dintre membrii mai multor cupluri paralele, iar la nivel *intrasubiectiv* pe irumperea violentă în conștient a impulsurilor subconștiente, se vor organiza și mai inechivoc în *Fratele meu, omul.* Mai puțin „îndrăzneț"[2] decît *Între zi și noapte,* dar întemeiat pe o „schemă" similară (ce culminează tot într-o „iluminare" optimistă), romanul apărut în 1965 pune parcă mai clar în lumină osatura intimă a unei literaturi ce rămîne în continuare nu foarte ușor de definit.

De acest fapt pare a fi conștientă chiar autoarea, de vreme ce încearcă, în repetate rînduri, să propună definiții acceptabile.

---

[1] Oscar Wilde, *Prefața* la *Portretul lui Dorian Gray,* traducere de D. Mazilu. Prefață de Dan Grigorescu, București, E.P.L., 1967, colecția B.P.T., p. 4. Celebra operă a lui Wilde e invocată, și nu întîmplător, în *Între zi și noapte.* Dar dacă avem în vedere oroarea lui Henry Wotton față de „moralitatea modernă" și „criteriile" ei „neavenite", atunci, prin Matei Ventura, „lecția" lui Wilde e mai prezentă decît oriunde în *Fratele meu, omul.*

[2] *Între zi și noapte,* afirmă Alexandra Indrieș în revista *Orizont,* este „unul din cele mai îndrăznețe romane din literatura feminină europeană" (apud *Secțiuni din critica românească,* cu privire la romanul citat, reunite la sfîrșitul ediției ne varietur, p. 350).

Interesant și reconfortant (prin comparație cu atîtea și atîtea confesiuni auctoriale derutante) este faptul că soluțiile oferite cu prilejul numeroaselor interviuri sînt foarte aproape de acel adevăr ce apare criticului la capătul unei îndelungate analize de retortă. Semn că, asemenea multora dintre personajele sale, romanciera parvine la distanțarea în absența căreia orice tentativă de autoevaluare frizează iluzoriul pur. Rămînînd la cuplul *Între zi și noapte — Fratele meu, omul*, să notăm deci mai întîi că autoarea însăși a văzut aceste texte și poate chiar le-a conceput într-o simbolică complementaritate. Iată ce spunea ea despre primul : „E nevoia de uitare, de negare a vieții. E revolta împotriva unor realități inacceptabile... Iar Ana Stavri, din același roman, reprezintă tocmai opusul, contrariul : încrederea în posibilitatea de a remedia, de a schimba fața lumii, reprezintă lupta, cu orice preț, cu orice risc... Eroismul dus pînă la limită, încrederea în pragul morții..." [1] Iar despre al doilea : „Este un roman mai dificil din punct de vedere al conținutului, de aceea i-am dat o formă de roman detectiv, tocmai pentru a face accesibilă ideea principală, atît de abstractă, încît nu poate fi enunțată, cred, decît ori așa cum am făcut-o, ori, poate, într-un manual de filosofie. Este lupta spiritului uman împotriva creației, Existenței înseși, și apoi acceptarea ei cu toate consecințele majore ale responsabilității". [2]

Să încercăm să rezumăm : prozatoarea pornise la lucru cu două elemente bine fixate *ab initio* ; unul este schema epică, trama, așa cum am văzut mai înainte și cum, iată, ni se reconfirmă indirect („forma de roman detectiv" implicînd o configurare preliminară a „acțiunii" în toate detaliile ei) ; a doua este „ideea principală", „teza" cărții, care ține de un nivel abstract. Premisele literaturii Henriettei Yvonne Stahl sînt deci, se poate constata, pur literare, ținînd de o convenție epică banală (romanul *cu* o acțiune simplissimă și chiar romanul *de* acțiune, cu tentă de *policier*), dar și extraliterare, oricum extraromanești (teza filosofică). Poate fi astfel semnalat aici un „hibrid" literar de pură filieră dostoievskiană (ceea ce, de asemenea, autoarea admite în repetate rînduri). Dar nu ar fi, cred, cu totul hazardat să se mai observe că o asemenea mixtură, „impuritate" a unei tipologii literare ce valorifică o specie „marginală" (cea polițistă) în orizontul unor semnificații filosofice „înalte", depășind „pu-

[1] Interviu acordat lui Nicolae Florescu, în *Astra*, an IV, nr. 12, decembrie 1969, p. 6 (apud *Romanul românesc în interviuri, ed. cit., vol. cit.*, p. 528).

[2] *Idem*, p. 529.

rismul" formelor moderne consacrat-literare, participă astăzi la o actualitate indiscutabilă.

Dar legăturile dintre cele două cărți sînt și mai precise, la nivel pur tematic, de-abia aici putîndu-se vorbi de acea invocată complementaritate. Zoe Mihalcea din *Între zi și noapte* se întîlnește, pe linia revoltei, a negației unei lumi „inacceptabile", cu Matei Ventura din *Fratele meu, omul*. Dar dacă misterioasa eroină a primului roman rămîne pînă la capăt, adică pînă la moarte, ostilă unei lumi ostile, Matei va avea o „iluminare"; aceasta îi va restitui sensul mai înalt al existenței înțelese, după revelația din penitenciar, ca posibilitate de a alege între bine și rău (ediția ne varietur, 1973, p. 349) [1]. De aceea, sîntem îndreptățiți să vedem în Matei un continuator al Anei Stavri, exact pe linia responsabilizării morale ce însoțește „acceptarea existenței" după confruntarea cu răul.

Spuneam totuși că *Fratele meu, omul*, aduce, spre deosebire de cărțile antecedente, niște limpeziri ale unor imponderabile românești care, astfel precizate, facilitează analiza și automat lămurirea unor incertitudini ce plutesc încă asupra literaturii Henriettei Yvonne Stahl. Să le examinăm, fie și pe scurt, urmărind ca și pînă acum cele două planuri bine delimitate de autoarea însăși (cel narativ și cel ideologic, în sens larg), cărora le vom adăuga pe acela median (imaginarul simbolic), poate cel mai important în structura cărții.

Figura *cuplului*, întîi de toate, conferă romanului *Fratele meu, omul*, un paralelism epic (și implicit ideatic sau simbolic), o pregnanță narativă mai mare (e drept, nu poate fi aici neglijat nici aportul schemei „detectiviste"). Un sistem omogen, inspirat, de oglindiri reciproce poate fi sesizat în cîmpul povestirii și el trebuie asociat *simbolisticii speculare* extrem de importante în text. Figura cuplului sau paralelismul epic amintite fac parte din aceeași *paradigmă a oglinzii*, fundamentală pentru înțelegerea romanului. În miezul narațiunii, al imageriei sau al ideologiei etice angajate, aceasta acționează destul de vizibil ca un veritabil dispecer al semnificațiilor, obligînd cititorul să ia parte la un alert joc de oglindiri. Cuplul feminin din *Între zi și noapte*, sudat de o prietenie ce de mult s-a transformat în iubire pură, în pasiune împinsă pînă la sacrificiu (chiar dacă, acesta, unilateral), se divide, fapt interesant, în romanul din 1965 în două perechi consangvine: frații Ventura (Matei și Gabriel), respectiv surorile Anestin (Adina și Pia). Intersectîndu-se la înmormîntarea

[1] La toate citatele din romanul *Fratele meu, omul*, se fac trimiteri la ediția ne varietur, 1973.

Sandrei Ventura, mama celor doi frați, cele două cupluri se scindează și ele, mai mult decît erau deja datorită unor determinări subconștiente și intelectuale profunde (asupra cărora voi insista imediat). Prin contractarea unor pasiuni (chiar dacă nu neapărat reciproce sau la fel de intense), dar, cum spuneam, nu mai puțin prin afinități (infra)psihice, Pia se simte atrasă de Gabriel ; acesta, măcar formal, fără a prelua inițiativa, se va lăsa în voia protecției ei mai degrabă maternale decît erotice propriu-zis ; la rîndul lor, Matei și Adina vor fi irezistibil împinși unul către altul. Modelarea subconștientă se dovedește însă fundamentală, măcar pînă la un punct ; începînd cu acesta, spre finalul cărții se instalează, destul de abuziv și în incongruență cu datele epice de pînă atunci, „teza". Toate aceste personaje vin în iubire cu un bagaj abisal-psihic determinant și poate că e locul să subliniez faptul că, dacă pînă la *Fratele meu, omul* critica a vorbit totuși de un anume spectacol necenzurat al subconștientului, considerațiile de această natură nu trebuie luate *ad litteram*, ci plasate în contextul psihologizant al comentariilor momentului. În plus, reper decisiv, de-abia în acest roman „subconștientul" este efectiv valorificat în orizontul unor manifestări proprii, este, dacă pot spune astfel, freudizat pînă la ostentație (ceea ce nu exclude, vom vedea, alte componente teoretice, ținînd de alte straturi, mai „apollinice", ale psihicului). Cîteva elemente numai. Între Gabriel și Matei, de pildă, aflăm din primele pagini, există un conflict cînd surd, cînd fățiș, cu clar substrat abisal. Așa încît *ex abrupto*, fără inutile disimulări stilistice (trăsătură specifică, știm deja, Henriettei Yvonne Stahl), *Fratele meu, omul* se definește, pentru cea mai lungă și realizată porțiune a sa, ca un *roman al relațiilor parentale* modelate la un nivel psihic abscons. Gabriel joacă astfel, nu știm precis cît de conștient (posibil că nu *suficient* de conștient), rolul tatălui dispărut. „Mamă, mamă, ne moare copilul !" — strigă el într-o împrejurare în care viața fratelui său fusese pusă în pericol, (p. 8). Numai că, asumîndu-și postura aparent favorabilă a lui *pater familias*, el e obligat să suporte relația filială, conotată subconștient erotic, dintre „fiul preferat" și mamă. În plan „ideologic", Gabriel îi reproșează lui Matei inconștiența, frivolitatea, nepăsarea, gratuitatea gesturilor și boema risipitoare. Numai că, în această nemulțumire, nu e cu totul aberant să vedem o respingere principială a *inconștientului* celuilalt, nu atît a inconștienței manifestate divers, în spațiu extrafamilial. Și, refuzîndu-l ca tip ce acționează inconștient, Gabriel îi retrage astfel (poate, din nou, fără a fi el însuși edificat asupra substratului real al gestului său), dreptul de a întreține cu

mama sa o legătură inconvenabilă (la nivel infrapsihic). Inconvenabilă pentru sine nu atît în calitate de „frate neglijat", cît în aceea de substituent al tatălui mort. Poate că astfel și trebuie interpretate gîndurile lui Matei : „Și totuși, își spuse Matei, eu, numai eu știu cît de inconștient e acest băiat. Pînă la conștiința lui nu ajunge nimic, nici mila, nici argumentele, pentru că e păzit ca de o armură de neînduplecata lui frivolitate. Nu vrea să facă rău, dar e capabil de orice rău. Nu vrea să calce cu dinadinsul legea, dar nu știe că legea există." (p. 10). Legea vizată, necunoscută de personajul incriminat, este nu numai cea socială, permanent sfidată cu o adevărată ingenuitate, cît cutuma parentală instituită ca o categorie abisală dar periclitată de fiii „inconștienți". Inutil poate să mai reproduc lămuritoarele dezvăluiri ale naratoarei : „Lui Gabriel întotdeauna îi fusese teamă de el. Și mamei lor îi fusese teamă de Matei. Gabriel și Sandra se ascundeau de Matei ca de un tată ursuz, pentru a face o mulțime de lucruri nevinovate, pentru a rîde în hohote, pentru a se juca, pentru a se răsfăța" (p. 40).

Dacă Matei este pentru Gabriel un cenzor sever al impulsurilor tulburi, periclitante pentru autoritatea paternală (extinsă simbolic în socialul sfidat de scandalurile mezinului), Pia este o mamă realmente tiranică pentru Adina. Reluînd nenumărate afirmații sau sugestii ale naratoarei ori chiar ale Adinei (p. 62, 86, *passim*), Pia îi mărturisește lui Matei Ventura : „Sînteți..., adică ați rămas singuri, iar eu, cu toate că nu-i mare diferență de vîrstă între noi, m-am învățat să-i fiu Adinei ca o mamă. Ea fără mine nu s-ar putea descurca... O fire de artistă... o fire copilăroasă... exaltată. Trebuie să văd de ea" (p. 139). Similitudinile dintre mentalitățile membrilor dominanți în cele două cupluri consangvine sînt într-adevăr frapante. După cum la fel de frapante apar asemănările dintre Gabriel și Adina, așa cum reies ele din fragmentele citate. Iar totul se clarifică definitiv la înmormîntarea Sandrei Ventura, cînd Matei realizează postura maternă a Piei, care se pregătește să ia locul mamei tocmai dispărute, consacrînd astfel tenta erotică a maternalismului și, reciproc, implicațiile maternale ale relațiilor erotice : „Dar este într-adevăr prea de tot ! Gabriel și-a găsit o nouă mamă... o soră... în fine, cine să-l răsfețe ! Viața este într-adevăr plină de surprize și, pentru aceeași (sic !) oameni, aceeași soartă (...)". (p. 79). Însă deplinul paralelism al cuplurilor se tulbură prin aceea că personajele asemănătoare (Gabriel și Pia, Matei și Adina) se vor redistribui în perechi pe baza unor complementarități, nu a similitudinilor. Oglinzile paralele de pînă acum devin oglinzi

răsturnate. Şi totuşi, nu trebuie excluse motivaţii în continuare „abisale" : „Gîndul că Gabriel ar putea să fie prieten cu Adina, că l-ar vedea în intimitate, dulce, inconştient, tandru pe lîngă Adina, aşa cum îl văzuse pe lîngă mama lor, îl înnebuni (pe el, pe Matei — n. n. C. M.)... Ce căsătorie" (p. 140). În fine, mai trebuie amintiţi aici fraţii Tomescu, Mira şi Camil, animaţi şi ei de o ostilitate mutuală, conservată toată viaţa. Prima are, în economia epică a romanului, o importanţă deosebită. Dezvăluindu-le perfid afinităţile, ea îi împinge pe Gabriel şi pe Adina la o relaţie ambiguă : „Ce ciudat, zise Gabriel, să te regăseşti aşa după atîţia ani... A rămas parcă toată intimitatea, şi totuşi mă simt şi străin... Ţii minte cînd ne jucam ? Pia şi Matei erau mereu cu pricina. De fapt, noi doi ne învoiam cel mai bine. Are dreptate *tante* Mira cînd spune că noi doi semănăm şi că şi Pia cu Matei seamănă" (*idem*, p. 153). Camaraderească, în fond, legătura dintre Gabriel şi Adina apare erotică în ochii celorlalţi doi fraţi. Dominată de complexe vechi, cu reacţii nestăpînite, pur demente deşi mereu conştientizate, Pia va face supoziţii în acest sens şi, pentru a împiedica stabilirea unui contact ce o privează de dragostea lui Gabriel, îşi otrăveşte sora. Spre a-şi salva fratele, şi totodată pentru a-şi respecta promisiunea de a-l proteja făcută mamei pe patul de moarte, Matei îşi va asuma în instanţă presupusa culpă a lui Gabriel. Dar Pia, după o scurtă internare în sanatoriul alienaţilor mintali, realizînd finalmente că Gabriel nu-i va aparţine niciodată, se sinucide cu aceeaşi otravă cu care a suprimat-o pe Adina, găsind înainte de moarte resurse pentru a face „mărturisiri complete".

Autoincriminarea lui Matei Ventura are însă raţiuni mai nuanţate şi cu ele accedem la nivelul ideologic al romanului. Eroul este, spre deosebire de „derbedeul" Gabriel, „filosoful" familiei. El are o filosofie de viaţă oarecum nietzscheană. Denunţîndu-se, se achită de angajamentul luat dar, nu mai puţin, acţionează prin consecvenţă faţă de vechile convingeri. „Liber am fost, dar fericit nu am fost" — îşi spune el, şi continuă : „Libertatea nu este suficientă ca să fii fericit dacă nu ai puterea să te conformezi acestei înţelegeri. Voi încerca deci pedeapsa, ocna, iluzoria nonlibertate, căci poate aşa voi căpăta libertatea adevărată, libertatea interioară, a omului care ştie pentru ce trăieşte. Voi trăi în ocnă ca să afirm că nu accept viaţa. [...] Dacă nu murea Adina, poate că niciodată nu aş fi avut puterea să mă dezic de oameni şi aş fi trăit toată viaţa criticînd, disprețuind oamenii şi pe Dumnezeu, cu tot veninul din suflet, dar rămînînd cu ei, printre ei şi ca ei. Viaţa însă a avut grijă să-mi dea dureri atît

de mari, încît acum am căpătat puterea să devin consecvent cu gîndurile mele. Mă voi autodenunța ca fiind criminal și voi face ocnă pe viață" (p. 252). Dacă Gabriel trăiește prin *ignorarea* valorilor morale, pentru Matei acestea sînt un obiect de reflecție, crezînd însă mult prea pripit a fi găsit într-un Nietzsche *ad-hoc* (invocat la p. 11) rezolvarea „nihilistă" a tuturor problemelor morale și existențiale. Nimic nu are sens, nu este „etic", crede Matei, într-o lume absurdă și mult prea oscilantă între diferitele definiții ale binelui. De aceea, orice gest, orice eveniment, indiferent de valoarizarea sa socială la un moment dat, poate fi acceptat ca fiind imposibil de evaluat moral. Ne aflăm astfel în universul libertății absolute, al arbitrariului pur, al lui „totul e permis". Dar toate acestea nu pot avea nici o consecință pozitivă pentru uman din moment ce noțiunea de „pozitiv" nu mai poate fi determinată. De-abia în închisoare, sub influența unui eveniment ce-i va revela sensul adevăratei oponențe, fundamentată pe un ideal a cărui pozitivitate se nutrește dintr-o adresă socială precisă, nu din orgoliul celui ce se crede deasupra „turmei" (p. 334), va avea revelația veritabilului sacrificiu. A veritabilei implicări etice. Din nefericire, divagațiile despre „omul nou" (p. 358, 376) astfel trezit la viață sînt de un tezism nu tocmai ușor digerabil. Ele intră în contradicție cu întreaga masă a romanului de pînă atunci, fundamentată pe alte criterii ! Soluția ideologică finală e de aceea facilă, distonantă în arhitectura operei.

Captivant, în schimb, este jocul imaginilor simbolice, al oglinzilor în special, cum spuneam. Reflectările în suprafețele lucioase din spațiile unde se petrec evenimentele cărții atrag de regulă atenția asupra unor conținuturi psihice determinante și preced faptele decisive în economia epică. Destinele copiilor ei, fatalmente împletite chiar dacă individualizate, inclusiv prin imaginea specular simbolică a chipurilor lor, îi apar ca atare în oglindă muribundei Sandra Ventura (p. 24). Echivalența fenomenelor, neputința de a discerne între bine și rău, real și iluzie, reies și ele pentru Matei, din apele unduioase, înșelătoare ale oglinzii (p. 29, scenă reactualizată la p. 307). Tot această este instrumentul malefic ce dezvăluie incompatibilitatea și adversitatea dintre personaje, incitînd chiar la suprimarea celuilalt. „Pia — îi spune Mira Tomescu Adinei — nu are decît să se uite în oglindă alături de tine, ca să priceapă ce are de făcut" (p. 164) (v., ca o susținere anticipată a afirmației, „proba specular" de la p. 58—59 ; iar ca o confirmare retrospectivă, „jocul" catoptric al imaginației de la p. 294, unde Pia, retrăind clipe de la înmormîntarea Sandrei, o vede pe catafalc, în locul acesteia, pe Adina).

Pregătirea gesturilor funebre, apoi, este precedată de o contemplare în oglindă (p. 369). În aceeași serie simbolică intră jocul *privirilor*, al *ochilor* deschiși spre o lume confuză, contemplînd cu disperare spectacolul distanțelor și deopotrivă oferindu-se privirii, lăsînd a se bănui în adîncul lor o altă lume, și mai misterioasă poate.

De fapt, întreaga literatură a Henriettei Yvonne Stahl este o invitație de a scruta această lume. Fără patos [1] sau grandilocvență însă nu fără inflexiuni poetice, fără disecții analitice care ades transformă „trupul lăuntric" (după expresia Hortensiei Papadat-Bengescu) într-un organism inert, oferit cu docilitate disecției, prozatoarea este beneficiara unei lucidități cîtuși de puțin feminine, cum s-a remarcat. De asemenea, psihologismul, senzitivitatea ce nu parvine totuși la fiziologismul brutal al celeilalte romanciere, exprimată într-o epică nervoasă sau în dialoguri breviloc-vente, cu o concisă frumusețe aspră [2], uneori nu fără ironie [3], nu sînt totuși indici suficienți pentru liniștitoarea clasare a prozei Henriettei Yvonne Stahl în categoria „literaturii feminine". O categorie atît de largă și, în fond, atît de puțin relevantă. Cu atît mai mult în cazul autoarei noastre, apte de performanța „observației sociale" sau a „tipologiei", lucru probat inclusiv în *Fratele meu, omul*.

Mai util ar fi poate să spunem că Henriette Yvonne Stahl se plasează pe un loc meritoriu în proza ce-și propune adînci sondaje psihologice mergînd pînă la cel mai intim fond obsesional, preponderent erotic, cum e cazul unui Gib Mihăescu, al Hortensiei Papadat-Bengescu și al altora. Spre deosebire de aceștia, obiectivul epic este fixat cu exclusivitate aproape asupra relațiilor interumane și stereotipiilor psihice, dezinteresîndu-se de regulă de contextele sociale. Identitatea socială a tipurilor reiese totuși din text, fără a fi special configurată. Autoarea pare a se călăuzi după preceptul universal ce recomandă atingerea adîncimii maxime, a obscurității, maleficenței, pentru a avea garanția unui salt eficient către înălțimile „binelui", „adevărului" și „frumosului". „Din tenebre spre lumină" (urmînd sfatul gîndirii indice), cu conștiința nietzscheană că „numai pornind din adîncuri poți atinge măreția culmilor", romanciera ne apare ca o călăuză in-

[1] Componenta patetică se va accentua totuși în ultimele romane (v. în acest sens Dana Dumitriu: *Un roman patetic*, în *România literară*, an. XIV, nr. 44, 29 octombrie 1981, p. 10 — cu referire la *Drum de foc*).

[2] M. Sebastian, *op. cit.*, p. 293.

[3] Ce va domina totuși în volumul consacrat lui „Onofrei".

spirată prin „pădurea obscură" a interiorității către luminișul unei revelații morale. Într-un stil suficient de individualizat față de cei doi, mai „britanic", mai laconic, acționînd rapid prin forări intempestive, personajele Henriettei Yvonne Stahl ne oferă modele de asumare a demonicului, a negativității, patologicului, limitei în genere, în scopul depășirii lor. A unei depășiri ce nu poate fi efectivă decît la capătul unei esențiale confruntări cu răul. Traversînd *epoci* ale literaturii române, prozatoare „interbelică" și „contemporană" deopotrivă, instalată valoric în relativa apropiere a maeștrilor prozei analitice dintre cele două războaie, Henriette Yvonne Stahl are dreptul la mai mult decît condescendența memoriei noastre. Chiar dacă lecția pe care ne-o oferă e mai mult de natură etică și mai puțin propriu-zis „literară", și tot ar fi suficient să gîndim astfel. Din fericire, romanele sale, mai ales *Voica*, *Între zi și noapte*, *Steaua robilor*, și *Fratele meu, omul*, sînt o dovadă că, inclusiv din rațiuni artistice, un asemenea punct de vedere trebuie să lase locul unui interes efectiv pentru o literatură viabilă.

CRISTIAN MORARU

FRATELE MEU, OMUL

(1965, 1973)

CAPITOLUL I

Odaia era adîncită într-o lumină slabă. Un miros dulceag de violete veştede plutea în aer.

Matei Ventura sta pe un scaun, cu coatele pe masă, cu capul rezemat în mîini, aplecat asupra unei cărţi. Veghease toată noaptea. Obosit, aţipise, iar acum, la deşteptare, fără nici un motiv, înţelesese că pentru mama lui nu mai e scăpare, că va muri. Cu toate că era doctor, pînă acum nu gîndise desluşit acest lucru.

Speriat, ascultă cu luare-aminte respiraţia abia simţită a bolnavei care zăcea în pat. O respiraţie ciudată, sacadată, prea uşoară şi gata să se sfîrşească.

Matei Ventura nu vedea decît profilul frumos, dar prea sever al maică-si, culcat pe pernă ; dar mai în lături, pe perete, într-o oglindă mare, ovală, slab luminată, zărea şi faţa ei întreagă, încadrată ca un portret. În lumina apoasă, verzuie a oglinzii, obrazul îmbătrînit apărea fantomatic, palid ca o mască mortuară. Faţa cuprindea o demnitate solemnă, demnitatea omului care s-a pregătit să plece pentru totdeauna, departe, pe alte meleaguri.

Răsfrînt în oglindă, îl vedea şi pe Gabriel, fratele său mai mic, care se afla în spatele lui Matei, pe un fotoliu. Gabriel dorise să vegheze, dar, obosit, adormise în fotoliu şi rămăsese acolo noaptea întreagă : „ca tot ce face Gabriel, bine şi rău, îşi spuse Matei, din întîmplare şi inconştienţă".

Amîndoi, mama şi fratele, cu toate că în realitate erau aşezaţi în odaie departe unul de altul, se vedeau răsfrînţi în oglindă unul lîngă altul : Sandra Ventura mai jos, li-

vidă, descompusă, iar mai sus Gabriel, blond, frumos. Părea un înger liniştit, plecat asupra mamei lui moarte.

Matei privi cu atenţie imaginea lui Gabriel în oglindă acolo. „Ce ciudat, îşi spuse, unii oameni au afirmat că totul ar fi «iluzie», că viaţa întreagă ar fi o iluzie, dar eu aş crede mai curînd că totul e «realitate», şi că şi iluzia îşi are realitatea ei de care trebuie ţinut seamă. Ce văd acolo e o iluzie, şi dacă am să mă scol şi am să merg la oglindă ca să aşez mîna pe obrazul mamei, sau să-i ridic perna, sau să-l dau pe Gabriel la o parte n-am să întîlnesc decît sticla rece. O iluzie. Dar dacă am să merg chiar în locul unde zace mama sau unde stă Gabriel, atunci am să pot să aşez perna mamei altfel, am să-l pot mişca pe Gabriel din loc, şi toate aceste gesturi au să se împlinească aidoma şi în oglindă, în iluzie. Totul este lege şi realitate.“

Faţa mamei lui, pe care o văzuse fără încetare timp de douăzeci şi patru de ani, îl îngrozea. Lui Matei îi fusese întotdeauna frică de ea. „Dar cum îţi poate fi spaimă de mama ta, de o mamă prea bună ?“ se întrebă Matei cutremurat.

Fără să ridice capul din mîini, Matei se uită iar furiş, cu atenţie, cu încordare, ca şi cum ar fi putut într-adevăr căpăta un răspuns. Obrazul ei nu cuprindea decît un intens chin, fizic şi moral. Atunci Matei înţelese că îi fusese frică de ea pentru că o văzuse întotdeauna îndurerată. Din primii ani ai vieţii lui i se făcuse groază de atîta acceptată suferinţă. Inima-i de copil fusese înspăimîntată de durerea pe care o întîmpinase de cîte ori se apropiase de ea. Suferise în prezenţa lui Matei copil ca în prezenţa unui om matur. Îndurerarea ei îl copleşise cu o greutate pe care credea că niciodată nu o va putea uita. Fără voia ei, revărsase abundent durerea asupra zilelor copilăriei lui. Matei ajunsese să creadă, înainte de a fi gîndit pe cont propriu, că astfel e viaţa : tristă şi fără sens.

Singurele clipe cînd o văzuse pe mama lui surîzînd, ca dezlegată de orice grijă, erau cînd îl privea pe Gabriel. Ochii ei căpătau atunci o ivire de neaşteptată lumină, ceva duios şi neţărmurit de slab.

„Niciodată pe mine nu m-a privit astfel, îşi zise Matei, parcă nu i-aş fi fost şi eu copil. De fapt, prin tristeţea ei, mi-a omorît copilăria.“

Lui îi vorbise întotdeauna ca unui om matur. Singur Gabriel era copil. Gabriel avea voie să strige, să plîngă,

să strice, să se supere, să fie obraznic, să nu învețe, să aibă toane, avea voie pentru că era copil, fusese copil și rămăsese în ochii ei mereu copil, și deci trebuia iertat. Lui Matei însă îi cerea să fie cuminte. Parcă n-ar fi fost patru ani diferență între Gabriel și el, ci douăzeci de ani. La masă, lua întîi din farfuria ei, apoi dintr-a lui Matei bucata cea mai bună, ca să o dea lui Gabriel. O făcea fără răutate, fără ipocrizie, simplu, ca și cum Matei n-ar fi fost fratele lui Gabriel, ci tatăl lui. Cu jucăriile, la fel. Matei nu avea jucării, toate erau ale lui Gabriel și asta de la cea mai fragedă vîrstă. Așa că Matei căpătase pentru Gabriel un sentiment ciudat, care oscila între o mare gelozie și o mare grijă.

Într-o zi, Gabriel, într-unul din jocurile lui nestăpînite, sărise de pe un acoperiș și căzuse pe geamlîcul pivniței. Rănit, reușise totuși să se agațe cu mîinile de rama geamlîcului și rămăsese atîrnat, strigînd sălbatic după ajutor. Matei alergase înnebunit în pivniță și-l prinse în brațe. Era zgîriat, plin de sînge, praf și năduşeală. Cînd împreună cu mama lui l-au băgat în apă, țipetele lui Gabriel sub usturimea dezinfectantelor au fost atît de violente, încît se sufocă și avu un ușor leșin.

— Mamă, mamă, ne moare copilul ! strigase Matei.

Clipa care i-a pecetluit arzător copilăria a fost împlinită în ziua cînd au primit vestea care anunța moartea lui Ion Ventura, tatăl lor, plecat cu mașina de două săptămîni, cu treburi la moșie. Plecase cu Camil Tomescu, bunul lui prieten și vecin de moșie.

Era vară. Trebuia supravegheată munca secerișului. Pe drum, la întoarcere, avusese un accident. Se rupsese bara de direcție, iar Ion Ventura și Camil Tomescu fuseseră azvîrliți într-un șanț. Mașina se răsturnase peste ei. Camil Tomescu scăpase ca prin minune neatins, dar pe Ion Ventura zadarnic încercaseră țăranii de pe cîmp să-l transporte cu căruța la spitalul orășelului din apropiere : murise pe drum.

In vremea aceea Matei avea 6 ani, iar Gabriel, 2. Vestea morții lui Ion Ventura o adusese Sandrei chiar Camil Tomescu. Pentru Matei, amintirile de pînă atunci erau confuze, dar din clipa în care mama lui a primit vestea morții bărbatului ei, a tatălui lor, conștiința lui Matei s-a deșteptat. A fost ca un țipăt sfîșietor auzit în noapte în timpul unui somn adînc.

Își amintea bine totul : o văzuse pe mama lui țeapănă așezată pe o canapea, cu ochii fără lacrimi, mari deschiși, cu o privire spăimîntătoare. Camil Tomescu, „nenea Camil", în picioare în fața ei, părea și el peste măsură de tulburat. N-au ținut seamă că în odaie erau copiii, și astfel Matei înțelesese, fără să poată prinde bine cuvintele, că o mare nenorocire se întîmplase, că tatăl lui nu se mai întoarce niciodată. Își amintea revolta pe care o simțise, că „nenea Camil" o lasă pe mama lui să sufere, și apriga lui dorință de a merge el să o mîngîie. Și totodată teama lui de a fi gonit. La un moment dat, Camil Tomescu privise în jur cu disperare, căutînd parcă o scăpare. Îl zărise pe Gabriel, care era și el în odaie și se juca liniștit, mersese la el, îl ridicase și îl dusese Sandrei în brațe. Sandra cuprinsese copilul cu sălbăticie. Atunci, hohote de plîns, zdruncinătoare, izbucniseră din pieptul ei. Speriat, Gabriel începuse și el să țipe. Dar pe Matei nimeni nu îl băgă în seamă. Într-un colț plîngea și el, de durere cumplită.

Tîrziu, seara la culcare, Sandra Ventura, după ce îl adormise pe Gabriel, care avea chef de joacă și reușise să o distreze și pe ea cu poznele lui, se apropie de patul lui Matei, îngenunche, și cu fața scăldată în lacrimi îi spuse :

— Acum o să trebuiască să fii foarte cuminte ! Tata n-o să mai vie... multă vreme... acasă. O să trebuiască *noi* să avem grijă de Gabriel.

Lacrimile adunate în gîtul lui Matei îl înăbușeau. Printre hohote, Matei întrebă :

— Tu, n-ai să mori și tu mamă ?

Sandra Ventura hohoti și ea, mai tare, fără să răspundă. Plînseseră împreună, fiecare pentru alt motiv.

Din vremea aceea, Gabriel deveni unica ei preocupare, viața ei, obsesia zilelor, narcoza durerii.

Înspăimîntat în noapte, Matei se deștepta la cel mai mic scîncet al lui Gabriel. Imediat sosea și Sandra.

— Matei, nu dormi ?

— Nu.

— A plîns Gabriel ?

— Da.

— Vezi, dacă plînge și nu aud, să mă chemi.

— Da, mamă.

În clipa asta, după șaisprezece ani, Gabriel, prost așezat în fotoliu, se mișcă în somn, și Matei tresări și acum

așa cum tresărise de atîtea ori. Matei se suci puțin, ca să-și vadă fratele. In lumina palidă a odăii, fața lui Gabriel era de o mare frumusețe. Avea un surîs pe buze, nemișcat. Părul lui blond, ondulat cădea în lături. Genele lungi, dese și negre, așezau o umbră tainică pe obraz. Întreaga lui făptură cuprindea suavități înduioșătoare. Cu toate că fusese peste măsură de răsfățat. O bucurie de a trăi, un elan sănătos îl salvaseră de la moliciuni bolnăvicioase, ofiliri și manii premature, mișcări sacadate.

„Și totuși, își spuse Matei, eu, numai eu știu cît de inconștient e acest băiat. Pînă la conștiința lui nu ajunge nimic, nici mila, nici argumentele, pentru că e păzit ca de o armură de neînduplecata lui frivolitate. Nu vrea să facă rău, dar e capabil de orice rău. Nu vrea să calce cu dinadinsul legea, dar nu știe că legea există !

Matei se uită cu spaimă la Gabriel. Îl vedea și acolo, în fotoliu, așezat ceva mai în fundul odăii, îl vedea și dincolo, în oglindă, transfigurat de reflecția sticlei verzui.

„Mama, iubindu-l atît, i-a pregătit un viitor periculos. L-a iubit pentru ea, nu pentru el.“

În inima lui Matei Ventura nu se găsea în clipa asta nici un fel de îngăduință. Credea că inconștiența fratelui lui era desăvîrșită, că nici nebunii la balamuc nu erau mai riguros apărați, încercuiți de propria lor himeră.

„Mai repede s-ar putea demonstra o teoremă de geometrie unui cîine, decît lui Gabriel, că viața nu este o goană după plăceri. Oare ce va simți cînd va muri mama și nu va mai avea cine-l răsfăța ?“

În gîndurile lui Matei se făcu o pauză, o adîncire. Și i-a fost mai important ce descoperi în el însuși, decît ce gîndea despre Gabriel :

„Dar pentru ce doresc să-l văd suferind ? Numai spre binele lui, spre trezirea lui, sau o invidie diabolică îmi întunecă gîndurile și mă face să mă cred un moralist ? Omul acesta, fratele meu, nu mi-a făcut niciodată nici un rău, nu are suflet rău ; voit, nu face nimănui rău, dar ce viață îngrozitoare am avut din pricina lui ! Iar mama, dacă nu-l iubea atît, obsedată de el, poate că s-ar fi remăritat, și în clipa asta n-ar fi pe moarte, atît de tînără, sleită de puteri !“

La orice oră din noapte s-ar fi întors Gabriel acasă de la petreceri, ea sta la pîndă pentru a-l servi, a-l întreba dacă îi este foame, sete, somn sau urît... Ei nu îi era nici-

odată foame, nici somn, nici urît, şi găsea forţe supraomeneşti pentru fleacuri, care îl distrau pe Gabriel. Odăile erau pline numai de Sandra Ventura şi de Gabriel, care ori se răsfăţau, şuşoteau, rîdeau de lucruri ştiute numai de ei doi, sau pline de plînsul Sandrei, pricinuit, probabil, tot de Gabriel. Ajunsese să adopte, ca fiind ale ei, toate stările sufleteşti ale lui Gabriel. Sandra nu ieşea din casă, nu se îmbrăca de oraş, nu primea musafiri. Trăia, în afară de orele de vizită ale lui Camil Tomescu, prietenul casei, care, cînd şi cînd, sosea pentru cîteva clipe, din prezenţa lui Gabriel. Matei era inexistent.

Şi acum, în momentul de faţă, Matei îşi simţi obrajii arzînd de furie. Ar fi vrut să se ridice de pe scaun şi să umble de colo-colo prin odaie. Rămase însă nemişcat. Aruncă o singură privire fugară spre mama lui. Sandra dormea, dar atît de palidă şi nemişcată, încît nervii lui Matei se crispară. Totuşi, respiraţia ei se auzea încă...

Matei îşi stăpîni trupul ; gîndurile lui alergau vertiginos. Trebuia — era parcă un ordin lăuntric, o datorie — să gîndească fără înconjur, fără milă, nici pentru el şi nici pentru altcineva. Mama lui, fiinţă fără apărare, învinsă dintr-un început, fusese totuşi în stare, fără să-şi dea seama, să creeze pentru amîndoi băieţii ei un climat sufletesc atît de absurd, încît schilodise, în amîndoi, simţăminte majore.

Acum cîţiva ani, cînd Matei observă că Gabriel fură lucruri şi bani de prin casă şi mama lor nu-l pedepseşte, ci că înnebunită se zbate : „Doamne, Doamne ! Eu sînt de vină, l-am forţat să fure ! Sînt prea severă cu el, n-a îndrăznit să-mi spună că are nevoie de bani !... Copil fără tată !“ Matei simţise o sfîşietoare revoltă împotriva vieţii înseşi. Era la vîrsta la care lucrurile iau proporţii mari.

După primul furt nepedepsit al lui Gabriel, zile şi zile trecură fără nici un rost, fără nici o bucurie pentru Matei. Purta asupra lui o povară pe care nu o cunoştea. Se simţea responsabil şi nu ştia cu ce. Cui ar fi putut striga revolta lui ? La ei în casă nu venea aproape nimeni, iar la şcoală nici un profesor nu se interesa de sufletul elevilor. Atunci, Matei încercă să vorbească cu Camil Tomescu, cu „nenea Camil“, dar întîlni la acest om o opacitate totală faţă de orice problemă de morală. Rezultatul convorbirii cu „nenea Camil“ a fost că, peste cîteva zile, l-a văzut sosind cu o cutie mai mare de bomboane pentru

Gabriel ; iar pentru Matei, frumos legată în piele, aproape întreaga operă a lui Nietzsche. Matei, entuziasmat de cărți și plin de admirație pentru „nenea Camil" care avea astfel de cărți, încercă din nou să vorbească cu el, dar spre marea lui uimire înțelese imediat că „nenea Camil" nu-l citise pe Nietzsche. Îl avea pur și simplu în bibliotecă, dar nu-l citise. Încolțit, spusese : „O, l-am citit pe vremuri !" Tot atunci Matei observă că „nenea Camil" nu numai că nu-l citise pe Nietzsche, dar chiar că semăna cu Gabriel. Asistă apoi cu groază la conversațiile Sandrei cu Camil.

Camil spunea surîzînd duios :

— Lasă, dragă, nu mai lua și tu așa în serios totul !

— Fură ! Camil, copilul meu fură !

— O ! și eu, la vîrsta lui, făceam tot felul de năzbîtii, care mai de care ! Și apoi, vorba lui, nu ia de la străini, de la tine ia, scumpa mea !

Bineînțeles, Sandra, recunoscătoare că-i apără copilul adorat, se convinsese pe loc de adevărul spuselor lui Camil. Cum ar fi putut Matei lămuri mamei lui că indulgența ei e criminală ? Sandrei Ventura îi părea suficient că plînge de cîte ori vedea la Gabriel un defect. Plîngea atît de sfîșietor și cu gînduri atît de disperate, încît nimeni nu îndrăznea să-i spună că nu e nevoie să plîngă, sau, mai bine zis, că nu e suficient să plîngă, ci să aibă curajul de a-l pedepsi pe Gabriel.

Atunci, în acei primi ani ai adolescenței a fost timpul cînd Matei tulburat, într-adevăr neavînd cu cine vorbi, se convinse că nimic nu are sens în viață, că totul merge fără rost, și că cel mai cinic e cel mai tare. Îl citi pe Nietzsche, își închipui că a înțeles că e supraomul și se hotărî să fie tare. Nu-l deranja prea mult faptul că Nietzsche însuși murise nebun. Bineînțeles, nu avea încă puterea să gîndească pînă la extrema limită a gîndurilor, și nici să-și dea seama că nu are această putere. Dorea să fie un supraom. Credea că supraomul e cel care calcă pur și simplu cu răceală legile vieții și ale moralei.

Tot din pricina acestei mentalități, ca să vadă pînă unde poate merge Gabriel cu inconștiența și necinstea, hotărî să-l învețe să fure nu ca pînă acum, la întîmplare, ci sistematic și cu maximum de folos. Îl îndemnă, dar fără să fure el însuși. Se considera cinstit că gestul lui are numai o semnificație experimentală. Corupea inima

atît de slabă şi inconştientă a lui Gabriel, cu un simţ complicat de voluptate şi crispare dureroasă, de dispreţ şi disperare. Încerca, cu prudenţă, cu precauţii rafinate, ce se poate şi ce nu se poate face cu Gabriel şi vedea cu o uimire dureroasă cum Gabriel nu se împotriveşte, cedează, fără să-şi dea seama, fără să-şi pună măcar problema dacă e bine sau rău ce face. Asculta ce-i propunea Matei, cu privirea lui albastră, candidă, curată, şi, dacă propunerea îi plăcea, dacă lucrul pe care trebuia să-l fure îi trezea lăcomia, executa planul cu cea mai mare linişte, în timp ce Matei se frămînta înfiorător. Gabriel vindea apoi lucrurile cu linişte pe la anticari, la prieteni, făcea schimburi de obiecte, sau, pur şi simplu, cu generozitate, le dăruia oricui. Cîteodată, cînd avea urgentă nevoie de bani, îşi vindea şi propriile lui haine. Venea acasă de la şcoală cu îmbrăcămintea lipsă sau lucruri schimbate... un ceas în locul paltonului... un toc rezervor în loc de căciulă. Sosea încîntat, roşu la faţă de bucurie, şi aerul rece în care alergase.

Cea mai mare parte din banii astfel realizaţi îi oferea lui Matei, care îi lua, prefăcîndu-se într-adins că nu ştie de unde are Gabriel bani — dar niciodată Matei n-a întrebuinţat aceşti bani pentru el însuşi, îi aduna. Aceasta făcea parte din dovada că e „tare". I se întîmplă de cîteva ori să-i dea pe stradă unui cerşetor şi, auzind în urma lui cuvintele de recunoştinţă ale omului, Matei să gîndească :

„Iată un sentiment nobil, regizat în întregime de mine. Recunoştinţă şi binecuvîntări provocate prin furt şi abjecţie. Romantism clasa întîi ! Puah ! Am auzit că sînt oameni care-şi dau viaţa pentru binele altora ! Ce-or fi ascunzînd acei oameni, urît, în dosul gestului lor ? Aş fi curios să ştiu !

Eu, îşi spunea atunci Matei, fac ceea ce vreau, pentru că vreau şi oricînd mă pot opri. Procedînd astfel, caut numai să mă conving că am dreptate în ceea ce-l priveşte pe acest «frate» al meu, pe cînd el, el e cu adevărat putred, şi, desigur, am toate motivele să cred că şi ceilalţi oameni ai societăţii, pe care îi văd trăind în jurul meu, sînt mai mult sau mai puţin ca el."

În vremea aceea, Matei căuta să observe şi să analizeze cum sînt şi ceilalţi oameni. Îşi dete seama că Sandra Ventura, mama lor, nu numai că îl răsfăţa astfel pe Gabriel, dar că îl izolase total de lume. Pretextase întîi

doliul, apoi durerile de cap, apoi obișnuința. În casa lor somptuoasă, odinioară plină de invitați și cunoscuți, acum nu mai intra aproape nimeni.

„Pentru ce mama ne-a lăsat fără oameni în jurul nostru ? Și pentru ce toți oamenii, bruma de oameni care ne mai intră în casă, sînt toți de aceeași calitate ? Oare nu există oameni adevărați, pe care să-i poți respecta, iubi, în care să ai încredere și cu care să poți vorbi lucruri cu înțeles, iar nu formule gata făcute de politețe, perimate și totuși la infinit întrebuințate, fraze panaceu... ?"

Cînd Gabriel era prins asupra unui furt, tăcea, cu fața lui ca de fildeș curat, ceva mai palidă ca de obicei, cu ochii mai lucitori. Nu se dezvinovățea, nu tăgăduia. Își rodea cu sîrguință unghiile, ca și cum ar fi avut o problemă aridă de rezolvat, dar părea că nu înțelege pentru ce e atîta tulburare și se face atîta gălăgie în jurul lui. Scenele de disperare ale mamei lui, hohote, leșinuri, îl tulburaseră pe Gabriel întrucîtva la început, apoi îl obosiseră și ajunsese să asiste la ele cu o politețe decentă, cu răbdarea cuvenită, dar în realitate cuprins de nerăbdare, așteptînd să se termine scenele, și ca viața lui, plină de plăceri, să înceapă iar. După un ceas, era în stare să rîdă la cea mai umilă glumă cu hohote, cu desăvîrșită nevinovăție, să mănînce cu poftă, să cînte la chitară și din gură, să fluiere, să meargă la cinematograf și, dacă era nevoie, să fure din nou. Scotea bani de prin toate buzunarele și plătea tuturor prietenilor bilete la spectacole și bomboane la discreție. Avea bani mulți, căci cu cît fura mai mult, cu atît Sandra îi da mai mulți bani, ca să nu mai fure. Bineînțeles, el continua să fure, dar niciodată nu îl trădase pe Matei și nu-l amestecase în destăinuirile lui mincinoase și fanteziste, scoase cu de-a sila de la el în lungile, chinuitoarele interogatorii făcute de Sandra Ventura și Camil Tomescu, bunul prieten care venea de fiecare dată, degrabă, în ajutor, cu prăjituri și bomboane. Gabriel se purta față de Matei ca și cum nici n-ar fi bănuit că Matei îl învăța, îl ajuta, participa sau beneficia de furturile lui.

„Lealitatea escrocului. Probabil că și criminalii au lealitatea lor", își spunea Matei Ventura, privindu-l cu un dispreț desăvîrșit.

Matei asistase la toate scenele astea, vrînd să pară rece și obiectiv, dar, de fapt, în adîncul inimii, cu sfîșieri de

neîndurat. Citeodată, cînd Gabriel înfăptuia ceva prea grozav, lui Matei i se făcea o spaimă mare şi îşi închipuia că mama lui nu va mai putea răbda atîta durere şi se va omorî. Se temea ca nu cumva, deschizînd uşa odăii, să o găsească spînzurată, împuşcată, sau moartă de durere... La cîte un hohot de plîns mai puternic, îşi simţea inima gata să plesnească în piept, dar îşi răbda durerea, aşteptînd să vadă că, în fine, se va încredinţa că Gabriel nu merită să fie atît de iubit. Voia să o vadă pedepsindu-l, judecîndu-l lucid. Astfel şi-ar fi recîştigat şi mama şi fratele. Dar Sandra Ventura se băga în pat cu dureri atroce de cap, cu vărsături, cu febră şi plînsete. Şi cînd Matei, cuprins de spaimă, îi da apă şi antinevralgice, ea întreba :

— Unde e Gabriel ? Ce face Gabriel ? Nu şi-a luat o hăinuţă mai groasă pe el ! A plecat nemîncat.

Dar Gabriel era la cinematograf, gonea cu maşina, sau participa la o competiţie de înot ori tenis... Trebuia doar să uite scena ; iar Sandra Ventura, cînd vedea că întîrzie, cobora din pat ca o oarbă, cu ochii închişi de durerea de cap, şi, copleşită, dar fericită că Gabriel există, îi pregătea pe o farfurie mîncare. Aşeza farfuria la ea în odaie, îi punea în dosul sobei şi un pahar cu lapte, să stea căldut, iar Gabriel, oricît de tîrziu ar fi fost, intra acolo ca să mănînce şi îi povestea cu entuziasm filmul, îi da bomboane de prin buzunare, şi ar fi fost în stare să-i ofere şi bani din banii furaţi, fluiera, se descălţa şi umbla de colo-colo, cu picioarele goale, îmbrăcat într-o pijama subţire, şi umplea întreaga casă cu prezenţa lui şi de invincibila lui bucurie de a trăi uşor.

Niciodată, Gabriel nu se apără învinuind la rîndul lui pe Matei, care-l îndemna şi era părtaş. Niciodată Matei nu a putut înţelege ce se petrecea în acele clipe în inima şi mintea lui Gabriel. Inconştienţă ? Nepăsare ? Putea oare fi atît de inconştient, încît să nu-şi dea seama că Matei e complicele lui, sau totul îi era atît de indiferent în afara plăcerilor, încît nu se obosea cu fleacuri, ca dezvinovăţiri, învinuiri ?

In acest timp, Matei a săvîrşit un fapt care, făcut într-o clipă de exasperare, a depăşit chiar ceea ce ar fi dorit să facă : l-a denunţat pe Gabriel la poliţie. Rezultatul a fost înfiorător ! Ce a simţit Matei, abia adolescent, ce au simţit nervii lui fragezi a întrecut chiar şi puterea lui de rezistenţă. S-a încuiat la el în odaie şi cu glas tare, ca să

se îmbărbăteze, și-a spus și și-a repetat : „Am făcut-o pentru binele lui, pentru că nimeni în afara mea nu are puterea să-l pedepsească. Era datoria mea să o fac."

Poliția, chemată de Matei, a venit acasă, și polițistul prefăcîndu-se că nu-l cunoaște, ba mai mult, că îl bănuiește și pe el de furt. Și cînd Matei a asistat la disperarea mamei lui și mai ales cînd a văzut privirea lui Gabriel, care nici atunci nu l-a pîrît, că fusese și Matei părtaș la furt și la cîștig, ci strigase pur și simplu : „N-am furat, am luat din casă, este casa noastră, era al nostru, era și al meu, n-am furat de la străini !" a simțit că făcuse ceva mai rău și mai grav decît Gabriel și s-a îndoit de el însuși pînă în adîncul lui.

După ce plecă poliția, Matei, apucat de friguri, cu febră mare, se culcă bolnav, zăcea gemînd. Nu se mai putea suporta pe el însuși. Gabriel veni la el și, ca să-l distreze, îi întinse mîna plină de bani. Matei îi strigă :

— Să știi că eu te-am denunțat la poliție, da, eu, eu !

— Pentru ce ? a întrebat Gabriel cu o desăvîrșită uimire. Și șopti, căzut pe gînduri :

— ...N-am furat, era al nostru... am luat... Am crezut că și tu ești de acord...

— Eu, de acord cu tine la furt ? ! Bine mă mai cunoști. Nu. Eu nu sînt un hoț. Tu ești un hoț.

— Dar... tu... și tu...

— Eu am vrut numai să mă conving că am dreptate cînd cred că ești un hoț. Iată banii, toți cîți mi i-ai dat ! N-am nevoie de ei. Eu n-am nevoie de bani furați, și ce lipsește am dăruit... la cerșetori, pe stradă... de pomana ta !

Matei îi azvîrli toți banii în față, pe jos. Gabriel îi adună cu umilință, cu supunere, îi băgă în buzunar. Apoi, înainte de a pleca, îl privi iar cu aceeași uimire desăvîrșită.

Matei nu și-a găsit liniștea decît mult mai tîrziu, peste cîteva săptămîni, luni poate, cînd, spre marea lui mirare, văzu că Gabriel nu mai fură de loc. Matei și-a zis :

„A înțeles că «fură», și că a fura nu este o chestiune «familială», ci una morală. A înțeles, pentru că a văzut poliția. Deci i-am făcut un bine denunțîndu-l. Era datoria mea."

Acum, din nou, Matei, amintindu-și aceleași scene, făcu un efort ca să nu se ridice și să nu se plimbe prin

odaie. Starea de nemişcare a trupului, în vreme ce mintea se frămînta înfierbîntată, îi era aproape intolerabilă, şi totuşi nu voia să piardă firul gîndurilor şi acuitatea lor.

Da, da, în acei ani ajunsese să urască pe toată lumea : pe maică-sa, pe Gabriel, care i se păru mai curat şi bun decît el, mai ales mai „tare" decît el, pe colegii care trăiau atît de fără probleme, poate numai ca să se ascundă în closet şi să fumeze şi să se adune între ei pentru a discuta tot felul de grosolane, absurde, murdare probleme sexuale, să urască pe profesori care îl lăudau pe el că citeşte mult şi îl certau că stă prea izolat, şi mai ales să se urască pe sine însuşi. Îi era silă de propria sa fiinţă. Îşi auzea glasul, îşi vedea mişcările, îşi cunoştea gîndurile, îşi dispreţuia inima şi puterea.

Scîrbit şi obosit, încetă brusc să se mai ocupe de Gabriel şi de mama lui şi începu să asiste cu înstrăinare la tot ce se petrecea în jurul lui. Citea toată ziua, cu căderi totale în lumea ideilor, motiv ca să nu mai vorbească cu nimeni. Citea şi la masă, cu toate observaţiile căpătate.

Matei Ventura începu să dea meditaţii, pentru a nu accepta nimic, în afară de întreţinere, de la mama lui. Era mîndru că poate cîştiga sumele „de buzunar" de care avea nevoie. Niciodată nu îi dădu lui Gabriel şi nu cheltui pentru mama lui nici un ban din banii cîştigaţi de el. Hotărî să se poarte astfel. Strictul necesar şi nici un răsfăţ. Îşi transformă odaia într-un fel de chilie, cu pat de campanie, o masă şi un scaun, şi de jur împrejur pe pereţi cărţi, cît mai multe cărţi...

Din acel timp, cînd auzea că Gabriel a rămas iar repetent, că Gabriel n-a mers cîteva luni la şcoală, că Gabriel joacă pocher în Cişmigiu, că Gabriel, abia la vîrsta de cincisprezece ani, a venit în zori, că Gabriel a dormit la poliţie sau că a avut un accident de motocicletă, asculta ca şi cum ar fi fost vorba de lucruri mult mai puţin interesante pentru el decît faptele întîmplate acum sute sau mii de ani ale lui Nerone, Alcibiade, sau oricine altcineva.

Astfel trecuse întreaga copilărie, apoi întreaga adolescenţă. Da, anii trecuseră, iar acum Matei înţelesese că mama lui murea. De data asta murea. Matei era doctor. Experienţa căpătată la spital, la căpătîiul atîtor muribunzi, îl făcea să ştie că nu se înşală. Mama lui murea.

Matei Ventura, cu capul rezemat în mîini, aplecat pe carte, își mușcă pumnii, să nu geamă. Totul era inutil. Și chiar dacă greșise, și chiar dacă ar fi trebuit să se poarte altfel cu ea, acum era prea tîrziu. Ea murea.

O duioșie neputincioasă și tîrzie îi chinuia inima. Pentru ce să moară atît de tînără și fără să se fi putut înțelege și ajuta unul pe altul ? Matei se zvîrcoli, gîndindu-se cît o chinuise cu tăcerile lui, cu indiferența lui voită, disprețuitoare, ostentativă.

„Nu știu să iubesc, își spuse Matei. Nu fac decît să critic, iar că mă critic și pe mine nu îndreaptă nimic din uscăciunea mea. Inteligența nu-mi este folositoare, sînt un om ineficace ; iar oribila suspiciune din inima mea m-a schimonosit, m-a nenorocit. Atîta dragoste cît vreau eu desigur că nu se poate avea, iar critica, așa-zis lucidă, a minții mele, nu fac decît să usuce totul în mine și în jurul meu. Da, iată și în clipa aceasta, a morții mamei mele nu mă pot împiedica să am gînduri cutremurătoare : simt că aștept cu o curiozitate avidă să văd ce va face Gabriel după ce va muri mama. Vreau să văd cine-l va răsfăța ?

Moartea mamei, își spuse Matei, este pentru Gabriel ultima și unica posibilitate de trezire din inconștiență. Dacă nici moartea mamei, a mamei lui, care aș putea spune că moare din pricina lui, nu-l va trezi, atunci nimic, absolut nimic nu îl va mai trezi vreodată. Eu așa cred."

În liniștea odăii se auzeau respirația lui Gabriel, amplă și liniștită, și cea grea a mamei lui.

Matei azvîrli privirea spre oglindă. Iluminat blînd de lampa de pe noptieră, capul ei părea a sta pe genunchii lui Gabriel. Acolo, în oglindă, Sandra Ventura și Gabriel Ventura erau împreună.

„Iar eu, își spuse Matei, cu toate că sînt cu ei în odaie, în oglindă nu sînt cu ei. Acolo sînt numai ei doi, iar eu lipsesc."

Sandra Ventura dormi se cîtva timp. De cîteva zile, de cîte ori se deștepta, revenirea la viață i se părea ciudată. Poate că înainte de a adormi se gîndise că nu se va mai deștepta niciodată. În liniștea acestei clipe, desigur a ultimelor deșteptări, găsea greu firul vieții. Oboseala, suprema oboseală a trupului, cerea somnul de veci. Crezuse

toată viața că moartea îi va fi o spaimă, dar iată că acum întreaga ei ființă tindea spre liniște, ca apele rîului spre mare. Voia pace, odihnă și iertare, odihnă în pacea pămîntului.

Își aminti de Gabriel și Matei. Apoi știu că amîndoi băieții sînt cu ea în odaie.

Atunci, o neliniște o cuprinse. Căută să știe ce anume o tulbura atît de dureros tocmai acum, cînd dorea pacea desăvîrșită, dar nu prinse nici un gînd limpezit. Viața pe care o trăise i se părea nespus de lungă, dar nu-și putea aminti nici un fapt. Era îngrozitor de istovită, nu mai știa cu ce obosise într-atît. Gîndurile cercetau haotic între copilăria ei și a copiilor ei. Moartea părinților ei o tulbura acum, în ceasul morții ei, ca un fapt recent, iar ce îndurase de la Camil Tomescu, unica ei dragoste, se confunda într-o singură și lungă așteptare. De fapt, murea de oboseala așteptării, o oboseală atît de mare, încît acum era fericită că moare. Toată viața îl așteptase pe Camil. În curînd, pămîntul se va prăbuși peste pieptul ei, unde nu fusese nici un suspin de bucurie. Așa va pleca, cu așteptarea în piept. Singură.

Dorea să moară, să se termine chinul așteptării zadarnice... Știa că numai cîteva zile va mai putea spune „azi". Iar acum... cine știe, azi, Camil poate va veni. Azi va veni. Să încerce să coboare din pat, să meargă să deschidă. Azi, unul dintre ultimii „azi", din zilele toate. Poate că el a simțit cîl îl așteaptă și stă în ușă și așteaptă și el... N-a îndrăznit să sune... E noapte... Încă nu s-a luminat de zi... Oh ! de cîte ori a deschis ea, așa, poarta, crezînd că-l va găsi acolo... Dar nu găsea decît un gol. Noaptea, un gol negru, ziua, un gol alb... Cîteodată era soare în acel gol... Cîteodată, în acel gol, i se părea că-l vede, aievea, că în fine a venit... Privea golul, golul tainic. Cîteodată i se părea că va înnebuni... Dar cîteodată el venea... Da, cîteodată a venit... dar pînă pleca, ea tot nu înțelegea că a venit, că prezența lui este adevărată... El îi vorbea de lucruri atît de străine de ce aștepta ea... Niciodată nu i-a spus... Dar ce să-i fi spus, cînd nu o iubea... Oare, dacă azi el ar veni și i-ar spune că o iubește, s-ar mai putea vindeca ? Nu... nu... tot ar muri... dar ar muri altfel... dacă i-ar spune că o iubește... altfel ar muri... Oh ! de-ar putea muri dezlegată... Despătimește, Doamne, despătimește... pe roaba ta... Să moară despătimită... sau

mîngîiată... Atît dorise să moară, că acum murea... Şi asta e un fel de sinucidere... „Într-un fel, m-am sinucis. Otravă mi-a fost aşteptarea... nici măcar nu-l învinuiesc pe el... El nu este de vină... Eu, eu, numai eu... Eu l-am iubit... El... pur şi simplu nu a venit... M-am născut sclava romantismului... inutil... Din lumea întreagă, din viaţa întreagă, cu soare... şi cu stele, eu l-am ales obiect al adorării mele pe Camil... El, Camil... A stat între mine şi viaţă ca o perdea neagră, funerară. Doresc să mor, să mor şi să-l să-l uit... desăvîrşită odihnă..."

O chinuia şi gîndul că, murind, îşi părăsea băieţii. Ar fi voit să îngenunche în faţa băieţilor, să-i roage să o lase să moară liniştită, să o lase să plece. Dragostea pe care o avusese pentru ei, nevoia aproape fizică de a-i vedea mîncînd, umblînd, trăind, rîzînd, dormind, respirînd, nevoia de a-i ajuta cu mîinile ei, cu oboseala ei, cu grija ei, pe Matei într-un fel, pe Gabriel într-altfel, fusese întrecută şi nu îi mai rămăsese în inimă decît un simţămînt întunecat, cu rădăcini misterioase, adînci, al datoriei neîmplinite. Puterea toată pe care o mai avea trupul ei istovit se adunase din nou ca la sunetul de alarmă al unei chemări ştiute.

Încet, deschise ochii. Pleoapele obosite se ridicară foarte greu, pe jumătate. Printre gene în privirea ei pierdută văzu lumina blîndă, lichidă, gălbuie din cameră. În faţa ei, în oglinda ovală, puţin verzuie, de deasupra toaletei, zări pe Matei şi pe Gabriel. Numai feţele lor. Păreau că stau unul lîngă altul, capetele aproape lipite. Matei era aplecat, cu bărbia rezemată în palme. Desigur, ca de obicei, citea. Mîinile îi erau albe, fine şi puternice, iar fruntea, care ieşea din abundenţa minunatului său păr, avea o lumină netedă, inspirată. Alături, Gabriel, cu ochii închişi, dormea. Frumuseţea lui blondă era atît de mare, încît Sandra Ventura se gîndi la lumea îngerilor.

Inima ei se încălzi din nou, ca o ultimă licărire de foc, şi simţi graniţa dintre viaţă şi moarte, dintre dorinţa ei de pace, de odihnă, de descătuşare din patimă, şi tulburătoarea, umana ei dragoste de mamă. Cum îi va putea părăsi liniştită, cînd ei aveau încă atîta nevoie de ea? Gabriel era şi acum atît de copil! Se născuse pentru a fi răsfăţat. El era un suflet bun, dar care se va maturiza tîrziu, mult mai tîrziu decît alţii. Era un om fără apărare; Matei, însă, ciudat, ascuns, violent, misterios, sever

cu el şi cu alţii, se maturizase prea timpuriu. Matei nu-l înţelegea pe Gabriel. Îl judeca după măsura lui, fără nici o duioşie, nici o răbdare. În purtarea lui se trăda un mare dispreţ pentru toată lumea. Niciodată nu bănuise simţămîntul de devotament şi admiraţie totală pe care îl avea Gabriel pentru el. Matei era singurul om care-ar fi putut să facă pentru Gabriel ceva. Dar Matei nu-şi înţelegea fratele.

Sandra Ventura gemu încet. Aşa va trebui să moară : ştiind că Matei nu-şi va ajuta fratele. Astfel, Gabriel va rămîne singur, cu adevărat orfan. Sandra Ventura se gîndi iar la Camil Tomescu. El îi era tatăl...

Cînd Sandra Ventura gemu din nou, văzu în oglindă cum faţa lui Matei se desprinde din masca mîinilor lui, se ridică şi devine atentă. În lumina oglinzii verzui ochii lui păreau şi mai verzi şi de o aprigă intensitate.

Sandra Ventura îl privi, şi o mare speranţă i se aprinse în suflet : dacă acum, înainte de a muri, printr-un miracol, îl va putea face pe Matei să înţeleagă durerea şi dorinţa ei.

Inima îi bătu violent. Deodată Matei tresări : vocea slăbită a mamei lui îl chema în şoaptă :

— Matei...

Se ridică şi merse repede spre pat. Se aplecă.

— M-ai chemat, mamă ?

— Da.

Pleoapele, adumbrite vînăt, ale Sandrei Ventura, se ridicară de tot şi căută cu însetare faţa lui Matei. Nici un cuvînt nu ieşi printre buzele ei arse, care se mişcară încet.

— Mamă, ţi-e sete ?

— Nu...

Matei rămase nemişcat. Cutremurat, cunoscu iar semnele morţii pe faţa mamei lui. Aripile albe ale părului cădeau frînte, privirea părea că doreşte zadarnic ceva. Matei ar fi vrut să îngenunche şi să-i vorbească. Ar fi vrut să-i închidă ochii, să-şi închidă şi el ochii apoi aşa, orbi, dar aproape, suflare lîngă suflare, frunte lîngă frunte, să-şi vorbească, să-şi spună, ca în faţa judecăţii din urmă, fără teamă, fără minciună, gîndul cel mai adînc : el, Matei, să-i spună cît a iubit-o şi că, dacă a păcătuit vreodată, a fost totuşi fără vină, aşteptînd pe drumuri întortocheate ceva ce nu sosea.

Gîndurile îi sugrumau glasul. Ştia că tot ce gîndeşte e inutil. Putea să-şi sfîşie în faţa mamei lui şi a lui Gabriel inima, era inutil. Erau încercuiţi, închişi în ei ca într-o cetate inexpugnabilă, un bloc, de la un zid la altul, fără intrări şi fără ieşiri. Sandra Ventura, mama lui, va muri, şi nimic nu va fi schimbat. Ea va pleca pentru totdeauna, fără întoarcere, va pleca încărcată de imensa neînţelegere în care trăise... iar Gabriel va continua să trăiască la fel...

Copleşit, Matei sta nemişcat în faţa patului, dar glasul mamei lui, în şoaptă, îl chemă din nou. Matei tresări înfiorat. Şi dacă, totuşi... acum... Inima lui se înfierbînta dureros.

Încet, îngenunche şi îşi aşeză fruntea pe marginea patului. Foarte ciudat i se păru cînd simţi mîna aceea prea uşoară atingîndu-i creştetul. Oare îl mîngîiase vreodată ?

— Matei...

Fără să ridice capul, Matei căută mîna mamei lui. O cuprinse şi o ţinu aşa. Aşteptă. Mai presus chiar decît o miraculoasă vindecare dorea înţelegerea. Ar fi primit în clipa asta să moară şi el cu ea, dar să fie împăcaţi...

Glasul fierbinte al Sandrei şopti :

— N-am pe altcineva pe lume cu care să pot vorbi, numai pe tine, Matei, numai pe tine.

— Mamă, eu...

— Îţi cer iertare. Întotdeauna ţi-am vorbit ca unui om matur... acum...

Aici Sandra Ventura făcu o pauză. Matei aşteptă. Dar glasul femeii bolnave şopti deodată, cutremurat de spaimă :

— Pe Gabriel... cu cine îl las pe Gabriel ?

Matei nu se mişcă, nici inima nu-i tresări, inima lui învăţată să simtă mereu acelaşi pustiu. Tăcerea din el îi era sumbră. După o clipă, un val de furie greu stăpînit îl înăbuşi. Se abţinu să nu vorbească muribundei aşa cum simţea : fără milă, pentru nimeni milă, nici pentru el, care suferea cumplit, nici pentru mama lui, pe care o iubea şi o vedea murind, nici pentru fratele pe care în clipa asta îl urî. Să spună adevărul, nu gîndit dulceag şi sentimental, ca acum o clipă, cînd dorise contopirea gînd la gînd, şoaptă în şoaptă.

Ar fi dorit să strige. Aici, în casa asta, se cuibărise o putrezire ce nu putea fi curăţată decît cu întregul curaj al adevărului. Femeia care murea, murea în minciună,

iar el, Matei, asculta şi răbda această minciună. Trebuia să ştie femeia asta că fiul ei, Gabriel, e o mică lichea şi că răsfăţul cu care îl crescuse îl schilodise. Trebuia să ştie femeia asta că Gabriel nu o iubeşte nici pe ea, pentru că ea îi uscase sufletul, iubindu-l aşa cum nu ai voie să iubeşti nici o făptură omenească... Trebuia să ştie femeia asta care murea că şi el, Matei, se uscase la suflet, şi tot din vina ei.

Dar Matei tăcu, o tăcere care îl făcu să se gîndească la pămîntul greu şi rece care va acoperi curînd trupul mort al mamei lui.

Suflarea Sandrei Ventura devenise de tot sacadată, firavă.

— Matei !

Matei ridică privirea. Era acum aproape liniştit, străin lui. Totul se petrecea ca o scenă văzută la infinit în oglinzi aşezate ciudat : o iluzie şi totuşi o realitate : realitatea iluziei sau iluzia realităţii, una răsfrîntă în cealaltă, la infinit. Ce mai putea face ? Să spargă oglinda ? Mama lui tot ar fi murit şi el tot întunecat ar fi rămas. Schimbarea nu putea fi decît a conştiinţei, a luminării minţii... a inimii... Dar cum... cum...

Ea murea întunecată, el rămînea viu, dar tot întunecat.

O privi pe mama lui în ochi. Sandra Ventura îl întrebă :

— Cine va avea grijă de Gabriel ?

Matei nu răspunse.

— Nu spui nimic ?

Matei gîndi : „Profită de clipa morţii ei ca să pună pe umerii mei povara fiului iubit. Dar nu voi accepta."

Şi repede îşi făcu socoteala că Gabriel nu mai era un copil, aşa cum îl credea mama lui, şi nu va avea deci nevoie să-i fie tutore. Gabriel se va descurca şi el în viaţă, ca orice om. Şi dacă va avea grijă de el, nu va fi aşa cum credea mama lui. Altfel, altfel. Severitatea îi va face bine băiatului. Să-şi dea în fine seama că viaţa nu este un joc. Promiţînd că va avea grijă de el nu risca mult. Spuse rece :

— Bineînţeles că voi avea grijă de el.

Şi o invincibilă scîrbă îi umplu sufletul.

Spaima din ochii Sandrei Ventura crescu. Simţise ce cuprindea răspunsul. Ar fi vrut să implore, ar fi vrut

să-şi rupă din inimă imensa ei slăbiciune şi grijă pentru Gabriel şi să le aşeze în sufletul lui Matei. Se zvîrcoli : nimeni nu-l va putea iubi ca ea.

— Matei... Matei... te implor... eu, mama ta... Eu mor, Matei, mor... Jură... jură că niciodată, niciodată nu-l vei părăsi... Ţi-e frate !

— Îl voi ajuta.

— Jură... jură...

— Îţi dau cuvîntul meu că voi face tot ce voi putea.

— Niciodată nu l-ai înţeles. Nici acum nu îl înţelegi. Tu nu-l cunoşti. E totuşi un copil bun. Nu trebuie lăsat. Eşti atît de sever, şi cu tine prea sever, încît mă îngrozesc. Îţi spun că are suflet bun...

Lacrimi mari curgeau din ochii ei. Şopti ca pentru ea :

— Şi eum aş dori să pot muri liniştită... să mă odihnesc... să mă odihnesc... să uit...

Mila ce se ivi în sufletul lui Matei îi era apăsătoare. Îi era şi ruşine că-i este milă. Avea impresia că mila asta îl trage într-un abis.

— Nu-l voi părăsi niciodată. Fii liniştită. Îţi făgăduiesc : voi avea grijă de el...

Atunci Sandra Ventura apucă mîna lui Matei şi o sărută. Îngrozit, Matei nu îndrăzni să se mişte. Simţea sărutul ăsta prea cald, dat cu suflare morţii, ca o înfierare pe inimă.

— Te-am binecuvîntat, Matei. Te-am binecuvîntat. Voi putea muri liniştită. Şi niciodată nu uita : ţi-e frate.

CAPITOLUL II

Casa familiei Ventura, mare şi cu înfăţişare severă, avea poarta de fier de la stradă cernită. Draperii negre, împodobite cu monograme imense de argint, se legănau în aerul îngheţat al iernii. În stradă, zeci de automobile şi dricul funebru, monumental, înhămat cu şase cai îmbrăcaţi somptuous, pînă în pămînt, în doliu, aşteptau.

Cu toate că era iarnă şi un ger aprig, una din ferestrele casei, a parterului înalt, sta larg deschisă. Prin ea răzbătea pînă în stradă o lumină gălbuie, tremurătoare.

Acolo, în odaia aceasta, ardeau, la căpătîiul Sandrei Ventura, lumînări groase de ceară.

Acum, Sandra zăcea liniştită, pentru totdeauna liniştită, şi, foarte ciudat, o dată cu odihna asta a morţii, întinerise uimitor. Cutele feţei şi expresia de grijă dispăruseră. Totuşi, pe obrazul ei, lipsea acel surîs de supremă detaşare, obişnuit morţilor. Sandra întinerită avea o expresie severă.

În dreptul ei, oglinda ovală şi verzuie era misterios acoperită cu un cearşaf alb. Nu mai reflecta nimic. Trupul moartei nu rămînea nici o clipă singur. De alături, din salonul cel mare al casei, soseau neîncetat cîte cineva, rudă sau cunoscut, să privească şi să stea cîteva clipe, pentru ultima oară, cu ea. Goniţi de frigul aprig al odăii cu geamul mare deschis, nimeni nu rămînea mult. În odaie, flăcările lumînărilor şi lumina zilei păreau ofilite, iar florile încremenite.

Acum, lîngă Sandra Ventura moartă, Camil Tomescu sta în picioare nemişcat. O privea uluit de acea miraculoasă întinerire care i se ivise pe obraz ca o sfidare, ca o victorie numai a ei. Privind-o, Camil Tomescu îşi dă seama de un lucru pe care îl purtase încîlcit în suflet ultimii douăzeci de ani, şi care acum voia să sosească la suprafaţa gîndurilor lui, un lucru tot atît de inutil ca şi întinerirea Sandrei. Camil Tomescu, în clipa asta întîrziată, îngrozit că ar putea fi cuprins oarecum de remuşcări, se căznea pentru a se linişti în faţa Sandrei moarte să-şi explice purtarea. Îşi pleda propriul lui proces de conştiinţă. De fapt, se zbuciuma să-şi răstălmăcească purtarea.

De fapt lucrurile se petrecuseră astfel :

Cînd o cunoscuse pe Sandra, măritată cu Ion Ventura, îşi dăduse seama, făcîndu-i Sandrei curte violent şi fără scrupule, că ea se îndrăgostise de el din prima clipă, că nu mai e nevoie să o „cucerească", că este gata cucerită, total cucerită. O dragoste în care dăruirea voia să fie absolută şi pe toată viaţa. Trăi cu ea cîtva timp. Dar pentru Camil Tomescu Sandra era un simplu capriciu, şi la gîndul că pasiunea ei, divorţ, căsătorie, copii, de care Sandra începu să-i vorbească, îi va complica viaţa, Camil Tomescu se înspăimîntă. Atunci abil, într-o scenă „mare", după ce se sfătui şi cu sora lui, Mira, cu care de altfel întotdeauna se sfătuia, îi explică Sandrei că nu-l poate în-

şela, trăda pe Ion, pe bunul lui prieten, coleg de şcoală, că de cînd s-a îndrăgostit de ea nu mai are odihnă... că nu poate accepta să o vadă divorţînd din pricina lui, că mai erau şi copiii, Gabriel şi Matei, la mijloc, copiii lui Ion... Sandra încercă zadarnic să-i spună că Gabriel nu era al lui Ion, că era al lui ; şi, ca să evite orice complicaţii Camil Tomescu nu se mai culcă niciodată cu Sandra Ventura, felicitîndu-se de puterea lui, de cinstea lui, cerîndu-i şi Sandrei aceeaşi admiraţie, căci, între timp, se autoconvinsese de realitatea minciunii lui. Dar, pe de altă parte, datorită temperamentului, compus din sentimentalisme exaltate dar efemere, din senzualităţi mereu aprinse dar diverse, se complăcu în acea agreabilă, caldă voluptate de a se simţi admirat, iubit, dorit, aşteptat, el încurcîndu-se în oraş cu toate femeile posibile.

Aşa că îşi stabili ca de la sine obiceiul de a fi mereu în casa aceea, zilnic, în preajma Sandrei. Se făli chiar Sandrei multă vreme că avusese puterea de a se stăpîni şi de a rupe cu ea. O lăsa să înţeleagă că din pricina ei nici nu-i mai plac alte femei... neţinînd seamă că astfel o chinuia pe Sandra, care nu avea puterea să priceapă ipocrizia atitudinii lui şi să-l dea afară.

Situaţia aceasta îl satisfăcu pe Camil Tomescu atît de bine, îi completă atît de bine viaţa şi îi satisfăcu orgoliul de bărbat, încît la moartea lui Ion Ventura continuă să se gîndească la Sandra Ventura nu ca la o femeie liberă, ci ca la văduva prietenului său. Bineînţeles că şi atunci Camil Tomescu avu grijă să-şi explice pentru ce se poartă astfel : „De fapt nu mi-a plăcut niciodată ca femeie. E o femeie bine, dar prea... serioasă, prea tristă", îşi spuse, nevrînd să ştie că este tristă din pricina lui. „N-am s-o părăsesc, am să am grijă de ea, mă voi purta ca un *gentleman*, mă voi sacrifica."

Şi Camil Tomescu continuă să vină cît putu de des, sau, mai bine zis, cît îi permitea timpul dăruit celorlalte femei. De data asta nu se mai obosi să inventeze o scenă „mare", sau să dea vreo explicaţie Sandrei, iar ea niciodată nu îndrăznise să-i ceară vreo explicaţie. Îi era teamă să nu-l piardă de tot. Tăcuseră amîndoi.

Dacă Sandra ar fi fost o mondenă, cu relaţii multiple în societatea lor, Camil s-ar fi temut de gura acelei lumi, care poate prin cancanurile ei l-ar fi obligat să o ia de nevastă, sau, dacă ar fi văzut-o cochetînd cu alţi băr-

baţi, desigur că vanitatea lui nu ar fi putut suporta acest lucru şi s-ar fi hotărît să-i spună că e femeia lui. Desăvîrşita ei seriozitate şi dăruire, însă, resemnarea ei totală şi izolarea în care trăia l-au adormit. A vrut şi a reuşit să creadă că femeia este liniştită, că nu are nevoie de iubire, că nu suferă mortal de viaţa ei fără bucurie, cînd numai preocuparea nesănătoasă pentru Gabriel ar fi fost suficientă să-l facă să înţeleagă cîtă disperată nevoie de iubire avea.

Ba chiar credea că este mărinimos, că, ocupat peste măsură cu „damele", are totuşi timp să meargă aproape zilnic la o „prietenă". Mergea pentru că avea nevoie de adoraţia ei, de puritatea ei, de abnegaţia ei, de constanţa ei, ca să se curețe de amoruri trăite din abundenţă, la întîmplarea orelor.

Cînd sosea el, se căzneau să găsească ce vorbi. Camil, înfricoşat că s-ar putea da de gol cu minciunile lui, Sandra, înspăimîntată că l-ar putea supăra cu vreo indiscreţie. Recurgea la subiectul ultimului film văzut sau carte citită, ultimul cancan al unei lumi pe care Sandra nu o mai frecventa. Apoi nu mai avea ce vorbi. Atunci ea îi vorbea de Gabriel. El tot de Gabriel îi vorbea. Beau şi ceai, sau cafea.

Stînd în faţa Sandrei moarte, Camil Tomescu îşi încheia pledoaria interioară, spunîndu-şi :

„Da, m-am ocupat mult de ea. Am făcut şi eu ce am putut ! Poate că ar fi trebuit, acum în urmă, înaintea morţii ei, să-i spun că am iubit-o toată viaţa. Nu ar fi fost o minciună, căci într-un fel am iubit-o... dar... mi-a fost ruşine. Nu mai eram destul de tineri pentru astfel de atitudini romantice !"

Totuşi, atitudinea romantică a clipei, „Ea", moartă, „El", în faţa catafalcului, îi satisfăcea nervii, îi ajuta să treacă mai uşor şi peste remuşcări care ar fi putut fi foarte dezagreabile.

Era oarecum mîndru că este un om neobişnuit, că poate simţi lucruri vădit interesante. Se gîndi chiar că toate acestea la un loc ar putea constiuti un subiect pentru o nuvelă, pe care ar putea-o scrie vreodată. Şi se mai gîndi că, mîine, poimîine, cînd se va mai potoli îngheţul de afară, se va duce la femeia aceea pe care o cunoscuse de curînd şi îi va povesti drama sufletească prin care

trecea. Aceasta va fi o introducere în cucerirea femeii aceleia încăpățînate...

Dar Camil Tomescu, privind din întîmplare iar fața Sandrei Ventura, se înfioră. Severitatea acestui obraz tînăr și mort era impresionantă. Oare Sandra moartă nu o fi știind ce gîndește el acum ?...

„Ei bine, dacă da, atunci știe că am pentru ea un sentiment puternic, că durerea mea în fața morții ei e o realitate, și că toate celelalte simțăminte sînt mecanisme ale caracterului meu și că mă simt acum, fără ea, foarte singur. Cine îmi va umple golul lăsat de ea, orele pe care i le dăruiam ei și sentimentul meu pur pentru ea ?"

Aici, Camil Tomescu începu să-și șteargă ochii, nestăpînit. Era singur în odaie, în frigul odăii cu geamurile deschise, singur cu Sandra, tînără, frumoasă și moartă. Sandra, tînără, ca în primele zile cînd o cunoscuse ! Dar aerul sever, liniștit, și paloarea ei, toate acestea purtate într-altă lume, unde acum Sandra era și ea plecată singură, îl copleșeau cu un fel de început de rușine și deznădejde.

Cineva intră în odaie. Camil Tomescu nu se întoarse. Își șterse repede lacrimile, apoi rămase nemișcat, ca de piatră, gata de rezistență. Știa cine a intrat, după pasul ușor ca al unei umbre, după linștea cu care ușa se deschisese și se închisese. Știa. Dar prezența ființei care sosise acum îl supăra peste măsură. Știa că Mira pe el venise să-l caute. Simți o mînă ușoară care i se strecură sub braț.

Stăpînind un gest de furie și violență, Camil întoarse capul. Într-adevăr, Mira, mică, firavă, fardată, era lîngă el. Avea o pălărie ridicolă pe cap, eternele ei pălării cu pene și voalete. Mira le purta și la ea în casă. Mîna ei mică, cu manichiura bine făcută, strecurată sub brațul lui, îi era de nesuferit. Avea nevoie să fie singur, și mai ales să fie fără Mira lîngă el. Ea fusese părtașa lașității lui, complicea lui, martora și tăinuitoarea vieții lui. Ea îl ajutase, ea mînase în tăcere întreaga lui viață. Mira, vie mărturie a ipocriziei lui, îi păru acum periculoasă : risca să nu-și ia în serios pledoaria. Mira fusese într-adevăr, cu surîsul pe buze, cu cuvinte de prietenie, cea mai îndîrjită, neînduplecată rivală a Sandrei. Facilita destrăbălarea fratelui ei, căci numai așa îl putea reține lîngă ea. Niciodată nu i-a spus : „Sandra te așteaptă și

moare", pentru că se temea că atunci fratele ei ar fi plecat şi ar fi rămas singură, şi singură în casă îi era urît. Această casă pe care cu o candoare cinică o lăsase să se transforme într-un bordel pentru uzul lui Camil.

Acum — Camil şi Mira, fratele şi sora, ipocriţii ei călăi — stau unul lîngă altul în faţa catafalcului.

Camil Tomescu îşi trase braţul, se feri şi spuse cu bruscheţe :

— E frig aici. Poţi răci. Du-te !

Dar Mira Tomescu şopti cu îndîrjire :

— Poţi răci şi tu. De aia am venit, să te iau — şi, cu gesturile ei gingaşe de femeie micuţă, căută să-l prindă iar de braţ, să-l tragă.

Camil se feri în lături. O văzu din nou pe Sandra, întinsă pe catafalc, cu faţa ei rece, străină, severă şi tînără. Parcă spunea : „Acum puteţi face tot ce doriţi, îmi este indiferent".

Camil se întoarse către Mira şi îi şopti apăsat :

— Doresc să fiu singur. Dacă răcesc, mă priveşte. M-am săturat să fiu sub tutela ta.

Mira Tomescu mări ochii ei rotunzi şi manifestă o uimire exagerată. Îşi compuse o faţă plină de indignare copilăroasă, dezarmată şi arătă cu nu gest plin de graţioase reproşuri către Sandra, manifestînd astfel că nu o supără ce îi spune Camil — cum ar fi putut fi supărată cînd era încredinţată că nedreptatea comisă de Camil este comisă într-un moment greu al vieţii lui şi că deci nu trebuie luată în serios —, ci faptul că fratele ei face ceva necuviincios vorbind prea tare în faţa unui mort.

Sîsîi prelung din buze ca pentru copiii necuviincioşi care fac năzbîtii în salon. Aşeză un deget pe buze :

— Sssst !

Camil nu se mai putu stăpîni. Hotărît, o luă pe Mira de umeri, o împinse, deschise uşa, îi făcu vînt în odaia cea mare şi închise apoi îndesat uşa în urma ei. Răsuflă greu de cîteva ori. Îşi scoase batista şi îşi şterse fruntea. Cu tot frigul din odaie, era transpirat. Fruntea îi era umedă şi rece ca gheaţa. Respiră sacadat.

O privi iar pe Sandra, şi Sandra era atît de tînără, încît Camil ameţi ; i se păru că şi el e tot tînăr. Asta îl bucură. Merse spre oglinda ovală din perete acoperită cu cearşaful alb, ridică puţin cearşaful. dezvăluind un colţ. Se văzu cărunt, îmbătrînit, şi tot acolo, în oglinda cu ape

verzui, o văzu şi pe Sandra, capul ei halucinant de aproape de capul lui, întinsă, tînăr, severă, moartă. În oglindă erau unul lîngă altul. Îngrozit, lăsă repede cearşaful să cadă la loc.

Gabriel, cu o privire rătăcită, intră în odaie. Ce te izbea în făptura lui nu era atît tristeţea, ci o nesiguranţă în umblet. Părea că înaintează cu ochii închişi, că se clatină, că dibuie, că acum s-a deşteptat din somn şi că nu şi-a revenit complet din vis. Părea că nu-şi dă seama că trăieşte.

Camil Tomescu îl privi cu milă. De fapt, nu îl lega o simpatie prea mare de băiat, poate dar acum, un sentiment de ocrotire îi încălzi inima şi îl desprinse de gîndurile lui. Fără voie, Gabriel îi făcu marele serviciu de a-l scoate din labirintul remuşcărilor tîrzii şi ineficiente. De altfel, Gabriel avusese întotdeauna rolul, jucat de el în deplină inconştienţă, ca, umplînd viaţa Sandrei Ventura cu prezenţa lui, să-i lase lui Camil Tomescu posibilitatea de a-şi trăi viaţa proprie nestingherit, de dăunătoare libertate. Mira şi Gabriel fuseseră ajutoarele lui, instrumentele lui...

„Pe Gabriel l-a iubit Sandra cel mai mult pe lume. Spunea că el este fiul meu ; am deci o datorie de onoare faţă de băiat şi îmi voi împlini această datorie, voi avea grijă de el, aşa cum am avut şi de ea."

Camil Tomescu se simţi îmbărbătat. Prinsese în fine iar firul gîndurilor care să-l ducă din nou în climatul dulce al sensibilităţilor ieftine, obişnuite lui.

Gabriel intrase în odaie şi rămăsese lîngă uşă. Lumina luminărilor flutura pe faţa lui sidefată şi rătăcită, umbre galbene, tremurătoare. Gabriel se apropie de locul unde zăcea mama lui. Cu toate că privirea ei era fixă, părea că nu o vede. Întinerirea, liniştea şi severitatea ei i-o înstrăinau mai mult chiar decît gîndul că murise. Nu-şi amintea să o fi văzut vreodată atît de nepăsătoare. De obicei, de cîte ori el se apropia, ea surîdea. Acum, nu. Şi severitatea asta îl cutremura mai tare ca orice plîns, orice strigăt, orice cuvînt aspru spus de ea vreodată, atunci cînd el fura, mînţea, sau lipsea de acasă. Din pricina severităţii ei împietrite, Gabriel se simţea acum mai vinovat ca niciodată, fără să poată şti însă cu ce a greşit. Era ca un om care a primit o măciucă în cap. De fapt, îi era şi foame. Toţi

îl condolau, cu feţe ocazional compuse, dar nimeni nu se gîndea că stătea nemîncat de două zile. O privi pe mama lui moartă cu o nesfîrşită uimire. O văzuse de atîtea ori bolnavă, îmbătrînită, coborînd din pat, tîrîndu-se în bucătărie ca să-i pregătească mîncarea, să-l îngrijească, să-l răsfeţe, dîndu-i astfel impresia că poate conta pe ea în absolut orice împrejurare, şi iată că murise, tot atît de natural ca orice om, ca acei care nu-şi luaseră nici un angajament şi nu implicaseră pe nimeni în viaţa lor, iar acum, tînără şi liniştită, odihnită, moartă, nu-i mai păsa de el. În veci nu-i va mai păsa.

Pe Gabriel îl dureau nervii. De cîteva zile, Matei se uita la el atît de sever, de-i îngheţa sîngele în vine. Şi mama moartă, şi fratele viu aveau parcă aceeaşi privire : îndepărtată, învinuitoare. Mama prin moarte, fratele prin cine ştie ce sentimente misterioase păreau plecaţi într-o lume inaccesibilă lui. Matei părea că ameninţă tainic ca un zeu. Pentru ce-l privea aşa, cu satisfacţie, cu batjocură ? Privirea asta o mai văzuse la Matei în copilărie — şi Gabriel îşi amintea perfect epoca de adolescenţă cînd, după ce îl îndemna să fure şi era prins, îl dispreţuia şi niciodată nu-i lua apărarea. Ce voia să arate cu această privire misterioasă atunci şi acum ?

Dacă cineva i-ar fi spus că Matei e cel mai rău om de pe lume, Gabriel nu s-ar fi mirat. Totuşi, poate că era numai sever, şi atît de sever pentru că se considera fără greşeală. Lui Gabriel întotdeauna îi fusese teamă de el. Şi mamei lor îi fusese teamă de Matei. Gabriel şi Sandra se ascundeau de Matei ca de un tată ursuz, pentru a face o mulţime de lucruri nevinovate, pentru a rîde în hohote, pentru a se juca, pentru a se răsfăţa. Matei avea o inteligenţă care părea că ghiceşte în om toate slăbiciunile lui. Cînd Gabriel făcea cîte o poznă, ceilalţi oameni se mirau, apoi iertau, chiar se distrau. Matei nici nu se mira, nici nu ierta.

Gabriel îl văzu acum, lîngă catafalc, pe Camil Tomescu, care, de cînd intrase Gabriel în odaie, îşi ştergea cu ostentaţie ochii. Toată lumea plîngea în afară de Matei şi de el, Gabriel, care se simţea atît de fără rost, încît nu mai avea putere nici să plîngă. Ar fi vrut să moară imediat, sau să se distreze imediat. Aşa nu mai putea suporta. Măcar de-ar fi putut plînge. Şi dacă ar fi plîns, de mila lui însuşi ar fi plîns.

Nu-şi găsea loc. Voi să plece din odaie, dar cînd ajunse la uşă se simţi luat de braţ de Camil Tomescu. Astfel intrară în salonul cel mare : braţ la braţ.

Matei îi văzu şi avu un rîs interior, crispat, iar pe faţă un rînjet reţinut :

„Spectacolul, se gîndi, e comic şi penibil. Cei doi lași caută sprijin unul într-altul. Au să se prăbuşească unul peste altul ! Cei doi adoraţi ai mamei ! Iată în faţa cui se exalta şi tremura inima ei ! Aceşti doi oameni perfect haotici şi inconştienţi, aceşti înfrînţi dintru început, aceşti oameni care au ştiut să se răsfeţe pe sine, că într-o baie călduţă, reuşind să nu le fie scîrbă de făptura lor ! Intră şi ies din odaia mortuară ca în antracte în foaierul unui teatru ! Într-adevăr, un act e sfîrşit. Să vedem ce va urma !“

Cu uimire îi vedea şi pe ceilalţi mişcîndu-se într-o dulce forfoteală.

Şi Matei se simţea în clipa asta singur printre oameni, singur pentru că era puternic, ca ultima stea, cea mai mare, în zori, înainte de răsăritul soarelui.

Acum, în salonul cel mare al familiei Ventura, prieteni şi cunoscuţi, adunaţi în jurul focului care pîlpîia neîncetat în cămin, aşteptau să sosească preoţii pentru slujba funerară. Flăcările din cămin, neastîmpărate, lumina cu umbre mişcătoare feţele celor care stăteau mai aproape de foc.

În odaie, cu toate că era devreme, începuse să se întunece, dar nimeni nu se gîndea să aprindă vreo lampă. Umbra odăii mari, cu perdele lăsate, era liniştită, iar cei dinăuntru vorbeau rar şi în şoaptă. Viaţa Sandrei Ventura fusese atît de monotonă şi tristă, şi la urmă atît de izolată, încît nimeni, cu toată bunăvoinţa, după laudele obişnuite la căpătîiul morţilor, nu mai avea nimic de spus.

Din timp în timp, se auzea soneria de la intrare ; atunci servitoarea mergea să deschidă, şi din nou cineva intra în salon. Mira Tomescu era cea care primea pe noii-veniţi. Matei şi Gabriel, copleşiţi, ascultau cuvintele de condoleanţe cu un aer absent şi respectuos.

Soneria sună din nou, şi după cîteva clipe intrară în salon două fete tinere. Servitoarea, fără să ceară voie, aprinse lumina cea mare, orbitoare, din tavan. Lumina străluci aproape dureroasă pentru ochii obişnuiţi cu umbra liniştită care fusese pînă atunci. Uşor zăpăciţi, cei din odaie priviră spre cele două tinere care, intimidate de lumina

bruscă și mulțimea adunată, rămaseră lîngă intrare, așteptînd să fie întîmpinate. Una din ele era ceva mai înaltă și de o mare frumusețe și grație. Apariția ei plină de frumusețe romantică, în atmosfera îmbîcsită de doliu a odăii, exercită o agreabilă destindere pentru toți. Trupul ei adolescent înalt și subțire, părul negru, ieșind de sub căciula de blană, îi cădea în bucle largi pînă aproape de umeri. Obrazul îi era de o transparență mată, luminoasă. Ochii ei de căprioară aveau gene lungi, răsfrînte. Frigul de afară dăduse obrazului ei o frăgezime și strălucire aproape ireale. În părul ei, fulgi de zăpadă se topiseră, și acum picăturile de apă străluceau.

Cealaltă fată ceva mai măruntă, semăna cu ea, dar era lipsită cu totul de grație, cu gîtul scurt, talia groasă, iar gleznele, cam prea subțiri pentru restul corpului, îi erau imperceptibil strîmbe.

Mira Tomescu le recunoscu imediat și se îndreptă către ele. Rămase cîteva clipe acolo, pe prag, șușotind. Apoi se întoarse către cei din odaie, îl căută pe Matei cu privirea și înaintă spre el ținînd de braț pe fata aceea atît de grațioasă. La un pas în urmă, cealaltă fată înainta și ea.

— Matei dragă, spuse Mira încîntată, iată ceva cu totul neașteptat. Le recunoști ? Adina și Pia-Olimpia, fetele Anestin ! Amîndouă surorile au sosit acum cîteva zile de la Craiova, și, auzind de nenorocirea întîmplată, au venit să vă condoleze...

La ultimele cuvinte, vocea avîntată a Mirei Tomescu, care-și aminti deodată că trebuia să fie tristă, se domoli. Își dădu seama că făcuse o gafă cu expansiunea ei.

Tînăra întinse mîna către Matei, neîndrăznind să surîdă, cu toate că se simți neașteptat de bucuroasă că-l revede și că-l regăsește atît de frumos, de înalt. Nu-l văzuse de aproape zece ani, din copilărie. O clipă rămaseră așa, mînă în mînă. Se priviră cu atenție.

Mira șopti :

— Mama lor a fost cea mai bună prietenă, pot spune unica prietenă a sărmanei voastre mame !

Apoi, amintindu-și de cealaltă fată, rămasă în urmă, se întoarse cu o grabă exagerată către ea.

— Pia-Olimpia dragă, unde ai rămas ? Vino și tu, te rog ! Uite-l pe Matei !

Olimpia înaintă un pas și se opri, fără să spună nimic și fără să dea mîna. Fața îi era nemișcată, ca o mască.

Ochii neobișnuiți de adînciți în orbite aveau culoarea păcurii, negri cu luciri verzui. Un întuneric în care nu se putea zări nimic.

Ofensată de purtarea Piei, Mira Tomescu îi întoarse spatele. Apoi Mira Tomescu o prezentă fără oboseală pe Adina Anestin, care răspundea fără timiditate, dar fără ostentație celor din jurul ei.

— Adina Anestin... da, da, de la Craiova... Acum au venit în București...

Mai deoparte, rămasă nebăgată de nimeni în seamă, Pia sta nemișcată. Fața îi era puțin învinețită, poate din pricina frigului. Cîțiva din cei prezenți, dîndu-și seama că Pia e părăsită, că Mira Tomescu nu o prezintă, încercară să-i vorbească, dar fata răspunse sec, colțuros la întrebări amabile. Pia rămase iar singură. Din locul unde sta îi vedea pe toți forfotind încîntați, șoptind în jurul Adinei, care primea acest val de admirație cu naturalețe. Pia se uită la această scenă cu silă, apoi deodată deveni foarte atentă. Vedea scena — Adina înconjurată de oameni, în cămin foc și o lampă orbitoare în tavan — în afara ei, despărțită de ea, ca și cum ceea ce vedea nu s-ar fi petrecut la cîțiva pași, ci în amintirea ei. Tot ce vedea, tot ce simțea era prezent și totuși legat cu ceva foarte îndepărtat și vag. Pia se simțea ca un om ce se chinuie pentru a-și aminti un cuvînt, un nume binecunoscut și momentan uitat. De data asta parcă își uitase chiar numele sau identitatea ei. Da, cine era ea ? Ce căuta în acest salon și pentru ce o durea atît de tare în dreptul inimii, văzîndu-i pe oameni cum forfotesc și șoptesc cu admirație în jurul Adinei ? Pentru ce îi vine să strige și să moară văzînd-o pe Adina cum se mișcă și răspunde cu grație ? Gelozie ? Da, sigur că da, indiscutabil, dar și mai mult decît atît...

Brusc îi răsări în minte o amintire ciudată ; da, da, ca acum, ca acum, aceeași gelozie, aceeași durere și același dor de moarte, să moară ea și să moară toată lumea, să moară și Adina, să o vadă pe Adina moartă ! O clipă identică, petrecută în copilărie. Identică pînă la halucinație... ca acum: e lume multă adunată într-o odaie mare, elegantă, supraîncălzită. Pia sosește cu Adina din frigul de afară, aprig frig, în căldura odăii, și, ca acum, o dată cu sosirea lor se aprinsese o lumină strălucitoare în tavan. Dar în amintire, ea și cu Adina sînt mici, fetițe mici, cinci, șase ani. Atunci s-a întîmplat aidoma totul ca acum ! Au intrat în

salon. Un murmur de admirație le-a înconjurat, ca acum... Pe vremea aceea, era un copil fericit, un suflet fericit... dar au intrat în salon și, pentru întîia dată și-a dat seama că admirația, bucuria, sînt toate numai pentru Adina, și că pe ea, Pia, o uită lumea, nici nu o vede, nici nu o bagă în seamă. Atunci, da, atunci pentru întîia dată și-a simțit întreaga ființă pe marginea unui abis înfiorător de întunecat, s-a simțit pecetluită de urîțenie. Atunci a înțeles că această gelozie o va purta toată viața ! O vuire, un întuneric, care se urcase din străfundurile ființei pînă la creier și îi cuprinsese mintea... inima... ca acum.

Uite-i cum forfotesc și acum în jurul Adinei, care a crescut mare și s-a făcut mai frumoasă. Ce satisfăcuți sînt, ce recunoscători, că prezența Adinei îi distrează. Se plictiseau la înmormîntarea unei moarte pe care nu o iubesc. În odaia de alături, pe catafalc, Sandra Ventura moartă, iar Adina aici, strălucitor de frumoasă și vie. Nimeni nu o ceartă că-i atît de sclipitoare, ca în straie de sărbătoare, în clipa asta de doliu. Indecent de frumoasă. Ea nu are nevoie să surîdă ; ființa ei întreagă surîde : părul, brațele, mișcările, mersul. E toată un surîs calm, luminat.

Pia s-a dus și s-a așezat într-un fotoliu. Se simțea slabă și îi era teamă că, rămînînd așa în picioare, să nu se simtă cineva obligat să stea de vorbă din milă și cu ea ; or, ca niciodată, avea nevoie să fie singură, măcar cîteva clipe singură, ca să i se potolească tulburarea, să privească în partea cealaltă a odăii, să nu o mai vadă pe Adina strălucind și pe Matei Ventura nemișcat lîngă ea, și privind-o fără să clipească, ca hipnotizat.

Niciodată Pia nu pătrunsese așa de adînc în taina inimii ei întunecate și rece ca un subsol umed, neaerisit. Simțea că dacă cineva i-ar vorbi sau ar așeza mîna pe ea, ar fi avut o cutremurare atît de violentă, încît s-ar fi putut frînge ceva în adîncul ei. Îi era inima cuprinsă de dorul morții, da, de moarte, moarte. Să fie moartă, dar fără catafalc ridicol, fără dric și cai costumați și mai ales fără lume, masa de oameni pe care-i ura, pe toți, și pe care-i vedea forfotind în jurul mortului... Cînd va fi Adina moartă, tot așa vor forfoti în jurul ei ? Dacă va muri tînără, da. Ce succes ! Dar dacă va trăi, bătrînă, fanată, ridată, fără dinți în gură, chelă, va fugi și de ea lumea și singură, moartă și părăsită, va cunoaște...

Apoi Pia îl văzu pe Gabriel. Privirea ei se opri mirată asupra lui. Îl recunoscu, cu toate că se schimbase mult în anii din urmă, zece, de cînd nu-l mai văzuse. Mult mai înalt decît în copilărie, dar cu aceeași față ciudată, candidă, ivorie. Era încă adolescent, puternic, însă cu umeri largi, cu mîini splendide. Marea lui tinerețe, frumusețea lui blondă îi dădeau ceva liniștit, ca îngerilor din tablouri. El singur, dintre toți din odaie, părea copleșit de durere. El singur, prăbușit, nu da atenție Adinei. Nici nu o văzuse. Nu-l interesa nimic. Pe cînd Matei, uitase durerea și lîngă Adina găsea puterea să vorbească, probabil fleacuri, cu ea.

Privind la Gabriel, o duioșie foarte ciudată, după încordarea care o împietrise pînă acum, înmuie inima Piei. Își simți ochii fierbinți, plini de lacrimi. Acum ar fi putut plînge. Ar fi putut plînge cu hohote. Pia nu-și putea lua ochii de la Gabriel. Deodată îl văzu cum se ridică de la locul lui și cum, cu pasul unui om ametit, orb, trece în odaia de alături, unde se afla catafalcul.

Pia se ridică și ea, și repede, cu pasul ei ușor, ca unduirea șerpilor printre buruieni, îl urmă.

Gabriel se opri în fața catafalcului. Privi fața mamei lui cu aceeași rătăcire uimită, plină de furie reținută. Pe Pia nu o zări, nu se uită la ea, dar foarte repede, cu pasul mai apăsat, ca și cum ar fi luat brusc o hotărîre, ieși din odaie. Trecu pe altă ușă decît cea care ducea în salonul cel mare, o ușă lăturalnică mai scundă. Pia îl urmă.

Gabriel umblă fără să se oprească, printr-un culoar lung, plin de dulapuri albe, toate egal înșirate de-a lungul pereților. Culoarul era destul de întunecos, slab luminat de un geamlîc din tavan. Sub luminător se aflau multe plante verzi. Printre ele zări un lămîi încărcat cu fructe coapte... Gabriel merse mai departe. Se grăbea acum.

Pia îl urmă fără zgomot, aproape în vîrful picioarelor. Gabriel dispăru într-o odaie lăsînd ușa deschisă și Pia îl văzu de la cîțiva pași distanță în bucătărie, unde se oprise. O bucătărie foarte mare, curată. Era oprit în fața unui dulap în care forfotea, căutînd de zor.

Pia înaintă. Inima îi bătea mai repede. Îl văzu cum răscolește cu furie în dulap. Și Pia înțelese : Gabriel era flămînd. Căuta de mîncare.

Un surîs trecu pe fața ei. Înțelegea perfect. Nimeni nu se ocupase de el. Îl văzu apoi că, negăsind ce căuta, se

așează pe un scaun, cu coatele rezemate pe genunchi și că rămîne așa, copleșit.

Pia se hotărî și intră repede în bucătărie cu pasul ei atît de vioi și ușor. Cînd Gabriel se ridică speriat, ea îi spuse repede, în șoaptă :

— Mi-e sete, căutam apă... Aș vrea să beau apă...

Gabriel nu o întrebă nimic. Nimic pe fața lui nu tresări. Mașinal căută în dulap un pahar și i-l întinse.

— Dumneata ești Gabriel Ventura ?

— Da.

— Nu mă mai recunoști ?

Gabriel, dîndu-i paharul, o privi cu indiferență, plictiseală și șopti :

— Ba da, cred că ești Olimpia Anestin, din Craiova. Pia-Olimpia Anestin... Adina Anestin... Pia și Adina, șopti, dar fața lui rămase tot atît de nemișcată.

Nu întinse mîna.

— Ce căutai în dulap ? îl întrebă ea. Mi se pare că ți-e foame. Înțeleg. Te-au părăsit cu toții.

Pe fața lui Gabriel trecu o emoție neașteptată, bărbia îi tremură ca încercarea de plîns a unui copil necăjit. Pia întoarse fața repede. I-a fost teamă să nu plîngă și ea. Șopti :

— Stai jos și lasă-mă pe mine să caut în dulap. Ai să vezi că eu găsesc. Unde e cămara ? Uite, vezi... iată tot ce trebuie. Șezi liniștit. În două minute pregătesc, și să vezi ce bine o să fie !

Vorbea mișcîndu-se ageră prin odaie. Acum inima îi era caldă. Gabriel se așezase din nou pe scaun. Nu se apăra și nu vorbea. În schimb, Pia începu să vorbească, neașteptînd nici un răspuns, de parcă ar fi fost singură în bucătărie, în timp ce mîinile ei îndemînatice pregăteau mîncarea. Buzele i se mișcau liniștit, ca într-un descîntec știut pe de rost pentru liniștirea copilului bolnav :

— ...eu îmi amintesc perfect de voi, de tine și de Matei, cum ne jucam vara la moșie, împreună. Tu, desigur, nu-ți mai aduci aminte... eu sînt ceva mai mare decît tine... aproape cu cinci ani mai mare...

Pia rîse încet și urmă :

— ...ar fi greu să-mi ascund vîrsta. Într-un oraș de provincie te cunoaște toată lumea... iar acum că am venit

la Bucureşti, tot printre craioveni ne mişcăm... Abia am sosit aici în capitală, de cîteva zile, şi am aflat de voi, de nenorocirea voastră... şi de aceea am venit la voi...

Glasul Piei se făcu mai în şoaptă şi pe acelaşi ton liniştit urmă :

— ...iată, acum e gata. Vino mai aproape, vino lîngă masă şi mănîncă. Eşti în stare să te îmbolnăveşti dacă nu mănînci... n-a văzut nimeni de tine... De cînd n-ai mîncat?

Gabriel privi în jurul lui, aiurit :

— Nu ştiu... Cred că... poate că...

— Lasă, lasă, nu face nimic. Mănîncă asta acum.

Gabriel se aşeză în faţa mesei. Pentru întîia dată o privi pe Pia în grabă şi neatent. Genele lui lungi se ridicară pentru o secundă. Nu-i păsa cine era fiinţa care avea grijă de el şi îi vorbea ca unui copil mic, dar glasul şi grija îi făcură bine. Era sfîrşit de oboseală, nesiguranţă şi foame. De foame, i se făcuse şi greaţă. Ar fi vrut să plîngă. Dacă n-ar fi fost înmormîntarea, ar fi putut pleca de acasă, întîlni prieteni, merge cu ei la restaurant să mănînce şi să bea, să mai uite de tristeţe, dar ştia că ceasuri de-a rîndul acest lucru era absolut imposibil, oricît de foame, de sete sau de urît îi era. Dintr-o clipă în alta vor sosi preoţii şi vor pleca apoi la cimitir. Îl va apuca întunericul acolo. Apoi se vor întoarce, după datină, acasă, cu toată lumea ! Putea fugi oare ? Nu, nu se putea. Trebuia să se întoarcă şi el, iar mai tîrziu, mult mai tîrziu, va putea pleca în oraş, să uite...

Gabriel mînca. Pia era în picioare, lîngă el. Văzîndu-l atît de adîncit în gînduri şi cuprins de oboseală, îl servea în tăcere. Ajunsese să-i dumice bucăţelele de pîine şi să i le dea treptat în mînă... Gabriel le lua fără mirare. Pia era fără gînduri. Deodată se simţi caldă şi bună ca niciodată. O căldură plină de viaţă. O moleşeală, o duioşie o cuprinse. Ar fi vrut să se aplece şi să ia faţa lui Gabriel în mîini şi să o sărute.

Încet, ridică mîna şi îi mîngîie părul, atît de uşor, încît Gabriel nu simţi nimic. Mînca tot atît de copleşit.

Pia îi şopti iar, cu acelaşi glas de descîntec :

— Să n-ai nici o grijă. Cînd ne întoarcem de acolo, venim iar amîndoi aici şi mai găsesc eu ceva bun în cămară pentru tine. Dacă nu eram eu, te îmbolnăveai...

Gabriel dădu afirmativ din cap și, ridicînd încet fața, îi căută de data aceasta ochii și îi surîse. Pia se înroși. Plecă imediat de lîngă el. Strînse repede tacîmul.

— Să mergem. Să ne grăbim acum. Or fi venit preoții. Te-or fi căutînd...

Gabriel se ridică speriat în picioare. Părăsiră imediat bucătăria. Pia rămase în urma lui Gabriel. Îl vedea călcînd cu pasul acela uimitor de ușor pentru înălțimea lui. Un pas aerian. Pia știa că acum Gabriel se simte mai bine, sătul, recunoscător. Îi surîsese...

„Iată, omul acesta mi-a dat poate cea mai mare bucurie a vieții mele. O bucurie, un sens al fericirii, necunoscut încă de mine. Ce surîs extraordinar ! Mie mi-a surîs așa. Și peste ani de zile am să-mi amintesc clipa asta, surîsul lui. Am simțit că, dacă aș fi fericită, aș putea fi chiar bună! Va rămîne o taină numai a mea. Țin minte : l-am zărit în bucătărie. Sta cu capul în mîini, trist și părăsit. Credea că e singur pe lume ; iar eu, credeam și eu că sînt singură pe lume... Cînd am intrat... în prima clipă nu m-a recunoscut, și-a reamintit cine sînt o clipă după... Olimpia Anestin, a șoptit... Pia Anestin... Toată lumea era de acord că acest copil, Gabriel, e un derbedeu care va ajunge rău, capabil de orice, dar «derbedeul»... cînd i-am dat de mîncare, s-a așezat pe scaun, a luat una cîte una, din mîinile mele, bucățelele de pîine și cînd a simțit că-i este mai bine, a ridicat privirea și s-a uitat la mine cu recunoștință. Așa privesc cîinii și pisicile pe cel care le dă de mîncare. El m-a privit și mi-a surîs...“

Brusc, lacrimi îi umeziră ochii. Ar fi putut plînge în hohote. Le simțea în piept, sălbatice, ca niște animale vii.

„E cea mai mare dăruire pe care mi-a făcut-o vreodată cineva : omul acesta nu s-a uitat la Adina. Acest om nu s-a uitat la Adina. El nu a adăugat nici măcar o privire freamătului de admirație care o înconjoară oriunde merge. Și dacă Matei, care se uita ca un imbecil la Adina, îmi seamănă cumva, prin chinul inimii cu care s-a născut, apoi totuși Gabriel, și fără voie, e singurul om care mi-a dăruit o bucurie în viață !“

Și Pia simți că poartă încă în trup duioșia caldă, căldura aceea voluptuoasă.

„Asta e clipa cea mai fericită a vieții mele, în clipa asta...“

Pia se opri înspăimîntată, ca un om surprins în gînduri periculoase. Imagini confuze izbucniră în mintea ei.

„Nu, nu, încă nu am simțit fericirea. Am simțit numai ce ar putea fi fericirea. Abia acum aștept. Dar abia acum aștept să văd ce față, ce privire va avea Gabriel cînd o va vedea pe Adina. Pînă acum n-a văzut-o. De aceea a putut să-mi surîdă mie. Dar să vedem ce privire va avea cînd pentru întîia dată, o va zări. Și dacă și de data asta nu va mai exista nici pentru el decît Adina, atunci mă voi omorî !

Între timp, preoții sosiseră. Cînd Gabriel și Pia au intrat pe ușă, un murmur de nerăbdare i-a întîmpinat.

Matei, speriat și enervat, începuse să creadă că Gabriel a fugit de acasă. Regreta că nu-i dăduse mai multă atenție. Într-adevăr, Gabriel îi păruse deprimat, așa cum nu-l văzuse niciodată pînă acum. Căutîndu-l, inima lui Matei se crispase, se strînsese. O ușoară remușcare îl tulbura. Auzea parcă : „Jură... jură... Ți-e frate... Să ai grijă de el".

Cînd îl văzu intrînd pe ușă, un suspin de ușurare i se descătușă din piept. Pe Pia nu o observă. Între timp, ușile duble și mari care dau spre odaia unde era depusă Șandra Ventura fuseseră larg deschise, geamurile spre stradă închise, iar lumea poftită de Mira Tomescu intrase în odaia mortuară ca să asiste la ceremonia funebră. Aci încă ardeau lumînările groase de ceară. Mirosea dens a tămîie și a smirnă aprinsă, a mort, a flori veștede. Era fum în odaie.

Gabriel și Matei Ventura, Mira și Camil Tomescu stăteau singuri în spatele preoților, iar în fața lor, de cealaltă parte a catafalcului, era adunată lumea, în picioare.

Unul lîngă altul, Gabriel și Matei erau aproape de aceeași înălțime. Matei, parcă ceva mai înalt. Părul blond și buclat al lui Gabriel completa însă acea ușoară diferență de înălțime. Fața lui Matei căpătase o intensitate neobișnuită. Cînd slujba începu, se făcu palid, iar Gabriel nu-și putut înăbuși un hohot de plîns care îl surprinse pe el însuși mai tare decît pe toți ceilalți. Un hohot violent, de revoltă, care se sfîrși brusc.

Matei întoarse ușor capul către el, cu uimire. Slujba continuă. Camil Tomescu, fără reținere, plîngea, ștergîndu-și des ochii cu batista. Teatral, Mira Tomescu, firavă, își împodobise pălăria pentru această ocazie cu o voaletă neagră, care-i atîrna pînă la umeri. Îngenunche și își acoperi fața cu mîinile.

„Cum pot, cu toată durerea reală din mine, să stau și să observ totul în jurul meu ?“ își zise Matei.

Se uita cu uimire la toți acești oameni adunați, care păreau că se simțeau bine la înmormîntare. Își da seama că oamenii caută plăceri, distracții, din orice.

„Oamenii aștia sînt capabili să trăiască, așa, la fel, o mie de ani, zece mii de ani, și să nu judece cum trăiesc, și fără să-și imagineze că ar putea trăi și altfel. Se plictisesc, dar nu se satură. Ca animalele duse la păscut, duse la adăpat, duse la reproducere, duse la abator. Nici animalele nu vor să schimbe nimic. Dorința de a trăi e neînfrîntă, în orice condiții.

Peste cîteva clipe, își spuse Matei, coșciugul va porni cu mama. Va pleca pentru totdeauna din casă. Apoi ne vom întoarce fără ea, între toate mobilele, covoarele, tablourile de aci. Într-o bună zi voi muri și eu și toți cîți sînt adunați aici vor muri și ei. Asta e sigur. Dar cîtă zbatere întunecată și haos pînă atunci !“

Cînd glasul preoților se înălță, cîntînd veșnica pomenire, în inima lui Matei izbucni neașteptat — tocmai atunci — violentă ca niciodată, dorința de viață, de bucurie, dorința de ceva cu totul neobișnuit. Un fior îl cuprinse din adîncul inimii, o exaltată dorință de lumină.

Ridică privirea, uimit de forța vie din el. O zări pe Adina. Sta în fața celorlalți toți, a blocului compact de oameni din spatele ei. Privirea ei îl căută. Matei văzu lumina ochilor ei și primi cu o tresărire în inimă toată dulceața lor. Ce simți a fost o adiere în arșiță, o odihnă în oboseală, o veste bună în deznădejde...

„De obicei, oamenii se îndrăgostesc la un bal“, își spuse Matei, uimit de ce simțea. Nu fusese niciodată îndrăgostit.

Îl simți pe Gabriel aproape de el, lipit de el, rezemat de el, căutînd sprijin. Și i-a fost milă și de fratele lui, care într-adevăr părea copleșit. Matei se împăcă și cu mama lui moartă. I-ar fi spus acum, dacă s-ar mai fi putut, că nici el nu ar fi trebuit să gîndească atît de sever și nici ea să trăiască atît de fără plăceri.

În adîncul lui, repetă, de data asta sincer dăruit cuvintelor și sensului lor, făgăduința făcută mamei lui :

„Da, voi avea grijă de Gabriel. E fratele meu. Sînt fratelui lui !“.

Ce ciudat, își spuse, iată că aș putea părea sentimental, dar nu sînt. Ceea ce simt e mai grav. Oare toată această

simțire, pentru că mi-a fost dulce apariția acestei fete ? De asta depinde gîndul meu ? Și, totuși, nu. E probabil o dorință adîncă a mea, de a mă împăca vreodată cu viața."

Dar glasul preoților se înălță mai tare. Se auzeau și hohote de plîns ; Gabriel se lipise de tot de el...

„Veșnica pomenire", auzea Matei. Își spuse : „Și dacă există sau nu un sens al vieții, apoi nici asta nu o voi putea ști decît tot prin mine, în mine. Bucuria în mine, tristețea în mine. O ! să ai atîta putere, încît nimic exterior să nu te clintească, o ! acea supremă libertate a interioarei dezrobiri, și astfel pregătit pentru lupta din afara ta... să..."

Matei știa însă că aceste gînduri erau numai o exaltată dorință să depășească întunericul dureros din el. Dar pînă una-alta îi era recunoscător Adinei că sosise, ca să-i dezlege strînsoarea nervilor și îndîrjita lui severitate... Prezența ei ușurase totul. Îi căută din nou ochii, și privirea lor se contopi într-o îmbrățișare presimțită.

În timpul slujbei, lumea comentase, fiecare în mintea lui, purtarea acestor oameni îndoliați, pe care îi cunoșteau dintotdeauna, dar care trăiseră atît de izolați încît rămăseseră un mister.

Cînd Gabriel izbucnise în hohot de plîns, lumea se înduioșă. Defectele lui nu reprezentau, de fapt, decît tot defectele lor, mai mult sau mai puțin accentuate și în amalgamuri diferite : „Săracul, suferă ! Acum o să vadă cine a fost mama lui pentru el ! A rămas singur pe lume. Cine o să-l mai răsfețe !"

Matei însă îi impresionă pe toți prin seriozitatea lui, dar în afară de acest calificativ de „serios" pus asupra lui, nimeni nu ar mai fi știut ce comentarii să adauge, oricît s-ar fi trudit, și oricît ar fi bănuit că Matei e un om complicat și dens de forță.

Văzîndu-l pe Camil Tomescu cum plînge fără să se sfiască, se încredințară că într-adevăr fusese amantul de viață al Sandrei Ventura și se minunară cît de discreți știuseră acești oameni să fie în legătura lor ; iar Mira Tomescu, ca întotdeauna, se izolă perfect și scăpă neatinsă de comentarii, prin atitudinea ei superficială. Ființa ei de imens egoism se ascunse sub multiplele detalii ale cochetăriei și ale neașteptatelor ei gesturi voit puerile. Acum, degetele-i mici îi erau încrucișate, ca pentru rugăciune...

Slujba funebră, începută la o oră cam tîrzie, pe ritmuri lente, se termină destul de grăbit. Le era teamă tuturora ca nu cumva întunericul serii de iarnă să-i prindă în cimitir. Pe fețe se citea graba. Singură moarta pe catafalc era indiferentă.

Coșciugul descoperit, cu Sandra Ventura rigidă și tînără, a fost scos din casă în văzul mulțimii ce se adunase în stradă. Afară, cu tot frigul, se adunase lume multă, vecini și trecători, care priveau cu mare curiozitate fața împietrită a moartei. Apoi cortegiul funebru plecă spre cimitir, încet, tras de caii îndoliați, și urmat de șirul nenumăratelor mașini și cupee.

Fusese într-adevăr în anul acela o iarnă cumplită, și cu toate că trecuse jumătate din februarie, frigul era mai aprig ca oricînd. Un frig tăios, ca o lamă de oțel. Nămeți înalți umpleau de o parte și de alta strada, pînă aproape de umerii oamenilor. Se circula pe pîrtii înguste, înadins croite pe trotuare ; iar în mijlocul străzii, pe un drum ceva mai lat, circulația vehiculelor se făcea cu cazmă și încetineală. Dricul imens, îmbrăcat în negru, plin de flori scumpe, tras de șase cai îndoliați, înainta încet, legănîndu-se ca o corabie funebră, purtată pe apele albe ale zăpezii. După el urma o limuzină cu Matei și Gabriel, una cu Camil și Mira Tomescu, alta cu Pia și Adina Anestin, și apoi șirul celorlalte mașini ori cupee trase de cai.

Prin geamul limuzinei, Pia privea și vedea în fața ei, mai departe în decorul de iarnă al străzii, masa neagră a dricului și mai aproape cele două limuzine cu Mira și Camil și Matei și Gabriel, dar dacă privea chiar în geam, se vedea ca într-o oglindă pe ea și pe Adina una lîngă alta. Aici, imaginea Adinei, care sta lîngă Pia, era ușor clătinată de mersul limuzinei. Fața Adinei era de un alb mat de trandafir cărnos și suav. Peste căciuliță ei de blană neagră și coborînd peste păr și față, avea o voaletă extrem de fină, învăluind-o delicat și exagerînd astfel impresia de irealitate a obrazului ei adolescentin. Pleoapele îi erau plecate, aproape închise.

Pia o privea cu aviditate. Văzînd cît e de exaltat frumoasă, avu o crispare violentă și nu-și putu stăpîni o mișcare a mîinilor, o tresărire.

Adina, mirată, întoarse fața către Pia, dar nu spuse nimic. O clipă, dar Pia avu timpul să-i vadă ochii și, ca de

atîtea și atîtea ori, cunoscu neţărmurita lor catifelare. Speriată, Pia plecă ochii. Se liniști. Acum privea iar în faţa ei, cînd dricul imens, cînd limuzina care-i purta pe Gabriel și pe Matei, cînd, în geam, unde faţa Adinei, oglindită, se clătina ca într-o vastă beţie. Alături de faţa Adinei, Pia își vedea oglindită în geam și faţa ei. Semănau. Cine nu ar fi ghicit că sînt surori ? Dar, alături de patetica, suava frumuseţe a Adinei, Pia se zărea iremediabil urîtă. Se privi cu cruzime. Faţa îi era crispată, prea îngustă, tenul tulbure, expresia dură, ochii obositor de negri, fruntea meschină, obrazul ca de carton. Fruntea Adinei părea o coroană de glorie.

Limuzina înainta clătinîndu-se. Feţele Piei și Adinei în geam se clătinau și ele într-un joc ciudat de apropiere-depărtare, cîteodată suprapunîndu-se ameţitor, pînă la contopire. Cînd vedea numai imaginea Adinei, într-o iluzorie clipă, Piei i se părea că este una cu Adina, că ea este frumoasă, nu Adina. Inima îi bătea mai repede. Cînd imaginea Piei se ivea, Pia își da din nou seama cît este de urîtă... Ameţită, Pia închise ochii.

Lucrul cel mai grozav nu ar fi fost că e urîtă, ci că e soră cu Adina și că trăiește lîngă Adina și că mereu comparaţia e posibilă. Dacă Adina nu ar fi existat, ar fi putut avea o viaţă ca toată lumea. Existaseră, existau și vor exista mereu femei mai urîte decît Pia, și totuși toate au trăit, trăiau și vor trăi, cu bucurii, exaltări și aşteptări, ca orice om. Și existaseră, existau și vor exista și femei mai frumoase decît Adina, dar nici una din acele femei nu stă nedespărţită de Pia, în acea perpetuă comparaţie defavorabilă, în acea anihilare a oricărei posibilităţi a Piei de a plăcea. La ea nimeni nu se uită... sau, mai rău, se uită... Pia se strînse în ea, de silă, de înjosire. I se înălţă în suflet dușmănie ! Așa se petrecuse atunci lucrul : fără cuvînt, fără admiraţie, fără duioșie, fără milă, fără poftă... cîteva clipe de zăpăceală și grabă... Dar cine fusese de vină ? Ea, numai ea... Crezuse că, dacă nu-i nimeni îndrăgostit de ea... măcar așa să poată alege ceva, să înfiripe ceva... dar numai scîrbă, scîrbă și iar scîrbă. Se înfiripase floarea din mijlocul trupului de atîtea ori însingerată.

Pia se strînse, se încordă în locul ei, se ghemui. Acum voia să fie iubită, cu disperare voia să fie iubită. Dar singura piedică putea fi numai Adina... Gabriel nu o văzuse

încă pe Adina... În bucătărie îi surîsese ei... Oh, de nu s-ar amesteca Adina !

Pia o cunoştea pe Adina, i se întipărise în gînduri. Îi cunoştea respiraţia, dormise cu ea în pat, o cunoştea pînă în ritmul inimii lîngă care de atîtea ori aţipise auzind cum bate.

O transpiraţie rece umezi fruntea Piei. Niciodată, niciodată nu va scăpa de Adina, de prezenţa ei. Haotic i se perindau gîndurile. Haotice, dar toate legate de Adina. Îşi aminti tocmai acum, dar fără vrerea ei, o altă scenă din copilărie. Se jucaseră în pod. Acolo îşi ascunseseră nişte păpuşi, le făcuseră o casă, aveau mobile, vase, hăinuţe... în pod era clad. Era greu să te urci : propteai o scară lungă de lemn, te urcai pe ea, ajungeai la un chepeng greu care trebuia ridicat... Ele nu aveau puterea să-l ridice... Se suiau în pod numai cînd zăreau scara pusă şi podul deschis. Se furişau. Găseau păpuşile calde şi prăfuite, cu ochii de sticlă candid deschişi şi plini de praf... Şi o dată ...da, într-o zi... erau amîndouă iar în pod, se pregăteau să coboare... Pia o văzuse pe Adina în picioare lîngă chepengul deschis, pe margine... da, da, dacă atunci... i-ar fi dat brînci... chiar şi din greşeală... niciodată, nimeni... iar acum...

Pia se cutremură din nou.

„Acum ce trebuie să fac, neapărat să fac, e să combin lucrurile astfel, ca Gabriel să nu o vadă pînă nu se va obişnui cu mine, şi mai ales pînă cînd Matei se va îndrăgosti de ea şi ea de Matei. Sînt potriviţi. Vor fi fericiţi, iar eu liberă. Gabriel va avea nevoie de mine. Voi face aşa, ca să aibă nevoie de mine. Am s-o înlocuiesc pe mamă-sa întîi... apoi nu o să mai poată fără mine... apoi..."

Pia se simţea obosită, de parcă ar fi dus o povară grea pe umeri pe drum de deal, epuizată, ca şi cum i s-ar fi luat sînge. Sta nemişcată, clătinată de mersul maşinii. Căuta să nu se mai gîndească la Adina. Să nu o mai vadă în oglindă. Nu mai putea îndura gelozia din inima ei. Acum dorea să fie fericită. Privirea lui Gabriel, faţa lui ivorie, netedă o obsedau, parcă nu ea se gîndea la el, ci parcă se gîndeau gîndurile singure, fără voia ei, în ea. Îl revedea mîncînd în bucătărie, tăcut, primind din mîna ei dumicaţii de pîine. „Derbedeul" n-o avea decît pe ea pe lume.

Un surîs se răsfrînse pe obrazul ei crispat, şi Pia, fără vrere, se văzu în geam, pe sine, faţa ei urîtă şi surîsul acela, şi astfel cunoscu slăbiciunea inimii ei pentru Gabriel, pa-

tima, îndrăgostirea ei, și tot atunci văzu, în oglindirea geamului, fața Adinei, și cunoscu din nou puterea farmecului ei. Și Pia se cutremură iar.

Limuzina în urma dricului înainta...

„Da, da, să fac așa ca Gabriel să nu o vadă... să nu o vadă... pînă... cînd... pînă cînd Matei o s-o păzească... și apoi..."

Pia se cutremură din nou.

„Ce înseamnă apoi ?... Ce putea cuprinde acest «apoi-?"

— Ți-e frig ? o întrebă Adina. Tremuri.

— Puțin, răspunse Pia în șoaptă. Un fior, o să-mi treacă.

— Și mie mi-e frig, șopti Adina.

Pia întoarse capul către Adina. O privi drept în față.

— Vezi să nu răcești. Asta ți-ar trebui acum. Ai să răgușești... n-ai să poți cînta la examen.

Adina o privi speriată.

— Vai de mine ! N-ar fi momentul potrivit

— Așa e cu înmormîntările astea stupide : pentru un mort, zece pneumonii și alți trei morți. Mai bine am fi stat acasă.

— Totuși...

— În tot cazul, ar fi bine să mergem după înmormîntare direct acasă...

— Crezi ?

— Sigur...

— Bine... dar... eu...

Adina se gîndi la Matei. Voia să-i vadă... să stea cu el. Acum, după înmormîntare, era natural să meargă la el acasă... Se bucurase să stea cu el... Ce ocazie va mai găsi apoi... Și totuși, o gripă acum... Examenul... Dar pentru ce trebuia neapărat să răcească... Nu-i era chiar atît de frig.

Adina strînse mai bine haina lîngă gît.

— Nu-mi este chiar atît de frig. N-am să răcesc.

— Să știi, îi spuse Pia cu violență, că, dacă răcești, eu nu te îngrijesc și să nu vii la mine să te plîngi că n-ai noroc, că tocmai acum, în ajunul examenelor : te pregătești de trei ani să vii la București, să intri la Conservator, în fine... „să fii artistă, să cînți". Te-am auzit de o mie de ori că „orice sacrificiu"... E de datoria ta să nu faci nici o imprudență, un artist nu are voie... nu-și aparține... un artist aparține artei lui... atît îți spun...

— Bine... bine...

— Mergem acasă şi gata.

Glasul Piei se dezlănţuise. Adina o privi pe furiş. „Iar au apucat-o nervii", se gîndi. Îi era teamă de nervii Piei. Pia sta cîteodată şi două săptămîni fără să vorbească, trîntind şi bombănind... şi totuşi, şi atunci o îngrijea... vedea de casă... Pia era atît de harnică... nu uita niciodată de nimic şi făcea totul perfect... Iată, acum, abia sosiseră din Craiova, şi Pia găsise odăi simpatice şi centrale, adusese mobila de acasă, instalase totul, nu ştii cînd şi cum ! Trei odăi, una a ei... alta a Piei şi un *living*... sala de baie, adorabilă, şi bucătăria... Pia e într-adevăr perfectă... şi, totuşi, nu avea dreptate... acum cîteva zile, înainte de a pleca din Craiova, striga la ea că prea se cocoloşeşte, că prea se îngrijeşte, o forţase să se mute în toiul iernii la Bucureşti... iar acum spunea că e mereu imprudentă... Da, avea nervi... poate era chiar bolnavă de nervi... E greu de ştiut că cineva e bolnav de nervi cînd are atîta energie, atîta vitalitate... Caracter imposibil... purtări admirabile...

Adina îşi aminti de Matei. „Da, îşi spuse, tocmai acum are nevoie de un cuvînt de mîngîiere... o să se mire că am plecat... Am văzut privirea lui Matei... Asta nu e indiferenţă... şi nu era admiraţie obişnuită... O, nu ! era altceva... mai profund. În definitiv, m-am săturat de admiraţia imediată şi superficială... E greu să fii frumoasă... dar, în definitiv, totul e greu. E greu să fii bogat, e greu să fii sărac, e greu să fii frumos, e greu să fii urît... responsabilităţi în tot cazul... Matei pare un om neobişnuit... poate că Gabriel e mai frumos... dar Matei este... este... covîrşitor... La drept vorbind, îmi este puţin teamă de el. O ! de m-ar putea iubi ! Aş vrea să mă iubească ! Am putea avea o viaţă splendidă împreună. Am auzit că se face doctor. Am pleca împreună în străinătate. El ar lucra în spitale, laboratoare, şi eu la pian şi canto. O să-i placă vocea mea ! I-o fi plăcînd muzica ? O să mă lase să cînt în public ?"

Adina o întrebă pe Pia :

— Matei a terminat medicina, nu ?

— Aşa am auzit.

Pia se gîndi imediat : „Trebuie să fiu extrem de atentă. Poate că era totuşi mai bine să vină Adina acum la Matei, să se îndrăgostească de el, să nu-i pese de Gabriel."

Adina întrebă din nou :

— Și Gabriel ce învață ?

— Gabriel ? Probabil nimic. Cheltuiește averea. **Nu e** capabil de nimic.

Și Pia se gîndi : „Totuși... e mai bine să nu o vadă azi Gabriel... Trebuie să se petreacă lucrurile așa cum vreau eu. Dar, după cîte mi se pare, totul va fi bine. Matei cu Adina, iar Gabriel... Gabriel are nevoie de mine. Am să îngrijesc... Am s-o îngrijesc și pe Adina... O, numai de s-ar hotărî să plece... O să fac tot ca să le meargă bine. În definitiv, nu sînt o ființă rea, eu cred că sînt chiar bună... numai că nu mă înțelege nimeni".

Lacrimi se înnodară în gîtul Piei. Spuse :

— Cînd ajungem la cimitir, ne dăm jos din mașină numai așa, ca să ne vadă lumea că am fost, și apoi plecăm imediat. Cel mai periculos moment e la groapă. E cîmp deschis. E curent... ce barbar lucru și înmormîntările astea !

— Altfel cum ar putea fi ?

— Știu și eu ? În tot cazul, mai decent. S-a terminat, s-a terminat. Ce atîta spectacol !

— Totuși, oamenii suferă ! Poate că Matei și Gabriel au nevoie de prieteni în jurul lor. Tocmai acum îi părăsim ?

— Ne ducem mîine.

— Pentru ce să nu ne ducem la ei acasă acum, să-i așteptăm acolo... acolo e cald...

Pia spuse cu furie :

— Ești rudă cu ei ? Abia ai sosit în București și vrei să te compromiți ?

Adina tăcu.

— Mergem acasă... Îți fac un ceai... iei o aspirină...

— Îți spun că n-am răcit.

— Vedem noi mîine dacă ai răcit sau nu !

Adina își spuse : „Mă mînă ca pe un cîine dresat ! Și eu execut cu supunere ! E revoltător ! E revoltător ! Ar trebui să mă opun !"

Într-adevăr, o dată ajunse la cimitir, Pia și Adina se așezară așa încît să fie văzute de toată lumea. Pia surprinse privirea lui Matei, care o căuta pe Adina, văzu cum privirea lui întîlni privirea Adinei și înțelese că Matei căuta sprijin și mîngîiere în prezența Adinei. Numai Ga-

briel nu le văzu. Părea un somnambul, abia deșteptat și neînțelegînd prea bine ce i se întîmplă.

— Hai repede, îi spuse Pia Adinei, cuprinsă de o mare gelozie, simțind că nu poate suporta nici iubirea Adinei și a lui Matei.

Adina avea o privire transfigurată, dar se lăsă dusă de Pia acasă.

— Mai repede, spuse Pia din cînd în cînd șoferului.

— Pentru ce atîta grabă acum, întrebă Adina fără prea multă uimire, destul de obișnuită cu trepidația permanentă a Piei.

Pia se gîndi că s-a trădat.

— Ca să nu răcești, spuse.

Și Adina iar o privi cu uimire.

Ajunse la ele acasă. Pia, fără să scoată măcar paltonul de pe ea, îi făcu în grabă un ceai, îi dădu Adinei și o aspirină. Luă apoi un lighean, îl umplu cu apă fierbinte, se așeză în genunchi în fața Adinei, o descălță, îi puse picioarele în apă caldă, o fricționă. Se gîndi :

„Cred că așa nu i-o veni în minte să plece de acasă după ce oi pleca eu și să fugă la Matei."

Adina, emoționată de grija ce i-o purta Pia, zise :

— Ar fi o nenorocire să răcesc tocmai acum, în ajunul examenelor, să pierd un an... Ai dreptate. Nu e momentul să fac o laringită !...

Pia scoase mîna dreaptă din lighean, se închină cu un gest larg, ironic, și spuse fără s-o privească pe Adina :

— Slavă Domnului că m-a ferit Dumnezeu de orgoliu și că nu am asemenea ambiții vane și să-mi închipui că tine că are vreo importanță !

Adina rămase înmărmurită, amețită : acum cîteva clipe, Pia pledase pentru a-i arăta că are responsabilități față de vocea ei, de cariera ei de artistă. Adina șopti :

— Dar... tu... tu nu ai nici un talent !

Pia se crispă :

— N-am, și pace ; și, în definitiv, în nici o reușită nu se știe cît talent sau voință au contribuit la ea.

Dar Pia, după ce îi înfășură picioarele într-un prosop uscat, o îmbrăcă într-un capot cald. Îi mai dădu o aspirină topită în apă. Apoi, din ușă, îi spuse :

— Plec puțin în oraș, după tîrguieli, pînă nu se întunecă de tot. Mă întorc imediat.

Şi Pia plecă în grabă. Nici pălăria de pe cap nu şi-o scoase.

Afară, maşina cu care fusese la cimitir aştepta. Pia nu o concediase, îi spusese în şoaptă şoferului să nu plece. Se urcă repede în taxi.

Adina, rămasă singură în casă, se simţi deodată tristă, părăsită, fără rost. Nu înţelegea pentru ce se afla singură şi nu lîngă Matei. Inima îi era un pustiu dureros. Se sculă de pe canapea, azvîrli prosopul de pe picioare, se încălţă şi începu să se plimbe prin odaie. Tristeţea îi era atît de mare, încît i se făcu frică. Cum va putea răbda atîta tristeţe şi mai ales pentru ce atîta tristeţe ? Da, peste cîteva zile avea examen. Vocea ei, ştia, era absolut excepţională. I se prezicea succes, iar azi îl cunoscuse pe Matei şi fusese mai fericită, mai exaltată decît oricînd. Acum el era încă la cimitir... se va întoarce acasă. O va căuta printre toţi străinii aceia adunaţi iar ea, ca să-şi păzească glasul, îl părăsise. Ce-ar fi trebuit să facă ? Trebuia să stea cu el ? Poate că n-ar fi răcit ! Dar dacă Pia avea dreptate ?!

Adina se aşează în faţa pianului şi cîntă cu disperare. Deodată se opri din cîntat şi hohote de plîns o năpădiră. I se păru că nu va putea rezista şi că se va îmbrăca şi va merge la Matei. Pia era în oraş la tîrguieli, nu va afla niciodată. Dar dacă Pia se va întoarce repede şi o va găsi plecată, va fi foarte supărată. Şi cum s-o supere pe Pia, cînd Pia avea atîta grijă de ea, atîta devotament ?

Adina plînse mult, plînsul adolescenţilor avizi de viaţă şi speriaţi de misterul unor responsabilităţi încă neştiute. Îşi da seama că este laşă, că nu ştie lupta, că nu ajunge că plînge. Îşi da seama că era vulnerabilă. I se făcuse frică de viaţă.

— La Capşa, repede, spuse Pia şoferului după ce se urcă în maşină.

Închise ochii, încercă să se liniştească, dar o stăpînea o trepidaţie nervoasă. La Capşa cumpără ceai, lămîi, şuncă, unt, şvaiţer, sardele, fursecuri multe, şi cu aceeaşi grabă se urcă în automobil şi merse spre casa Ventura.

Cînd ajunse, lumea încă nu se întorsese de la cimitir. Acasă era numai femeia de serviciu, o fată tînără.

Pia intră cu forţa, ca o stăpînă.

— Vino, să punem apă de ceai, spuse servitoarei, şi, cu mare îndemînare şi pricepere, pregăti totul. Scoase

dintr-un dulap un serviciu de ceai, farfurioare, linguriţe.

Femeia de serviciu o privea speriată. Şopti :

— Astea nu era voie să le întrebuinţăm...

— Avem musafiri, spuse Pia cu aceeaşi stăpînire de sine.

Femeia se supuse. Începu cu docilitate să o servească. Apoi soneria de la intrare începu să sune.

— Mergi de deschide, stai acolo ! îi spuse Pia.

Şi Pia rămase singură. Privi în jurul ei. Da, aici e bucătăria unde fusese acum cîteva ceasuri cu Gabriel. Îşi aminti privirea lui, şi iar simţi acea căldură în trup, vie. Se cutremură. Îşi aminti şi privirea pe care Matei o schimbase cu Adina şi se cutremură din nou. Era cuprinsă în acţiune, febrilă. Hotărîse ce are de făcut, hotărîse soarta fiecăruia şi nu mai avea timp să gîndească...

Se duse repede în cămară şi aşeză pe o farfurie cele cumpărate pentru Gabriel, şuncă, unt, sardele. În timpul cînd pregătea, auzi nişte paşi uşori... era poate femeia de serviciu... dar paşii erau prea uşori... Pia se grăbi să ascundă farfuria cu mîncare şi se întoarse.

În faţa ei stătea Mira Tomescu. Se priviră uimite una pe alta.

Mira spuse surîzînd :

— Eşti aici ? Cînd ai venit. Voiam să pun apă de ceai.

Pia spuse :

— Am pus.

Mira şopti :

— Să-ţi ajut ?

Pia spuse rece :

— Nu, mulţumesc, e gata.

— Totuşi... şopti Mira.

— Totuşi ce ? întrebă Pia şi o privi drept în faţă.

Ochii Mirei, plini de mirare, clipeau repede.

Pia îi mai spuse cu hotărîre :

— Uite ce e, dumneata ai casa dumitale, viaţa dumitale, iar eu, nu. Aici, în casa asta, eu am treabă, şi dumneata nu.

— Voiam să-şi ajut...

— Tocmai asta îţi explicam, că mă încurci, că vreau să fiu liberă, singură, aici.

Mira surîse.

— Vrei să te căsătoreşti cu Matei ? Ideea nu e rea.

Pia strigă.

— Nu mă iscodi !

— Ai rămas cu acelaşi caracter ca în copilărie.

— Exact. Să nu ne iluzionăm. Nimeni nu se schimbă.

— Sînteţi două fete singure... *Il y a la manière.* O să vă compromiteţi... Nu sînteţi rude... Sînteţi prea tinere... Eu...

Pia îi spuse scandînd cuvintele :

— Uite ce e : nu mă tem să mă compromit, *tante* Mira. E lucru demodat. Dumneata ai casa dumitale, viaţa dumitale... îţi repet... iar eu nu, încă nu. Ştiu că ţi-ar face plăcere să se mire lumea cît eşti de bună că vezi de orfani...

Mira se roşi de furie.

— Da, da, acelaşi caracter...

— Eu nu sînt Sandra Ventura... am alt caracter.

Mira o urî pe Pia. Văzu deslușit toate defectele Piei, tenul ei impur, părul cam rar şi cum ochii ei negri priviră brusc sașiu.

— O, scumpa mea, de la a pune apă de ceai şi pînă la izbucnirile dumitale de inutilă vehemenţă... *C'est de mauvais goût !...* Ce idee... Potoleşte-te.

— Sînt cinstită. Eu nu pot acţiona în şoaptă, în răbdare, în aşteptări, în...

— Ferească Dumnezeu însă de ce poţi, draga mea. În fine, te priveşte. Nu era nevoie de vehemenţa asta.

— Ba da, iartă-mă. E mai bine aşa. Tocmai pentru că metodele noastre sînt... diferite... m-am apărat. Acum ne-am înţeles... şi...

Dar Mira Tomescu întorsese spatele fără să mai asculte şi pleca încet, uşoară. Pia o strigă din urmă, cam speriată :

— *Tante* Mira, în definitiv, du dumneata platoul ăsta cu fursecuri, ca să ştiu că nu te-ai supărat...

Dar Mira nu se întoarse, plecă fără să răspundă. Era a doua scenă ce i se făcuse în ziua aceea. Întîi Camil, apoi nebuna asta... Era prea mult... Auzi, ce nebună !... Ce-i veni ? Din ce o apucase ? Să ţi se facă frică de ea, nu alta ! Se îndrăgostise de Matei, nebuna ! Iar el părea că se îndrăgostise de Adina, bineînţeles !

Mira intră în salon. Luminile erau aprinse. Focul ardea în cămin şi lumea sosea. Matei o întrebă în şoaptă pe Mira :

— Ai spus că vei pregăti de ceai. Se poate ?

— E Pia în bucătărie şi a pregătit ea totul.

— Pia ? Pia e aici ?

— Da.

— Și Adina ?

Matei simți ca un junghi în inimă. Privi în jurul lui instinctiv, căutînd-o pe Adina.

— Nu știu. Întreab-o pe Pia.

Mira se gîndi :

„Deci am ghicit. Pia vrea să-l cucerească pe Matei și o ascunde pe Adina. Dar cred că e prea tîrziu. Așa îi trebuie ! Prea e rea !

Și Mira îl văzu pe Matei cum se îndreaptă cu mare grabă spre bucătărie.

Matei se simțea tulburat. Așteptase să o revadă pe Adina.

Intrînd în bucătărie, Matei o întrebă pe Pia :

— Unde e Adina ?

— Nu s-a simțit bine, i-a fost frig. Mi-a fost teamă că răcește. Am dus-o acasă să nu se îmbolnăvească, are examene peste cîteva zile și am venit eu să-ți ajut.

Matei șopti :

— Mulțumesc.

— Am adus și fursecuri de la Capșa.

— Mulțumesc.

Apoi Matei întrebă iar :

— Adina se simțea bolnavă ?

— Nu chiar bolnavă... dar eu o cunosc... voia neapărat să vină... Eu nu am lăsat-o... Am culcat-o... i-am făcut un ceai i-am dat o aspirină, ba chiar două. Voia neapărat să vină. Îți spun, eu nu i-am dat voie... a mai făcut o congestie pulmonară și anul trecut... E foarte imprudentă !

Și Matei șopti din nou, ca în vis :

— Mulțumesc.

Plecă din bucătărie. Pia îi strigă din urmă :

— Vin imediat cu ceaiul.

„Deci, se gîndi Matei umilit, Adina nu a dorit să vină. Nu a înțeles ce mîngîiere însemna pentru mine prezența ei acum... și totuși, după privirea ei, aș fi crezut că a înțeles. M-am înșelat. Nimeni nu mă va iubi așa cum vreau eu. Sînt sortit singurătății. Ce clipă ! Ce pustiu ! Dar cît de idiot sînt. A fost suficientă ivirea Adinei, ca să mă las dus de toată slăbiciunea din mine ! Ca orice idiot !"

Făcu cîțiva pași, apoi se opri și gîndi : „Totuși, poate că îi era într-adevăr rău".

O duioşie îl cuprinse. Se enervă mai tare : „Iremediabil, sentimental", îşi spuse şi se dispreţui. Căută să-şi creeze o stăpînire de sine, o răceală, o totală depărtare de Adina.

În bucătărie, Pia îşi şoptea încîntată : „Totul merge perfect. O să fie perfect, aşa cum vreau eu."

Intră în salon cu ceaiul, urmată de femeia de serviciu. Pia se simţea triumfătoare. Ceaiul fierbinte fu primit cu mare satisfacţie. Pia îl zări pe Gabriel imediat, în acelaşi fotoliu şi tot cu faţa întunecată, stăpînit de o furie ascunsă. Îl văzu, şi inima i se încălzi :

„Dau mai întîi repede ceaiul la toată lumea, iar lui, cînd îi vine lui rîndul, îl duc în bucătărie şi-l hrănesc bine. Am să-i explic că voi avea grijă de el. Să fie liniştit. Voi avea grijă de toţi, de el, de Matei, de Adina. Mă voi muta aici."

Îi plăcea casa asta. O cunoştea de cînd era copil. De atunci îi păruse nobilă, bogată, covoarele, mobilele, tablourile, tapetele şi mătăsurile de pe pereţi. Snobismul ascuns în ea era măgulit la gîndul că ar putea locui în această casă, că o va chema Ventura... Familia Ventura era mai bogată, cu rude mai puternice, cu o tradiţie bine stabilită...

Olimpia Anestin începu să servească ceaiul. Surîdea. Servea cu febrilitate. Întîi îi oferi Mirei Tomescu. Ostentativ. Se grăbea. Aştepta clipa cînd, rămasă numai cu Gabriel, să se potolească, să se regăsească pe sine, să se dăruiască cu fiecare gest, să-l servească pe el...

„Se va învăţa cu mine, va rămîne cu mine... iar de Matei şi Adina, nu am grijă, căsătoria lor se va împlini de la sine. Apoi, după căsătoria lor, să-i văd plecînd... să plece departe... departe de mine... O ! de-aş putea să nu o mai văd niciodată... nu îi vreau răul... dar departe, departe de mine. Aici, în casa asta, aş rămîne cu Gabriel."

Pia isprăvi de servit ceaiul. Surîdea. Se întoarse către locul unde sta Gabriel, ca să-l cheme. Fotoliul era gol.

Ca fulgerul, Pia porni să-l caute prin casă. Trecu prin odaia unde acum cîteva ceasuri se aflase încă pe catafalc Sandra Ventura. Geamurile erau deschise, catafalcul gol în mijlocul încăperii, aşteptînd parcă să vie la rînd altcineva. Lumînările ardeau încă, flori călcate în picioare stau pe podea, oglinda acoperită...

Pia fugi. Trecu prin sufragerie, merse în bucătărie, intră în closet, deschise o altă uşă şi văzu o odaie mare, un fel de laborator, zări şi un pat de fier curat, simplu !... Pia deschise şi alte uşi... cămări... Gabriel nu era nicăieri. Fugise. Nimeni nu observase plecarea lui.

Pia se întoarse în salon Se aşează ca frîntă pe un fotoliu. Cîteva clipe rămase nemişcată. Lumea băuse ceaiul şi acum pleca încet. Fiecare, înainte de plecare, venea la Pia şi îi mulţumea pentru ceai... Pia avea impresia că o condoleazâ... că îi murise cineva... da, da, murise cineva... fusese chiar ea la înmormîntare... Revăzu dricul mare, negru, plutind prin zăpada străzilor, corabie funerară înaintînd monstruos. Simţi că îşi pierde controlul asupra gîndurilor. Gabriel fugise, nu murise... Mama lui Gabriel murise, nu Gabriel... Gabriel nu murise... Îl va revedea mîine. Nimeni nu avea grijă de el... Ea îi dăduse de mîncare în bucătărie... Nu cumva Gabriel mersese la Adina ? Nu, nu, pe Adina nu o văzuse încă, nu îi ştia adresa, nu putea fi acolo... Mîine... mîine...

CAPITOLUL III

A doua zi, foarte devreme, aşa cum îi era obiceiul, Matei Ventura se deşteptă din somn. Aproape simultan îşi aminti că în ajun fusese înmormîntarea mamei lui şi că în aceeaşi zi, şi pentru întîia dată în viaţa lui, se îndrăgostise. Oare pentru că fusese înmormîntarea mamei lui nu se simţea fericit că se îndrăgostise, sau era dezamăgit că Adina îl lăsase singur după înmormîntare ?

Matei nu deschise ochii. Se deşteptase, şi acum se analiza pe sine. Devenise obiectul analizei lui. Primul lucru constatat era că nu este fericit. Apoi se temu ca nu cumva inima lui să fie iremediabil incapabilă de a fi fericită. „Aşa cum unii se nasc insensibili la muzică, pictură... poate chiar surzi, sau orbi...", gîndi.

Îl trecu un fior. În odaie era frig, soba rece, focul stins. Dar nu frigul din odaie îl înfiorase, ci o panică :

„Oare va trăi toată viaţa nenorocit ? Nimeni, nimeni, niciodată, nu-i va sta alături, cu egală putere şi iubire ?"

Nu va putea niciodată spune : „Sînt fericit !?"

Își aminti de Adina. O amintire nu gîndită, ci simțită. Se îndrăgostise în ajun, ar fi putut preciza clipa, clipa aceea cînd preoții începură prohodul morților. Moartea mamei lui fusese acoperită de acea îndrăgostire, ca un simbol al neputinței lui de a fi fericit. Clipa aceea de durere, de doliu, de slăbiciune a inimii lui lăsase să pătrundă, pînă la el și fără voia lui dragostea. Iar după înmormîntare, găsise pustiul casei. Ea, Adina, grijulie pentru ea însăși, ca nu cumva să răcească, probabil, mersese la ea, lăsîndu-l astfel singur.

Așa începuse iubirea lui. La prohod, și apoi singur. Sortit singurătății...

Pînă acum trăise la întîmplare cu femei care, după ce îl cunoșteau, fugeau de el, înspăimîntate de ciudățenia lui. Și el nu căutase să le rețină. Chiar voit exagerase întotdeauna purtarea lui de om absent și rece, tocmai pentru a nu da loc la iluzii și interpretări greșite.

Dar acum, fără cuvinte și fără peripeții, inima fusese prinsă, și, cu toate că hotărîse că nu o va mai vedea pe Adina, nu se putea împiedica de a se gîndi la ea.

Din întreaga ființă atît de frumoasă a Adinei, îl urmăreau ochii ; ochii ei, privirea ei dezarmată, care trezea în Matei dorința de a o ajuta, de a o strînge lîngă el, de a o apăra. Matei rîse ușor, aproape un suspin. Adina semăna cu ochii ei. Toată, o lumină armonioasă. Matei o cuprinse în gînd. Imaginația lui îl făcu să o simtă că se strînge de el. O mare duioșie îi încălzi făptura.

Atunci, brusc, se crispă. Acceptarea, din partea lui, a unui răsfăț inconștient îl revoltă, ca o sfidare a năzuințelor lui. Se luptă cu această alunecare în fericire, cum s-ar fi luptat cu un vîrtej care l-ar fi dus la adînc, la pieire. Își zise :

„Îndrăgostirea asta se petrece fără voia mea. Îndrăgostit fără voie. Ce servitute ! Pînă ieri am umblat pe drumuri și viața mi se părea fără sens, apoi, pentru că m-am îndrăgostit, mi-a părut că totul are sens ! Ce mizeră soluție de viață ! De fapt, mai bine că nu a venit ! Așa s-au lămurit lucrurile. Cer izbăvirea frămîntărilor mele de la o biată fată de provincie, care nu bănuiește nici cine sînt și nici ce vreau. Ce poate această fată decît să fi admirat necunoscutul din mine și să-mi fi devenit sclavă, ca orice femeie născută sclavă, sau să fi căutat victoria

asupra mea, adică să mă supuie micilor ei capricii, să mă facă să muncesc pentru mărunte ambiții burgheze, pentru toalete, blănuri, bijuterii, ca să o admire toată lumea și mai ales alți bărbați ? Apoi obișnuința mi-ar fi potolit iubirea, și cu încetul, pe nesimțite, mă va fi trezit iar în întunericul gîndurilor mele, pe drumuri moarte : se mișcă frunzele pomilor, și ți se pare că e zadarnic, răsare soarele și cîntă păsările imnul lor matinal și ți se pare mascaradă ieftină, te așezi la masă să mănînci și te gîndești să te sinucizi. Știu ! Fierarii au foale cu care suflă în foc ca să-l menție viu iar oamenii caută să-și aprindă inima cu diferite beții : vreau să fiu bogat, vreau să fiu celebru, vreau să voiajez, vreau o nouă aventură amoroasă... Dar eu ce vreau ? Ei bine, își spuse Matei, eu vreau să cunosc o gîndire, nu o beție trecătoare, nu o îndrăgostire, ci un sens care să-mi cuprindă inima, care să-mi dezlege sensul eternității și al rostului meu în această eternitate. Vreau să se desfășoare viața cu toate ale ei, și inima mea să nu se clatine. Eu să fiu eu, perfect eu în conștiința mea, asta vreau ! și nu știu cum să-mi înfăptuiesc idealul. În orice caz, nu îndrăgostindu-mă de frumoasa Adina Anestin, care mă părăsește din prima zi ! Nu trebuie să uit niciodată că dorința mea de a înțelege sensul vieții este singurul meu rost. Sînt dintre oamenii care și-ar putea plăti orice beție ieftină și nu o fac. Pînă acum nici o slăbiciune și nici o prejudecată nu m-au legat. Sînt dintre puținii oameni care, oricînd, ar putea să-și facă bagajul sau să plece așa, cu mîinile goale, în lume. Nu mă reține nimic, nimeni, nicăieri ! N-am plecat, pentru că eu știu că nu beția voiajurilor și nu un loc geografic îmi va dezlega strînsoarea gîndurilor, ci că soluția, dacă există vreuna, trebuie să o găsesc în mine. Să o simt valabilă, oriunde m-aș afla — bătrîn, sau pe patul morții..."

O satisfacție orgolioasă crescu în Matei. O percepu. Tot el își spuse rar, cu precauție :

„Dar ar trebui să știu la ce mi-ar folosi această libertate cu care mă mîndresc ! Libertatea este numai un instrument. Poți tot atît de bine să-ți irosești viața fiind liber, în lucruri mărunte, sau așteptînd pînă la sfîrșitul vieții tale ceva grandios ce nu există. Senzația de libertate poate fi și ca un narcotic, ascunzînd același gol, pe care alți oameni îl camuflează trăind în mărunte plăceri, sau mari nebunii, fie chiar eroisme inutile. Fratele meu, Gabriel,

cîntă la chitară, sau petrece prin restaurante cu dame, nu iubește pe nimeni, aleargă cu mașina, iau cu mă mindresc că sînt liber, eu, care m-am putut îndrăgosti de o biată fată ! Îndrăgostit din prima clipă, clasicul *coup de foudre* ! Pot oare accepta viața cu imperfecțiunile ei, cu durerile, cu amărurile ei ? Căci, de fapt, în ființa mea este același vid ca în toți oamenii, aceeași nevoie de a măcina clipele vieții. Poate numai orgoliul, dorința de a nu fi ca ceilalți oameni m-au făcut să aleg iluzoria libertate ca narcotic. Sînt oare superior lui Gabriel ? Chiar dacă Adina s-ar fi îndrăgostit și ea de mine și ar fi cerut fericire de la mine, eu nu-mi pot permite să accept, pentru că aș clădi fericirea ei pe vidul inimii mele care nu crede în fericire. Pe de altă parte, nu pot cere nici unei femei să stea nefericită lîngă mine, tovarășă de drum în nefericire. În căutarea mea disperată a unei soluții de viață, alta decît una senzorială. De aceea e mai bine să fiu singur și mai ales să mă bucur că Adina nu a răspuns dragostei mele. Poate așa, treaz, liber, singur, voi avea impresia că va sosi cîndva un gînd definitiv, care îmi va lămuri pentru ce trăiesc, pentru ce accept să trăiesc. Oare această năzuință a mea mă va duce în izolarea demenței ? Nu, pentru că eu sînt în căutare lucidă și nu afirm încă nimic. Nici negarea și nici supraomul lui Nietzsche. Cred că el, propovăduitorul puterii, al puterii ca lozincă de sfidare, nu a fost suficient pedepsit de Viață, prin faptul că, nebun, și-a petrecut ultimii ani la balamuc. Nebunia lui i-a fost ultimul refugiu. Astfel nu a fost silit să recunoască criminala greșeală a gîndirii lui blestemătoare atît de fascinantă — care din omul tiran a făcut supraomul, negînd astfel ierarhia naturală a omului, posibilitățile lui de evoluție și responsabilitatea omului față de om. Tocmai pentru că e atît de fascinantă, sămînța semănată de el poate da roade. Orice minte obscură și vanitoasă probabil îi va accepta «morala». Sînt curios ce va putea inventa omul nietzschean ca să-și chinuie semenii ! Da, el este dușmanul numărul unu al omului care dorește lucid să găsească un sens care să-i dezrobească de obscuritate, îngîmfare, în care trăiesc oamenii... Eu vreau o înțelegere absolută, vreau să cunosc un sens al vieții de nezdruncinat, deci o bucurie care nici în clipa morții să nu mă părăsească și care nici în fața imbecilității unor oameni să nu se clintească. Exclud pe cei răi, căci pentru mine imbecilii și sadicii se confundă

într-o dezgustătoare contopire. Sînt a doua zi după înmormîntarea mamei. Sînt stăpînul unei frumoase averi, capul familiei, tînăr, sănătos, medic. Femeia de care m-am îndrăgostit m-a părăsit, a dovedit în tot cazul incapacitatea ei de a-mi sta alături pe măsura puterii mele avide de exaltare. Sînt în fața acestor lucruri și e clipa cînd trebuie să iau o hotărîre. Sînt la o răscruce. Mi-e groază de veșnicile îndrăgostiri, beția instinctelor de reproducție, care fac totdeodată poezie în imnuri de glorie și sonete, de cea mai bună calitate ! Jurăminți de veșnică fidelitate, eternă dragoste, pe care mai tîrziu o porți cu greu, întorcînd ochii după fiece fustă, ajungînd, din dorință înfrînată, să te îndrăgostești de orice muiere întîlnită ! Nu vreau să încep și eu ridicolul, penibilul, înfiorătorul refren al tuturora : «Te iubesc, nu te mai iubesc, iubesc pe alta, te mai iubesc încă și pe tine, te iubesc pe tine dar o doresc pe alta...» Pentru ce să mă amăgesc, și astfel să-mi pierd libertatea ? Rămînă măcar libertatea de a schimba femei, de a mă juca de-a amorul și mai ales libertatea de a nu minți !"

În clipa asta, în mintea lui, Matei Ventura hotărî să rămînă singur.

Matei Ventura, fără să deschidă ochii, rămase în pat nemișcat. Deodată însă avu o tresărire și deveni atent. Din celelalte odăi ale casei sosiră pînă la el zvonuri de viață. Ascultă cu atenția omului care încă nu s-a deșteptat total la realitatea cotidiană și încă nu deslușește limpede ce simte. Zumzetul pe care îl auzea îi amintea ceva foarte cunoscut.

Așa, cu ochii închiși, ascultă încă. Zgomotele auzite îi aminteau copilăria ! O forfoteală liniștită : uși închise și deschise, pași, clinchet de farfurii și tacîmuri, lemne vîrîte în focul din sobă și murmure... șoapte...

În ultimul timp, mai ales cînd mama lui fusese atît de bolnavă și pînă la moartea ei, Matei fusese învățat cu deșteptări triste din somn, cu pași înăbușiți în casa goală... Acum, azi, zgomotele percepute erau vesele, pline de viață, ca pe vremea cînd mama lui, încă sănătoasă, se scula devreme și pregătea pentru Matei și Gabriel și „nenea Camil" cafeaua cu lapte, sunînd servitoarea, șoptind și rîzînd cu Gabriel...

Cîteva clipe, Matei Ventura se complăcu în reiterarea iluziei că mama lui nu murise, că e în casă, sănătoasă, că paşii ei sînt aceia care umblă aşa, de colo-colo, că mîinile ei sună fata de serviciu şi aşază masa. I se păru chiar că o va auzi chemîndu-l de departe : „Matei ! E gata ceaiul, Matei !“

Dar deodată realitatea crudă şi violentă îi aduse o dureroasă sfîşiere de inimă. Matei ştiu din nou că mama lui era moartă, că tot ce auzea, zgomotele casei, erau o parodie de viaţă.

Matei se deşteptă complet, se ridică, se aşeză şi ascultă şi mai atent. Într-adevăr, şi acum iluzia putea fi dusă mai departe. Într-adevăr, se umbla, se vorbea, se şuşotea, se trăia vesel. Auzea dulcea forfoteală a casei.

Atunci, o revoltă cuprinse nervii lui Matei : desigur că Gabriel adusese vreo femeie străină în casă şi se distra de-a „menajul“.

Matei sări din pat şi se îmbrăcă în grabă, cu violenţă. Era hotărît să nu permită astfel de lucruri ; casa trebuia respectată. O furie abia reţinută îl făcea să nu-şi găsească lucrurile să se îmbrace. Îşi simţea nervii atît de iritaţi, încît i se părea că-l va bate pe Gabriel, cîteva palme bune... aşa, în faţa femeii aceleia... să-l înveţe minte... Da, o bătaie bună, să ştie că are stăpîn... Da, cîteva palme lui Gabriel, să se înveţe minte... Inconştienţa lui Gabriel... este fără seamăn, o să-l înveţe minte. Totuşi, Gabriel va trebui să-şi dea seama că viaţa nu este o joacă. Nu va mai putea rămîne în dulcele lui răsfăţ...

În gînduri sacadate, Matei, îmbrăcîndu-se, hotărî :

„Nu voi sta mult în această casă. O voi vinde. Fiecare să meargă, care încotro, dar pînă atunci, în casa unde au copilărit, unde a fost cinste şi puritate... În fine... nu va permite.“

Îmbrăcat în grabă, Matei deschise uşa brusc şi intră în salonul cel mare. Aici, într-adevăr, focul ardea în cămin şi masa rotundă din faţa canapelei era pregătită pentru micul dejun, cu trei tacîmuri. Matei privi cu uimire. Cunoştea femeia de serviciu, o biată fetişcană sperioasă şi fără iniţiativă, care nu putuse ea hotărî acea risipă de bucurie şi viaţă.

Pe cînd cumpănea încă dacă să se îndrepte spre odaia lui Gabriel sau spre dependinţe, uşa din cealaltă parte a salonului se deschise şi spre marea lui uimire o văzu pe

Pia Anestin, sora Adinei, intrînd cu o tavă încărcată cu tot ce trebuia pentru micul dejun.

— Bună dimineaţă, spuse Pia cu o energie ostentativă. Am venit să văd puţin de voi, că prea sînteţi singuri şi părăsiţi ! Şi fata din casă a fugit. I-a fost frică de stafii şi a fugit. Ce faci ? Lui Gabriel i-am spus. Bem ceaiul împreună. Vii ? Vrei ?

Uimit, Matei îngînă :

— Da, mulţumesc... eu... eu... nu m-am spălat încă...

— Te speli după. E apa clocotită pentru ceai. Merg să-l chem pe Gabriel. Pot ?

— Desigur.

Matei se reîntoarse la el în odaie şi închise uşa apăsat. O clipă rămase nemişcat, apoi abia îşi putu stăpîni un ris nervos :

„Rîsul ăsta... aşa... a doua zi după înmormîntare ! Dar este într-adevăr prea de tot ! Gabriel şi-a găsit o nouă mamă... o soră... în fine, cine să-l răsfeţe ! Viaţa este într-adevăr plină de surprize, şi, pentru aceeaşi oameni, aceeaşi soartă ; Gabriel şi-a găsit cine să-l răsfeţe, bravo, iar eu, cugetînd şi răscugetînd, pierd toate trenurile. Niciodată n-am să fac nimic, aşteptînd să fac ceva excepţional ! Învăţ să înot pe uscat şi aştept un concurs mondial ca să mă azvîrl în largul apei... şi... mă voi îneca din lipsă de obişnuinţă. Sînt ridicol !"

Matei, fără să se spele, se încălţă, se îmbrăcă şi-şi puse paltonul. Totul făcut în grabă, cu violenţă.

„Ei bine, voi încerca să mă azvîrl în apă, şopti. Iar exagerez, dar altfel nu ştiu."

Rîsul îi trecuse. Cu aceeaşi grabă intră în salon. Pia era aşezată în faţa mesei. Gabriel, în picioare, privea şi, vag, surîdea. Părea jenat. Pia vorbea. Matei avu timpul să o audă spunînd :

— O fi flămînd... ca ieri... n-am gîndit...

Văzîndu-l pe Matei, Pia se opri şi îl întrebă cu uimire :

— Pleci ? Nu stai să iei ceaiul cu noi ?

— Dă-mi, te rog, adresa voastră, merg să o aduc şi pe Adina.

Pia se înroşi violent. Bolborosi cîteva cuvinte neînţelese.

— Ce-ai spus ? întrebă Matei, privind-o uimit.

— Este... este... încă răcită.

— Mașina noastră e încălzită. Poate are nevoie de mine, sînt doctor... sau poate ai uitat. Văd întîi ce febră are... Mă descurc eu ! Dă-mi adresa.

Matei plecă în grabă. Din gesturile lui s-ar fi putut înțelege că a luat o hotărîre mare. Își spuse :

„Sînt ca un om căruia îi e foame, are numai cîțiva lei în buzunar și, în loc să-și cumpere de mîncare, cumpără un loz la loterie. După această vizită la Adina nu voi mai fi stăpînul meu. Voi depinde de această fată pe care nu o cunosc, care ieri m-a părăsit !"

Conduse mașina cu violență. Controlă de cîteva ori dacă funcționează caloriferul mașinii. Căută strada. Căută casa. Opri. Intră în bloc, urcă un etaj și sună.

„Acum aș fi putut alege și să nu fi venit. Să fi profitat că nu a venit ea ieri la mine și să nu fi venit nici eu acum la ea. Și încă și în clipa asta, în această clipă încă ar fi suficient să plec, să nu mă vadă, și apoi gata... să fiu liber. Vreau să fiu liber și nu știu pentru ce", astfel gîndea, după ce venise în goană și sună repetat la ușă, așteptînd nemișcat.

Așteptă destul de mult. Din casă se auzea un pian. Ascultă. Se auzea vag : exerciții. Așteptă atît de mult ascultînd gamele, încît își dădu seama de situația ciudată în care se afla : voia să fie liber și să nu cedeze îndrăgostirii, și în același timp sta în fața ușii, încăpățînîndu-se să nu plece pînă cînd femeia iubită nu-i va deschide. După repetate insistări, enervat, începu să bată tare în ușă, atît de tare, încît la un moment dat, pe palier, cineva, un bărbat, un vecin, deschise o altă ușă, îl privi lung și-i întrebă pe cine caută.

— Pe domnișoara Adina Anestin.

— Aici locuiește. Cîntă la pian și nu aude. Bateți.

Matei bătu mai tare, apoi bătu cu pumnul. Vecinul îl privea și-l îndemna.

Pianul se opri și după o clipă Matei auzi vocea Adinei care, din dosul ușii, întrebă fără să deschidă :

— Cine-i ?

— Eu, Matei Ventura.

Atunci ușa se deschise imediat, larg. Lui Matei i se păru că vede lacrimi în ochii Adinei, dar nu avu timp să știe precis, căci Adina, fără un cuvînt, trecu în casă, făcîndu-i semn să o urmeze.

Matei se supuse.

Pianul era deschis, în odaia în care intrară era ordine şi cald. Adina era îmbrăcată într-un halat de mătase roz, vătuit. Avea în picioare pantofi de casă cu blană albă, uşori. Adina nu se aşeză. Cînd ajunse în mijlocul odăii se întoarse către Matei şi-i spuse :

— Ai venit... Matei... ce bine că ai venit...

Pot străluci ochii atît de tare fără lacrimi în ei ?

Matei o întrebă fără înconjur :

— Pentru ce n-ai venit ieri *tu* la mine ?...

— Pia... S-a supărat Pia rău pe mine... poate pe bună dreptate. I-a fost frică să nu răcesc. Nu m-a lăsat.

Apoi Adina şopti :

— Ea nu ştia cît... cît doream să vin... nu ştia că şi tu... tu... aşteptai... şi eu, înţelegi n-am putut să-i spun... Cum era să-i spun... ?!

Matei o privi lung de tot, apoi îi spuse uşurel, ca şi cum ar fi vrut să amîne pentru moment vreo explicaţie, sau să treacă poate peste cele petrecute în ajun :

— Am venit să te iau cu mine. E maşina jos, Mergem la noi. E cald şi acolo, e cald şi în maşină. Pia este de mult la noi. Ne aşteaptă.

Adina rămasé uimită :

— Pia ? La voi ?

— Da, Pia. Nu ştiai că e la noi ?

— Nu.

— Cum, Pia nu ţi-a spus că vine la noi... la mine ?

— Nu.

Matei se gîndi, o clipă păru vădit mirat. O întrebă :

— Dar că a fost ieri, după înmormîntare, la noi, ţi-a spus ?

— Pia la voi, ieri ? Nu... nu... desigur... nu mi-a spus. I-a fost teamă să-mi spună... Eu... trebuia să stau acasă... să nu răcesc, să nu mă îmbolnăvesc acum... tocmai înaintea examenelor... şi, desigur, din delicateţe... nu mi-a spus... ca să nu-mi pară prea, prea rău că nu am venit şi eu. Mi-a părut nespus... Mi-a părut... Nu ştii cît am suferit ieri ? Matei !

Acum lacrimile din ochii Adinei străluceau, mărindu-i straniu.

Au tăcut. Matei se simţea tulburat, vinovat că o judecase aspru, fără să fi avut mai întîi răbdarea să stea de vorbă cu ea ! Caracterul lui nestăpînit !

Adina îl întrebă repede, căutînd să-şi ascundă lacrimile :

— Nu stai o clipă ? o clipă măcar ? Stai cu mine, te rog, Matei, stai, acum stai. Măcar o clipă să fim împreună ! Ieri a fost atît de greu !

— Da.

S-au aşezat. Încă tăceau. Matei văzu pianul. Un simţămînt neplăcut îl cuprinse : dacă Adina avea o voce mediocră ? Să te îndrăgosteşti apoi să te căsătoreşti şi apoi să fii silit să auzi viaţa întreagă o voce mediocră !

Adina văzu privirea rece a lui Matei îndreptată către pian şi se sperie : dacă nu-i va da voie să cînte ? Adina îi spuse repede, sacadat, ca şi cum ar fi fost un pericol :

— Lasă-mă să-ţi cînt, Matei ! Vrei, vrei, Matei ? Trebuie să ştii şi tu cum cînt. E prea important ! Numai aşa ai să mă poţi judeca, înţelege !

Matei acceptă, aşa cum accepţi să fii operat cînd nu se mai poate altfel.

Adina începu să cînte. Matei simţi un fior şi o durere în inimă. Glasul îl pătrunse neaşteptat, ca o dezvăluire. Un glas uimitor de frumos, mai frumos decît însăşi Adina. Adina era la pian. Se acompania singură. Cînta un lied.

Pe Matei îl stăpîni o neaşteptată emoţie. Cînd Adina isprăvi cîntul, Matei se ridică. Adina se ridică şi ea. Au fost unul în braţele celuilalt, fără să-şi dea seama. Matei îi sărută gura şi i se păru că sărutul avea gustul dragostei perfecte. Lacrimile bănuite de Matei curgeau acum pe faţa luminată de bucurie lăuntrică.

— Nu plînge, nu plînge, iubita mea... Îţi mulţumesc !

Adina şopti :

— M-am speriat... Şi ieri am plîns... Am crezut că te-am pierdut... n-am dormit toată noaptea de durere, de dor... dacă nu veneai... dacă nu veneai... eu... Matei, te iubesc... cînd am rămas singură aici, tu singur la tine, Pia a plecat. Ce spaimă... mi s-a părut că mă aflu într-un pustiu... într-un pericol chiar... Am crezut că nu voi putea răbda, că mă voi îmbrăca să pornesc la tine, orice va fi... Şi cînd te gîndeşti că Pia era acolo... Ce scandal mi-ar fi făcut ! Şi apoi m-am încăpăţînat. Era ca un fel de examen de caracter : jurasem că voi face toate sacrificiile pentru vocea mea... şi apoi nici nu ştiam că şi tu mă aştepţi. Credeam că numai eu... Matei... Credeam că numai eu te iubesc... Matei...

Matei îi închise iar gura cu o sărutare :

— Adina, nu mai plînge ! Adina, iubita mea ! Acum de ce plîngi ?

Adina căută să surîdă.

— Cred că... de fericire, Matei... de fericire...

Se strînse de Matei.

— Să nu mă lași singură ! Niciodată ! A fost îngrozitor ieri fără tine !

— Adina, n-am să te mai las singură și... ai să-mi cînți toată viața ?

Adina îl întrerupse. Se strînse mai tare în el :

— Matei, jură.

Matei avu o tresărire. I se păru că se repetă scena cu mama lui. Pentru ce să jure ?

Matei o simți pe Adina lipită de el, întregul trup atît de tînăr, atît de dulce, într-o totală încredere. O sărută. Îi spuse :

— Sînt mîndru de tine, de frumusețea ta, de vocea ta și de cum gîndești, Adina ! Adina, și mie îmi era teamă ca nu cumva să... micșorăm... să minimalizăm... Adina, de unde era să știu că vocea ta e chiar atît de frumoasă... că ai putea să gîndești așa... că... Tu ai să fii nevasta mea și o să ne iubim toată viața, ai să cînți pentru toată lumea... ai să fii o mare cîntăreață și am să te iubesc nebunește... toată viața, toată viața... numai pe tine... toată viața, Adina, iubita mea.

Dar, brusc, fața lui Matei se făcu severă, căpătă ceva inuman. Șopti :

— Să știi că n-am iubit niciodată și că nimeni nu m-a iubit niciodată așa cum vreau eu.

Apoi, pentru că Adina tăcea înfiorată, Matei îi mai spuse :

— Tu vezi ce mare responsabilitate ai cu mine... cu mine... nebun pretențios... Să bagi bine de seamă ! Nu știu dacă ai să poți înțelege... dacă ai să ai putere. Eu sînt atît de ciudat...

— Nu înțeleg ! Pentru ce mă înfricoșezi ?

Matei o îmbrățișă din nou.

O strînse. Atunci, o învăluitoare dorință fizică îl amețți. O întrebă în șoaptă :

— Adina, ai să fii a mea, Adina, a mea ?

— Mereu... Matei... mereu... a ta, sînt a ta.

Adina îl cuprinse şi ea. Pe Matei, dorinţa, setea îl stăpîneau. I se păru că această clipă, ca să fie perfectă, cerea să fie total trăită, consumată. Adina nu opunea nici un fel de rezistenţă.

Dar Matei se înfrînă. În ultima clipă se înfrînă. Însăşi acceptarea fără rezervă a Adinei îl făcu să se stăpînească.

Adina, cu ochii închişi, îi spunea încă printre sărutări :

— Matei, Matei, vezi ce simplu e să fii fericit ?

Matei, ameţit, zise şi el :

— Da, e simplu să fii fericit !

Încă vorbeau aşa, suflare lîngă suflare, inimă lîngă inimă, trup lîngă trup, şi gîndurile, căutînd şi ele să se unească. Matei, pentru a se stăpîni, şopti :

— Da' tu ştii că noi am uitat cu totul de Pia, de ceai ?

Matei încercă să rîdă, dar Adina exclamă într-adevăr speriată :

— Vai de mine !

Se uitară la ceas. Trecuse aproape o oră, aşa în beţia gîndului fericirii, ameţiţi de a se fi găsit unul pe altul şi de a crede că împreună erau o singură fiinţă.

— Să plecăm, şopti Adina cu o privire plină de îngrijorare. Pia ne aşteaptă, o să se supere.

Matei o privi uimit :

— De cîte ori vorbeşti de Pia pari speriată. Ţi-e frică de Pia, Adina ?

— Da.

— De ce ?

— E foarte... nervoasă... Şi apoi, oarecum, ea m-a crescut...

— Bine, plecăm, dar mai întîi să-mi mai cînţi o dată ce mi-ai cîntat cînd am venit. Ce era ?

Un lied de Schumann.

Adina se aşeză, la pian. Îşi întoarse faţa către Matei. Spuse cu exaltare, înainte de a începe :

— Matei, ăsta să fie cîntul nostru... Vrei ?

— Dacă vrei tu, aşa să fie !

În timp ce Adina se pregătea să cînte, Matei îşi spuse :

„Iată vorbim ca orice idioţi îndrăgostiţi. În curînd vom avea şi o stea numai a noastră, vom vorbi în diminutive, şi copiii noştri vor fi geniali."

Dar Adina începuse să cînte, şi din nou Matei nu mai gîndi nimic. Pătruns de glas, pătruns de întreaga făptură

a Adinei, se lasă legănat de o beție nouă, necunoscută de el. Își spuse și el, repetînd în șoaptă cuvintele Adinei :

— Ce simplu e să fii fericit ! Ce simplu e să fii fericit !

Și atunci lui Matei i se păru că va putea fi fericit !

Apoi îi spuse Adinei :

— Îmi este greu să pun capăt clipei. Îmi pare un sacrificiu. E întîia dată în viața mea cînd ce simt copleșește ce gîndesc, în care îmi pare că viața ar putea avea un sens. Mă simt împăcat cu mine însumi și oarecum cu viața întreagă, și-ți mulțumesc... de odihnă, de împăcare cu mine însumi... da, oarecum și cu viața...

Ușa odăii se deschise și Pia intră. Fața îi era pămîntie. Văzu fericirea acestor doi oameni, fericirea lor, strălucirea Adinei, exaltarea lui Matei. Pia, cu vocea strangulată, cu privirea iar sașie, oprită în prag, strigă :

— Și eu stau și aștept... singură acolo... vă aștept...

— Nu am vrut să plec pînă ce nu-mi cîntă Adina, spuse Matei, dar, observînd fața Piei, întrebă rece :

— Tu nu erai cu Gabriel ?

Fața Piei avu o crispare vădită. Se urîți mai tare.

— El a plecat. Te-a așteptat... V-a așteptat pînă s-a plictisit... cu mine... și a plecat... zicea că are o întîlnire cu niște prieteni.

Adina, fericită în trup, exaltată de dragoste, caldă de sărutări, rîse ușor, cu o naivă, dulce inconștiență. Zise :

— Ce politicos băiat !

Pia simți că se înăbușă, ca strangulată. Într-adevăr, văzu roșu în fața ochilor.

Matei luă mîna Adinei și-i spuse cu o bruscă enervare :

— Inconștiența lui Gabriel e mare... e... periculoasă...

— L-am văzut, spuse Adina surîzînd. E frumos și nu prea rău.

Involuntar, Pia și Matei se priviră, așa cum se privesc oamenii maturi, cînd copiii vorbesc naivități.

Matei zise :

— O să ai timpul să înțelegi și tu ce înseamnă... puterea inconștienței. Dar, acum ce facem ? Vă iau pe amîndouă și mergem să luăm ceaiul împreună la mine ?

Pia ripostă scurt :

— Acolo am strîns totul. Și focul s-a stins. E prea tîrziu.

— Te rog să mă ierți.

Matei să uită la ceas :

— Atunci, eu vă las. Azi am destul de multe de făcut. Spitalul, apoi la ei acasă cîţiva bolnavi... nu-i pot lăsa, mă aşteaptă... Trebuie să trec şi pe la laborator. După asta, spre seară, vă telefonez. Diseară însă... ne vedem iar. Cînd scap de la spital, vin... sau un telefon, apoi vin, opt... nouă, poate, dar vin.

Ultimele cuvinte le spuse întorcîndu-se spre Adina.

Telefonul sună. Ca fulgerul, Pia sări. I se păru că poate fi Gabriel.

Era însă Mira Tomescu, cu glasul ei amabil, afabil, monden :

— Da, eu sînt, Mira Tomescu. Pia ? Te căutam. Vă rog, tu şi Adina, să-mi faceţi plăcerea să poftiţi azi la prînz la masă la mine, la noi, şi Camil se bucură, a fost ideea lui, în fine, o să fie aşa, între noi... mi-ar face plăcere. Pia dragă, te rog, nu cumva ştii de urma băieţilor Ventura ? Matei şi Gabriel. Îi caut de o jumătate de ceas, sun la ei la telefon, zadarnic. Aş dori să vină şi ei.

Pia se gîndi : „Va veni şi Gabriel". Zise :

— Cu plăcere, *tante* Mira, îi voi căuta şi pe Matei şi pe Gabriel. Insistă însă şi dumneata la ei cu telefonul. La două venim, da ? Da, da... sigur... îi caut şi pe ei...

Pia închise telefonul. Zise lui Matei :

— Nu i-am spus că eşti aici. N-am vrut să te oblig, dar *tante* Mira vă caută pe tine şi pe Gabriel. Ne-a invitat pe toţi patru la masă la ea, pentru prînz.

Ideea prînzului la Mira îi displăcu lui Matei, dar prinse privirea încîntată a Adinei. Şi Pia părea mai îmbunată. Zise :

— Perfect, ne întîlnim acolo. Eu fug, ca să am timp să termin ce am de făcut. Telefonează dumneata, Pia, Mirei, şi spune-i că m-ai găsit pe mine, că accept... dar că nu voi putea sta după masă cît e politicos să stai... Caută-l tot dumneata şi pe Gabriel.

Pia, într-adevăr mai liniştită, rugă :

— Matei, caută-l tu pe Gabriel. Nu ştii unde e ?

— Unde e Gabriel ? Cine poate şti vreodată unde-i Gabriel ? E pretutindeni şi nicăieri, şi cînd întîmplător e de faţă, e ca şi cînd n-ar fi, căci se gîndeşte numai cum să plece mai departe.

Pia insistă. Matei se supuse. Îl căută acasă pe Gabriel. Într-adevăr, Gabriel era acasă.

Pia simți că-i tremură iar trupul de o enervare ce nu se potolea. Era furioasă că nu-l așteptase acolo. Acum ar fi fost cu Gabriel... ar fi fost cu Gabriel...

Gabriel acceptă și el invitația. Da, va fi la ora cuvenită, exactă, da, va veni... da...

Matei plecă. Se urcă în mașină și goni. Abia după cîteva minute își aduse aminte de el însuși.

Își simțea inima deschisă, vie. Își făgădui să fie mai tolerant cu toți, dar mai ales cu el însuși. Chiar și amintirea mamei lui îi era mai ușoară... Gabriel cu inconștiența lui, mai indiferent...

Hotărî să treacă mai întîi pe la spital, nu fusese pe acolo de trei zile. „Apoi, își zise, trec și pe la Capșa să beau o cafea, mă simt sleit, și abia după aceea merg la Mira la masă. Am tot timpul." Se bucură la gîndul că o va revedea pe Adina. Continuă să gonească.

La spital își puse în grabă halatul, se spălă pe mîini și întrebă cu un ton profesional :

— Bolnavul nr. 43 ?

Urmă o tăcere. Matei se uită întrebător la cei din jur așteptînd un răspuns. Sora îi spuse cu un glas neutru :

— A murit azi în zori.

Matei primi vestea ca o lovitură neașteptată drept în piept. Șopti :

— Nu se poate...

Își dădu seama că este ridicol. Adăugă :

— Ce a survenit ?

— O hemoptizie.

Matei știa că slăbiciunea și boala băiatului care murise erau în primul rînd o subnutriție, de cînd se născuse subnutrit.

Matei tăcu. Împreună cu profesorul și alți doctori făcură apoi clasica vizită a saloanelor. Asistă cu un soi de indiferență ciudată. Înregistră tot ce vedea cu o luciditate acută, ca niciodată, totuși fără să participe. Vedea cît erau de mizere așternuturile, dubioase în puritate, vedea pe măsuțe resturi de hrană, vedea spaima din ochii bolnavilor sau nemărginita lor încredere în cuvîntul doctorilor, vedea mîinile lor, odată muncite și puternice, azi palide și descărnate... Văzu patul nr. 43. Era gol.

Umblînd prin spital, Matei se simțea cuprins de o sfîrșeală din ce în ce mai mare. Gîndi : „Desigur, din pricină că sînt nemîncat !"

Vizita bolnavilor se termină, şi, cum Matei se simţea din ce în ce mai prost, se învoi să fie lăsat încă o zi acasă.

Plecă tot în grabă. Conduse maşina cu violenţă. Îşi zise : „Merg la Capşa, iau o cafea fierbinte, tare, să-mi viu în fire".

Matei ajunse la Capşa. Lăsă maşina afară, în paza unui om de serviciu. Intră în cafenea. Sala era supraîncălzită. Covoarele pe jos asurzeau paşii. Chelnerii stilaţi circulau fără zgomot. Cunoscuţi, de pe la mese, îl salutară în mod deosebit, adînc şi grav ; era a doua zi după înmormîntarea mamei lui. Matei Ventura răspunse, spre uimirea lui, cu o egală curtoazie.

Un chelner îl întîmpină, îi găsi un loc bun. Îl ajută să-şi dezbrace haina îmblănită.

Matei Ventura se aşeză. I se făcuse foame. O simţea ca un gol în stomac şi ca o slăbiciune în tot trupul. Se hotărî brusc şi comandă pateuri calde cu carne, ouă cu maioneză şi apoi un filtru.

— Filtrul să fie fierbinte încălzeşte şi ceştile, te rog ! şi adu te rog şi ziarele din ultimele două zile.

Chelnerul plecă.

„Deci, viaţa reîncepe. Iată-mă îndrăgostit, vizitînd bolnavii pe la spitale, salutînd respectuos cunoscuţii prin cafenele, citind gazetele, şi atît de flămînd, încît am comandat cam multă mîncare, se gîndi Matei. Nu trebuia să uit că sînt invitat la masă la Tomescu."

Tot ce comandase i se aduse deodată ; şi mîncarea, şi cafeaua, şi gazetele.

Căldura odăii, ritmul mişcărilor făcute de sosirea şi plecarea clienţilor, de pasul chelnerilor care serveau, de zgomotele tacîmurilor, al vocilor erau legănătoare. Matei mînca şi răsfoia ziarele. Ultimile ştiri : accidente, crime, foamete în India... incendii... De fapt, la un moment dat i se păru iar că într-adevăr a comandat prea multă mîncare, că mănîncă prea repede, dar din lăcomie continuă să mănînce. Mîncînd, mai răsfoi gazetele şi continuă să citească. Citea, fără să bage prea bine de seamă ce citea. Încă îi erau în trup sărutările Adinei, frumuseţea ei, glasul ei... Melodia liedului de Schumann îi reveni, obsesiv, în minte. Îl repetă. Îşi aminti cu violenţă de clipa cînd o dorise pe Adina, îşi aminti că dorinţa asta se va împlini. Surîse. „E cîntul nostru", spusese Adina adolescentin

Fața ei are o candoare florală, prospețimea primăverii, gustul sărutării ei, exaltat prin puritate."

Deodată Matei se opri și din citit și din mîncat, se uită cu mirare în jurul lui. Placiditatea oamenilor satisfăcuți în fața mesuțelor încărcate cu cafele, prăjituri, aperitive... liniștea încăperii, pasul atent al chelnerilor, și mai ales mîncarea din fața lui îl enervau violent. Abia mîncase jumătate din ce-i adusese chelnerul și o silă îl cuprinse. Gîndi : „Am comandat prea multă mîncare, am mîncat prea repede, fără să-mi dau seama !"

Se uită iar în jurul lui cu intensitate. Parcă nu-i văzuse încă niciodată pe oameni, parcă era prima dată că vede conștient oamenii din jurul lui. În clipa asta percepu acut tot simulacrul de viață a cafenelei acestor oameni satisfăcuți. Își aminti cu cîtă condescendență fusese salutat cînd intrase în cafenea și își aminti și felul deferent cu care răspunsese. „Iată, această lume s-ar părea că este lumea mea. În această lume va trebui să-mi duc zilele. Căsătorit cu Adina. Concerte, mese, baluri, invitați, vizite... Dar ce am eu comun cu acești oameni ? Pentru ce i-am onorat răspunzînd salutului lor și pentru ce am primit să merg la masă la Mira ? Îi disprețuiesc, iar conștiința lor îmi repugnă. Pentru ce sînt satisfăcuți ? Pentru ce placiditatea vădită de pe fețele lor ? Lumea asta nu este lumea mea. Nu o accept ! Și nu mă accept nici pe mine, mă disprețuiesc și pe mine..."

Se sculă brusc de la masă, lăsă totul baltă și merse grăbit la toaletă. Închise ușa cu cheia, și i se făcu rău. Vomă. Apoi, hohote de plîns îl năpădiră. Nu-și aducea aminte să fi plîns așa nici de copil. Plîngea cu hohote grele. Vomă iar. Ar fi dorit să moară și și-ar fi dat și viața să nu mai simtă ce simțea : și rușine, și deznădejde, și încîlceală a gîndurilor. I se părea că este și el de vină, că este responsabil, și nu știa de ce. Neputința lui de a schimba ceva pe pămînt îl înspăimîntă. Se auzi șoptind de mai multe ori cu disperare :

— Așa nu se mai poate... așa nu se mai poate...

Își aminti de Adina, de căldura trupului ei mlădios, de fața ei, și totul îi păru în clipa asta beție sterilă și totul sortit îmbătrînirii și morții. „Nu sînt fericit, nu sînt fericit... nu sînt. Sînt nenorocit..." gemu. Se simțea singur, pecetluit de singurătate și copleșit de o responsabilitate neînțeleasă, misterioasă, cuprinsă în însăși ființa lui. Purta imensa

tristeţe a destinului lui. Era buimăcit.

Apoi, încet, se linişti. Începu să-şi aşeze, uitînd să se uite în oglindă, părul, cravata, îşi răcori faţa cu apa de la robinet şi se reîntoarse în restaurant. Se aşeză la masă. Se uită în jurul lui şi i se păru că se află între morţi — oameni morţi, manechine care imită viaţa. Îngrozit, plăti imediat şi plecă în grabă. Lăsase mai mult de jumătate de mîncare pe masă.

Privirile uimite ale chelnerului îl urmară pînă la uşă. Omul ţinea în palmă un başiş exagerat de mare, pe care Matei i-l dăduse. Plătind, Matei îşi spusese : „Poate şi ăstuia acasă la el, îi mor copiii de foame".

Chelnerul gîndea :

„N-a băut şi totuşi pare beat !... Cînd a sosit, nu părea beat... să fi băut la bar ? Poate i s-a aplecat... a mîncat prea repede..."

CAPITOLUL IV

Casa în care locuiau Mira şi Camil Tomescu era mare, clădită solid şi aşezată în mijlocul unei grădini imense, bine îngrijite. Casa se compunea dintr-un demisol, parter şi etaj. La demisol, locuiau servitorii, la parter Camil, iar la etaj Mira.

Cu ani în urmă, Mira fusese măritată şi avusese averea ei personală, printre care şi cîteva case în Bucureşti şi bani în bancă, conace la moşiile pe unde locuia. Dar, după căsătoria ei, care nu durase decît cîteva zile, poate trei poate patru... plecase de la bărbat, de la conac, brusc, fără să dea vreodată cuiva vreo explicaţie, şi se întorsese la fratele ei Camil. Nici întrebările, nici uimirile, nici presupunerile, în fine nici o încercare de a afla motivul acestei bruşte despărţiri nu dăduseră nici un rezultat. Mira Tomescu era discretă.

Mira, însă, provizoriu, se mutase în casa fratelui ei Camil. Şi, conform unui dicton pe care Camil se complăcea să-l spună : — *il n'y a que le provisoire qui dure* — Mira rămase la fratele ei Camil toată viaţa.

De altfel, zece ani mai tîrziu, după revoluția din 23 August 1944, Camil și Mira Tomescu ajunseseră să aibă, în aceeași somptuoasă casă, o singură odaie pentru amîndoi. Sfîrșitul zilelor lor și le-au petrecut tot împreună, bătrîni, în strîmtoarea înfiorătoare a aceleiași încăperi, urîndu-se din ce în ce mai tare, fiecare așteptînd ca celălalt să moară, ca să rămînă, în fine, stăpîn pe odaie. În acea intimitate impusă, își vedeau toate defectele, iar mizeria în care trăiau, certurile fioroase cu ceilalți chiriași care ocupau restul casei li se păreau, lui Camil și Mira, că ar fi putut fi evitate dacă... Fiecare îl învinuia pe celălalt că se făcuse revoluție, că nu o prevăzuse, că nu vînduse la timp moșiile, pădurile, viile și că nu fugiseră în Occident, la bine...

— Ai fi acum tu însuți la Monte-Carlo în loc să asculți la radio cum petrec ei acolo...

— Pentru ce sînt eu de vină și nu tu ?...

Mira Tomescu, ca să-l exaspereze pe Camil, nu-i răspundea, ci vorbea în gura mare cu Pufi pechinezul. Cîinelui îi spunea fără sfială tot ce avea pe suflet și, mai ales, părerea ei despre Camil. Uneori, Camil era obligat să asculte ore întregi aceste conversații, ale Mirei cu cîinele. Din pricina cîinelui, certurile erau interminabile : că și-a făcut iar murdăriile în casă, că n-a fost dus suficient de Camil la plimbare, că este în călduri și că trebuie să i se caute o cățea potrivită, iar nu să-i aducă orice javră, că Pufi a căpătat friptură și el, Camil, bojoc. Mira pretindea că fusese o simplă greșeală, nu rea voință din partea ei...

Cîinele devenise stimulentul principal al vieții lor. Cele mai aprige certuri sau calde împăcări erau pentru sau din pricina cîinelui. S-ar fi putut spune că trăiesc pentru cîine.

Una din certurile culminante s-a petrecut într-o zi cînd Mira și Camil Tomescu, care obișnuiau să închirieze unica lor odaie — mare și încă luminoasă de altfel, deși prea încărcată de mobile, pe care nu se îndurau să le vîndă — unor perechi ca să-și adăpostească amorul lor clandestin. În timpul ăstor ceasuri, Mira, Camil și cîinele nu aveau unde sta decît în stradă.

Era toamnă. Începuse devreme să se întunece. Ploua mărunt, ca o burniță. Trei-patru ceasuri în condițiile astea trec greu.

Pe Camil îl apucase deznădejdile. Gîndul că patul lui, patul acela care cunoscuse cele mai strălucite performanțe

sexuale ale lui, era în posesia altui bărbat, tînăr, îl înnebunea. Se simțea bătrîn, sărac și furios. O gelozie surdă, infamă, îi chinuia inima. Era gelos pe tinerețea, banii, femeile, plăcerile, frumusețea tuturor bărbaților din lume, iar în clipa de față, bărbatul care se lăfăia în patul lui reprezenta însăși oroarea vieții lui.

La urmă, cu toate că erau, ca de obicei, certați, totuși, din plictiseală și furie, și-au vorbit.

Camil spuse :

— Idiotul ! Crede probabil că este iubit ! Ia să fi avut eu acum banii lui !

— Și tinerețea lui... ripostă fără milă Mira. Uite-te în oglindă...

— Tinerețea nu contează. Tinerii nu știu ce-i femeia... dragostea... O experiență... ca a mea...

— Vastă și inutilă...

— Te rog să nu-ți bați joc de mine ! Cunoști mai bine ca nimeni altcineva succesele mele...

— Toți bărbații sînteți la fel, credeți că...

Camil se înfurie :

— Ce-ți bați joc de mine ! Cu ce drept, te întreb ? De ce rîzi ?

Mira se întoarse către Camil. Fața ei mică — de la o vreme începuse să semene cu pechinezul ei — ridată, vînătă de frig și farduri ieftine, era udă de ploaia mărunță, ca de un plîns artificial. Ținea cu grijă cîinele în brațe, strîns la pieptul ei. Pe mîini, venele se vedeau proeminente.

— Ha-ha-ha ! rise.

Dar ploaia nu contenea. Cîinele gemea încet, neputincios. Mira obosise să-l țină în brațe. I-l dete lui Camil.

— Mai ține-l și tu, te rog !

Camil îl luă. Zise :

— Javră blestemată ! Cît e ceasul ? Cît mai avem de așteptat pînă termină idioții ăia cu... „romantismul" ? Parcă-i aud : El : „Femeie ca tine nu mai există ! Ea : „Bărbat ca tine !..."

— Încă un ceas și un sfert...

— Am să răcesc...

— Vezi mai bine să nu răcească Pufi !

— Ascultă, Mira, eu propun ca, altă dată cînd mai vin clienți, să le luăm banii înainte, să avem cu ce ne adăpostă și noi în vreo cofetărie.

— Asta ne lipseşte ! Auzi socoteală ! În timp ce ei fac amor, noi să cheltuim banii pe prăjituri infecte... De ce, am ajuns filantrop să le dau odaia şi eu să stau în cofetărie ? .. Eşti din ce în ce mai lipsit de simţ practic !

Camil aproape plînse :

— Dar eu nu mai pot aşa... Îmi este frig şi, mai ales, cînd îi ştiu acolo...

Camil scăpă cîinele. Mira dete un ţipăt şi se repezi să-l culeagă din noroi. Începură învinuiri reciproce, aprige... Cîinele gemea jalnic. Mira îl şterse oarecum, cu batista, apoi, aşa ud şi murdar, îl sărută pe bot. Cîinele o linse uşurel. Mira îl aşeză iar în braţele lui Camil. Camil îl azvîrli. Mira dete iar un ţipăt şi-l culese din noroi. Strigă la Camil :

— Bestie ! Bestie ! Eşti fără milă. Toată viaţa am bănuit că nu ai suflet, dar acum m-am convins. Ce ţi-o fi făcut bietul cîine ? Las' că ştiu eu că încerci să faci şedinţe de hipnotism şi telepatie cu Pufi, cînd nu sînt eu acasă. Bietul animal ! Nu ajunge că te-ai ramolit tu, trebuie să-l cretinizezi şi pe el...

— Cine ţi-a spus ?... Eu...

— Vecinii. I-ai chemat să asiste... le-ai luat chiar şi taxă pentru reprezentaţie...

— Nu... eu...

Camil suspină cu voce stinsă :

— Ţii mai mult la cîine decît la mine !

Mira răcni :

— Da, ţin mai mult la cîini decît la oameni în general, şi la Pufi mai mult ca la tine ! Şi, în definitiv, degeaba faci pe revoltatul ! Eu, eu muncesc, nu tu, eu aduc un ban în casă prin munca mea, eu vînd la teatru prăjituri făcute cu mîinile mele şi eu aduc clienţi la... „romantism". Iar tu... tu... nimic !

Camil se uită la ea, uluit. Se opri chiar locului :

— Bine, dragă, dar ştii foarte bine că eu „nu vreau" să muncesc, pentru că eu mă rezerv... Mîine, poimîine se schimbă lucrurile şi vrei să mă compromit ? Am sute, mii de pagini scrise, versuri, proză de cea mai subtilă calitate. Nu dau nimic. Auzi ? Nimic ! De altfel, nici nu ar avea cine să mă înţeleagă acum. Rezistenţa mea la tentaţia de a fi un mare scriitor, cu maşină la scară, e singura mea mîngîiere în dezastru, singurul gînd care mă

susţine în viaţă, că sînt un poet înţeles numai de o elită, scriu pentru o elită. Nobleţea gîndurilor mele nu o vînd.

— Te aud de o viaţă întreagă, chiar şi înainte de revoluţie, că ameninţi... că vei publica... că te vei hotărî... Acum ai găsit alt pretext...

Camil îşi prinse capul cu mîinile.

— Eşti oribilă, eşti abjectă ! Nu mai ai nimic sfînt ! E adevărat, nu m-am grăbit niciodată să public ! De ce era să mă grăbesc ?... Alambicam... ajunsesem la esenţial... dar oamenii de specialitate mă cunoşteau din manuscrise... manuscrisele mele circulau... îmi făcusem un nume în cercurile competente... fusesem supranumit Oscar Wilde al României, Prinţul Fericit... Iar tu !...

— Ai să mori un „poet necunoscut" !...

— Şi am să spun ca Nerone : „A pierdut lumea un artist !"

— Nu-ţi mai ajunge Oscar Wilde al României, acum te văzuşi şi Nerone al României !

— Da ce ? Nu mi-ar fi stat bine cu togă şi cu coroană de trandafiri pe cap ? Cîntînd la harfă şi recitînd din versurile mele în faţa groapei Florească în flăcări ? Căci eu, în locul „lor", aş fi fost mai rapid : în loc de demolări planificate, dam foc. Foc dam întregului Bucureşti !...

Mira rîse. Camil continuă :

— În tot cazul, draga mea, dacă eu aş fi fost consultat, ar merge lucrurile mai bine. *„Un autre style"* ! Eu am ideile mele pentru a conduce lumea. Mă gîndesc mult. Am un mesaj de dat lumii...

— De exemplu ?

— De exemplu, aş declanşa un măcel în lege şi să revenim astfel la normal.

— Aici încep să fiu de părerea ta.

— Decît să sufăr aşa, fără bani, în ploaie, în timp ce idioţii ăia, clienţii tăi, fac amor în patul meu... mai bine măcel, moarte, orice... Mă voi răzbuna. Gîndul ăsta mă susţine...

— ... şi între timp, muncesc eu pentru tine !...

— Munca ta nu are importanţă. Nu ne compromite că vînzi gogoşi...

— Pateuri...

— Goğoşi... Ba chiar m-am gîndit că o să ne putem lăuda mai tîrziu cu asta... cînd ne vom revendica drepturile. Dar dacă eu... eu... Înţelegi, eu... Poeziile mele...

— Las' că le ştiu pe dinafară...

Şi Mira declamă, exagerînd caricatural:

Pucelle de mes jouvenances,
Fontaine de mes souvenances,
Oh, le long dédale,
Les amertumes idéales
Des citrons d'or d'antan !

Que ne puis-je revivre le temps
Du fil, enfin retrouvé,
D'une Ariane follement aimée !

Ah ! souvenances de mes jouvenances...
Nostalgiquement je m'avance,
Eperdûment vers l'heure
Où longuement mes sanglots comme des
violons meurent...

Camil Tomescu asculta cu evlavie, fascinat. Şopti :

— E frumos ! N-ai ce zice...

— Ai pus versurile lui Mallarmé „*L'ideal ameı du citron d'or*" şi din Verlaine „*Les sanglots longs des violons...*" Plagiat !

— Cum, dragă, dar e complet altfel...

— Şi mai bine, poate... Nu ?

— În ansamblu, poate că da. Şi apoi, ce numeşti tu plagiat nu sînt decît delicate aluzii la prozodia franceză. Vor vedea că noi, românii, nu sîntem inculţi.

Camil Tomescu putea scrie versuri de această calitate la infinit, cu facilitate, sau cum torc cotoii.

Mira îl privi cu milă şi zise :

— Şi apoi, dragul meu, am citit ce scrii acum. Sînt pline de greşeli de ortografie franceză.

Camil răcni :

— Nu-i adevărat ! Nu-i adevărat, le fac exprès, e mai original !

— Cum, exprès ? Dar nu e voie ! Asta nu e originalitate, dă-mi voie să-ţi spun...

— Unde scrie că nu e voie ? Şi cine poate defini ce e originalitatea ?

Mira îl privi fix şi izbucni în hohote mari de rîs.

Camil simţi că, de furie, face, aşa în ploaie, o congestie cerebrală. Brusc, păru că ia o hotărîre gravă. Se uită mai întîi bănuitor în jurul lui şi-i şopti Mirei, sîsîind din pricina dinţilor lipsă :

— Eu voi fi în curînd publicat în Franţa. Mi s-a făgăduit. Am bucăţi geniale...

— Geniale ?

— Da, în tot cazul foarte, foarte bune. Mult mai bune decît tot ce se scrie acum acolo. Apoi, eu sînt inepuizabil Dadaismul, futurismul, simbolismul, letrismul, toate au fost „fumate". Eu aduc ceva nou...

— Pe firmament, spuse Mira.

— Pe firmamentul literaturii mondiale, da. Apoi nu uita că francezii caută lucruri picante. Vor observa imediat că greşelile mele de ortografie, de gramatică, sînt... *espres*. Nimeni nu a avut pînă acum ideea asta. E o idee total nouă, senzaţională, amuzantă. Am şi trimis clandestin o parte din ele cu o scrisoare în care le explicam francezilor că, avînd în vedere situaţia în care se află momentan ţara noastră şi eu, bineînţeles, nefiind de acord cu nimic din ce se face aici, m-am văzut obligat să apelez la ei, la gustul lor rafinat...

Mira îl privi cu spaimă şi neînfrînată ură. Gîndi : „Pînă acum dobitocul mi-a fost un balast, acum a devenit periculos..."

Iscodi :

— Ei... asta e altceva ! Înţeleg. Şi... prin cine le trimiţi ?...

Camil privi iar în jurul lui, prudent, apoi se apropie de Mira şi-i şopti la ureche :

— Sîntem un grup de eroi. Vrem să salvăm cultura. Am făcut lista viitorului guvern. Totul este pregătit dacă venim noi la putere... Eu voi fi ministrul Culturii. Aşa zic ei. Eu aş prefera al Agriculturii. În 1907, la răscoală, ţii minte cum m-am purtat cu ţăranii, cu toate că eram de-abia un adolescent... Ah, dacă aş avea acum puterea în mînă !... strigă Camil, uitînd brusc de frică, sub imperiul urii.

Mira simţi o sudoare rece. I se muiară genunchii. Gîndi: „Sînt pierdută. Idiotul m-a pierdut ! Mă aşteaptă puşcăria.

Voi muri în pușcărie. M-a implicat ! Vom fi prinși ! Cred că nici Matei nu mă va putea salva... totuși voi apela la el... Cine știe, imbecilul e-n stare să mă ajute..."

Mira făcu un efort uriaș să se stăpînească. Înghiți greu. Nu mai avea salivă în gură. Totuși reuși să întrebe dulceag.

— Sînteți mulți ? Îi cunosc și eu ?... Iartă-mă că te-am insultat adineauri... Nu știam...

De orgoliu satisfăcut, Camil simți că i se încălzește agreabil trupul bătrîn.

— Îi cunoști pe toți. Numai oameni de-ai clasei noastre. Ne-am gîndit la tot. Eu am desenat și niște insigne, le vom împărți după merite, după anii de pușcărie făcuți, după rezistența depusă... Dar acum că ți-am spus și ție, viața noastră și mai ales acțiunea noastră salvatoare e în mîinile tale...

Mira, înspăimîntată, zise sec, abia putînd înghiți :

— Fii fără grijă. Mă cunoști. Mormînt ! Sînt alături de voi...

Camil Tomescu gîndi : „Nu trebuia să-i spun și ei, dar prea mă exaspera cu disprețul. M-au trădat nervii. Dar acum că i-am spus e implicată și ea și deci va tăcea, nu va pălăvrăgi cînd merge la bridge pe la prietene."

Mira Tomescu gîndi : „Acum că mi-a spus, numai am nici o scăpare decît să-i denunț... imediat. Mîine, chiar mîine, da, mîine. *Tu l'as voulu, imbécile !...*"

Mira Tomescu mai făcu cîțiva pași. Simți că i se clatină pasul. Își șterse sudoarea de pe frunte. Căută să se autoîmbărbăteze. Gîndi : „Așa voi rămîne stăpînă pe odaie. Numai eu cu Pufi !"

Brusc îl luă pe fratele ei Camil de braț și-i spuse :

— Cred că idioții ăia au terminat cu... „romantismul". Sînt trei ore de cînd așteptăm. Să ne întoarcem la noi în casă, să bem un ceai bun, tu cu mine ! Îmi vei povesti la căldură totul, pe-ndelete. Cred, scumpul meu, că, la împărțirea insignelor, tu vei căpăta gradul cel mai mare.

— Da, da, spuse Camil Tomescu și păși victorios prin ploaie cu Pufi în brațe.

Dar toate acestea vor fi povestite la timpul lor...

Acum, însă, Camil și Mira Tomescu erau bogați, putred de bogați, și locuiau împreună. În întreaga casă Mira Tomescu conducea gospodăria somptuoasei case, dar, ca să-i dea fratelui ei Camil impresia că nu-l stinghерește cu

nimic, stabilise un protocol complicat, pe care-l respecta cu emfază.

Cele două etape ale casei erau unite printr-o scară interioară. Toată dimineaţa, Mira trebăluia de colo-colo, urcînd şi coborînd scările de zeci de ori, deschizînd cămara, dulapurile, închizînd cămara, dulapurile, supraveghind cumpărăturile şi mîncarea, ridicînd capacele la crătiţi, gustînd mîncarea, acoperind crătiţile, umblînd prin odăi să găsească un colţ neşters de praf, privind în dungă dacă parchetul a fost bine lustruit, dacă florile au apă suficientă, dacă acvariul peştilor are apă proaspătă, dacă nisipul unde îşi făcea Pufi, căţelul, nevoile era primenit. Dar acest dute-vino se petrecea numai şi numai în bucătărie, oficiu, cămară, sufragerie, salonul mare de la parter, subsol şi în odăile de la etaj care-i aparţineau şi niciodată, absolut niciodată în odaia de culcare, baia, vestibulul şi biroul care constituiau apartamentul privat al lui Camil şi unde el trăia izolat avînd chiar o intrare separată.

În orele treburilor gospodăreşti duse de Mira, Camil dormea. Şi dacă nu avea vreun proces sau *rendez-vous* de afaceri important, dormea pînă tîrziu, cîteodată singur, dar cel mai des încuiat în odaie cu cîte o femeie. Dacă la deşteptare dorea să fie servit cu cîte ceva, ceai, cafea, aperitive sau prăjituri, suna. Feciorul venea şi lua ordinele, le transmitea Mirei, care supraveghea executarea lor, şi ceea ce fusese cerut sosea la Camil adus tot de fecior şi niciodată, absolut niciodată, de Mira, chiar dacă între timp Mira aflase că în ziua aceea fratele ei Camil e singur în pat.

Apoi la prînz, adică pe la două, două şi jumătate, Mira urca din nou la etaj în apartamentul ei — avea şi ea baia, salonul şi odaia ei de culcare — se spăla, se îmbrăca cochet ca pentru a ieşi în oraş. Îşi punea şi pălăria pe cap, de obicei o pălărie cu flori, pene, şi în tot cazul voaletă, apoi mănuşi în mîini, geanta sub braţ, şi astfel îmbrăcată cobora din nou jos. Fără să explice pentru ce are pălărie pe cap, mănuşi în mîini, geantă şi umbrelă la subţioară, ştiind că, astfel împopoţonată, îi dă lui Camil impresia că este pur şi simplu în vizită, întîmplător, că nu va sta mult la el în casă, că nu are nici un drept asupra lui, nici o pretenţie, că ea are viaţa ei independentă, că nu înseamnă, pentru că s-a mutat la el în casă şi-i conduce menajul, că l-ar putea stingheri şi că îl lasă liber... liber... La ora prînzului Camil era, sau venea acasă, şi lua masa cu Mira.

Dacă el lipsea, Mira Tomescu, fardată, cu pălăria pe cap, încălțată cu pantofi cu tocuri prea înalte, cu care nu putea umbla decît cu genunchii ușor îndoiți, dar care îi dădeau ei impresia că este o femeie înaltă, dejuna singură. Feciorul cu mănuși albe în mîini o servea solemn — stînga, dreapta, stînga, dreapta — fără zgomot, prevenind fiecare mișcare sau dorință a ei.

Cînd Camil lipsea, Mira se așeza la masă cu cîte un invitat, prieten de-al lui Camil, secretarul său, dar cel mai des cu cîte o femeie de care Camil se săturase și care, disperată, venise să-l aștepte și să afle ce e cu el.

Se întîmpla uneori să fie Camil acasă, încuiat la el în odaie cu o altă femeie, dar Mira, imperturbabilă, spunea fostei amante :

— E plecat, scumpa mea ! Ce ? Vrei să-i lași o scrisoare ? Cu plăcere, dă-mi-o mie ! Cum ? Vrei să i-o lași chiar dumneata la el în odaie ? O ! scumpa mea, dar el încuie odăile lui, și eu nu intru acolo niciodată, chiar de-ar fi descuiat... și nici cînd e el acasă... știi prea bine...

Și femeia, cu toate că și ea rîsese la începutul dragostei ei cu Camil, încuiată cu el în odaie, de manevrele Mirei ca să-l scape de o altă femeie de care Camil se săturase, totuși, nu-și putea închipui că și cu ea Camil și Mira procedau la fel ; doară Camil îi spusese ei că o iubește cum n-a iubit niciodată pînă acum, că ea pentru el... că ea... că el... că ea pentru el...

Femeia părăsită mînca în tăcere, înghițind greu. Mira, amabilă, încîntată, o privea. Ea, Mira, era singura femeie permanentă în casă, „ca o stîncă peste care valurile amorurilor lui vremelnice trec". Asta era fraza care Mirei îi plăcea să și-o spună. „Ce s-ar face săracul fără mine ? ! Cum s-ar putea descurca cu toate nebunele lui ? !"

Și cu toate drăgălășeniile posibile, îl ajuta pe Camil să scape de ultimul lui amor depășit, și să-și trăiască focul ultimei lui pasiuni. Și Mira nu-și da seama că de fapt patrona desfrîbălarea fratelui ei.

Cînd Camil sta la masă cu Mira, intrigile lui amoroase, care se complicau pînă la absurd cu două, trei femei disperate care plîngeau, îl pîndeau, îl amenințau și încercau să se sinucidă, formau baza conversațiilor lor. Pasionat cu fiecare amor depășit, Camil vorbea liric, cinic, concis. Mira surîdea mereu. Se înțelegeau de minune. Se admirau.

Apoi, foarte important fapt în viața lor era că în fiecare zi Camil trebuia să meargă s-o vadă pe Sandra Ventura. Asta era un lucru admis o dată pentru totdeauna, și care forma în ochii Mirei și ai lui Camil mărturia cavalerismului de netăgăduit al lui Camil, izbăvirea frivolității lui.

Deci, Camil îi telefona Sandrei de dimineață, în fiecare dimineață, cînd se deștepta, și îi spunea :

— Azi am să trec să te văd !

— Cînd ?

— Cred că în cursul dimineții. Poate mănînc cu tine la prînz. Mîncăm împreună. Pe la unu sînt la tine.

La început, Sandra îl credea cînd îi spunea că vine, mai ales, cînd îi preciza și ora la care va veni. Sandra își întocmea programul zilei și în grabă mai mergea, cu sufletul la gură, în treacăt, la vreo prietenă, să bea o cafea, sau în oraș, să facă ceva cumpărături. Cînd venea acasă și afla că între timp Camil telefonase din nou fără să lase nimic vorbă, Sandra se tulbura și începea zadarnic să-l caute și ea cu telefoanele ca să afle ce voise. Se întîmpla chiar ca, pe neașteptate, în timpul cît fusese ea plecată la tîrguieli, Camil să fi trecut pe acolo. Profita de vreun drum prin apropiere sau de vreun taxi întîlnit. Își zicea : „trec pe la Sandra și am scăpat de ea pe 24 de ore !"

În ziua aceea Sandra era tristă, tulburată, se simțea părăsită, singură pe lume și fără rost. Nu avea cu cine vorbi, nimeni nu ar fi înțeles-o. Îi părea că și-ar fi batjocorit iubirea povestind cuiva disperarea ei.

Sandra încercase la început să afle de la Camil ceva mai precis de eventuala lui vizită :

— Aș vrea să știu aproximativ ora cînd ai putea veni... ca să pregătesc... șoptea Sandra timid.

— Nu, nu trebuie să te deranjezi ! Dacă nu ai pregătit, mă reped acasă și mănînc cu Mira. Ea are întotdeauna ceva la cămară.

— Nu mă deranjezi nici pe mine... niciodată... dimpotrivă, îmi face plăcere... și la mine găsești ce mînca... oricînd... totuși, dacă ai putea...

— Îți voi telefona în timp util.

Și Sandra începu să nu mai îndrăznească să plece nici măcar pentru tîrguieli decît în zori. Știa că nu-i va telefona în „timp util" și pregătea în fiecare zi masa și pentru Camil. Dar Camil nu venea. Sandra telefona la el

acasă. Mira îi răspundea amabil, cu o răbdare de înger, că fratele ei nu este acasă.

— Nu știi unde e ? întreba Sandra.

— Nu, draga mea. Eu nu-l întreb niciodată unde merge și nici cînd vine, știi prea bine.

Camil era acasă, cu o femeie. Mira știa și se amuza copios. Iar pentru Camil, care era anunțat imediat prin feciorul cu mănuși că doamna Sandra Ventura telefonase, așteptarea Sandrei constituia un stimulent al peripețiilor lui amoroase.

Sandra, însă, îndrăgostită, dorindu-l pînă la epuizare, pînă la îmbolnăvire, singura ei dragoste de o viață, îl aștepta. Se făcea tîrziu, servea masa băieților, lui Matei și Gabriel, îi privea cum mănîncă. Sandrei îi era stomacul strîns de așteptare și nu putea mînca.

Pe la ora 3—4 Sandra primea un alt telefon de la Camil Tomescu :

— Sandra... pot veni acum la o cafea ? Am o mulțime de lucruri interesante să-ți spun ! Am scris o poezie pe care aș vrea să ți-o citesc !

— Te aștept. Te rog vino, Camil, vino. Te rog !

— Bine, vin imediat !

Camil de fapt pleca de acasă hotărît să meargă direct la Sandra. În grabă, se oprea însă puțin la Capșa, unde întîlnea tot felul de cunoscuți. Tot în grabă gusta ceva, o prăjitură, un filtru, „căci, totuși, nici o cafea pe lume nu este ca cea de la cafenea". Aici, cu prietenii discuta ultima crimă, ultimul proces, ultimul articol, îl amuza ultimul șantaj, ultimul can-can, ultimul adulter, ultima anecdotă, ultimul calambur, ultimul cuvînt de spirit. Treceau în revistă numele celor mai celebri avocați, gazetari, artiști, femei. Discutau și politică. Totul era atît de interesant ! Timpuri cruciale ! Repede, conversația în cafenea devenea generală. Cum să nu fi întîrziat la cafenea, în dulcea căldură, agreabila atmosferă a încăperii, cînd întîmplările politice ale lumii și ale țării erau atît de încordate, atît de interesant discutate ? ! Nu trecuseră mai mult de 20 ani de la primul război mondial, și întreaga turmă umană a pămîntului adulmeca iminenta dezlănțuire a unui nou război ; iar în țară muncitorii din diferite întreprinderi și mine aveau mereu noi revendicări, care mai de care mai nesăbuite. Purtarea lor te înfiora ! Trebuiseră să fie chiar împușcați.

La cafenea, fiecare se simțea obligat ca, printr-o logică implacabilă, să demonstreze că viitorul nu poate fi decît așa sau așa, fiecare din ei avînd însă, în logica lui, altă părere, adică alte interese, la care ținea morțiș !

Camil Tomescu, în eleganta ambianță a cafenelei, se simțea fericit, iar peste dulcea legănare a atmosferei de lux, gîndul că Sandra Ventura îl aștepta da ființei lui o exaltare. Își amintea chiar cu drag de ea.

Pe la 6, Camil Tomescu îi telefona din nou Sandrei Ventura :

— Scumpa mea, am întîrziat, ce faci ?

— Te aștept !

— Vin imediat !

— La cafea ?

— Scumpa mea, la ora asta aș bea mai cu plăcere un ceai, un ceai bun, cum numai tu și Mira știți să-l faceți! Pune apă la fiert, că vin. Ce să-ți aduc ? Azi aș sta ceva mai mult la tine.

Sandra punea apa la fiert și aștepta, aștepta, aștepta pînă scădea apa, pînă îi înghețau mîinile, pînă i se făcea greață, pînă o durea capul, trupul, căci, dacă venea, întîrzia mult. Dar de obicei nu venea. Sandra telefona la Mira. Mira, cu aceeași voce afabilă, îi răspundea :

— Nu, draga mea, nu. Ce idee, să fii îngrijorată ! Ai și tu puțintică răbdare, că va veni. Îl știi cum e ! Ce nerăbdătoare ești !

— Da, da... mulțumesc... voi aștepta...

La începutul relațiilor ei de „prietenie" cu Camil i se întîmpla Sandrei să se sperie atît de tare de întîrzierea lui, încît telefona la poliție sau la Salvare, ca să afle... nu cumva vreun accident...

Totuși, la cîteva zile o dată, Camil sosea vesel, exuberant, plin de încredere în el. Se lumina odaia, casa, viața Sandrei, gîndurile ei. Cîteodată, Camil Tomescu îi citea Sandrei Ventura literatură făcută de el. Îi citea versuri scrie în franțuzește, versuri compuse din cuvinte „neaoșe" franțuzești, un *bric-à-brac* de reminiscențe...

Pucelle de mes jouvenances
Fontaine de mes souvenances
Oh, le long dédale
Des amertumes idéales
Des citrons d'or d'antan !

Que ne puis-je revivre le temps
Du fil, enfin retrouvé
D'une Ariane follement aimée !

Ah ! souvenance de mes jouvenances...
Nostalgiquement je m'avance
Éperdument vers l'heure
Oú longuement mes sanglots comme des
violons meurent.

Sandra bănuia că poezia fusese scrisă pentru ea. Camil, printr-un surîs subtil, confirma bănuiala.

Îi mai citea mici povestioare „à la Oscar Wilde", de exemplu: *„L'histoire du petit négre qui a voulu être blanc"*, explicîndu-i Sandrei, după lectură, că povestea cuprindea o subtilă aluzie la discriminări rasiale. De fapt, în poveste puiul de negru luase un cuţit (mare) ca să-şi radă negreala de pe piele. Cei din jurul puiului de negru, îndurerați, toţi albi, i-au explicat (copilul din poveste avea patru ani) că *„il ne doit pas s'en faire"*, căci sînt mulţi oameni negri ca el şi că a fi negru nu constituie o problemă în sine etc.

Citindu-şi povestea, Camil Tomescu chiar s-a emoţionat. I s-a pus un nod în gît. Şi Sandra a plîns realmente, fericită că a găsit motiv să plîngă. Oh ! îl aşteptase atît de mult ! Atît de mult ! Îşi spunea, privindu-l cu încîntare :

„Totuşi, e mai bine să ai pe cine aştepta, decît nimic, decît pustiu."

Şi a doua zi îl aştepta iar, şi iar... ani de zile... toată viaţa ei...

Cînd sosea Camil, dacă pe Sandra o durea capul, şi o durea din ce în ce mai des, Camil îi spunea :

— Eşti palidă, draga mea !

— Mă doare puţin capul.

— Eu cred că nu stai destul la aer. Pentru ce nu mergi să te plimbi mai mult la aer ? Cîteva ore de aer pe zi... la Şosea e splendid...

Sandra îi spunea surîzînd dulce :

— Te-am aşteptat.

Surîdea şi Camil, tot dulce. Se gîndea :

„O doare cam des capul. E plicticoasă. În definitiv, e o femeie lipsită de temperament. Probabil de aceea nu-şi găseşte un amant !"

Camil rămînea pe gînduri. Oare era într-adevăr lipsită de temperament ? Poate că dacă el s-ar fi ocupat de ea mai îndeaproape ar fi ştiut, ca la atîtea femei, să-i deştepte un temperament adormit, pe care alţi bărbaţi, în nepriceperea lor în ale femeilor, le lăsaseră adormite pe toată viaţa.

În timpul cînd gîndea astfel, măgulit de amintiri, Sandra îl privea. Se gîndea : „Atîta l-am aşteptat, încît nici nu mai ştiu dacă doresc să-mi fie bărbat, amant ! O, cît aş dori măcar să-mi reazăm capul pe pieptul lui ! Aş dori să mă odihnesc lîngă el, aş dori să adorm lîngă el şi să nu mă mai deştept niciodată. Oare şi cînd voi muri am să-l mai aştept ? Am impresia că sînt condamnată pe viaţă la ocna aşteptării ! Aş dori să mor !"

Venea cîteodată atît de obosit de alte femei, încît, abia sosit la Sandra, adormea dus, cîte un ceas, două, pe cîte o canapea. Sandra fericită umbla în vîrful picioarelor, vorbea în şoaptă şi-l păzea pe Gabriel să nu facă zgomot. Şi mai trecea o zi.

A fost o vreme cînd Camil îşi complicase atît de înfiorător viaţa amoroasă — căci în afara grijii ce o purta Sandrei iubea două femei deodată cu aceeaşi pasiune, punea jaloane pentru cucerirea unei a treia care îi rezista cam mult şi mai ducea grija unei a patra de care se săturase, dar care ameninţa tot timpul cu scandal, azvîrlire de la etaj, tăierea vinelor, încît ajunsese să nu mai doarmă acasă de teama acestor femei care-l căutau disperate. Camil avea impresia că trăieşte intens şi interesant şi se împărţea între ele. De cîte ori voia să fie cu una din ele spunea celorlalte că pleacă în provincie pentru cîteva zile, pentru un proces, sau la moşie, cu treburi. Umbla cu o valijoară elegantă, o trusă, în care avea, într-adevăr, tot ce-i trebuia pentru a rămîne cîteva zile la una sau la alta dintre aceste femei. Aşa că dacă l-ar fi întîlnit din întîmplare în oraş una din femeile cărora îi spusese că pleacă în provincie, el i-ar fi arătat micul bagaj şi i-ar fi spus : „Chiar acum m-am întors, viu de la gară". El şi „trusica" lui deveniseră celebri în oraş. Toată lumea cunoştea trucul, „trusei", bineînţeles afară de femeile implicate.

În acea vreme Sandra a primit nişte scrisori anonime tocmai de la o femeie, a patra, cea cu scandalurile, care o ameninţa cu moartea dacă nu-l va lăsa liber pe Camil.

Sandra, îngrozită, arătă scrisorile lui Camil, care, cu mii de nuanțe sentimentale (o paletă bogat colorată), o lămuri că lumea crede că ei trăiesc împreună, că se vor căsători, că are obligații față de ea. Aici Camil devenea patetic, o ruga să-l înțeleagă și să nu dezmintă aceste zvonuri. Surîdea dulce :

— Înțelegi, draga mea, sînt tot felul de femei nebune care se țin scai de mine și nu mai știu cum să scap de ele. Nu cred că ar fi bine să mă însor... cu nimeni pe lume... am temperament de burlac... și apoi... căsătorit... cu cine știe ce femeie banală, anostă, mi-ar veni mult mai greu să te văd, în fine, să fim liberi în prietenia noastră... care pentru mine contează foarte mult... mai mult decît îți închipui tu. Tu ești limanul meu, odihna mea, între noi e o legătură mistică indestructibilă, pe care nu o poate înțelege oricine, aș putea spune : „nimeni".

Nu-i adăuga că într-adevăr îi povestise celei de a patra femei, cea de care se săturase, că nu o poate lua de nevastă din pricina Sandrei, că dacă ar rupe cu Sandra, Sandra s-ar sinucide, că Sandra e foarte bolnavă, că nu mai are mult de trăit și că atunci... Oh ! atunci... „Vezi, scumpa mea, îi spunea el, pe Sandra o doare mereu capul. Mi-e teamă că are ceva foarte grav, poate o tumoră..."

Camil se uita discret la ceas, cu un gest pe care-l făcea permanent ca să constate întotdeauna că era cu mult în întîrziere, pretutindeni. Apoi pleca grăbit mai departe, la alte plăceri...

De altfel, aceste manevre le făcuse după sfaturile Mirei, și în zilele ce urmară Mira și Camil se distrară bine pe socoteala femeilor implicate.

Mira hohoti în rîs :

— Cum, dragă, și speri că te va crede nebuna pe cuvînt că ai putea-o lua pe Sandra de nevastă, femeie trecută ca vîrstă, în tot cazul cu 3 ani mai în vîrstă ca tine, și care, peste toate cele, mai are și doi copii ? Poate crede că ai obligații față de Sandra ?

— O, scumpa mea, femeile sînt atît de proaste, încît cred orice !

— *Merci !* pentru femei.

— Mira, drept să-ți spun, ești o excepție !

— Cred și eu ! Ce, vrei să fiu ca toate tîmpitele tale și să mă las batjocorită de bărbați ? Mi-a ajuns unul !

Camil deveni atent. Era furios că nu putuse afla pentru ce se despărţise Mira de bărbatul ei. Spuse :

— Tu...

— Dragul meu, nu iscodi. E o chestiune închisă. Nu-mi face plăcere să-mi amintesc.

De fapt, Camil o luase pe Mira de confidentă şi o ţinea la curent cu toate peripeţiile vieţii lui, ştiind că ce-i povestea nu era niciodată spus mai departe. Mira era discretă. Încă o calitate neaşteptată la o femeie.

Apoi Camil o văzu pe Sandra din ce în ce mai rar. Îşi anunţa vizitele pentru : „peste cîteva zile", apoi „săptămîna viitoare", apoi „săptămînile viitoare"... Un descrescendo duios.

La ora hotărîtă, adică la două fără un sfert, aşa cum făgăduiseră, Olimpia şi Adina Anestin au sosit la casa Tomescu. Le-a deschis uşa feciorul, şi apoi au fost primite în salonul de la parter de către Mira, Camil Tomescu şi Pufi, pechinezul casei. Odaia era foarte mare, cu cămin, pian, covoare, perdele, fotolii, vase cu flori aduse din seră, acvarium cu peşti, paravane pictate. O arcadă vastă, susţinută de două coloane, împodobită cu draperii, despărţea salonul de sufrageria în care, într-o semiobscuritate căutată, mobile severe, stil Chippendale, se oglindeau vag în parchetul lustruit uimitor de bine.

Adina Anestin era fericită, ochii îi străluceau ca niciodată. Nu trecuseră decît cîteva ceasuri de cînd Matei o strînsese în braţe, o sărutase, îi spusese că o iubeşte şi că se vor căsători. Puterea bărbătească a lui Matei, dorinţa exaltată a fiinţei lui i se întipăriseră Adinei în nervi, în trup, în inimă. Se gîndi : „Îl voi iubi toată viaţa !"

Acum era aici în salon şi ştia că în cîteva clipe Matei va sosi şi-l va vedea din nou. Îşi amintea mereu şi fără voie liedul lui Schumann pe care i-l cîntase în acea dimineaţă. Melodia se cînta acum singură în inima ei : „Linişte şi viaţă îmi eşti".

Dar cînd Matei sosi, Adina îşi dădu cu spaimă seama, că se întîmplase o schimbare rea în el. Era palid, tăcut. Cînd întîlni ochii Adinei îi răspunse cu o privire rece, inchizitorială. Apoi abia dădu bună ziua tuturor, şi Adina îl văzu cu uimire cum se aşază tăcut într-un fotoliu fără să-şi impună măcar constrîngerea de a spune banalele cuvinte de uzanţă. Părea bolnav, absent, chinuit.

Adina se înfioră în inima ei. Gîndi :

„Niciodată n-am fost fericită ca azi-dimineață, neînchipuită fericire ! Oare atîta mi-a fost dat ? Această unică dimineață ? Ce s-a întîmplat ? Ce are ? De ce nu vorbește ? De ce nu se uită la mine ? De ce mă chinuie ? Nu știu să-i fie greșit cu nimic. Și chiar de ar avea ceva împotriva mea nu are dreptul să se supere pe mine pînă nu avem o explicație ! Ce a vrut să spuie cînd mi-a mărturisit că e un om ciudat ? Ești un om ciudat cînd chinuiești pe cei din jurul tău ? Să fie oare trist de moartea mamei lui ? Ieri a fost înmormîntarea ei, e drept, dar azi-dimineață el a fost totuși cald cu mine. Pentru ce evită să mă privească ?“

Adina se așează, nu departe de Matei, tăcută și ea. Își zise :

„Mi-a spus că diseară vine la mine. Vom vorbi. Nu are dreptul să mă lase să mă frămînt, să mă îndoiesc de el.“

Pia, cînd văzu că Matei intră în odaie fără Gabriel, simți că îi îngheață mîinile, că-i tremură stomacul. Se abținu să-l întrebe imediat de Gabriel. Se temea să nu se dea de gol. Tresări și ascultă cu aviditate cînd Mira Tomescu întrebă :

— Și Gabriel ?

Matei zise cu indiferență și dezgust :

— Nu știu. Au venit niște prieteni de-ai lui și l-au luat. Plecînd, mi-a spus că va veni la timp. Credeam că-l găsesc aici.

— Să-l așteptăm, atunci, spuse Mira.

Pia exclamă :

— Da, să-l așteptăm, poate vine !

Matei înălță din umeri.

— Pentru că a zis că va veni ? Nu cred că e prudent să-l așteptați... pe Gabriel !

— Totuși... totuși... să așteptăm puțin, spuse Mira Tomescu, și văzînd proasta dispoziție a invitaților servi aperitivele în salon, crezînd că astfel va umple golul penibil care domnea.

Camil, afabil, se desfășură în tot felul de comentarii, glume, paradoxuri... Nimeni nu-l asculta.

Pia se gîndea :

„Numai cu voință și răbdare am să învinq piedicile, trebuie deci să am răbdare și voință. Trebuie. Întîi îl voi

aştepta. Poate va veni şi, sigur va veni, dar dacă nu vine merg imediat să-l caut la el acasă : azi, mîine, poimîine, şi tot îl voi găsi. Îl voi aştepta. Dar dacă va lipsi cîteva zile ? Dacă acum că i-a murit mama se va muta la cine ştie ce femeie ?"

Pia înţelese cu groază că din ajun, de cînd se îndrăgostise de Gabriel, nu făcuse nimic altceva decît să-l pîndească, să-l caute, să-l aştepte zadarnic, că era într-o stare de nervi care nu mai putea dura mult. Capul îi era strîns ca într-un cerc prea strîmt. De cîteva ori se stăpîni să nu se repeadă la telefon să-l caute pe Gabriel sau să-l roage pe Matei să-l caute la el acasă şi pe la prieteni... Apoi, totuşi, nu se mai putu stăpîni şi brusc îl rugă pe Camil Tomescu, care tocmai debita paradoxuri amuzante, să telefoneze la Gabriel acasă. Camil telefonă. Gabriel nu era acolo.

— Dar... într-altă parte, întrebă Pia, nu cunoaşteţi altă casă unde ar putea fi găsit ?

— Nu, scumpa mea, spuse Camil. Gabriel e foarte hoinar. Din fire hoinar. De copil mic, hoinar. Nu are adrese precise...

Din cauza întîrzierii lui Gabriel, care nici nu veni şi nici nu se scuză cu un telefon, masa a fost servită aproape de ora trei în loc de două.

La masă, Mira şi Camil încercară iară şi zadarnic să fie amabili. Musafirii nu vorbeau şi abia gustau din mîncărurile, care de altfel erau delicioase. Mira şi Camil gîndeau cam la fel :

„Face Matei o faţă, de nimeni dintre noi nu mai îndrăzneşte să vorbească sau să surîdă. Nici ieri la înmormîntare nu era atît de întunecat. E într-adevăr nepermis de nebun şi original... dar, de fapt, nici Pia, nici Adina nu par mai normale. Au amuţit şi ele ! Ce i-o fi apucat ?"

Feciorul, bine dresat, servea cu mişcări de automat sub privirile reci ale Mirei. Enervată, îl pîndea să-l prindă de face vreo greşeală.

Matei văzînd că Adina căuta zadarnic privirea lui îşi spuse :

„O voi vedea diseară la ea acasă. Voi vorbi atunci cu ea, nestingherit. Poate va înţelege ce mă frămîntă. Îi voi explica deslușit că nu pot fi fericit aşa cum crede ea. Va pricepe că nu e simplu să fii fericit, că eu, în tot cazul, nu

pot să fiu fericit, că nu mă pot căsători cu ea și... nici cu altcineva. E absurd. Dacă mă va înțelege, bine... de nu..."

În nici o clipă Matei nu gîndi că Adina poate suferi. Dar Adina începu să sufere cumplit. Se simțea umilită, batjocorită. Nu putea înghiți mîncarea. O văzu și pe Pia, care din nou părea în așa hal de nervi, încît se înspăimîntă și de ea.

Pia avea într-adevăr în ochi luciri de om dement. Adina îi privea pe amîndoi cu uimire și spaimă și nu putea înțelege nici schimbarea lui Matei și nici pentru ce Pia este în așa hal de nervi.

Mira Tomescu îi urmărea și ea pe Pia și Matei, cu interes și satisfacție. Își spunea :

„Perspicacitatea mea este extraordinară. Imediat am observat că Pia este amorezată de Matei. Iat-o ce ochi face nebuna privind la acești doi inconștienți, Adina și Matei. E moartă de gelozie ! Pedeapsa pe care i-aș fi dorit-o acestei nebune că a fost obraznică cu mine — căci sînt sigură că e nebună — va fi mai mare și mai promptă decît poate i-aș fi dorit-o !"

Și Mira începu în batjocură să fie de o politețe ostentativă cu Pia, iar Pia simțea că i se face rău de furie reținută, invidie și disprare. Cînd Pia văzu că Adina caută să întîlnească privirea lui Matei și că încearcă să-i surîdă, se reținu cu greu să nu-i azvîrle cu paharul în cap. S-ar fi sculat să-i dea două palme, așa, fără explicații, să o învețe minte să fie „dulce". Pia începu să bea vin mai mult decît de cuviință. Vinul nu aduse în ea nici un fel de potolire, nici un fel de bucurie, ci numai o îndîrjită încăpățînare. Își repeta :

„Trebuie ca lucrurile să se petreacă cum vreau eu. Trebuie ! Ei, imbecilii, Adina și Matei, să plece, iar Gabriel să rămînă singur... singur cu mine..."

Aici, gîndurile Piei amețiră. Nici măcar nu avea puterea să formuleze pînă la capăt ce dorea. Nu voia să-și spună că dorește un singur lucru, absolut un singur lucru, dar cu disperare : să stea la Gabriel în brațe, Gabriel să fie al ei.

Mira, rîzînd tot timpul, căci într-adevăr se distra de minune văzînd furia Piei, începu să vorbească volubil, așa, ca să umple golul :

— Sînt atît de micuță că, închipuiți-vă, pot îmbrăca din hăinuțele lui Camil de cînd era băiețaș, așa, de 12,

13 ani. Eu i-am păstrat lucrușoarele lui ca amintire. Îmi face plăcere să-i văd hăinuțele, pantofiorii, pantalonașii, izmenuțele lui. Îmi amintesc de copilăria noastră... Ce zile ! Conacul, cîmpul plin de grîu... lanurile, macii și albăstrele... în fine, nu mai sîntem copii, dar dimineața, cînd trebăluiesc prin casă, mă îmbrac cu hăinuțele lui. Și pantofiorii lui mă încap. Nici nu vă puteți închipui ce comod îmi este, așa, cu pantalonași scurți, cu pantofi cu tocușoarele plate... O minune ! Da, toată dimineața trebăluiesc...

Îi surîse lui Camil : voia neapărat să se împace cu Camil care încă mai era supărat pe ea.

— Am pe cine îngriji !...

Se uita tandru la Camil.

Matei simți că i se făcu greață, bucata din gură îl înecă. O înghiți cu greu. Apoi se uită la Mira fără înconjur, cu uimire. Întîlnind privirea ei obscură ca de orătanie, se întoarse cu silă de ea. Își zise :

„Vorbește ca o mașină de tricotat."

Matei o cunoștea bine pe Mira Tomescu, așa cum cunoști o limbă auzită din prima copilărie. Inflexiunile vocii ei, exagerarea caricaturală a celor spuse îl făcu pe Matei să-și dea seama că Mira înadins vorbește așa, nu din prostie sau din inconștiență, ci din sfidare și batjocură, din înverșunare dușmănoasă.

Matei încercă iar să mănînce. Duse încet furculița la gură, dar se opri. Simți că nu poate înghiți. Disperarea din inimă, îi era aceeași... neclintită.

Mira grijulie îl întrebă :

— Nu cumva, dragul meu, nu-ți place mîncarea ? Nu trebuie să te sfiești. Spune-mi, sîntem doară ca în familie !

— Pur și simplu, nu mă simt deloc în apele mele.

— Se și vede, scumpul meu. Dar important nu e să mănînci, ci că sîntem aici împreună.

Și din nou Mira privi tandru spre Camil. Matei își zise : „împreună", și cuvîntul îl exasperă. Camil era împreună cu Mira, dar el cu cine era „împreună" ? Fără voie se uită spre Adina. Întîlni privirea ei fixă, întrebătoare și se cutremură. Fata asta îi stătuse, chiar în dimineața acelei zile, în brațe, o sărutase, ea îi spusese că e simplu să fii fericit. Dacă ar fi vrut, ar fi fost a lui. Încredere ? Ușurință ? În tot cazul, ar fi putut fi „împreună" !

Dar cum să fii „împreună" cu cineva, cînd tu însuți ești o păcăleală ? cînd tu însuți nu te accepți ?!...

De partea ei, Pia amețită de vin, gîndea : „«împreună», auzi ce cuvînt ! «Împreună» Oh ! dar eu mai ales nu trebuie să fiu «împreună» cu Adina ! De m-aș putea despărți de Adina ! Să nu o mai văd ! Să nu o mai am în fața ochilor ! Să nu mai știu că există !... Și apoi... să fiu «împreună» cu Gabriel. Împreună... împreună cu el !"

O cuprinse o ameteală. Bău iar vin.

Adina îl mai privi o dată pe Matei și i se făcu teamă. Își zise :

„Matei și cu mine am fost împreună azi-dimineață... cîtă fericire... și iată că acum e ca un străin... O fi oare nebun ? A spus că e ciudat, dar care e marginea ciudățeniei lui ? Nebunia ? Se uită la mine aproape cu ură..."

Matei își spuse cu vehemență :

„În definitiv nici nu vreau să fiu fericit. Nu accept să fiu fericit. Pentru ce să fiu fericit ? Să presupunem că nu mi-ar lipsi nimic din ceea ce-i face de obicei pe oameni fericiți, bani, glorie, plăceri, femei, sănătate, dar cine îmi poate da și nesimțirea de a nu gîndi și mai departe, de a accepta să fiu fericit cînd știu că marea majoritate a oamenilor sînt nefericiți ? Pot uita că în orice clipă pe pămînt există durere, și că există oameni care chinuiesc pe alți oameni, și că gemete și strigăte și plînsuri sînt neîncetat undeva pe pămînt ? Și acum, noi stăm liniștiți la masă, și undeva, sigur, strigă oameni de durere și plîng de deznădejde neputincioasă ! Eu pentru ce trăiesc ? Ca să uit că există durere ? Fiecare clipă de uitare, de amețire, de adormire este o clipă de crimă, dar cum îmi pot face datoria așa încît să mă pot liniști și trăi și muri satisfăcut ? Dacă unul din acești oameni care suferă s-ar revolta și ar striga că e nedrept ce se petrece pe pămînt, ar fi imediat împușcat, închis pe viață, învinuit că tulbură «ordinea». Cu ce candoare se vorbește de pivnițele Siguranței, la noi și pretutindeni, unde oameni chinuiesc pe alți oameni numai și numai ca să menție o stare de fapt care le convine. Cu ce m-aș putea liniști ? Muncind pînă la epuizare la mine în laborator și la pacienți, descoperind încă și încă mizerii omenești, ură și nesimțire ? Copii cu tuberculoză, subalimentați, cărora le voi recomanda eu, ca doctor, să fie bine hrăniți... Și dacă mi-aș da averea, ea nu ar acoperi

nimic, nu ar schimba nimic pe faţa lumii... şi nici dacă m-aş sinucide n-aş schimba nimic... decît poate mi-ar ajuta să adorm remuşcările, revolta şi să trăiesc liniştit şi să-mi închipui că mi-am făcut datoria."

O privi iar pe Adina : „Cu ce drept am tulburat această fată ? Eu nu sînt al fericirii. Eu ar trebui să-mi duc soarta singur. Să am puterea să i-o spun. Ea va trăi şi fără mine. Lumea mea e a izolării, a revoltei neputincioase. Ea va da concerte. Aplauze. O vor consola amanţii. Probabil că nu se va sinucide nici ea, nici eu şi... îmi voi trăi viaţa fără să mi-o accept."

Tăcuţi, în jurul mesei, abia mîncau. Se auzeau zgomotele molcome ale tacîmurilor mînuite de oameni fără poftă de mîncare şi răzleţele cuvinte de uzuală politeţe.

Spre sfîrşitul mesei, probabil încălzit de vinul şi mîncarea abundentă, Camil Tomescu încercă să fie cald, spiritual. I-ar fi plăcut să se arate ca un tată, ca un tutore, dar nu avea cu cine. Nimeni nu-l băga în seamă.

„Nişte imbecili", gîndi — şi cînd întîlni privirile tandre ale Mirei, se simţi îmbărbătat, susţinut. Astfel se făcu împăcarea lor, la această masă, tacit.

„Da, îşi spuse Camil, am sentimente paterne pentru aceşti adolescenţi, cu toate că nu sînt mult mai bătrîn ca ei, o generaţie ne desparte, douăzeci, douăzeci şi cinci de ani, totuşi eu mă simt mai tînăr ca ei. Ce blazat pare Matei !... Iar cu gîştele astea provinciale... bineînţeles că nu vreau să-mi pun mintea, că eu, cu experienţa mea... în fine, să se descurce, sau, mai bine zis, să se încurce cum or vrea ei, între ei, iar eu am să văd de ei şi de interesele lor cum oi putea mai bine. Băieţii sînt copiii Sandrei... Gabriel, desigur, chiar al meu... mă simt obligat să văd de ei, aşa cum am văzut şi de Sandra, o viaţă întreagă !... Am avut o idee foarte bună să o rog pe Mira să-i invite... O să vedem de ei, Mira şi cu mine... Eu am să mă ocup şi de averea lor."

Camil spuse :

— Cu toate că poate aş fi vrut să nu vorbesc despre aceste lucruri, la prima noastră întîlnire, după ziua tristă... petrecută... de doliu... totuşi ţin să o fac, tocmai ca o dovadă că veţi găsi în mine un sprijin. Regret că nu este şi Gabriel aici. Este vorba de problema moştenirii, mai bine zis a administrării averii...

Matei Ventura îi azvîrli lui Camil Tomescu o privire aprigă, plină de nerăbdare, şi nu spuse nimic. Camil Tomescu făcu o pauză, aşteptă inutil o aprobare.

Pia sări ca arsă. Spuse cu o voce avîntată :

— Ar fi bine poate să-l căutăm din nou pe Gabriel. Poate că între timp a sosit acasă.

Dar Camil, care-şi pregătise ce avea de spus, nu o luă în seamă şi continuă :

— Averea nu este un lucru de dispreţuit...

Camil făcu o pauză şi aşteptă din nou un cuvînt de aprobare, dar, cum numai Mira exclamă pe un ton buf :

— Cred şi eu !

Camil continuă cam enervat :

— În definitiv, m-am gîndit eu ca om priceput, eu m-am ocupat şi de averea Mirei, iar ca fost tutore al vostru şi bun prieten al părinţilor voştri, m-am ocupat toată viaţa şi de averea mamei voastre, a bietei Sandra, că e mai bine să mă ocup tot eu personal de această problemă decît să las pe mîna voastră, a ta şi a lui Gabriel, sau pe mîna vreunui străin fără milă pentru avutul vostru...

Pia simţi că se înroşeşte. Gîndi : „Să creadă el că îl voi lăsa să se ocupe de averea lui Gabriel ! Eu mă voi voi ocupa. Eu !“

Camil continuă :

— Aşa că voiam să vă spun, ţie şi lui Gabriel, că mă pun la dispoziţia voastră.

Matei se înclină imperceptibil. Zise :

— E grabă ?

— Oarecum da. Mai întîi pentru că sînteţi doi moştenitori, nu unul... E drept nu sînt probleme... totuşi...

Matei surîse ironic, dar se înclină din nou, şi de data asta ceva mai vizibil.

Camil, satisfăcut, continuă :

— ...şi cum al doilea moştenitor, Gabriel, trebuie oarecum condus...

Matei şopti :

— Oarecum...

— Da, oarecum, căci oarecum e copilul nostru...

O furie abia stăpînită umplu sufletul lui Matei. Din nou era tratat ca tatăl fratelui lui. Din nou, iresponsabilitatea lui Gabriel era oficial recunoscută, clamată cu indulgenţă, cu satisfacţie, ca un drept de-a pururi cîştigat.

Mira şopti :

— De ce nu o fi venit ? Era mai bine dacă venea şi el !

Camil aprobă, dînd din cap cu demnitate :

— Da, sigur.

Instinctiv, întregul corp al Piei schiţă o înălţare de pe scaun. Şopti înfiorată :

— Poate ar trebui încercat iar cu telefonul... O fi acasă... O fi venit... O fi uitat...

Privi în jurul ei şi văzu că nimeni nu se mişcă, căută să se stăpînească şi rămase locului, chinuită.

Camil continuă :

— Dragă Matei, eu sînt adesea consultat, pentru că văd problemele ce-mi stau în faţă printr-un unghi mai vast. Moştenirea, în partea ei majoră, constă din pămînturi, arabil, păduri, livezi, păşuni, vii, şi prin mărimea, întinderea şi importanţa lor nu poate fi lăsată în grija soartei sau pe mîini nepricepute. Acest pămînt trebuie să aibă un stăpîn capabil să lupte pentru el, capabil să-l fructifice. Au fost timpuri, şi nu îndepărtate, cînd o moşie mare era ceva agreabil, şi, oricît de mare, nu constituia decît o problemă de randament. Puteai să nu te ocupi de ea, producea în tot cazul suprasuficient, ca să te laşi furat de administrator, şi tu să trăieşti liniştit la Paris la *Follies Bergères*, şi chiar să joci fără grijă la baccara. Dar iată că nenorocul nostru face să ne fi născut într-un timp istoric greu, un timp de responsabilităţi, de luptă, de rezistenţă...

Mira îl întrerupse şi spuse Adinei şi Piei apăsat :

— „Rezistenţa în amor, ca şi în război este o armă" !

Camil sări :

— Te rog, te rog. Mira. Asta eu am spus-o, nu tu.

Mira zise :

— Nu imiţi decît ce admiri.

Camil, încintat, reîncepu, să vorbească cu vocea împuternicită :

— Pentru ţările rămase sub semnul ordinei, respectul de avere, de moştenire, de responsabilitate faţă de aceste averi particulare, care constituiesc puterea ţării, orice om care este conştient şi care, mai ales prin poziţia lui, poate să lupte pentru păstrarea acestei ordine are datoria s-o facă. Eu nu spun că sînt împotriva unor oarecare îmbunătăţiri. Eu însumi am luptat la ţară, pe moşiile mele, pentru îmbunătăţirea standardului de viaţă al ţăranilor.

Sînt un progresist. Eu însumi am luptat pentru luminarea acestor minți întunecate... prin discursuri bine simțite prin care încercam să-i fac să înțeleagă adevăratul lor interes...

Mira sări ca arsă :

— Dar eu ! Și eu fac tot ce pot pentru țărani ! Eu, de pildă, nici nu știți cît fac pentru țărani ! Și nici nu știți ce mult mă iubesc ei ! Cînd ajung la conac, toți vin să-mi sărute mîna și eu le dau cadouri : ba o basma, ba iconițe frumos colorate, după gustul lor, ba cantități industriale de aspirină și antinevralgice... sirop de tuse, sare amară și pomadă contra rîiei, adică tot ce le trebuie pentru igiena vieții lor... Sînt atît de primitivi !... atît de încăpățînați într-ale lor !... Caut să-i dezvăț să mai pună balegă pe răni și urină pe buboaie, dar degeaba, ei una știu și una fac... sînt mai aproape de animale, e drept, de animale dresate, totuși mai aproape de animale decît de oameni...

Mira rîse cu poftă.

— Eu am studiat obiceiurile lor și aș putea să scriu romane întregi despre ei, și nu așa cum fac unii scriitori cu capul în nori, care-i văd într-un fel ciudat, personal, dar cu totul departe de realitate. Credeți-mă pe mine : nu e nimic de făcut cu ei. Balegă și urină pe bube, crime și beții cît o fi lumea și pămîntul...

Matei simți că-l trece o transpirație rece. Mira continuă încîntată că, în fine, găsise subiect de conversație cu musafirii :

— Nu știți cîte baluri de binefacere am dat în viața mea pentru țărani. Unele au fost reușite de tot și ne-am amuzat nebunește. Țin minte, o dată, m-am îmbrăcat în drăcușor. Un maio negru pe trupul gol, fața și ea acoperită, două coarne mici, buzele roșii, ochii scînteind... De tot hazul ! De fapt, eu am avut în viața mea mult succes, nu mă pot plînge. Înnebuneau bărbații văzînd că le rezist. Pentru mine a fost o mare distracție să rezist bărbaților !

Mira reveni, visătoare, la subiectul „balului filantropic" :

— Vara, la conac, ne-am costumat, lampioane pretutindeni, în boschete, în pomi. Mă costa o avere ! Muzică, dans, bufet... era splendid ! Se amuzau și țăranii. Știau că totul este pentru ei... Balul avea loc în grădină... garden-party... așa că puteau și ei, de la distanță, să ia parte

şi să vadă tot... Ştiau că din banii adunaţi le voi face mici cadouri, surprize plăcute...

Matei zise deodată :

— N-aţi citit azi gazetele ?

— Nu ? De ce ? E ceva interesant ?

— Ce ? Ce ?

— E din nou foamete în India. Foame endemică. Sute de mii de oameni mor de foame. S-a ajuns la acte de antropofagie !

— Vai, ce oroare ! exclamă Mira. Nu vă spun eu că incultura ţăranilor este incurabilă ?

Rîse zglobiu :

— Este, continuă ea, este endemică...

Matei gîndi : „Oare pentru ce am simţăminte criminale cînd o ascult ? De fapt, în tot ce zice şi face nu e nimic deosebit. Exprimă exact cam părerea şi comportarea tuturor... Poate că şi moşierii din India, cînd e foame endemică, vorbesc tot aşa... Ar trebui să-i propun Mirei un mic voiaj în India. Ar putea da şi acolo un bal filantropic cu lampioane, pentru ţărani, să rezolve problema foametei şi a rîiei endemice şi acolo."

Camil asculta cele spuse de Mira cu răbdare şi respect şi cu un vag surîs pe buze, un surîs permanent de amuzament, cum şi faţă de oamenii unanim recunoscuţi că ar fi spirituali şi distractivi. Cînd Mira tăcu, Camil profită şi cotinuă el :

— Să ai grijă de cei mărunţi constituie o obligaţie pentru orice om cult. Eu — repet — sînt din fire revoluţionar, spun drept.

Aici, Camil surîse amuzat, cu autoindulgenţă.

— În tinereţea mea, acum douăzeci şi cinci-treizeci de ani, deci eram foarte tînăr, un adolescent. V-o spun ca o scuză a mea, eram socialist, de dreapta bineînţeles, dar socialist. Şi eseurile mele literare din acea vreme o dovedesc. M-am urcat pe mese şi am ţinut discursuri şi am purtat cravată roşie, spre marea indignare şi spaimă a familei mele şi a cunoscuţilor noştri... Dar, bineînţeles, că în urmă m-am potolit, am gîndit mai profund şi am înţeles care sînt interesele reale ale omenirii şi care sînt mijloacele pentru înfăptuirea lor. Şi iată azi sînt aşa cum mă vedeţi, cu toată vîrsta mea. Un hotărît şi vajnic luptător al menţinerii ordinei sociale la noi şi pretutindeni. Poate într-un fel, un visător, un poet...

— Ce e ordinea ? întrebă Matei fără să ridice privirea din farfurie.

Glasul îi părea foarte obosit, indiferent, scîrbit.

Dar Mira interveni iar cu entuziasm :

— Camil, cunosc pe dinafară toate aforismele tale.

Și Mira cită cu enfază :

„Si on a le malheur de n'aimer toute la vie qu'une seule femme — ce qui est indécent — le résultat est que l'on ne souffre qu'à cause d'une seule femme ; ni plus, ni moins !" sau : *„Le bouchon est un exemple de vie : léger, il flotte. Il ne se désaltère que de la mousse des eaux."* Știu și poeziile tale pe dinafară :

„Que ne puis-je revivre le temps
Du fil, enfin retrouvé
D-une Ariane follement aimée !

Dar Camil, cu toate că ascultase cu satisfacție declamarea Mirei, o întrerupse cu un aer modest :

— Ajunge, Mira, ajunge... Nu este momentul.

— E oricînd momentul pentru o destindere în artă.

— Lasă, Mira.

— Bine, bine.

Adina, tulburată, politicoasă însă, încercă să surîdă, să șoptească :

— Scrii în franțuzește !

— Da, într-un fel aș putea spune că știu mai bine franțuzește, ca românește — apoi le traduc singur dacă vreau...

Mira exclamă :

— Camil dragă, o, te rog din suflet, citește-le și lor eseul tău... știi... cel cu blestemul biblic...

Privirea lui Camil luci, dar plecă ochii cu o ostentativă modestie :

— Vai, Mira, dar nu e momentul... repet...

— Ba da, ba da, te rog... te implor... te rog, pentru mine. Mă supăr.

Camil se scotoci în buzunar. Scoase cîteva foi. Mira spuse :

— Le-a scris chiar zilele astea !

Camil se scuză :

— Este ceva foarte scurt.

Mira ordonă :

— Citește !

Camil spuse :

— Titlul va fi : „Rezolvarea spre binele omenirii a blestemelor biblice !?“ Adică : „Și îți vei cîștiga pîinea cu sudoarea frunții“. V-am spus că este *à-propos* de foame.

Mira strigă iar :

— Citește !

Camil, glasul tare dar cu o ușoară tremurare, citi :

— „Și Domnul, văzînd că tot ce face este prost înțeles de progenitura lui, se prostdispuse și, răzbunător ca un Dumnezeu ce era, zise : «Să fie noapte !» și a fost noapte. Într-adevăr, Cristos încă nu îndrăznise să-l învețe pe tatăl lui că trebuie să fie bun ; căci, pe vremea acea, copiii încă nu sfătuiau pe părinți, uzanță care azi pare că s-a stabilit... Deci, dintr-un capriciu divin, Domnul a creat și noaptea, nu numai zi, așa cum la început proiectase, dar îl și blestemă pe om, ca să-l pedepsească, să muncească pentru pîine, lucru, trebuie să recunoaștem, foarte dezagreabil...“

Mira hohoti scurt de rîs :

— Butada este delicioasă ! Ce ziceți ?

Camil continuă cu vocea împuternicită :

— „Și... inventiv, omul, după lungi timpuri de caznă și muncă... își găuri creierii...“

Camil rămase o clipă pe gînduri. Adina îl ajută, îi șopti :

— Chibzui.

Camil acceptă, mulțumi și însemnă cuvîntul pe hîrtie, silabisindu-l :

— „...chibzui și, cum începuse de pe atunci selecția biologică a unei elite, selecția omului inteligent și puternic, de o manieră deliberată, inventă mai întîi «furtul», și apoi, lăturalnic, se stabili, așa ca de la sine, cutuma ca cei proști să muncească pentru cei deștepți.“

Mira izbucni în hohote de rîs. Ceilalți rămaseră cu privirea încremenită, căutînd să surîdă, afară de Matei, care îl privi pe Camil fix. Camil continuă :

— „Între timp, Domnului îi trecuse furia și, amuzat de inteligența progeniturii sale, se prefăcu că nu observă mașinațiile lui și admise să-l vadă pe om organizîndu-și viața cît mai agreabil... adică : cel mai inteligent, cel mai răsfățat. Și astfel, din blestemul biblic, pentru cei deștepți rămase numai o trancendentă amintire...“

Mira exclamă :

— Oscar Wilde al României !

Camil spuse cu un ton emfatic :

— Oscar Wilde se distra, artă pentru artă, eu însă... în fine... bucăţile mele conţin întotdeauna un mesaj, o luare de atitudine... Problema elitei...

Matei îşi aminti de volumele operei lui Nîetzsche pe care Camil i le adusese. Îşi aminti de furturile lui Gabriel, îşi aminti că nenea Camil îl răsfoise pe Nietzsche, îşi aminti de mama lui, Sandra. Apoi pe furiş privi iar spre Adina, observă cazna ei de a surîde, faţa ei dezarmată de o politeţe fără rost. Un dezgust şi o disperare îl cuprinseră. Îşi spuse :

„Desigur că şi ea gîndeşte la fel, sau cel puţin poate răbda această mentalitate fără revoltă. Are pe buze un surîs absent, ce este drept, dar foarte politicos, nici o revoltă... Şi... oare aceşti oameni cu mentalitatea lor şi cu lumea orînduită de ei... Aceste fantome vor continua să trăiască aşa la infinit ? Iar eu la infinit să stau să-i observ, şi trăind de fapt tot ca ei !“

Matei şopti ca pentru el :

— ...gîndirea lui Nietzsche materializată, concretizată, trăită... în apogeu.

Camil îi surîse, un surîs părtaş. Îşi amintise şi el de volumele dăruite odinioară lui Matei. Dar Mira exclamă :

— Iar acum, Camil dragă, te rog citeşte şi rezolvarea celuilalt blestem : „Şi te vei naşte prin durere !“ Ce amuzant ! Să vedeţi ce amuzant ? Cam şocant, dar ce amuzant !

Camil surîse :

— Urmează o poveste foarte scurtă : „Şi omul pus în faţa acestui nou blestem, ancombrant, îşi zise : «Cum să ies din încurcătură ? Cum să scap de el şi să rămînă totuşi plăcerea ?» Şi, inventiv şi isteţ, omul se apucă între altele de sodomie.“

Mira exclamă :

— *L'amour c'est son fort !*

Pia gîndi :

„Cine ştie, poate că dacă mai întîrziem puţin vine şi Gabriel.“ Şi caută să surîdă şi ea.

Cînd începuse Camil să citească, susţinut de Mira, Matei se abţinuse să nu izbucnească. Cînd însă Camil termină de citit, Matei îşi dădu seama că se află în faţa unei opacităţi, atît de desăvîrşite, atît de inexpugnabile, încît nu

mai putu reacționa cu nimic. Era conștient că el nu avea, în loc de soluții, decît întrebări pline de revoltă. Pentru el însuși viața era o problemă grea. Cum s-ar fi încumetat să vorbească ? Ce să fi spus ? Că suferă ? Că nu mai poate nici mînca, nici dormi, că este tulburat pînă a nu mai putea răbda viața ? Ce auzise din gura lui Camil și a Mirei îl doborîse definitiv. Ar fi vrut să fie singur să poată gîndi, să se poată liniști. Fraza „Ce ușor e să fii fericit !" îi reveni din nou în minte, își reaminti iar melodia lui Schumann. „Liniște și viață îmi ești." Azvîrli o privire către Adina. Fața ei căpătase ceva patetic. Oare la ce se gîndea ? Tot că e „simplu să fii fericit" ?

Matei, cuprins de amintirea liedului lui Schumann, amintirea glasului ei, a gurii ei, a sărutărilor ei, a clipei de fericire trăite, înăbuși cu greu un geamăt.

Masa luă sfîrșit, dar Gabriel nu veni. Mira se ridică și spuse :

— Luăm cafeaua în salon.

O dată cu ea toți se ridicară. Adina, după ce îi mulțumi Mirei Tomescu, se grăbi să meargă lîngă Matei. Erau în clipa asta aproape singuri. Adina îi șopti cu o emoție nereținută :

— Să vii diseară... neapărat... te aștept... trebuie să-ți vorbesc ! nu se poate așa !

Matei îi sta înalt, în față. Adina îl privi drept în ochi. Acesta era bărbatul ei, și totuși cît de străin !

Matei zise :

— Da... sigur că da. În tot cazul, dacă cumva voi fi reținut... împiedicat, îți voi telefona.

Și Matei adăugă cu greu, cu o voce moale :

— Și eu vreau să vorbesc cu tine !

Inima Adinei se înfioră, cu o presimțire rea, cu un simțămînt de durere :

— Te rog să vii. Te rog mult, Matei.

Matei păru că vrea să-i mai spuie ceva, apoi totuși tăcu și, fără să mai adauge vreun cuvînt, se îndreptă deodată grăbit spre Mira. Se scuză :

— Te rog să mă ierți. Eu n-am să stau la cafea. Am băut ceai și îți mulțumesc. Trebuie să plec. Mă grăbesc. De altfel scuza mea că plec atît de repede este că am spus din vreme că nu voi putea rămîne... că sînt ocupat...

Și, fără să mai piardă timp, își luă rămas bun.

Pia, văzîndu-l că pleacă, sări ca arsă :

— Pleci ? Ești cu mașina ? Te rog să mă iei și pe mine. Neapărat...

Mira o întrebă batjocoritor :

— Cum, nici tu nu vrei cafea ?

— Nu, nu, te rog să mă ierți... Voi profita de mașina lui Matei... mă va conduce...

Mira surîse batjocoritoare și îi întoarse spatele. Cînd o văzu însă pe Adina că se uită lung în jurul ei cu nedumerire și că instinctiv se pregătește și ea de plecare, Mira așezîndu-și mîna pe brațul ei îi spuse cu insistență în glas:

— Adina dragă... pentru ce să pleci și tu ? Măcar tu, scumpa mea, nu pleca așa... Voi avea impresia că v-ați simțit prost la mine.. mai stai un ceas cu mine. Pentru ce să nu bei o cafea bună cu mine ? Unde te grăbești și tu?

Pia se întoarse către Adina și-i spuse cu o violență deplasată :

— Și în definitiv pentru ce nu rămîi ? Eu am treabă... dar tu ? Și nici lor nu le este...

Dar dîndu-și seama că tonul ei este deplasat, adăugă căutînd să surîdă :

— Zău, mai stai !... e cald aici.... e bine... ce-o să creadă *tante* Mira de noi ?

— Cu alte cuvinte, sacrifică-te tu, Adina, spuse Mira, rîzînd veselă și nicidecum supărată.

Stingherită, Adina cedă. Rămase. O durea în suflet răceala lui Matei ! Gîndise că poate, plecînd o dată cu Matei, ar fi putut vorbi cu el măcar cîteva cuvinte, mai calde, ar fi putut întreba... Și totuși, era mai bine să-l vadă diseară, singură, să poată într-adevăr vorbi cu el... Numai de-ar veni !

Între timp, Camil se pregăti și el de plecare :

— Niște treburi, mă lăsați în drum. Tu rămîi cu Mira, scumpă Adina, rămîi !

Și Adina acceptă să rămînă. Căuta chiar să surîdă, să pară că e mulțumită că rămîne. Iar Camil, amintindu-și că uitase de tristețea patetică pricinuită de moartea Sandrei, triste̦te pe care plănuise să o afișeze față de musafiri, deveni brusc sentimental. Era ora cînd, de obicei, pe vremea cînd trăia Sandra, îi telefona să-l aștepte că.. poate... va veni.

Atunci, plecînd, spuse către Matei, dar destul de tare ca să-l audă și ceilalți :

— Asta era de obicei ora cînd mergeam în vizită la mama voastră... la Sandra... o viață întreagă...

Fața lui Matei se crispă. De fapt, încercase să surîdă. Camil Tomescu, urcînd în mașină cu Pia și cu Matei, continuă pe un ton patern :

— Mă învățasem să o văd în fiecare zi... de aceea am ținut să veniți azi la noi... iar acum — aici Camil se întoarse către Pia, care părea că nu ascultă cuvintele lui — sper că veți fi și voi, dumneata și cu Adina, nelipsite de la noi... că veți considera casa noastră ca a...

— Mulțumesc, zise Pia scurt.

Urmară cîteva clipe de tăcere.

— Am ajuns, spuse Camil către Matei. Uite, pe dreapta, da, la poarta asta cu două trepte albe. Am și aici niște treabă... un proces... de pregătit... un proces dificil, delicat, de perfectat...

Camil își luă rămas bun și coborî grăbit. Se plictisise în ceasurile din urmă petrecute cu invitații lui și mergea să se recreeze la femeia care încă nu-i cedase.

Ușurat mult la gîndul că va sta cu femeia aceea, și la gîndul că nu va mai trebui să meargă la Sandra, își luă totuși un aer trist, melancolizat, patetic, care-i sta bine feței lui, și foarte potrivit pentru a doua zi de la înmormîntarea femeii iubite o viață întreagă, a Sandrei Ventura... că doară o lume întreagă știa că ea fusese marea lui pasiune, singura legătură serioasă...

Camil, cu fața tristă și inima radioasă, dispăru pe ușa principală a unui bloc elegant.

— Unde te conduc ? întrebă Matei pe Pia înainte de-a porni mașina.

Pia, rămasă singură în fundul mașinii, își frînse involuntar mîinile, se hotărî și zise :

— Matei, te rog, fii drăguț... o clipă... mă enervează să stau singură aici și să strig ca să mă auzi... Vin în față, lîngă tine... Vorbim...

Pia, grăbită ca întotdeauna, coborî și urcă de data asta lîngă Matei.

— Unde ai treabă ? întrebă Matei din nou. Unde te conduc ?

— La voi acasă, spuse Pia cu o prefăcută liniște.

— La noi ? se miră Matei. Nu vrei să te duc acasă la tine ? sau, dacă ai treburi... nu te jena, te duc oriunde... cu plăcere. Eu nu mergeam acasă.

— Nu, acum merg la voi. Am treabă la voi...

O secundă, Matei o privi. Pia își dete seama că trebuie să vorbească. Aștepta clipa asta, de aceea plecase cu Matei, dar se temea de clipa asta.

— Matei dragă, spuse, te rog să nu te miri. Îmi este foarte greu, acum, așa în drum, în mașină, în goană, în două cuvinte, să-ți explic... dar crede-mă că, dacă vin de două zile mereu la voi acasă, nu o fac nici din indiscreție și nici din întîmplare...

Matei mîrîi ceva neînțeles. Pia continuă :

— Îți spun pe scurt, brutal, chit că mă vei înțelege, ori ba. Vin pentru că aveți toți nevoie de mine. Vin pentru tine...

— Pentru mine ?

— Îmi este înfiorător de greu să vorbesc, și totuși trebuie să o fac. Ne cunoaștem din copilărie, indiferent că nu ne-am văzut de cîțiva ani... totuși, prietenia părinților noștri, prietenia copilăriei noastre a creat o legătură, o intimitate... Voi fi brutală : am văzut, poate chiar din prima clipă, că te-ai îndrăgostit de Adina, și Adina de tine.

Matei simți o furie, o revoltă. Îi era silă de orice indiscreție, de orice violentare a ființei lui interioare.

Pia continuă cu încăpățînare, dîndu-și seama, cu spaimă, că Matei s-a enervat :

— Sînteți... adică ați rămas singuri, iar eu, cu toate că nu-i mare diferență de vîrstă între noi, m-am învățat să-i fiu Adinei ca o mamă. Ea fără mine nu s-ar putea descurca... O fire de artistă... o fire copilăroasă... exaltată. Trebuie să văd de ea. Tu, ai putea să o faci să sufere... mult... și azi, acum, la prînz, te-ai purtat rău cu ea, și, așa cum o cunosc, este în stare să se revolte... să se supere, să rupă cu tine... să se sinucidă, sau să caute o consolare facilă, oricare, la îndemînă... știu eu... să se împrietenească, de exemplu, cu Gabriel... ca să se distreze...

În inima lui Matei se făcu simțită o crispare înfiorătoare, sălbatică :

— Și ? întrebă ca o sfidare și, brusc, fără vrere, puse acceleratorul atît de violent, încît mașina avu o sălțătură.

— E... e mai bine să fiu eu tampon. O voi păzi și pe ea și pe tine. Tu vei avea timp să-i explici cît ești de ciudat... în fine, se va învăța cu tine... veți fi împreună și totul va fi perfect.

Matei se întoarse uluit către Pia. Întrebă :

— Și crezi, dacă mă cunoști atît de bine, că am nevoie de o asemenea dragoste... pusă la cale de tine ?

Pia simți că înnebunește de spaimă. I se păru că a azvîrlit zaruri care vor hotărî viața sau moartea ei. Șopti :

— Iartă-mă ! Nu m-am gîndit la tine. M-am gîndit numai la ea. Preaputernicul sentiment de grijă ce i-l port dintotdeauna m-a făcut să greșesc. Dar eu am ochii să văd. Știu că s-a îndrăgostit de tine și că te va iubi toată viața, dar am văzut azi la prînz că te porți oribil cu ea. Iartă-mă dacă ți-am intrat în casă să văd puțin de voi. Pentru ce mi-am permis ieri să văd de musafiri și să le dau ceai și chiar mi-ai mulțumit, și nu-mi permiteți sau ți se pare ciudat că vreau să văd și de Adina ? Pentru ce mă forțezi să explic lucruri simple în fapt, ciudate cînd sînt comentate, explicate. Vreau să o feresc. Îi cunosc pe amîndoi, pe ea și pe Gabriel. Puteam să tac... dar... iată, am vorbit.

Matei se cutremură. Pentru ce amestecase numele Adinei cu al lui Gabriel ? Ce voia să spună ? Ce voia să insinueze ? Matei își dete seama că tot ce gîndise în timpul dejunului la Mira despre Adina — că se va despărți de ea, că el este omul „izolării" — toate acestea erau fleacuri, și că de fapt era îndrăgostit ca orice om, prins, și că acum, brusc, l-a cuprins un sentiment oribil de gelozie împotriva Adinei și a lui Gabriel. Da, într-adevăr, dacă acești oameni, care într-un fel semănau, se vor împrieteni... da, chiar și numai împrieteni, și îi era suficient... prea suficient... insuportabil. Gîndul că Gabriel ar putea să fie prieten cu Adina, că l-ar vedea în intimitate, dulce, inconștient, tandru pe lîngă Adina, așa cum îl văzuse pe lîngă mama lor, îl înnebuni... Ce căsătorie !

Pia șopti :

— Iartă-mă dacă te-am supărat. Și, dacă vrei, du-mă acasă la mine și n-ai să mai mă vezi deloc... și apoi restul... te privește !

Pia așteaptă răspunsul cu o spaimă de nedescris.

Matei zise :

— Am ajuns. Intră, te rog, și fă cum crezi !

Pia luă mîna lui Matei :

— Nu are nici ea mamă, nu uita ! Ei sînt mult mai copii ca noi. Lasă-mă să am grijă de ei !...

Matei nu răspunse și nici nu se mișcă. Apoi, brusc, îi întinse o cheie. Îi zise :

— Eu nu cobor, am treabă la spital. Eu mai am o cheie. Nu suna, e inutil. Știi prea bine, servitoarei i-a fost frică de stafii și a fugit. Poftim cheia casei. Intră. Eu sosesc ceva mai tîrziu.

Pia luă cheia cu emoție, coborî din mașină, urcă cele cîteva trepte... auzi cum pleacă automobilul... descuie și intră.

În inimă îi izbucniră valuri de putere neastîmpărată. Se simți victorioasă. Prima bătălie fusese cîștigată : avea cheia casei lui Gabriel, avea dreptul de-a intra oricînd în casă. Privi cheia ca pe ceva sacru. Gîndi :

„Îmi voi comanda o copie a cheii. Să am și eu, pentru orice eventualitate, cheia casei lor."

Ajunsă în holul cel mare, Pia se opri și ascultă cu atenție încordată. „Oare Gabriel era la el în odaie ? De auzit nu se auzea nimic, absolut nimic. Dacă Gabriel dormea și fără vrere îl va deștepta și el se va speria ? Să facă zgomot, sau să umble tiptil ?" Tuși de cîteva ori ceva mai tare, cu ostentație. Gîndi :

„În definitiv, dacă va auzi zgomot va crede că este Matei. Doar nu i-o fi și lui frică de stafii !"

Olimpia Anestin începu să umble prin odăi cu băgare de seamă. Deschise ușa odăii Sandrei Ventura. Geamurile erau închise. Pe o masă, sfeșnicele mari de argint cu lumînări stinse încă acolo. Patul, catafalc, încă tras în mijlocul odăii. Flori pe podea, oglinda învelită în alb. Nimeni nu curățase după mort. Olimpia închise ușa încet în urma ei. Într-adevăr, putea să-ți fie teamă de stafii în casa asta! Și nici un zgomot, nici o mișcare. Pia deschise altă ușă. Aci era odaia vastă, laborator, desigur odaia lui Matei pe care o întrezărise și în ajun, cînd îl căutase pe Gabriel. Odaia avea geamuri imense, fără perdele. O masă plină de sticle, eprubete. Într-o parte un dulap mare, alb, plin și el de sticle, borcane, instrumente medicale. Și, mai într-o parte, un pat de campanie, sever. O chiuvetă, prosoape curate. Pe scaun, așezate frumos, haine. O bibliotecă. „Odaia lui Matei", gîndi Pia și intră mai adînc în odaie. Se uită cu atenție în jurul ei. Mirosea a medicamente. Se

apropie de dulap. Era plin de sticle de tot felul și de toate mărimile. Etichetate. Pe cele mai multe dintre ele scria „Otravă" și aveau dedesubt un cap de mort. Fața Piei se crispă într-un fel batjocoritor. Gîndi :

„Omul acesta seamănă cu mine. Nu la față. Inima, inima lui seamănă cu a mea... seamănă prin ceva..."

Aici Pia făcu un efort, apoi mai gîndi :

„Seamănă prin durere. E tot atît de întunecat ca și mine... tot atît de însetat ca și mine de ceva ce nu se poate."

Aici Pia avu un freamăt de bucurie :

„Adina va suferi. Omul acesta o va face să sufere... Nu va mai trece ca o regină... Va fi o regină care plînge... care așteaptă zadarnic... Cine va putea sta alături de omul acesta întunecat fără să plîngă ? Ah ! ce față, ce privire avea azi la prînz, la masă ! Așa or fi arătînd toți îndrăgostiții, ca ei și ca mine ? Numai Gabriel e liniștit, plecat în gîndurile lui, într-o lume în care nu-l pot ajunge. S-ar putea oare să fie și el îndrăgostit ? Nu, nu, căci ar fi știut-o și Camil, și Matei, și Mira. Nu, nu... Nu este îndrăgostit. El e liber și va fi al meu."

Pia ieși și din odaia asta. Merse spre bucătărie. I-ar fi plăcut ca Matei și Gabriel să o găsească acolo, să vadă că are treabă, că vede de ale gospodăriei. Trecînd prin fața ușii odăii lui Gabriel, Pia se opri. Ascultă. Inima începu să-i bată iar repede. Nu se auzea nimic. De altfel, și dacă era acasă și dormea, tot atîta liniște ar fi fost.

Pia se apropie de ușă și își așeză urechea pe lemnul rece. Nu se auzea nimic. Își auzea numai sîngele zvîcnind în urechi. Nu îndrăzni să deschidă ușa. Apoi merse în bucătărie. În bucătărie era dezordine. Nimeni nu spălase vasele. Toate ceștile de ceai, farfuriile adunate, tacîmuri zăceau pe masă și pînă și pe jos. Deodată, Pia se hotărî. Își scoase paltonul, își suflecă mînecile, își puse un șorț și începu să facă ordine și să spele vasele. În bucătărie era un frig cumplit. Încălzi apă. Nici Gabriel, nici Matei nu mai soseau. Pia curăță și în cămară. Apoi termină. Se întoarse în holul cel mare. Frig pretutindeni, frig și pustiu. Se gîndi că ar fi bine să aprindă focul. Căută lemne și nu găsi. Răscoli pretutindeni. Făcu înadins zgomot. Credea că dacă Gabriel era cumva acasă ar fi auzit-o, ar fi ieșit din odaie și ar fi putut vorbi cu el. Răscoli pretutindeni. Totul

pustiu ! Într-adevăr, casa fantomelor ! Pia își îmbrăcă iar paltonul, își puse și mănușile în mîini și, așa îmbrăcată, se așeză într-un fotoliu din fața căminului stins și începu să aștepte. „Voi aștepta pînă îl voi vedea pe Gabriel. Trebuie să-l văd, ori să aflu unde e și ce face. Numai de nu ar fi la vreo femeie... Simt că înnebunesc."

CAPITOLUL V

Mira Tomescu, rămasă numai cu Adina, începu să desfășoare o tandrețe ostentativă.

— Scumpa mea, nici nu știu cum să-ți mulțumesc că ai rămas cu mine. Ce dejun trist ! Ca după înmormîntare, ce-i drept... dar totuși ! Hai să trecem alături în salon. E mai cald. Șezi aici, în fotoliul ăsta. Focul din cămin o să te încălzească. Flăcările focului vor da feței tale o frumusețe ireală. Nu vrei încă o cafea, sau preferi un ceai bun ?

— Aș prefera un ceai.

Mira Tomescu rise strengărește :

— Cu plăcere, dar cu o condiție.

— Care ?

— Să-mi cînți și mie ceva. Am auzit minuni despre vocea ta, dar pînă nu aud eu însumi nu cred. Și, drept să-ți spun, mă pricep. Vrei ?

— Voiam să plec și voiam să nu cînt, dar văd că am rămas și deci voi cînta.

— Sper să nu regreți... aș fi dezolată...

— Acum nu regret. Poate că e chiar mai bine așa... să nu fi plecat cu toții deodată.

Mira o privi iscoditoare. Nu înțelegea ce vrea să spuie. Oare observase și ea că Pia cu Matei... Fața Adinei avea o suavitate desăvîrșită. Mira șopti :

— Nu înțeleg.

— Gîndeam, *tante* Mira, că am vrut să plec, iar că acum îmi pare bine că am rămas pentru că îmi dau seama că dumitale — gazdă — desigur ți-a fost greu astăzi... musafiri triști și tăcuți, într-adevăr ca după înmormîntare... cu toate că masa era delicioasă...

— Vai, dar ești adorabilă că te gîndești la mine ! Și ai să vrei să-mi cînți ?

Adina întrebă cu sfială în ochi :

— Înainte sau după ceai ?

— O, draga mea, alege tu.

Vag, un surîs trecu pe fața Adinei.

— Atunci, și înainte și după ceai, *tante* Mira. Drept să-ți spun, e singurul lucru care mă va mai dispune.

Adina se așeză imediat la pian. Îl încercă. Exclamă :

— O, ce pian bun !

— Îmi pare bine că-ți place. Da, e bun.

Adina, o dată în fața pianului, uită și de Mira și de ceai. Cîteva acorduri și, deodată, fără tranziție, începu să cînte. În glas i se avîntă o pasiune nebănuită. Îi era dor de Matei. Dorul îi cuprinse toată ființa. Cîntă pentru Matei, cîntă pentru dragostea ei, pentru dorința ei de dragoste și pentru a uita tulburarea care o stăpînea.

Mira se oprise în prag și asculta uimită, aproape emoționată.

— O, draga mea, spuse cînd Adina termină... nu mă așteptam... întrece așteptările mele. Ce volum, ce catifelare, ce ușurință, ce calitate ! Ai să faci carieră, îți prezic... nu știu, nu-mi dau seama dacă ești timidă ori ba...

— Nu sînt timidă.

— Totuși, ai rezervă, o sfială în felul tău de comportare... Acum, îmi dau seama, după ce te-am auzit cîntînd, că moliciunea ta nu este lipsită de temperament... dar uite, impresia mea... ești o dezarmată... Ciudat... ciudat...

Deodată Mira izbucni în rîs :

— Toată obrăznicia și hotărîrea au trecut la Pia care de fapt e plină de complexe ; iar tu, fără complexe și fără timiditate, ai o pasivitate, o detașare.... periculoasă. Crede-mă, omul trebuie să fie mai ambițios, mai combativ.

— Mulțumesc mult... pentru muzică, și vreau să fac carieră !

— Ești dezarmată. Vulnerabilă, prea sensibilă, prea interiorizată, prea în nori. De fapt, tu trăiești numai cînd cînți. Altminteri vegetezi... un trandafir... da, un trandafir. Ești naivă, scumpa mea.

— Nu, nu cred. M-am gîndit și eu la asta și am ajuns la concluzia că nu sînt naivă, ci, dimpotrivă, în mod instinc-

tiv aș fi chiar bănuitoare, dar mi-am dat seama că dacă nu mă menţin pe o linie de plutire foarte înaltă nu voi mai cînta frumos. Nu pot trăi în suspiciune. Suspiciunea mă omoară. Prefer să fiu păcălită decît să stau la pîndă. Prefer să fiu... să fiu...

— Smerită.

Adina surîse. I se păru că vorbise cu Matei, pentru Matei. Zise :

— Îmi place cuvîntul, dar îl merit oare ?

— Cu vocea asta şi cu frumuseţea ta, viaţa ţi-ar putea fi o victorie. Totul va depinde de tine... adică dacă nu te vei băga sclavă, ca toate femeile, la bărbat. Mă duc să fac ceaiul. Îl prepar totdeauna personal. Apoi vorbim. Am multe să-ţi spun...

Mira plecă fredonînd. Adina, rămasă singură în faţa pianului, căzu pe gînduri : „Viaţa ta ar putea fi o victorie, îi spusese Mira Tomescu, dacă nu te vei băga sclavă la bărbat", dar Adina gîndindu-se la Matei simţi în inima ei un pustiu atît de sfîşietor, încît se înspăimîntă. În clipa asta nu ar fi putut spune dacă îi era frică de moarte sau de viaţă. Şopti „Matei" şi se simţi părăsită, pe nedrept părăsită.

O imensă tristeţe şi deznădejde o cuprinseră şi-şi zise : „dar nu am motiv să fiu atît de tristă... Diseară... peste cîteva ceasuri Matei va fi la mine". Dar tristeţea îi era în inimă, nemişcată. În pustiul inimii ei se petrecu ceva atît de ciudat, încît rămase o clipă suprem de atentă : I se păru că pe inima ei curg lacrimi. Nu ochii plîngeau, ci inima. Teama Adinei crescu. Se uită cu spaimă în jurul ei. Mobilele erau străine, reci. O lume străină, rece. Lumea întreagă îi era străină, rece. Acum ar fi trebuit să fie cu Matei, în braţe la Matei, să-i audă glasul, el să-i spună că o iubeşte, ea că va fi toată viaţa a lui. Pentru ce nu plecase cu Matei ? Pentru că îi era frică de Pia ? Şi în ajun tot de frica Piei nu fusese la Matei acasă, după înmormîntare. Întotdeauna îi fusese frică de Pia, dar ca acum, niciodată. Nu avea pe nimeni pe lume decît pe Pia, de care îi era frică, şi pe Matei, de care îi era şi mai frică. O chinuiau. „Nu sclavă la bărbat, ci la propria mea laşitate, îşi spuse Adina. Trebuie să-l văd pe Matei. Cît de repede. Trebuie. Să se termine chinul."

Singură, în odaie, cuprinsă de dor, cîntă liedul lui Schumann pe care-l cîntase de dimineață lui Matei. „Liedul nostru", îi spusese ea lui Matei. Acum cînta pentru ea, pentru inima ei : „Viață și liniște îmi ești".

* * *

Între timp, cu trei ceasuri întîrziere, Gabriel sosi și el. Sunase. Feciorul îi deschisese și imediat Mira cu pechinezul după ea în întîmpinarea lui. Erau în antret, nu-l certa. Îi spunea :

— Acum se vine ? Trei ceasuri întîrziere !... În fine, tot mă bucur că ai sosit. Mergi în salon. E Adina Anestin acolo. E la pian. Știi ce voce frumoasă are ! Auzi ce voce ! Ascultă puțin ce voce splendidă ! Mergi încet, nu o întrerupe, nu o deranja. Vin și eu îndată.

Gabriel intră în salon tiptil. Se întunecase. Salonul era luminat numai de flăcările din cămin. La pian o zări pe Adina. Marea ei frumusețe, glasul ei și decorul îl impresionară plăcut. Se oprise în prag neîndrăznind să tulbure clipa. Ascultă uimit și încîntat. Încet, Gabriel simți în el o potolire nebănuită. Își dădu seama că de cîteva zile, de la moartea mamei lui, trăise ca un vagabond, cuprins de un mare neastîmpăr. Își aduse aminte cu durere de mama lui. Lacrimi i se urcară în ochi. Își zise :

„Ce ciudat, parcă Adina și Pia nu ar fi surori. Ce liniștită e Adina și ce trepidantă e Pia ! Pia, cu toate că seamănă cu Adina, și cu toate că nu poți spune că e urîtă, totuși pare urîtă, cîteodată chiar foarte urîtă. Poate în comparație cu Adina. Adina e foarte frumoasă ! Cum de n-am văzut-o pînă acum ! Și ce voce admirabilă are !"

La început Adina nu băgă de seamă că intrase Gabriel în odaie, dar peste cîteva clipe Adina simți prezența lui și se întoarse. Îl văzu. În prima clipă, așa luminat de flăcările din cămin, i se păru că e Matei și tresări. Semăna cu Matei. Dar imediat apoi îl recunoscu. Exclamă :

— Gabriel ! Gabriel, nu mă cunoști ? Sînt Adina.

Gabriel înaintă :

— Ba da, știu. Știam că ești aici. Mi-a spus Mira. Da' ce voce frumoasă ai !

În odaie intră și Mira Tomescu. Exclamă :

— Frumoasă voce, frumoasă fată ! Bravo ! Adina, să știi că și Gabriel are voce frumoasă.

— O, eu mă joc, spuse băiatul. În loc de pian, chitare, în loc de lieduri, șansonete.

— Ca tot ce faci tu, îi spuse Mira.

— *Tante* Mira, să nu mă certi acu, că sînt „frivol", tocmai cînd eram încîntat că nu m-ai certat de întîrziere...

— Da' unde ai fost... tu... tu...

Gabriel o privi drept în ochi, surîse și șopti încet :

— Tu, derbedeule !

Mira se fîstîci puțin :

— Iar te răsfeți ! Zi mai bine pentru ce ai întîrziat, și de ce nu ai venit la masă ?

— Da' nu mă certi ?!

— Promis.

— Au venit la mine de dimineață niște prieteni care știau că sînt... că sînt... necăjit și m-au luat cu mașina, și apoi n-am mai putut scăpa de ei și am mers pînă la Ploiești unde organizaseră ei o...

— O orgie.

Gabriel zise cu liniște :

— Nu. O gală de box. Pe urmă au vrut să mănînce ceva și erau restaurantele ticsite. Eu le tot spuneam că trebuie să mă întorc la București, că sînt invitat la masă, dar lor le era foame...

— Dar să-i refuzi nu puteai ? Să pleci nu puteai ? Erai doară invitat la mine. Și trenuri sînt mai la fiecare ceas...

— Nu-i puteam lăsa. Eu conduceam mașina. Nu aveau șofer.

— Și ?

— Și am intrat cu toții într-un restaurant arhiplin. Nu era decît o masă goală, lîngă taraba de lăutari. Pe masă, un afiș : „Pentru muzică" și o farfurie pentru banii lăutarilor. Unul din noi a luat farfuria și biletul și le-a pus pe pian și a mers să aducă scaune. Dar cei de la muzică, pînă s-a întors, ăla cu scaune, au pus din nou biletul și farfuria pe masa noastră. Prietenul a lăsat scaunele din mîini și a luat biletul și farfuria și le-a pus iar pe pian. Ăi de la muzică le-au adus din nou pe masă. Atunci prietenul i-a tras o pereche de palme contrabasistului. Și iacă așa, s-a încins o bătaie, o învălmășeală... Drept să spun, nu mai știu cum a fost, dar a fost un fel de bătaie generală... că proprietarul restaurantului avea necaz și certuri cu muzicanții, că prea se obrăzniciseră, și s-a bucurat că-i vede mîncînd bătaie. Iar ceilalți clienți s-au amestecat și

ei. Probabil, socoteli vechi. Bătaie generală, vă spun. Capete sparte, sticle sparte, mese și scaune răsturnate, poliție, cercetări, arestări, Salvare, spital... Am întîrziat. Cînd am sosit la București, eram murdar... am mers să mă schimb...

Mira zise :

— Cred că nimeni pe lume nu-ți cunoaște prietenii și nimeni pe lume nu știe ce viață duci.

— Nu fac nimic rău !

— Capete sparte, spital, poliție, salvare. Și eu cred că tu ai început palmele și bătaia, și mai cred că n-ar fi pentru prima dată !

— Ai făgăduit că nu mă certi, *tante* Mira... Și apoi, de ce mă forțezi să spun lucruri pe care ar trebui să le știi sau să le ghicești ? Eram prea trist și n-am îndrăznit să vin să fac „mutre" la dumneata la masă ! Am simțit că nu pot să stau nici de vorbă și nici să mănînc, atunci de ce era să vin ?

Nici cu ei n-am mîncat... n-am putut... mi-e greu... mama...

Aci, fața lui Gabriel se crispă, și bărbia îi tremură a plîns. Ochii Adinei se umeziră și ei, iar inima i se încălzi. Ar fi vrut să-l cuprindă, să-l sărute ca pe copii. Își aminti de Matei și se gîndi : „O ! desigur de aceea s-a purtat așa azi la prînz : și el era trist !"

Gabriel nu numai că-i amintise de Matei, dar într-un fel o împăcase cu el, îi ușurase strînsoarea inimii.

— Bine, bine, șopti Mira oarecum dezarmată.

— Și apoi, cu tot riscul de a fi certat, tot am venit. Am venit să mă scuz. Aveam remușcări...

— Bine ai făcut. Ești nemîncat ?

— Da.

— Stați... Uite, lui îi voi da o gustare, așa, mai copioasă, aici la masa asta, iar noi două vom bea ceaiul în fața căminului. O să fie foarte agreabil.

Gabriel zise :

— Bine, și pînă vine ceaiul și mîncarea, Adina va cînta! Te rog, te rog mult, mai cîntă. Mai cîntă o dată ce cîntai cînd am venit eu. Ce era ?... cunosc... și nu-mi amintesc... Schubert...

— Schumann... „Liniște și viață îmi ești !" dar acum voi cînta altceva.

— Nu. Întîi cînți ce ai cîntat, și pe urmă altceva. Da ? Te rog.

Și Gabriel începu să fredoneze cîteva note din lied. Întrebă :

— E exact ?

— Nu tocmai...

— Acum mă obsedează. Trebuie să-l cînți, altminteri îl învăț greșit... Ce stupid lucru... !

Crispată, Adina șopti :

— Altă dată...

Mira zise uimită :

— Ce-i, Adina, cu tine... Nu seamănă cu tine... mofturi de astea : „Nu acum, altă dată... nu asta... altceva".

Tristețea din inima Adinei parcă se mai potolise. Gabriel era fratele lui Matei și îl simți și frate cu ea. De el nu îi era teamă ca de Matei. Părea foarte copilăros, dar bun, foarte bun. Avea un surîs așa cum numai copiii îl au cînd dorm. Un surîs dezarmat. Mira Tomescu îi privi lung pe amîndoi, cînd pe Adina, cînd pe Gabriel, și șopti :

— Copii dragă... cum să spun... iacă, nu semănați deloc, Adina și cu tine, și totuși... semănați.

Gabriel zise repede :

— Și Pia cu Matei seamănă, cu toate că.. nu seamănă !

Mira și Gabriel izbucniră în rîs. Adina îi privi atentă.

Mira exclamă :

— Exact, exact. Ce distractiv !

Într-adevăr, se distrau de minune. Dar Adina simțise un fier, simțise iar în inima ei spaima de adineauri, își aminti de lacrimile care i se prelinseseră parcă pe inimă. Da, îi era teamă de Pia, teamă de Matei.

Mira Tomescu zise tot rîzînd :

— Să-i căsătorim.

Gabriel se opri din rîs :

— Pia cu Matei ? Ce îngrozitor lucru !

— Ai scăpa de Matei.

Mira îl privi fix pe Gabriel, scurt, apoi pe Adina, de-a rîndul, de două ori. Amîndoi păreau încurcați, jenați, dar deodată Mira spuse cu un ton schimbat, ca și cum ar fi vrut ostentativ să arate că ce se vorbește nu o interesează prea mult.

— Adina dragă, treci la pian. Eu mă duc să pregătesc mîncarea și ceaiul. Ți-am spus că ceaiul îl pregătesc întotdeauna eu personal.

Și Mira Tomescu plecă.

Gabriel și Adina, rămași singuri, se uitară atent și nestingheriți unul la altul. Se revedeau după ani de zile și se cercetau cu o curiozitate naturală, făți-șă, cu plăcere.

— Ce ciudat, zise Gabriel, să te regăsești așa după atîția ani... A rămas parcă toată intimitatea, și totuși mă simt și străin... Ții minte cînd ne jucam ? Pia și Matei erau mereu cu pricina. De fapt, noi doi ne învoiam cel mai bine. Are dreptate *tante* Mira cînd spune că noi doi semănăm și că Pia cu Matei seamănă... !

Adina șopti :

— Pia și Matei sînt atît de misterioși.

— Am impresia că ei întotdeauna complică lucrurile.

— Sau noi le simplificăm prea mult !

Gabriel, dus pe gînduri, zise :

— O să-mi fie greu cu Matei, mai ales acum, fără mama.

Au tăcut o clipă, apoi Adina zise cu același glas în șoaptă.

— Mie mi-e frică și de Pia, și de Matei.

Apoi, ca și cum s-ar fi temut că a vorbit prea mult, brusc, se îndreptă spre pian. Gabriel veni lîngă ea. Se așeză pe un scaun aproape de ea.

— Notele astea sînt ale tale ? Tu le-ai adus ?

— O, nu. Sînt ale Mirei.

— Cîntă, Adina ! Vrei să-mi cînți ? Vocea ta este admirabilă, mă liniștește. Uite — Gabriel fredonă greșit liedul lui Schumann, — vezi, l-am învățat greșit. Cum e ?

Liedul îi aduse aminte Adinei de Matei cu o acuitate greu de suportat. Foarte puține ore o despărțeau de clipa revederii. Cu gîndul la Matei, aproape uitînd că e în odaie și Gabriel, se așeză la pian și Adina cîntă liedul... Se gîndea la Matei. „Liniște și viață îmi ești". Îl avea parcă aievea în față. Da, îi va spune cît a suferit... Inima ei cunoscuse și bucuria, și chinul, în aceeași zi... În aceeași zi îl găsise și îl pierduse... Îl pierduse oare ?

Adina cînta... Alături de ea, Gabriel își aduse aminte și el de toată tristețea lui, de pustiul în care fusese azvîrlit o dată cu moartea mamei lui...

Erau așezați lîngă pian unul lîngă altul. Adina cînta, Gabriel asculta. Gabriel, cu coatele pe genunchi, își cuprinse fața în mîini. Sta nemișcat.

Cînd Adina termină de cîntat, se întoarse către Gabriel și îi desfăcu mîinile. Văzu lacrimi pe fața lui. Adina îi mîngîie fața.

— Nu fi chiar atît de trist...

— Lasă-mă să-ți spun. Mă simt singur ca un cîine. Nimeni nu mă iubește. Tu înțelegi ce viață mă așteaptă în casă... singur... cu Matei ? Sever și rece. Și cu el prea sever și cu toți ceilalți oameni de pe pămînt prea sever.

Adina gîndi că ar trebui să-i spună neapărat lui Gabriel că este îndrăgostită de Matei, că Matei i-a spus că o iubește, că au hotărît că se vor căsători, dar i se păru că e deplasat să-i vorbească în clipa asta despre ea, tocmai cînd Gabriel își plîngea soarta lui. „Dar dacă, mai gîndi Adina cutremurată, diseară vine Matei și îmi spune că s-a înșelat și că și-a dat seama că nu mă iubește ! Cu fața pe care a avut-o azi la prînz, lucrul nu este exclus... mă pot aștepta la orice..."

I se făcu iar frică de Matei, de viață. Se simți iar singură într-o lume pustiită de certitudini !

Adina mîngîie fruntea lui Gabriel, fața lui încă umedă de lacrimi. Spuse :

— Și totuși, semeni cu el... Nici nu știi cît de tare semeni cu el. Se vede că sînteți frați.

— O, și la tine se vede că ești soră cu Pia, dar ce folos! Pe Pia nu o cunosc încă destul, pare foarte sărîtoare... foarte gospodină...

Adina simți o duioșie mare pentru Gabriel. Găsi totuși că pentru vîrsta lui și lumea în care a trăit, Gabriel se exprimă prea simplist, prea copilărește și ca un om incult. Gabriel continuă :

— Desigur că lui Pia i-a fost milă de mine... că am rămas fără mamă. S-a purtat blînd cu mine... dar, nu știu de ce... nu-mi este simpatică... are ceva... Eu aș vrea să-i fiu recunoscător, să fiu drăguț cu ea, și nu merge. Mă îngheață. De altfel, nu sînt deloc în apele mele. Am o permanentă furie în mine. Sînt obosit și nu mă pot odihni. Alerg ca un cîine. Mi-e groază să stau acasă. Îmi lipsește mama... și nu știu ce să mă fac.

Gabriel își cuprinse iar capul în mîini.

Adina i le desfăcu, îi mîngîie fața :

— Aș plînge cu tine, îi șopti.

— Uite, acum... de cînd te-am întîlnit, e prima clipă de liniște... prima clipă.

— Totuși, eu cred că ar trebui să te disciplinezi puțin...

— Poate...

— ...Nu mi-a plăcut... a doua zi după înmormîntarea mamei tale... restaurant... scandal... bătăi. Nu este un mod de a te consola... E urît ce faci.

—Îți făgăduiesc că mă voi schimba, dar și tu făgăduiește-mi că nu mă vei lăsa singur.

— Îți făgăduiesc.

Gabriel se aplecă și sărută mîna Adinei.

Adina, cu cealaltă mînă, îi mîngîie părul. Îi șopti :

— Eu cred în tine. Cred în cuvîntul tău. Cred în pactul nostru de prietenie. Și, drept să-ți spun, și eu mă simt, acum că te-am întîlnit, că am vorbit cu tine, mai puțin singură. Și eu sînt tristă, foarte tristă... foarte, foarte părăsită...

— Tu ? Pentru ce ? Să nu fii. Nu ai de ce. O să fim prieteni, o să vin pe la tine. O să mă înveți să cînt, o să ascult cum cînți tu. O să mă certi, am să-ți mulțumesc...

Și Gabriel îi sărută din nou mîna, aplecîndu-se. Adina îl mîngîie din nou.

Mira Tomescu intră în odaie urmată de Pufi pechinezul și de fecior, care ducea tava mare plină de farfurii cu mîncare. Mirarea Mirei Tomescu a fost atît de mare cînd l-a văzut pe Gabriel aplecat asupra mîinii Adinei, încît printr-o minune nu scăpă din mîini tava cu cești cu tot. Se reculese și, ca să-și ascundă emoția, începu să vorbească grăbit :

— Așa... am adus... tot ce trebuie... Tu, Gabriel, stai aici, la masa asta. Noi o să luăm ceaiul la mescioara aștălaltă, lîngă foc...

Mira, încă uluită de ce văzuse, se grăbi să așeze tot. Spuse :

— Adina, pînă-ți dau ceaiul mai cîntă ceva, te rog. Mai cîntă și pentru mine. Măcar atît să am și eu.

Și Adina cîntă din nou. Se simțea parcă ceva mai liniștită. Gîndi :

„Beau ceaiul și apoi plec repede acasă. O să vie Matei. Îl aștept ! O, de ar veni Matei ! O să vorbim. O să-i ex-

plic. O să mă liniștesc. Mi-e dor, dor de el !... Nu se poate să nu mă iubească... O să mă iubească... Oh, cît îl iubesc!"

Mira Tomescu îl servi mai întîi pe Gabriel, apoi o chemă pe Adina lîngă foc. Se așezară. Pufi pechinezul sări mediat la Mira în brațe. Mira îl mîngîie.

— Scumpa mea Adina, nici n-ai crede cît de bine îmi pare că ai rămas cu mine ! Drept să-ți spun, nu a fost o zi ușoară pentru mine. Și eu am fost tristă de moartea bietei Sandra. Gîndește-te că abia ieri a fost înmormîntarea ei ! Eu sînt o ființă sentimentală, prea sentimentală. Acesta este cel mai mare defect al meu, slăbiciunea mea principală. Mă atașez de ce n-ai crede. Uite și javra asta ! Pufi ! Un cățel, un biet cățeluș ! Nici nu știi cît contează pentru mine ! Cînd eram o adolescentă, o copilă pot spune, tot un pechinez aveam și tot Pufi îl chema. Ei bine, cînd a murit cățelul eu am trăit o adevărată dramă. Da' ce dramă ! M-am îmbolnăvit... Atunci părinții mei, înțelegători, sensibili și ei, au avut o idee genială : mi-au adus un alt pechinez aidoma celui care murise. Cînd l-am văzut... am crezut că am o halucinație... că înviase Pufi al meu ! Am dat un țipăt, l-am cuprins și instinctiv i-am spus : Pufi ! L-am adorat și pe el. Și... aici e partea cu miez a întîmplării, tocmai de aceea ți-am povestit întîmplarea, că atunci, cu ocazia lui Pufi al II-lea, am înțeles că totul este efemer în viață, și cu atît mai mult un pechinez, și am hotărît să-mi creez prin voință un simțămînt al durabilului... așa, din cioburile vieții... și...

Aici Mira se întrerupse ca să rîdă rîsul ei zglobiu, maliții, apoi continuă cu vervă :

— ...și, de atunci, de cîte ori îmi moare pechinezul, — căci cîinii mor mai repede ca oamenii — repede cumpăr unul aidoma și îl botez Pufi. Zece, fie douăzeci de pechinezi aidoma în decursul unei vieți de om, bineînțeles că rasa nu interesează, pot fi mopsi, prepelicari sau oricare altă rasă, totul este să fii tu fidel aceleiași rase de cîini sau pisici, adică să ai continuitate în sentimente. Ce atîta filozofie ! Este enorm în viață să știi să împaci contrastele ; sentimentalismul cu practicul, filozofia cu un trai comod... Să nu crezi că am deviat de la subiect ! Vorbeam de moartea Sandrei Ventura, niciodată nu deviez de la subiect, mă fură numai fantezia... Vezi, scumpa mea, Camil scrie, face literatură, adică fantezia lui se exprimă în cuvinte scrise. Eu îmi trăiesc fantezie... în cuvinte... rostite.

Mira rise iar.

— Deci vorbeam de moartea Sandrei Ventura. Tu, cu toate că o cunoșteai din copilărie, totuși te asigur că nu i-ai cunoscut firea. A rămas văduvă de tînără, și a fost o femeie incontestabil frumoasă, ei bine, te întreb : pentru ce nu s-a remăritat ? Frumoasă, bogată, tînără, rudă cu protipendada ! Ce crezi că a făcut ? S-a încuiat în casă cu „derbedeul" — aici Mira surîse privind duios spre Gabriel care mînca cu poftă — și cu „filozoful", adică Matei, explică Mira, și asta a fost tot ! Nu tu prietene, nu tu vizite, nu tu nimic ! Mai bine făcea Sandra ca mine : de ce nu și-a așezat o viață onorabilă, cu prieteni, relații, spectacole, voiajuri... Ce aștepta ? Eu cred că oamenii dau prea multă importanță amorului. Cred că ar trebui lăsat pentru literatură, teatru, cinema. E drept că ea a avut copii, dar cu caracterul ei și pe copii i-a nenorocit.

— Cum așa ? exclamă Adina involuntar, zăpăcită de ropotul de cuvinte al Mirei.

— Iacă așa, cu caracterul ei imposibil îți zic. Se încuia în casă ca într-un mormînt și nu mergea la nimeni și nici nu primea pe nimeni. Nu e de mirare că unul din băieți fugea de acasă să zburde, și că celălalt se încuia la el în odaie să citească.

— Matei ?

— Da, Matei. I-ai văzut odaia ?

— Nu.

— Dragă, o odaie de călugăr, o celulă... în fine, un laborator, cu un pat de campanie ca Napoleon ; eu cred că nici Napoleon nu trăia așa ascetic în tinerețea lui, și oricîcît, Napoleon era Napoleon, era cineva, dar Matei ? Cu ce drept face pe originalul ?

— Poate că este original !

— Eu prin original înțeleg un om care pînă la urmă reușește să se afirme cu ceva.

— Poate că se va afirma și el.

— De la el din laborator, din București, strada Dionisie Lupu ? Nu, dragă, nu originalitate, ci caracter prost, un răzvrătit, un anarhist! Eu nu sînt o ființă rea, nu am făcut niciodată rău nimănui, nici un rău, dar am puterea să văd realitatea în față, să judec lucid. Noi, Camil și cu mine, am făcut ce-am putut pentru acești prieteni. Camil era prieten cu Ion Ventura și s-a simțit apoi obligat toată viața să vadă de ei, de văduvă și de orfani. Într-un fel aș putea

spune că Sandra Ventura a stricat nu numai viața fiilor ei, ci și pe a lui Camil, și implicit, într-un fel și pe a mea.

— Cum așa ?

— Ești tînără, totuși e bine să cunoști anumite realități. Cum să-ți explic, trebuie multă subtilitate și experiență ca să înțelegi anumite lucruri. Într-un cuvînt, Camil, pot spune, s-a sacrificat pentru ea.

— Pentru Sandra Ventura ?

— Da, dragă. Poate că a făcut-o în amintirea lui Ion Ventura, prietenul lui din copilărie, știi ? era cu el în automobil cînd a avut loc accidentul și Ion Ventura a fost omorît pe loc ; Camil a scăpat fără nici o zgîrietură, adică, exagerez, a avut lîngă tîmplă o zgîrietură, care, ceva mai jos, ar fi putut fi mortală. Doamne ferește, dar în fine, a scăpat. Eu sînt o fire religioasă. Recunosc că totuși mai bine a fost că s-a sacrificat și a văzut de văduvă și de orfani decît să fi murit și el în accident, totuși, și aceasta este adevărat, că s-a sacrificat.

— Nu înțeleg.

— Știam că nu vei înțelege, totuși ți-o spun ca să știi. Mai tîrziu ai să înțelegi. S-a sacrificat zi de zi, ceas de ceas. Iar ea era în stare să telefoneze de cinci ori, de zece ori pe zi, ca și cum Camil nu ar fi avut altă treabă decît să meargă la ea. O lume întreagă a crezut că între ei era o legătură, alta decît o simplă prietenie.

— Și ?

— Nu, dragă, nu. O respecta. Era soția prietenului lui, Ion Ventura, zise Mira cu un ton solemn.

— Dar, *tante* Mira, el murise.

— Murise, dar iacă, asta a fost : nimic, scumpa mea. Nimic. Lumea însă credea contrariul. De aceea zic că s-a sacrificat fratele meu, căci lumea, văzînd legătura lor, a crezut că el e prins, l-a considerat căsătorit, și iată că așa a rămas burlac, fără familie, căci mă gîndesc că de oi muri eu cine va vedea de el ? Mi-e grijă ! E și el în felul lui un ciudat. Eu îl înțeleg bine. Am căutat să-i fac o viață plăcută, să-i creez un cămin, să compensez într-un fel faptul că nu s-a căsătorit și el ca tot omul, că s-a sacrificat pentru acea femeie. Nu vezi, a doua zi după înmormîntare și i-a și chemat băieții aici la masă ? ! Acum o să-l vezi pe Camil că o să continue să se ocupe de băieți ca un tată, cum s-a ocupat de Sandra, ca un soț. Mie, nu zic, mi-a făcut plăcere că au venit la masă, că și eu m-am atașat de

ei și mi-a părut rău că s-a prăpădit atît de tînără biata Sandra. Acum Camil suferă de lipsa ei și mă tem ca nu cumva să se căsătorească cu prima venită, și atunci, ce se face săracu, că s-a învățat să-l îngrijesc eu ! Ca mine, greu să-l înțeleagă cineva !

Gabriel termină de mîncat. Era în picioare și văzînd că Mira și Adina vorbesc, șușotesc, se așeză la pian și începu să cînte în surdină. Începu din nou să găsească, de data asta parcă mai exact, liedul de Schumann. Se întoarse către Mira și Adina și spuse :

— Păcat că nu mi-am adus chitara... la pian mi-e prea greu... nu știu suficient.

Mira îi replică în grabă :

— O aduci altă dată, că sper că nu-i ultima dată că vii la mine !

Și, aplecîndu-se către Adina, continuă să vorbească. Dar Adina asculta din ce în ce mai greu ce vorbea Mira. Îi displăcea felul Mirei de a vorbi. I se părea chiar că comite o indiscreție ascultînd, și în același timp o interesa și cum cîntă Gabriel. Cîntul era meseria ei, pasiunea ei. Nu putea auzi cîntîndu-se fără să fie atentă. Mai ales că acum Gabriel încerca iar să regăsească liedul lui Schumann. Îi era imposibil cu melodia asta să nu o readucă lîngă Matei. Oare Matei va veni fără să telefoneze, sau va telefona în prealabil ? Dar dacă nu va veni deloc ?

Din nou o mare neliniște o cuprinse. Se stăpîni să nu se uite la ceas. Să fie mai mult decît cinci și jumătate ? Să fie șase ? În tot cazul, să mai stea puțin, numai așa, de politețe, și apoi să plece.

Mira Tomescu încă vorbea. Gabriel încă încerca liedul lui Schumann... Apoi, ca în vis, Adina o mai auzi pe Mira spunînd :

— ..da... foarte ciudați oameni. Îi cunosc de cînd erau copii mici.

Adina încercă să asculte mai atent.

— Mama lor... tatăl lor... tatăl vostru... Craiova... moșiile vecine... ca în provincie... vara...

Adina iar se pierdu în gîndurile ei. Apoi auzi ceva atît de straniu, încît inima îi îngheță și crezu că nu a auzit bine, că nu a fost atentă. Glasul Mirei spusese :

— ...mi-am dat seama imediat că s-a îndrăgostit de Matei.

— Cine ? întrebă Adina cu o voce stinsă, parcă o voce de somnambul ce se deșteaptă pe margine de streașină.

— Pia, îți spusei doar. Tocmai asta îți explicam.

— Pia ?... s-a îndrăgostit de Matei ?...

— Da, Pia.

Adina, vertiginos, într-o ameteală, își reaminti purtarea Piei, nervozitatea ei, își aminti cum o împiedicase să meargă la Matei după înmormîntare, dar ea fusese ; cum se dusese și a doua zi acolo, fără știrea ei, în ascuns ; enervarea Piei cînd a sosit acasă și i-a văzut pe Matei și Adina împreună ; cum plecase acum imediat după dejun cu Matei, ostentativ, evitînd cu dinadinsul, cu vehemență să vîină și Adina ; își aminti permanenta enervare a Piei de două zile, de două zile de cînd îl văzuse pe Matei...

Mîinile Adinei se răciră ca de moarte. O transpirație de gheață îi umezi fruntea. Simți că se face palidă, că-i fuge sîngele din obraz.

Mira își dădu seama de starea Adinei, care, cu simplicitatea care o caracteriza, nici nu căuta să-și ascundă uluirea, spaima. Mira nu se așteptase la o emoție atît de mare din partea Adinei. Nu i se făcu milă, își spuse numai că „gafase" și-și dădu seama totodată că nu mai poate drege nimic. De fapt, starea Adinei o interesa chiar. Să vezi pe fața cuiva o emoție atît de puternică nu este un lucru obișnuit... Își spuse :

„În definitiv, treaba lor ! Ce, eu să am grijă de toate complicațiile lor ! Îi privește ! Să se descurce ! De unde era să ghicesc că și gîsca asta s-a amorezat de Matei ? Iaca vorbă !"

— În definitiv, îi spuse Mira Adinei cu enervare, poate că mi s-a părut... adică... așa o părere... Și Gabriel a spus adineauri că se pot căsători...

— Nu, *tante* Mira, tot dumneata ai spus, șopti Adina cu greu.

— În fine, eu, el, totuna este. Și în definitiv dacă este adevărat ce am spus, o privește pe Pia. Numai ea are de pierdut. Lucrurile se vor lămuri de la sine, simplu. De fapt, eu ți-am făcut ție un serviciu. Din prietenie ți-am vorbit. Pia nu are decît să se uite în oglindă alături de tine, ca să priceapă ce are de făcut. Au mai existat și alte femei pe lume, mai reușite poate, decît Pia și care au știut să se sacrifice în tăcere și să trăiască o viață de singurătate. Nu e momentul, draga mea, să-ți povestesc viața mea,

ca să vezi că nu întotdeauna e ușor, chiar cînd pentru ochi străini pare așa. O femeie...

Adina auzea vocea Mirei și pe Gabriel care încă încerca să găsească cît mai exact liedul lui Schumann.

Adina întrebă pe Mira :

— Matei știe ?

— Matei ? Da' de unde ! Eu cred că el pe tine te place. Tocmai de aceea draga mea, ți-am vorbit. Am vrut să-ți fac un bine, ca să te ajut și să nu te las în această încurcătură demnă de o comedie bufă ! Trebuie să acționezi energic, ca să parezi, că doar n-ai să-ți strici viața pentru Pia! În definitiv, cred că ți-am făcut un bine, și în același timp, sperăm că ai observat și tu. Pia are un caracter infernal. O cunosc de cînd era copil, și nu s-a schimbat. Mi-am dat seama. Eu te compătimesc, scumpa mea că ești nevoită să stai, pînă una-alta, cu ea. Ascultă-mă pe mine : căsătorește-te repede, cît de repede cu Matei, și pleacă cu el, departe, cît de departe de Pia. Cît de repede, pleacă. Nu ai văzut cum stă tot timpul în casă la Matei ?

— Da...

— Da, draga mea. Da. E infernală. Capabilă de orice.

— Ce să mă fac, întrebă Adina, mai mult un suspin decît o frază.

Mira rîse cu poftă, cu răutate :

— Păi, să vorbim logic. Nu e decît o alternativă : ori îl cedezi pe Matei Piei, ori fugi tu cu el !

— Pia... e și sora mea... și ea mi-a fost ca o mamă !

— Ciudată mamă ! Cam vitregă ! A văzut că Matei pe tine te place și nu se sfiește să te elimine. Cum, tu chiar n-ai observat ?

Adina se înroși.

— Ba da... adică, cum să spun... dar pînă acum nu m-am gîndit. Cum era să gîndesc așa ceva...

— Și pentru ce să nu te fi gîndit ?

— Nu știu... n-am avut cînd... E sora mea !

— Scumpa mea, aceste „întîrzieri" sînt cîteodată scump plătite. Eu, drept să-ți spun, toată viața m-am apărat. O dată, țin minte, eram la Viena cu Camil. În mic voiaj. El se amorezează în holul hotelului de o femeie care pleca la Karlsbad. Află toatet detaliile de la portar și hotărăște să meargă după ea. Mă roagă pe mine să-i fac bagajul. Eu, furioasă că mă lasă singură, îi fac bagajul, dar, cînd să plece, îi dau din „greșeală" valiza mea, care trebuie să

ştii era aidoma cu a lui. Valiza era bineînţeles plină de lucruri de ale mele... Camil pleacă fericit, ajunge acolo în acelaşi hotel cu femeia dorită... şi, înţelegi figura ! Nu avea cu ce să se îmbrace. În valiză numai desuuri de ale mele cu dantele, rochii decoltate, corsete... S-a întors imediat la Viena la mine... furios... apoi a rîs şi el cu poftă, cu toate că, draga mea, nici pînă acum nu am recunoscut că am făcut „expre". Vorbesc mult dar spun numai ce vreau. Eu să fi fost în locul lui, tăiam tot ce era în valiză, bucăţi, bucăţi, cu foarfecele... costau o avere. Toate Patou, Pachin... Dar Camil e de o bunătate proverbială... Îţi spun că s-a distrat...

Adina se ridică în picioare. Simţi că i se face rău de mai stă.

— *Tante* Mira, te rog dă-mi voie acum să plec. Nu mai am forţă să stau şi să „întîrzii" încă. Voi căuta ca, din ce mi-ai spus, să trag cît mai mult folos. Îţi mulţumesc.

Mira plecă ochii. Cu modestie :

— O, draga mea, era natural...

— Mă voi gîndi. Recunosc că sînt foarte tulburată... Cred că ai dreptate : datoria mea va fi să lupt.

— Să te vedem !

— Te rog să ierţi această zi...

— Mi-a făcut plăcere să stau cu tine...

Gabriel care cînta încă la pian, văzîndu-le în picioare şi că se sărută de plecare, se ridică şi spuse :

— Te conduc.

— Pleci şi tu ? întrebă Mira Tomescu.

— Da, *tante* Mira. Îţi mulţumesc că m-ai primit, hrănit şi că, mai ales, nu m-ai certat.

— Să mai vii. Să nu ne ocoleşti. Să mai veniţi.

— Mai vin.

Gabriel şi Adina plecară împreună.

În seara aceea Camil Tomescu se întoarse tîrziu acasă. Era satisfăcut, exaltat, victorios. Femeia cedase. Era mîndru ca şi cum ar fi făcut o faptă bună, ca şi cum ar fi rezolvat o problemă morală, ca şi cum ar fi pătruns sensurile mari ale vieţii. Satisfăcut, cu atît mai mult cu cît femeia era măritată, bărbatul ei un bărbat foarte bine şi care acum, încornorat, sta liniştit, crezînd că femeia îi este fidelă. De altfel, pînă acum, femeia nu-şi înşelase bărba-

tul, era cert. Camil Tomescu nu putu reține un surîs de satisfacție.

Intră în casă și, cu toate că era tîrziu, o găsi pe Mira, trează, în salonul de sus. Camil se bucură. În odaie era plăcut, cald.

Mira, coafată, fardată, gătită, citea la lumina bine studiată a unei lămpi cu abajurul roz de mătase și tul.

Mira îi surîse. Din prima clipă observase aerul de victorie, de satisfacție de pe fața fratelui ei. Știa că, cu fiecare femeie cucerită, Camil avea mai mult nevoie de ea și de liniștea casei, știa că se reîntoarce acasă, mai adînc prins de atmosfera pe care ea, Mira, știa să i-o creeze.

— Am văzut lumină la tine... Sper că nu te simți prost...

— Nu, nu. Te așteptam... nu mi-a fost somn... voiam să vorbesc cu tine... O zi... prea... prea... ciudată cu toții copiii ăia cam nebuni !

— Și eu am avut... o zi ciudată, spuse Camil.

Mira îl privi, ghici și surîse larg, cu înțeles. Camil izbucni în hohote de rîs. Atunci rîse și Mira fățiș. De atîta rîs nu puteau vorbi. De altfel, nici nu era nevoie pentru moment să vorbească. Comentariile erau pentru mai tîrziu. Acum, important era că se înțelegeau atît de bine.

Abia cînd li se potoliră hohotele de rîs, Camil îi sărută mîna.

— Deci, zise Mira... a fost... bine.

— Da, într-un fel, bine. Nu știu cum să-ți spun, parcă am scăpat de o grijă... dar... trebuie să recunosc: niciodată, niciodată, nici o femeie, cînd am avut de la ea ce am vrut, nu m-a satisfăcut. Nici o femeie, pînă acum întîlnită, nu a fost la înălțimea așteptărilor mele. Puterea mea de fantezie, de exaltare mă face să mă montez mult prea mult. Asta e tragedia vieții mele... Am vrut să găsesc o femeie care să întruchipeze tot ce visez și nu am găsit. De fapt, sînt un sentimental.

Mira dădu din cap afirmativ, cu o mare seriozitate. Zise cu o ostentativă duioșie :

— Ai avut-o în viață, pentru partea sentimentală, pe Sandra.

Camil luă un aer visător :

— Da, dar aici tragedia mea a fost că, din punct de vedere fizic, cu toată frumusețea ei, nu-mi plăcea. Această

disociere permanentă de care mă izbesc și goana mea pentru a realiza ceva perfect, unic...

— Ești un idealist.

— Poate...

— Un poet...

— Sigur. Dar mă întreb, oare Petrarca dacă trăia cu Laura o mai idealiza într-atîta ? Sînt mai fericiți bestialii ca Feodor Karamazov, tatăl fraților Karamazov... În fine... simple speculații... Dar viața... În fine, asta-i viața. Dar tu ce ai făcut azi după-masă? o întrebă Camil, așezîndu-se comod într-un fotoliu.

— O, scumpule, și eu am avut azi de furcă... Drept să-ți spun, nu a fost pentru mine o zi ușoară ! Tu, atît de trist din pricina morții Sandrei... Copiii ei... ședz să-ți povestesc... După plecarea ta cu Pia și Matei mi-am zis... De altfel trebuie să știi că de două zile observ pe Pia și m-am lămurit.

— Ce ?

— Da, m-am lămurit : e moartă după Matei. S-a îndrăgostit de Matei.

— De Matei ? Pia de Matei ?

— Da, dragă ! Cei doi monștri s-au întîlnit. El însă, tot după cîte îmi pot da eu seama... Dar să-ți povestesc de-a rîndul. Îți spuneam : după plecarea ta am rămas cu Adina. Frumoasă fată și, ce să-ți spun, gîsca are și o voce excepțională. Cui dă Dumnezeu daruri ! În fine, să nu intru în păcat și să-l judec pe Dumnezeu, i-a dat, i-a dat, dar frumoasa gîscă o să irosească darurile.

— Spune-mi mai repede. E prea de tot : Pia și Matei!

— În rezumat, dragul meu, ascultă bine, că nu e ușor de înțeles : fetele amîndouă, adică Adina și Pia, s-au îndrăgostit de Matei, iar băieții amîndoi, adică Matei și Gabriel, s-au îndrăgostit de Adina. Așa cum îi cunosc, o să iasă dramă. Ce să-ți spun, dragul meu, ei au reușit o performanță în două zile, mai teribilă decît ai reușit tu vreodată în întreaga ta carieră amoroasă. Asta încurcătură, nu glumă !

Camil și Mira rîseră iar cu poftă.

— Eu, zise Mira, am făcut ce am putut !

— Adică ?

— Adică am prevenit-o pe Adina că Pia este îndrăgostită de Matei. Acu să se descurce. Mi-a fost milă de ea, că prea e gîscă ! Atît de tîmpită, că nu a observat că Pia

e amorezată de Matei, și nici că frumosul Gabriel s-a amorezat de ea. Haos, dragă, haos !

— Scumpa mea, nu toată lumea are perspicacitatea ta, experiența ta.

— Experiență făcută prin tine, dragă. Ce să-ți spun, cînd văd ce se petrece în lume, mă apucă dezgustul. Mai bine singură, cum sînt eu, și curată !

Și Mira, dusă pe gînduri încă, șopti :

— Experiența mea... Tristă experiență... dar într-adevăr nu sînt ca toate... gîștele lumii...

Ca de cîte ori era vorba de „experiența Mirei" asupra bărbaților, asupra căsniciei ei, Camil Tomescu deveni atent. Și spre marea lui uimire o auzi pe Mira șoptind mai departe cu același glas visător :

— În definitiv, de ce să nu știi ! N-oi merge cu „secretul" în mormînt ! Iată : „noi", adică el cu mine, o dată plecați la conac, după căsătoria religioasă, pentru „noaptea nunții" și „luna de miere", ajunși acolo, un drum făcut într-o tăcere morocănoasă, eu am mers la noi în dormitor, „dormitorul conjugal", iar el... în bibliotecă a jucat biliard pînă tîrziu. Eu, așteptînd singură, mi-am dat seama de realitate : se căsătorise cu averea mea, nu cu mine. Și am simțit că nu suport... și m-am hotărît: m-am dezbrăcat și m-am uns cu gaz.

— Ce, ți-ai dat foc ?

— Nu, deloc, așteaptă, ascultă ! Așa unsă cu gaz, da' unsă nu glumă, din tălpi pînă-n creștet, îmbrăcată într-o cămașă de noapte elegantă din dantelă, l-am așteptat culcată. A venit. S-a apropiat. Fără nici un cuvînt, s-a apropiat de mine. În clipa aceea era bărbat. N-am zis nici eu nici un cuvînt. Dar cînd a simțit că trăsnesc a gaz, că eram lipicioasă de gaz, părul, fața, trupul, s-a dat înapoi. A întrebat :

— Ce-i asta ?

— Petrol lampant, gaz... mi-a fost teamă iubitule, să nu fie cumva ploșnițe în pat !...

M-a privit. L-am privit și eu fix. S-a înroșit. A înțeles și... a renunțat pentru totdeauna la plăcerile amorului... cu mine, bineînțeles... că... cu altele... îl privește... Se zice că făcea treabă bună !

Pe Camil îl apucă rîsul. Se uită admirativ la Mira.

— Ha ! ha ! ha ! Bine i-ai făcut. Bravo ! Halal femeie!

Înainte de-a se despărți, Camil încă spunea :

— În tot cazul, draga mea, te-am admirat cît de bună, de răbdătoare ești ! Azi la prînz, care de altfel a fost ca întotdeauna excelent, erai înger de răbdare ! Eu... în fine, asta este... nu-i puteam părăsi : sînt copiii Sandrei !

— Și după cîte m-a lăsat Sandra să înțeleg, Gabriel ar fi al tău !

Camil rămase înmărmurit :

— Ți-a spus ea... ?

— M-a lăsat să înțeleg : e totuna...

Pe gînduri, Camil șopti :

— Am crezut... că Sandra era mai discretă ! Mai binecrescută... Oricum, era din lumea noastră... educația noastră ! Nu trebuia să vorbească...

CAPITOLUL VI

După ce Adina și Gabriel plecară de la Mira Tomescu împreună, Gabriel o luă pe Adina de braț :

— Ce ai ? Ce s-a întîmplat ? Pari brusc foarte tulburată !

Adina se frămînta. Era copleșită de ce auzise de la Mira.

— Da, este adevărat ! Sînt !

— S-a întîmplat ceva nou ?

— Da.

— Te-a supărat Mira ?

— Nu... nu asta...

— Dar ce e ?

— E greu... mi-e greu să-ți spun... cu toate că... poate numai tu m-ai putea ajuta... poate...

— Adina, nu uita pactul nostru de prietenie și că nu am pe nimeni pe lume. Mama a murit, dar te-am întîlnit pe tine ! Am nevoie de tine și aș fi fericit să-ți pot fi și eu ție de folos... cît de cît...

Din nou Adina se gîndi să-i povestească tot ce se petrecuse dimineața între ea și Matei și apoi să-i spună și ce-i spusese Mira Tomescu despre Pia și Matei, dar Gabriel nu-i părea suficient de serios și amînă iar. O reținu

și o pudoare, o îndoială. Îi era teamă ca nu cumva între timp Matei să-și fi dat seama că nu o iubește... Trebuia neapărat să-l vadă mai întîi pe Matei, să vorbească cu el. Nu mai putea trăi în îndoiala chinuitoare în care se afla. Îi va spune oare lui Matei ce îi spusese Mira Tomescu ? Îi va spune că Pia e îndrăgostită de el ? Și Matei ce va face ! Totul depindea de Matei. Ea, Adina, dorea să fie fericită ! Dar cu Pia ce vor face ? Și totuși era monstruos chiar numai gîndul că ar putea ceda. Doară Matei pe ea, Adina, o iubea ! Îi spusese că o iubește, că se vor căsători. Matei nu o iubea pe Pia. Oare își dăduse seama că Pia se îndrăgostise de el ? Pentru ce avusese Matei în timpul prînzului acea privire aproape dementă ? Matei... Matei... Pentru ce plecaseră împreună... ?

Adina își da seama că nu-l înțelegea deloc pe Matei. Copilăriseră împreună, dar nu-l cunoștea.

— Stai, Adina, mai încet, îi zise Gabriel, unde alergi așa ?

— Aș vrea să fiu acasă cît de repede...

Adina își dădu seama că se grăbește fără rost, căci Matei nu va veni atît de devreme... Cel puțin două ceasuri încă de așteptare... Îl auzi pe Gabriel că-i spune :

— Adina, am o rugăminte, te rog, te implor, vino cu mine pînă acasă la noi, e chiar în drum, iau chitara, te conduc apoi la tine acasă, îmi arăți notele tale de pian, aleg vreo două, mi le împrumuți, te rog... să am ce face zilele astea... că înnebunesc de tristețe... Locuim aproape. Dacă vrei, dacă întîlnim, luăm și un taxi... Dacă îmi dai lecții, mă apuc chiar și de pian din nou, serios, și de canto... o să fie pentru mine o consolare... Voi căuta să termin și facultatea.

— Bine, mergem... mergem repede. Îmi face bine aerul. Casa voastră e în drum... cinci minute întîrziere... chiar și zece... Hai repede !...

De braț, umblau în goană, Gabriel se simțea bine lîngă Adina, dar o vedea profund preocupată de gîndurile ei. Mergea tăcută. Pe fața ei frumoasă și atît de tînără se așezase o umbră de profundă îngrijorare, parcă spaimă. Se grăbea.

Au ajuns la Matei și Gabriel acasă. Casa Ventura.

Gabriel îi spuse Adinei :

— Vino cu mine. Intrăm. O clipă numai. Îți arăt notele mele. Am și eu un pian foarte bun... Poți veni și la

noi să exersezi... cînd vrei... Vino. Iau chitara și plecăm în grabă.

Cînd să descuie ușa intrării, Gabriel spuse cu uimire :

— A uitat Matei lumina în salon. Mă mir.

— E poate acasă, spuse Adina, și inima îi bătu mai repede.

— Nu, el nu stă în salon, iar la el în odaie e întuneric.

Gabriel avea cheia ușii de la intrare. Gabriel a deschis și amîndoi au pătruns în casă. În odaie era rece ca gheața. Au găsit într-adevăr lumina din salon aprinsă.

— Da, a uitat Matei lumina aprinsă, spuse Gabriel. Ce-o fi cu el ? Nu-i stă în obicei...

În clipa asta ușa dinspre dependințe se deschise și Pia apăru. Gabriel și Adina erau unul lîngă altul, amîndoi aproape de aceeași înălțime, tineri, frumoși. Frigul le dase o frăgezime a feței, o strălucire în ochi. Cînd Adina o văzu pe Pia avu o tresărire, o încordare. Ce caută Pia din nou aici ? Venise deci la Matei ?

Fața Piei era ca de lemn decolorat. Murmură ca într-o halucinație :

— Voi... sînteți... voi... amîndoi !

Adina spuse încet, aproape în șoaptă, vorbind greu :

— Da, Gabriel a venit tîrziu la Mira... și acum m-a condus.

— Aici ?

— Da, spuse Gabriel, ca să luăm chitara.

Adina își dete seama că răspund ca niște copii prinși în vină, în loc s-o întrebe ei pe Pia ce căuta ea acolo...

— Chitara ? întrebă Pia, cu o uimire fără margini.

— Da, zise Gabriel, chitara. Iau chitara și apoi o conduc pe Adina acasă... să-mi arate niște note. Dumneata... și Gabriel își dete seama că Piei îi spune dumneata, pe cînd pe Adina o tutuia, dumneata vii cu noi... sau mai stai aici ?

— Eu... zise Pia cu greu, eu... mai stau aici.

— Vino, Adina, să-ți arăt pianul meu și notele. Alegi ce-ți place... iar eu...

Și Pia îi văzu dispărînd în odaia lui Gabriel.

Nu au stat mult. Cînd s-au întors au găsit-o pe Pia în același loc, împietrită. Privirea ei era de spaimă, neagră, fără nici un luciu.

Adinei i se făcu iar teamă. Nu se putu abține și o întrebă :

— Nu te simți bine ? De ce stai aici în frig ? Vino acasă.

Pia avu o tresărire :

— Ce-ți veni ? Mă simt foarte bine. Am treabă. Hai, plecați !

Privirile Adinei și ale Piei s-au întîlnit. Adina s-a înspăimîntat. Nici un gînd clar nu s-a ivit în mintea ei, dar inima ei s-a înfiorat. Apoi a gîndit : „E deci adevărat. E îndrăgostită de Matei. Îl așteaptă pe el aici. Mă urăște. Mă gonește ca să fie singură cu el, Dumnezeule ! Matei, numai el poate să lămurească totul !"

Inima Adinei bătea puternic. O revoltă se aprinse în ea. Plecă aproape în goană, fugind, fără să mai spuie nici un cuvînt.

S-a închis în urma lor ușa, trîntită tare de Gabriel. Gabriel se grăbea în urma ei să o ajungă. Privirile Piei, priviri de dement, îi urmări. În stradă, Adina începu să plîngă în hohote, înăbușindu-se.

— Ce ai ? Ce ai ? Ce ți s-a întîmplat ? întrebă Gabriel speriat, nedumerit. Nu înțeleg — ce a fost ?

— Lasă-mă să plîng... mai tîrziu... mai tîrziu am să-ți povestesc. Acum lasă-mă să plîng... Aș vrea să mor... Gabriel, Gabriel, e monstruos ce mi se întîmplă... tu nu știi...

Adina umblă tot atît de grăbit. Va merge acasă, îl va aștepta pe Matei, va avea o explicație cu el, deslușit : ori Pia ori ea. Cum se purta Matei era inadmisibil.

— Dar ce ți s-a întîmplat ? Mă sperii !

S-au oprit în stradă. Adina își puse capul pe pieptul lui Gabriel și plînse în hohote mari de durere. Gabriel o cuprinse și simți că-i vine și lui să plîngă. Se abținu cu greu.

Era frig afară, aprig frig. Aerul ca de cristal. Cerul foarte sus, senin, rece și plin de stele.

Pia, rămasă singură, după plecarea Adinei și a lui Gabriel, apucată de furii, se hotărî brusc, își luă paltonul, geanta cu cheia pe care i-o dăduse Matei și alergă în stradă. Strada era pustie, foarte puțin luminată, înecată în ceață. I-a văzut de departe, pe Adina și pe Gabriel, îmbrățișați în strada pustie. Capul Adinei era pe pieptul lui Gabriel... Atît a văzut Pia și s-a întors imediat înapoi în casa lui Matei și Gabriel.

A găsit încă luminile feeric aprinse în salonul cel mare. Toate luminile aprinse. O clipă a rămas așa, nemișcată, îmbrăcată cu paltonul și mănuși în mîini. Nici un gînd, decît numai o durere crudă, uriașă, răzbunătoare, în tot corpul. Brusc, s-a hotărît și a mers spre odaia lui Matei. Pasul îi era solemn. A mers în odaia lui Matei și a deschis dulapul cu doctorii. A luat borcanul cu praf de stricnină. O clipă a vrut să înghită pe loc din otravă, apoi s-a răzgîndit și a pus din praf, cu evlavie, într-o cutiuță pe care a găsit-o tot acolo în dulap, goală. A privit iar borcanul. Scria : „Otravă"... pe el era desenat un cap de mort. A pus apoi borcanul la loc, iar cutioara cu stricnină furată, în poșetă, bine înfășurată în batista ei.

„Da, își spuse, mă voi omorî. Nu mai pot suporta. Mă voi omorî !"

Gîndul acesta o mai liniști. Își mai spuse : „Vreau să-i mai văd o dată fața, fața lui de înger".

Apoi merse în odaia lui Gabriel. Se mișca atît de încet, de parcă se tîra ca un schilod. Iscodea urmele lui Gabriel și ale Adinei. Cu ochii plini de groaza sentimentelor ei, Pia se uita în jurul ei ca și cum ar fi vrut să găsească o urmă a ceva misterios, a ceva bănuit fără dovadă. Era ca un om care vrea să citească rînduri dătătoare de viață sau moarte și nu are suficientă lumină.

Îi văzuse în stradă îmbrățișați ! Asta era sigur. Îmbrățișați !

Odaia era liniștită. Iată acolo, pianul, note, două fotolii, un dulap, și dincoace patul. Patul era nefăcut. Pernele aveau adîncitura capului în ele, pijamaua trîntită pe pat sta ca un trup mort. Pe marginea patului văzu o cămașă albă. Pia o luă, o cercetă. Cămașa era curată, desigur cămașa purtată în ajun, la înmormîntarea Sandrei Ventura, mama lui. În ajun, în bucătărie, Gabriel îi surîsese, o privise, ea îi dăduse de mîncare. Acum ea era singură aici în toată casa goală, iar Gabriel era cu Adina.

Nestăpînit, Pia se așeză pe pat și își înfundă capul în perne, apoi în cămașa lui Gabriel. Hohoti : „Vreau să mor, am să mă omor, am să mor", și deodată, așa singură în casa pustie, urlă, urlă, urlă așa cum urlă nebunii. Apoi strigă : „Gabriel, Gabriel", și căzu jos pe podea și rămase nemișcată. Tîrziu se gîndi că poate veni Matei sau chiar Gabriel și că o poate găsi așa pe podea. Se ridică de jos. Deschise poșeta și controlă iar cutioara cu otravă. Apoi

deodată liniștită, sau istovită, își scutură puțin rochia, își îndreptă oarecum părul, merse la pat, așeză perna, o mîngîie și privi cămașa. Pe cămașă erau urmele buzelor ei, roșul ei de buze. Își aminti de Adina, o revăzu cum sta cu capul pe pieptul lui Gabriel și i se făcu un haos în minte. I se păru, și nu vru să-și controleze gîndurile, că roșul de buze de pe cămașă era lăsat de buzele Adinei cînd stătuse cu capul pe pieptul lui, în stradă. Pia își dădea seama că ce gîndește acuma este absurd, că nu putea fi cămașa asta, care era în odaie, cămașa aceea din stradă, dar mai învîrti o dată cuțitul în inimă, în gînduri, în imaginație... fără scop, sau poate ca să se poată hotărî să se omoare... Puse cămașa și pijamaua sub pernă... bine ascunse... mai mîngîie perna ușor, ca obrazul morților... locul unde fusese capul lui Gabriel.

Se întoarse în salon. Se așeză pe un fotoliu. Îi era frig. Nimeni nu făcuse foc. Tremura. Își spuse : „Acum am să-l aștept pe Matei. Am să-l aștept oricît. Am să-i povestesc ce am văzut. O să mă creadă. L-am prevenit doar că Adina e capabilă din cochetărie și frivolitate nemărginită, cu candoare. Trebuie să știe și Matei. Pentru ce să tac ? Pentru ca să sufăr numai eu ? Îl aștept, îi spun că i-am văzut îmbrățișați, și pe urmă mă omor. Nu mai pot îndura chinul ăsta. Adina cu Gabriel !"

Din nou Pia avu un fior. În minte îi sta neclintită imaginea văzută în stradă : Adina cu capul pe pieptul lui Gabriel. Gabriel îmbrățișînd-o ! Dacă pe lume nu ar fi fost Adina, totul ar fi fost perfect. Totul începuse atît de bine ! Planul ei de a-l cuceri pe Gabriel era atît de bine ticluit, atît de realizabil, de natural ! Dar iată că Adina a stricat totul. Nu-i ajungea Matei !

Așezată în fotoliu, în salon, aproape de căminul stins, Pia aștepta. Aștepta cu senzația că așteaptă să învie un mort. Simțea casa goală și rece. Odaia mortuară a Sandrei Ventura, rămasă așa din ajun, cu flori pe jos, cu patul făcut catafalc în mijlocul odăii, cu oglinda acoperită, cu sfeșnice cu lumînări stinse... Odaia lui Matei... odaia lui Gabriel... bucătăria... bucătăria... Bine că avea otravă ! Ce noroc că găsise otrava...

Afară, Adina cu Gabriel au mers repede, în goană, spre casă. Din ce în ce Adina era mai hotărîtă să-i spună totul lui Gabriel. Se născuse parcă o putere nouă în ea. Aerul rece îi făcea bine. Au ajuns.

— Vin pînă sus cu tine, a spus Gabriel. Nu te pot lăsa în halul ăsta !

— Vino !

Au urcat etajele blocului. În bloc era liniște. Se auzea un radio cîntînd. Adina, cu cheia ei pe care o avea în poșetă, a deschis ușa apartamentului. Înăuntru era cald, ordine. Adina își aminti cît de harnică era Pia și cîtă grijă avea de ea. Fuseseră nedespărțite. Adina izbucni în plîns iar.

— Tot nu vrei să-mi spui ce ai ? Ce ți s-a întîmplat ? La Mira, cînd am sosit, păreai liniștită. Poate tristă, dar liniștită. M-a frapat liniștea ta ! Ți-a spus Mira ceva ? Ai aflat ceva dezagreabil ?

— Lasă-mă, Gabriel. Mîine sau ceva mai tîrziu am să-ți povestesc... Auzi tu ? Am să-ți povestesc tot. Sigur că am să-ți spun... dar acum nu pot vorbi... nu sînt nici eu lămurită. Vreau să fiu singură. Lasă-mă, te rog, singură. Trebuie să fiu singură. Îți mulțumesc că m-ai condus, acuma du-te...

Adina se uită la ceas, dar Matei nu precizase ora. Era încă devreme poate, sau poate tîrziu ! Și dacă nu va veni deloc ? Îl va aștepta toată noaptea. Dar dacă și Pia îl va aștepta acolo toată noaptea ? Dar cînd va veni Pia acasă, ce-i va spune ? Ce putea aștepta Pia acolo, în casa aceea, altceva decît pe Matei ? Dar dacă Pia nu va mai veni și va rămîne acolo în casă, cu Matei ? O, atunci... Se putea oare ca Matei ?... Să se fi învoit Matei cu Pia... dar cînd... Să se fi învoit cu Pia dis-de-dimineață !... Dar atunci pentru ce Matei venise la ea să-i spună că o iubește... O sărutase.

— Du-te, Gabriel... du-te !

— Ieri a fost înmormîntarea mamei, azi te-am găsit pe tine, și acum am impresia că te pierd și pe tine... Pentru ce mă gonești ? Ce vrei să fac la ora asta ? Unde să mă duc ?

— Mergi acasă și te culcă... Mîine...

— Nu pot. Iar mă stăpînește furia. De cîteva zile sînt furios. Mi se pare neverosimil să fiu atît de singur... Și nu vreau... Mie nu-mi place să sufăr, vreau să fiu fericit...

— Matei... ți-e frate. Ești cu el. Mergi acasă !

Gabriel strigă :

— Să nu-mi vorbești de el ! auzi ? să nu-mi vorbești de el !

Adina deveni atentă :

— Ce ai cu el ?

— Nimic... precis. E rece şi capabil de orice cu răceală. Cînd eram mic l-am iubit. Credeam că este atotştiutor, atotputernic, a fost Dumnezeul meu ! Da, am crezut că este Dumnezeu pe pămînt... dar acum... mă tem de el, de gîndurile lui. Şi mamei îi era frică de el.

— Sandrei ?

— Da. Matei stă în faţa oricui şi îl judecă !

— Poate are dreptul

— Nimeni nu are dreptul. Ce, el nu e om ? N-are păcate ?

— Dar de greşit, cu ce greşeşte ?

— Cu ce să greşească dacă nu face nimic, nu iubeşte pe nimeni şi nimic ! El asistă la toate. Nu participă. Parcă e mecanizat. Cînd eram copil mă punea să fur şi pe urmă mă denunţa.

Adina se uită cu groază la Gabriel :

— Pentru ce ?

— Nu ştiu. Probabil ca să mă dezveţe. E crud. Nu l-am întrebat niciodată.

— De ce nu l-ai întrebat ?

— Nu ştiu. N-am putut. Desigur, tot din frică. Nici mamei nu i-am spus niciodată nimic. Acum, pentru prima dată, ţi-am spus ţie.

— Poate ţi s-a părut.

— Degeaba. El singur mi-a spus că m-a denunţat. Nu rămîne nimic întreg în mîinile lui, mai ales nici o bucurie, nici o duioşie. Pe cine a făcut el fericit ?

Adina se gîndi, apoi spuse :

— Acum îl judeci tu pe el.

Gabriel se tulbură :

— Aşa e.

— Eu cred că nu eşti mai „reuşit" ca el, Gabriel. Nu te supăra că-ţi spun. Mi-ai cerut să fim prieteni. Nu sînt mulţumită de tine. Nu eşti om. Uite, acum aş avea nevoie de tine şi am impresia că mă aflu în faţa unui copil. Nu faci nimic. Petreci toată ziua şi toată noaptea şi toată viaţa. Cu ce-ţi justifici existenţa ?

— Ce vrei să fac ?

— Chiar întrebarea asta a ta arată abisul de inconştienţă în care trăieşti. Cum ce să faci ? Matei pentru ce a găsit ce să facă ? E doctor.

— Mare lucru ! Crezi că merge la bolnavi ! Citește toată ziua. Citește ca să citească, așa cum mă plimb eu. Și, repet, nu e nimeni fericit lîngă el ! Nu face pe nimeni fericit. Și nici el nu este fericit Cel puțin, lîngă mine nu suferă nimeni !

— Cum... Crezi ? N-a suferit nimeni ? Mama ta n-a suferit ? Nu suferă pentru tine nici o femeie ?

Întrebînd, Adina își da seama că o face ca să afle mai multe despre Matei. Dacă nu era nimic între el și Pia, poate avea altă femeie...

— Mama dacă a suferit, a suferit așa, ca mamă... nu pentru că eram eu rău... ci numai pentru că nu eram așa cum voia ea : *sage comme une image.*

— La vîrsta ta... repet, vorbești ca un copil...

Gabriel surîse, surîsul lui de înger :

— Iar cît despre femei, să-ți spun drept, nu știu, zău, cum s-ar putea îndrăgosti o femeie de mine !... E ceva ce nu prea mă interesează... prea... prea mult... femeile.

— Nu te interesează, înțeleg, totuși...

— O, știi... colege de sport, ne plimbăm, mergem în excursii, se întîmplă și asta... așa, fără importanță, agreabil, fete sănătoase, vesele... Nu mă iau în serios nici ele și nici ele nu sînt serioase... Se întîmplă, și abia îți mai aduci aminte a doua zi... Eu mă distrez cu alte lucruri.

— Cu ce ?

— Între altele, cu sportul. Îmi place foarte mult sportul... sportul mă pasionează. Am și o teorie despre sport.

— Teorie ! ?

— Da, m-am gîndit că, cu timpul, sportul va înlocui războaiele. Bărbatul are nevoie de senzații tari, de risc ; de pericol. Sportul i le oferă cu prisosință, minus ura. Ești în competiție colegială, concurență fără ură. Este foarte frumos. Apoi, îmi plac distracțiile de tot felul... Plimbările... Dar nici nu beau... nici nu fumez... nici nu joc cărți...

— Asta nu înseamnă că nu ar fi putut să sufere vreo femeie din pricina ta.

— Nu cred, spuse Gabriel.

Adina, obsedată, întrebă în șoaptă :

— Dar Matei ?

— O, Matei... lui Matei nu i se cunoaște nici o legătură, nici o femeie, nici un flirt. Poate că este ascet, sau

poate numai, ca în tot ce face, foarte ascuns, misterios... Dar de mine, am observat : lîngă mine nu se alătură decît fiinţe care nu prea mă iau în serios. Se distrează lumea cu mine. Şi mama se distra cu mine. Cîteodată ne jucam ca doi copii... o dată cu moartea mamei am rămas singur ! De cînd a murit ea, sînt ca turbat. Abia acum îmi dau seama ce a însemnat ea pentru mine...

Adina îl privi cu uimire :

— Dacă te-ar auzi cineva vorbind ar crede că eşti lucid, dar... eu mă înspăimînt. Nu-ţi dai seama măcar că nici nu trăieşti, că asta nu e viaţă ! Cum, toată viaţa ai să te distrezi şi ai să distrezi şi pe alţii ? Cine vrei să ţi se alăture decît tot oameni care vor să se distreze ? Iar cu oameni cu care te distrezi nu poţi să te simţi decît singur. Îţi spun iar : aş vrea să vorbesc cu tine şi nu îndrăznesc... Şi eu mă simt singură, în pustiu...

— Povesteşte-mi.

— Nu... nu, nu acum. Mîine poate... Dar viaţa ta... tu...

Gabriel se frămîntă :

— Să ştii că eu nu fac nici un rău.

Adina îl privi cu tristeţe :

— Am remarcat că şi la Mira, cînd a fost vorba de scandalul de la Ploieşti, cu capete, mese şi sifoane sparte, poliţie, Salvare, tot aşa ai spus : „eu nu fac nici un rău". Fraza sună a scuză, dar nu ajunge să nu faci nici un rău. Pe Matei îl învinuieşti că judecă pe toată lumea, ca în urmă să-l critici şi tu pe el cu un fel de amărăciune superioară. Nu e bine.

— Da' ce ? Ţie nu ţi-e frică de Pia ? Nu-ţi poţi închipui ce privire ai avut cînd ai văzut-o la noi în casă. De altfel, nici eu nu prea pricep ce caută mereu la noi în casă !

— Mereu ?

— Da. Probabil că e gospodină. Nu poate altfel. Se ocupă de casă.

— Crezi că Pia e atît de gospodină, încît...

— Asta o ştii tu mai bine ca mine, dar eu văd că se pricepe în ale gospodăriei.

Gabriel se gîndi o clipă şi spuse :

— Mi-a dat şi de mîncare.

— Ţie ? Cînd ?

— Chiar înainte de înmormîntare. În bucătărie.

— E formidabil !

— Da, eram flămînd... și foarte nenorocit. Îmi venea să vomit de foame. Nu mîncasem de trei zile... M-a găsit în bucătărie...

— Ce căuta ea în bucătărie ?

— Cred că apă, să bea. A intrat, m-a văzut, a înțeles și m-a hrănit. A găsit imediat în cămară tot ce trebuia.

Adina simți în inimă o mare ușurare și rușine că o bănuise pe Pia. Dar dacă într-adevăr Pia era perfectă, de ajutor, o ființă nestăpînită, dar de ajutor, și Mira o învinuise pe nedrept ? Și ea crezuse ! De fapt, de unde știa Mira ? Deducții, simple deducții.

Gabriel continuă :

— E un haos la noi în casă !... Femeia de serviciu a fugit. I-a fost frică de stafii. Nici odaia unde a zăcut mama nu a fost curățată. Toată lumea ne-a părăsit afară de Pia. Credeam că *tante* Mira se va gîndi să vadă puțin de casă, să pună ordine. Are servitori destui dar ne-a chemat la masă, și asta a fost tot.

Aici Gabriel făcu o pauză și surîse, un surîs plin de haz, ca un om care se pregătește să facă o farsă, și zise :

— Adina !

Adina se opri cu privirea asupra lui.

— Da, ce e ?

— Adina... mi-e foame...

— Ai mîncat la Mira.

— O fi, dar mi-e foame. N-ai ceva...

— Știu și eu... Un ceai, pîine cu unt, brînză, gem...

— Perfect.

Adina pregăti pe o măsuță, la un reșou electric, ceaiul. Zise :

— Și eu am să beau un ceai. Iau și un cașet. Mă doare capul oribil...

— Perfect... Ce idee bună !

Adina pregăti tot. Gabriel bău ceaiul, mîncă și continuă să vorbească :

— Pia a fost bună și mi-a dat de mîncare... iar eu nici nu i-am mulțumit ! Mă simt stingherit lîngă ea... mă intimidează... și cînd am văzut cum v-ați privit una pe alta m-am speriat de voi și nu am zis nimic. S-o fi supărat pe mine. Și, ca să-ți vorbesc cinstit, Adina, mie mi-a fost suficient să văd privirile voastre cînd v-ați în-

tîlnit tu și cu Pia ca să înțeleg că relațiile sînt poate mai grele decît ale mele cu Matei.

— N-am criticat-o și nici nu spun că eu nu fac nici un rău. Păcatele noastre știute și neștiute... dar cel puțin mă căznesc să fac ceva bine.

— Să-ți justifici existența ? surîse Gabriel.

— Da, să-mi justific existența !

— Prin ce ?

— Uite, Gabriel, eu vreau să cînt atît de frumos, cu atîta iubire, încît, măcar în timpul cît voi cînta, minutele cît voi cînta, oamenii care ascultă să fie mai buni, să uite de răutatea lor, de intrigile lor, să adoarmă răutatea în ei, ura din ei și să gîndească la lucruri frumoase. Asta îmi va fi rugăciunea, justificarea existenței. Altceva nu știu.

— Adina, îți făgăduiesc să încerc să mă schimb. Am să încep și eu să lucrez serios la pian. Cîteodată mi se pare că foarte ușor aș putea compune muzică. De altfel, șansonete chiar compun. Am să învăț contrapunct, armonie... să vezi...

Pia, în salonul imens, rece, cu focul stins, cu luminile aprinse, orbitoare, încă aștepta.

A auzit la ușă un zgomot. A tresărit. Poate era Gabriel. Se întorcea Gabriel. Pia se tulbură înfiorător de tare. Ce-i va putea spune ? Nici un cuvînt. Obsesia pînă la pierdere de control, el, el, numai el, dar nici un cuvînt nu-i putea spune, ce-i putea spune ? Poate să-l întrebe iar de nu îi este foame ?...

În odaie apăru Matei. Paltonul lui întunecat, cravata neagră, fața palidă, privirea stinsă îi dădeau o tristețe gravă. Intră. Întrebă fără mirare, ca un om care s-a obișnuit cu ceva straniu cu care nu mai vrea sau nu mai poate lupta :

— Ah, dumneata ești, Pia ? !

— Da, eu. Te așteptam !

— Pe mine ?

— Da. Ai fost la Adina ?

— Nu, încă nu. Voiam să merg acum. Sînt foarte obosit, totuși mă voi duce.

— Bine că ai venit. Trebuie să-ți vorbesc, mai întîi.

— Iar ? întrebă fără înconjur Matei, și o ușoară tresărire nervoasă de silă îl înfioră.

— Da, ascultă, Matei...

Pia se opri. Își simțea gîtul atît de uscat, încît se căzni să înghită salivă. Continuă :

— ...mai adineauri, Gabriel cu Adina au fost aici.

— Aici ? Gabriel cu Adina ?

— Da. Exact, ce-ți spuneam. Nu știu unde s-au întîlnit. Probabil la Mira Tomescu, dar s-au întîlnit și au venit aici împreună. Ei nu știau că eu sînt aici.

— Pentru ce au venit aici ?

Pia făcu o pauză. Întunericul, ca vîrtejul la răscruce în noapte, îi cuprinse iar mintea. Zise cu o voce fără ton, moartă :

— Chitara...

— Ce ? strigă Matei.

— Spuneau că au venit să ia chitara.

— Cine a inventat povestea asta ?

— Gabriel.

— Și ?

— Au intrat în odaie la Gabriel. Eu am stat aici. În odaie nu m-am dus după ei, dar... mai tîrziu... după ce au plecat, mi-am luat haina pe umeri și am mers după ei în stradă. Se întunecase aproape. I-am văzut în stradă îmbrățișați.

Pumnii lui Matei se încleștară, maxilarele îi jucară, ochii îi străluciră. Pia continuă :

— Te-am așteptat să-ți spun și... acum du-te și vorbește cu ea.

— Lasă-mă ! strigă Matei.

Pia îl privi brusc, fix. Matei îi păru primul om frate cu ea. Își zise : „E în stare să o omoare".

Și Pia se depărtă. Se depărtă ușor cu pasul ei tăcut și rapid. Merse la Gabriel în odaie. Se așeză pe patul lui. Încrucișă mîinile. Și le simțea ca moarte, amorțite. Se culcă încet pe pat, cu capul pe pernă.

„Așa miroase desigur părul lui Gabriel", își zise. Încet, vîrî mîna sub pernă și trase cămașa lui Gabriel pe care cu un ceas mai înainte o sărutase, o umpluse de roșu de buze. O luă și o sărută din nou, apoi o privi. Căută pe cămașă urmele de roșu de buze. Le văzu. Atunci se ridică, luă cămașa și merse cu ea în salon.

Fără cazna, așa cum duci un pahar de apă cuiva care a spus că-i este sete. Merse cu cămașa la Matei. I-o arătă și îi zise :

— Iartă-mă, dar nu-mi poate fi milă de tine. Nu ești om de care trebuie să-ți fie milă. Ție altceva îți trebuie decît milă. Mi-ar fi rușine să-mi fie milă de tine.

Matei o privi fix. O întrebă :

— Ce mai e ? Ce mai vrei ?

— Vrei să nu-ți fi spus nimic ?

Matei șopti :

— Spune ce ai de spus.

Pia zise :

— Am strîns în odaia lui Gabriel. Dereticînd... Uite, asta e cămașa lui. Are roșu de buze pe ea.

— Ce vrei să spui ?

— Nu vreau să spun nimic. Nu trebuie să-ți spun ce am gîndit. Te întreb iar : trebuie să tac ?

Pia își da foarte bine seama că Matei, furios, nu avea nici cum și nici timp să gîndească, iar pentru Pia, amețită, ideea ei fixă, născută din obsesia geloziei, devenise o realitate.

Matei, palid, straniu de palid, o întrebă rar, foarte rar, fiecare cuvînt articulat deslușit, aproape rece :

— Am impresia că te așteptai ca Adina să se comporte astfel. Da ?

— Da. Mă temeam. O cunosc. Ne cunoaștem frații ; dar acum mă tem ca tu să nu mă înțelegi greșit.

Și Pia șopti cu spaimă, ca pentru ea :

— Eu totuși cred, sper, știu... că nu e nimic serios. Ei nu sînt în stare de nimic serios. Cine știe ce le-a venit... Azi, la Mira Tomescu, te-ai purtat oribil cu Adina. Pentru ce ? Ce a putut crede ? De dimineață ai zburat la ea și la prînz te-ai purtat oribil... Pentru ce ?

Pia își da seama că, vorbind căuta să se liniștească ea, nu să-l liniștească pe Matei. Într-adevăr, dacă totul nu fusese totuși decît...

Matei zise :

— Și pentru asta trebuie să se azvîrle la Gabriel în brațe ?

— Se cunosc de copii, ne cunoaștem dintotdeauna. Poate a plîns din pricina ta la el în brațe.

— Te mulțumește explicația asta ? Pe mine, nu !

— Aș fi dorit să faci ordine în viața ei... să-mi ajuți să pun ordine... Ar fi fost bine pentru toată lumea...

— Cămașa asta o avea ieri pe el ? întrebă Matei.

— Că doară nu era să mă uit ieri ce cămașă avea pe el. ieri, azi, și nici la ce ceas au venit, ca să știu cît au stat în odaie și nici cu ei n-am fost. De altfel, trebuie să recunosc, nu au stat mult. Atît. Repet : nu te pot înjosi fiindu-mi milă de tine.

Matei se uită cu uimire la Pia. De el nu-i fusese niciodată nimănui milă ! Dar oare Pia își da seama cît de cumplit suferea el acum ? La prînz, la masă la Tomești, își spusese că nu vrea să fie fericit, că este omul izolării, dar acum suferea aprig și dorea nebunește de violent să o audă pe Adina că îi spune că îl iubește, că va fi a lui, că nu poate trăi fără el, că îl acceptă așa, cu toate defectele lui... că tot ce explică Pia este un vis urît...

Deodată Matei păru că ia o hotărîre. Își închise paltonul, își strînse fularul la gît. Zise :

— Te rog să stai aici pînă mă întorc. Vreau să fiu singur cu ea... o clipă. Trebuie. Nu pot suporta dezordinea asta mintală în care trăiesc. Chiar ei și îi datorez o explicație. Să înțeleagă și ea schimbarea mea.

— Bine.

— Cînd mă reîntorc, și foarte repede... te voi conduce acasă... oricît de tîrziu...

— Bine.

Matei se depărtă, dar înainte de a ajunge la ușă, se întoarse brusc. Se apropie de Pia. Îi spuse :

— Dă-mi cheia apartamentului vostru.

Pia tresări.

— Cheia ?

— Da. Și eu ți-am dat cheia casei mele. De ce te temi ? Ai spus singură : trebuie să știu, nu trebuie să-mi fie milă de mine. Nu ?

Încet, ametită, totuși înțelegînd gravitatea gestului, Pia căută în poșeta ei. Zări cheia. Era lîngă pachetul de stricnină, care sta învelit cu grijă în batistă. Își spuse iar : „Da. am să mă omor, după !"

Scoase cheia și i-o întinse fără nici un cuvînt. Matei luă cheia tot fără cuvînt. Plecă. Pia auzi trîntindu-se brusc, tare, ușa.

Pia își dete seama că e de sus și pînă jos o apă, udă de o sudoare rece. Își șterse încet, cu mîna, fruntea. Scu-

tură sudoarea de pe mînă pe podea. „Cu sudoarea frunții tale", șopti încet și se sperie de propriul ei glas. Tăcu și așteptă.

În odaie era rece. Parcă sta într-un frigorifer. Un tremur ușor o cuprinse. Se uită cu spaimă în jurul ei. Sus în tavan lumina lustrului lucea orbitor. Pia rămase cîtva timp cu ochii pironiți în lumina hipnotică. O dureau ochii, dar lumina îi făcea bine la nervi.

CAPITOLUL VII

Matei, la volan, gonea : „Exact acum 12 ore făceam același drum, tot spre Adina. Credeam că sînt lucid, puternic și că, imediat ce îmi voi da seama că alături de ea ființa mea este micșorată, voi termina totul, definitiv. Eram oarecum chiar în așteptarea acestui moment, a dezamăgirii care îmi va da motiv să termin cu Adina, și deci definitiv cu această problemă a îndrăgostirii... Și iată că am motiv să termin, și în loc de a termina, mă văd acționînd fără voia mea : gelos, orgolios, pătimaș, orb. Că pot judeca asupra patimii mele nu înseamnă că sînt dezlegat de înjosirea ei. Luciditatea mea e un chin în plus, atîta tot. Simt un imens dezgust față de mine. Îmi permit să disprețuiesc pe toată lumea, în timp ce și eu acționez ca toată lumea ! Dar nici să mă disprețuiesc și pe mine nu mă înnobilează dacă nu găsesc puterea să-mi depășesc condiția umană, în ce are ea mediocru, înjositor. În loc să mă duc la Adina, ar trebui să pot întoarce spatele acestei povești dintr-un început atît de banală, să-mi văd de singurătatea mea trist sterilă, dar cel puțin neîntinată. Dar, asemeni oricărui muritor de rînd, mă vîr în vîltoarea nimicitoare a cotidianului, acest cotidian pe care-l urăsc..."

Și Matei Ventura opri mașina în fața blocului în care locuia Adina. Exact ca acum 12 ore. Punînd cheia automobilului, pe care-l încuiase, în buzunar, scoase cheia apartamentului Adinei, cheie pe care o dăduse Pia. Urcă scările celor trei etaje în goană. Cînd ajunse sus, inima îi bătea tare. Își zise : „Oare pentru că am urcat trei etaje, în goană, bate atît de tare ?"

Aşteptă o clipă în faţa uşii, să se liniştească. Auzi pianul. Auzi vocea Adinei. Adina cînta. Era liedul lui Schumann, liedul lor. Un tumult de senzaţii fierbinţi cuprinse inima lui Matei, care se lupta încă cu el însuşi, cum te-ai lupta cu un duşman. Apoi, o imensă duioşie îl cuprinse. Îşi zise : „E singură şi cîntă liedul nostru..." Matei sună o dată, de două ori, bătînd în uşă, întocmai ca dimineaţă. Şi tot aşa, Adina nu-i răspunse. Bătu în uşă tare, din ce în ce mai tare, şi tot ca dimineaţă vecinul de pe palier ieşi în uşa lui. Îi zise :

— Domnişoarele s-au mutat de curînd şi nu s-au organizat încă... mai bateţi.

Enervat, Matei îl privi, îi mulţumi printre dinţi, dar nu mai bătu, ci, fără să se ferească, se hotărî brusc, şi cu cheia pe care o avea de la Pia descuie şi deschise uşa. Vecinul îl privi cu ochii măriţi de uimire. Nu zise nimic, înălţă din umeri şi plecă la el în apartament.

Acum Matei era în vestibulul micului apartament al fetelor Anestin. Valul de muzică îl cuprinse. Splendoarea vocii îl învălui. „Linişte şi viaţă îmi eşti." „Să fie cîntul nostru, Matei !" şi „să fim toată viaţa împreună" deveniră pentru Matei în acea clipă realitate acceptată. Îşi zise : „Chiar dacă nu am rezolvat nimic în mintea mea frămîntată, cel puţin îmi voi duce viaţa alături de Adina. Cred că am dreptul să accept această mîngîiere. Nu este o narcoză, pentru mine nu poate fi narcoză, dar iubirea ei poate fi o uşurare."

Această clipă a fost pentru Matei o clipă solemnă. O imensă duioşie şi o imensă recunoştinţă îl stăpîneau. Ce spusese Pia, furia lui erau fleacuri. Pia întotdeauna, de copil, fusese ciudată, uscată... neviabilă. Ea singură spusese că poate i se păruse... că el, Matei, se purtase oribil cu Adina şi, într-adevăr, Matei recunoştea, se purtase oribil... Acum va îndrepta totul.

Matei nu numai că iubea pentru întîiaşi dată în viaţa lui dar şi acceptă această iubire. Şi, o dată cu acceptarea iubirii, Matei se toleră şi pe el. Şi, oarecum, se linişti...

În clipa asta, se căsători în inima lui cu Adina. Îşi aminti catifelarea ochilor ei, măriţi de lacrimi, din dimineaţa aceasta, şi spaima ochilor ei la prînz... Îi auzea glasul : „Să vii, Matei, să vii, te rog !"

Acum venise. Nu va mai pleca niciodată. Va deschide uşa, ea se va speria puţin, nu ştia că el are cheie, apoi vor

fi împreună. Da, pînă la moarte împreună, chiar dacă viața nu avea sens, cel puțin va avea lîngă el lumina ochilor ei plini de puritatea nețărmurită a iubirii ei. Întîi Adina va fi a lui, nu va mai pleca de la ea. Pia nu putea intra, nu avea cheie. Va fi numai el cu Adina. Clipa era prea solemnă ca să nu o împlinească cu toate puterile ei. Aici Matei surîse și își spuse : „cu toate misterele ei". Mai avu timp să-și spună încă : „Chiar cînd nu înțelegem viața, chiar cînd știm că există lucruri oribile pe lume, încă putem simți fiorul «sacrului» în noi."

Matei Ventura se hotărî să deschidă ușa odăii Adinei. O deschise larg, cu acel sentiment solemn de care era cuprins. Se opri chiar în ușă. Atunci un sentiment nestăpînit de groază îl cuprinse. În odaie, lîngă pian, lîngă Adina, sta Gabriel.

Adina, cînd îl văzu pe Matei, dete un țipăt. Se ridică. Matei Ventura simți că pălește. Gabriel pur și simplu rămase încremenit. Nici nu se mișcă. Îl privi pe Matei uluit. Matei dori să întoarcă spatele pe loc, să plece, dar rămase și, descleștîndu-și greu gura, îl întrebă pe Gabriel, cu o violență care aproape îi tăia respirația :

— Ce cauți aici ?

Gabriel zise mecanic :

— Dar tu ?

Cu aceeași violență, Matei se întoarse către Adina :

— Vasăzică, chiar așa... mă întreabă dumnealui ce caut aici, în timp ce îi cîntai... și lui... liedul nostru... De fapt mi-ai făcut un bine... un imens bine, un imens bine... imens bine. Îți mulțumesc... Îți voi mulțumi toată viața...

Adina se avîntă.

— Matei... eu tocmai...

Dar Matei o opri brutal :

— Tu să taci !

Apoi se întoarse către Gabriel, care sta tot așezat, și-i strigă cu exasperare :

— Și tu, să ieși imediat de aici, imediat, afară ! Ne socotim noi pe urmă, pe trotuar.

Adina îl privea pe Matei amețită. O revoltă împotriva lui Matei i se urcă în inimă. Purtarea lui Matei i se păru inadmisibilă... El... Pia... Își aminti toată purtarea din ziua aceea a lui Matei, la masă... își aminti și ce-i spusese Mira... el... Matei cu Pia... își aminti că-i făgăduise lui Gabriel că vor fi prieteni... că nu-l va părăsi. Pentru ce Matei îl gonea acum și pe Gabriel ? Ce avea cu el ?

Dar Matei încă răcnea către Gabriel :

— Să ieşi imediat, auzi, imediat ? !...

Gabriel se sculă în picioare.

— Nu ies ! Ce-ţi veni ? Ai înnebunit ? Nu urla aşa, că nu ies !

Matei se apropie de el şi îi trase o palmă.

Gabriel răspunse cu un pumn.

Adina strigă :

— Matei, ce faci ? Eşti nebun ?

Matei întoarse faţa către Adina şi îi strigă :

— Da, nebun... nebun, dar cinstit, nu ca tine.

Apoi urlă mai tare către Gabriel :

— Afară, auzi, afară !...

Se luară la bătaie, şi aşa, bătîndu-se, ieşiră amîndoi pe palier. Cîteva secunde, bătaia continuă şi pe palier. Nu mult timp, dar suficient ca vecinul, cel care şi dimineaţa şi adineauri ieşise cînd Matei bătuse tare în uşă, să iasă din nou. Îi văzu lovindu-se, apoi o văzu pe Adina că vine şi ea ca înnebunită.

Într-adevăr, Adina, cuprinsă de o revoltă nemăsurată faţă de purtarea lui Matei, strigă :

— Tu, tu să pleci. Gabriel să stea ! De ce ne înjoseşti ? Eşti laş şi nebun ! Abuzezi ! Tu să pleci !

Brusc, ca frînt, Matei se potoli. O sudoare rece îl cuprinse. Un fior şi o ameţeală. Nici el nu înţelegea bine ce i se întîmplă. Se simţi înjosit. Îşi aduse aminte cît dorise să nu se amestece în lucruri „umane", patimi, gelozii şi ură... Se văzu parcă pe sine, ridicol, micşorat, la concurenţă cu Gabriel, neînţeles în aspiraţiile lui... batjocorit de Adina, de Gabriel, de viaţă şi de el însuşi...

Făcu asupra lui un efort imens şi, revenit la el, cel dintotdeauna, omul izolării, Matei Ventura îi mai privi o dată lung, cu dispreţ, avu un rînjet, apoi întoarse spatele şi plecă.

Adina intră în odaie, Gabriel o urmă. Închiseră uşa. Chiriaşul vecin intră şi el în casă. Pe palier se făcu linişte.

Rămasă cu Gabriel în odaie, Adina păru cîteva clipe ca împietrită. Avea o privire înnebunită. Gabriel văzu privirea aceea. I se păru că poate se întîmplase ceva mai grav decît un simplu scandal... veşnicele scandaluri din copilăria lor, cu Matei, ceva mai important... decît fusese de pildă scandalul şi bătaia din Ploieşti cu lăutarii şi chelnerii...

Stingherit, Gabriel întrebă :

— Ce-a mai fost și asta ? E total nebun !

Atunci Adina izbucni în hohote de plîns. Gabriel o privi și îi zise furios :

— Dar vorbește o dată, pentru numele lui Dumnezeu !... De cînd ne-am întîlnit, nu faci decît să plîngi, fără să spui ce ai... Ce sînt misterele astea ?

Printre lacrimi, Adina privi uimită. Hohoti :

— Îl iubesc. Înțelegi ? Îl iubesc. Și el pe mine.

Gabriel clipi din ochi de cîteva ori.

— Pe Matei ?... Cu Matei ?... Adică... atunci... pentru ce l-ai dat afară ?... Așa el a putut crede că noi...

— Da...

— Atunci pentru ce l-ai dat afară ?

Adina se frînse, se zbuciumă :

— Pentru că... nu admit... Nu avea dreptul să mă bănuiască... Nu admit să se poarte așa... Îți făgăduisem că nu te voi părăsi... Mi-ai cerut... Ți-am făgăduit... Că nu te voi lăsa singur. Că a murit mama ta... că n-ai pe nimeni.

Gabriel abia acum era uluit. I se părea prea complicat, prea grav, exagerări sentimentale deplasate, Matei întotdeauna... și acum și Adina... Ce stupide lucruri ! Întrebă :

— Și acum ce facem ?

Realmente îi părea rău de cele întîmplate. Își regăsise sufletul lui de copil care s-a certat și s-a bătut din nou cu fratele lui... Zise :

— Să merg... să-i spun.

Adina se înfioră. Acum îi era frică de Matei. Nu credea că se mai pot drege lucrurile și, mai ales, nu crede că mai poate fi fericită lîngă el. Îi auzea glasul, așa cum îi vorbise chiar în dimineața aceea : „...pe mine nu m-a iubit nimeni... nici chiar mama... sînt atît de dificil" ...Într-adevăr, era greu de iubit acest om... O credea o mincinoasă, o ipocrită, o destrăbălată... În timp ce ea simțea că-l iubește la nebunie, că dorește dragostea lui cu patimă... Era și geloasă pe Pia !... Naivitatea lui Gabriel friza iresponsabilitatea mintală... Cum putuse ea să pună în balanță dragostea lui Matei cu prietenia lui Gabriel ? Ce nebunie... ce nebunie dureroasă !...

Adina plîngea în hohote. Gabriel simțea că nu mai poate răbda. Se repetase parcă aidoma o scenă cu mama lui, cu Sandra și cu Matei. Tot așa plîngea și mama lui, ca Adina, și tot așa Matei îl privea cu un desăvîrșit dis-

preț. Ce scene inutile ! Cît de inutil își complică oamenii viața !...

Gabriel simți că vrea să plece, să se distreze, să uite. Ieri, înmormîntarea... azi, scandalul ăsta ! Da, oamenii complică totul în mod stupid.

Văzînd că tăcerea se prelungește, că Adina încă plîngea, Gabriel zise :

— Păi... eu o să cam plec. Poate e mai bine așa. Poate să-i telefonezi tu lui... Matei, să-i explici. O să găsești tu un mijloc să dregi lucrurile... Cheamă-l înapoi...

Adina îl privi uluită. Gabriel îi ceruse să nu-l părăsească, și ea, ca să nu calce cuvîntul dat, își riscase fericirea, iar Gabriel o părăsea cu seninătate, oarecum plictisit că o vede plîngînd.

Adina își aminti că de dimineață Matei îi spusese : „... ai să înțelegi tu cît de inconștient este și ce înseamnă puterea inconștienței..." Acum înțelegea ce înseamnă puterea inconștienței și i se părea că și ea se purtase stupid, minor... Îl pierduse oare astfel pe Matei ? Adina se simțea moral lovită. Inima îi era dureros de strînsă. Parcă pînă în această clipă nu știuse că-l iubește pe Matei atît de profund, iar acum, cînd credea că l-a pierdut, viața fără el i se părea o durere.

Adina se plimbă de cîteva ori de colo-colo prin odaie. Îl văzu pe Gabriel că se pregătește să plece. Atunci îl rugă :

— Stai o clipă... uite... am să-i scriu cîteva rînduri lui Matei... Ai să-i duci scrisoarea acasă.

Gabriel ușurat șopti :

— Excelentă idee !

Adina se așeză la masă și scrise : „Matei, eu pe tine te iubesc. N-am iubit niciodată pe nimeni altcineva și știu că te voi iubi toată viața. Azi mi-ai dat și cea mai mare fericire a vieții mele și chinul cel mai mare. Viața fără tine îmi pare fără sens. Viața cu tine, mă înspăimîntă. Aș dori să mor. În tot cazul trebuie să știi că te iubesc — auzi, Matei ? Te iubesc, pe tine și numai pe tine. Nu mă înjosi și mai ales nu omorî în mine această posibilitate de a fi fericită. Cum m-am purtat cu tine, că te-am gonit, o să-ți explic cînd ne-om revedea. M-ai înjosit... cred că..."

În timp ce Adina scria, Gabriel gîndi : „Iau scrisoarea, plec, apoi dau o raită prin oraș... să mă răcoresc... că într-adevăr nu este ușor să trăiești cu nebunii... ce exagerări... ! În definitiv, pentru ce Adina nu mi-a spus pur și

simplu să plec, cînd a venit Matei aici ? Ăştia-s nişte donchişoţi ! Ce idee să-l dea pe el afară, şi apoi să-i trimită, prin mine, o scrisoare de amor ! Nebuni, nu glumă !"

Dar, cum Adina se oprise din scris şi plîngea, Gabriel îi spuse :

— Haide, Adina, dă-mi scrisoarea...

— N-am terminat-o.

Gabriel zise surîzînd :

— Scrisorile de amor nu se termină niciodată, ele se pot scrie la infinit ! Hai, mai spune-i o dată că-l iubeşti şi termină !

Adina încercă să surîdă. Într-adevăr, ar fi scris la infinit unul şi acelaşi lucru „te iubesc".

Atunci, brusc, împături scrisoarea, într-adevăr fără să o termine, şi i-o dădu lui Gabriel. Gabriel o luă în grabă, satisfăcut, o puse în buzunar şi se pregăti de plecare...

Aşezat la volan, Matei goni înapoi, la el acasă. O găsi pe Pia tot acolo, împietrită, în frigul odăii. Lampa în tavan strălucea încă. Matei intră în odaie, învîrti comutatorul şi făcu mai puţină lumină, aproape întuneric. Îi era silă de Pia. Şi Matei, cu toate că micşorase lumina, văzu totuşi privirea aceea obsedant aţintită asupra lui, întrebătoare pînă la înfrigurare. Îl cuprinse o imensă repulsie. I se păru că e complice cu Pia în lucruri înjositoare, că e murdărit de această privire, că această femeie îl mînase, biciuindu-i cele mai josnice instincte de gelozie şi ură din el. Nimic nu se clarificase, nimic nu fusese doveditor... nu aflase nimic precis... În inimă şi în gînduri avea aceleaşi nelămuriri... Oare Adina...

Pia tăcea, privindu-l fix. Matei spuse, răspunzînd acelei priviri.

— Da, exact, erau împreună.

Acest „împreună" sună şi pentru Matei şi pentru Pia ca un verdict. Matei gîndi : „De o mie de ori mai bine «singur» decît «împreună» în acest stil", iar Pia gîndi : „Da, am să mă omor, merg acasă şi înghit stricnină, sper că am luat cantitatea suficientă să nu ratez !"

Se sculă în picioare.

— Plec, spuse.

Matei nu-i răspunse. Pia îşi strînse paltonul la gît, puse poşeta sub braţ şi plecă repede. Uită complet să ceară înapoi cheia casei ei. O lăsă fără voie la Matei.

Era tîrziu. Matei dusese automobilul în garaj și nu-i propusese să o conducă.

În stradă Pia își dete seama cît e de frig și cît drum are de făcut, dar nu se întoarse să ceară lui Matei s-o conducă. Se gîndi să ia otrava așa, în stradă, amestecată cu zăpadă, totuși alergă mai departe. Strîngea din ce în ce mai tare poșeta sub braț. Întîlni un taxi. Îl opri, se azvîrli în el, se ghemui. Îi vîjîia capul. Nu avea nici un gînd clar. Nu mai știa decît că vrea moarte. Dacă îi va găsi și ea „împreună"? Poate că Gabriel nu plecase... Oh! îi va vedea împreună! Cît de bine ar fi fost să moară lîngă Gabriel... Să o mai privească o dată, ca atunci, în bucătărie... să moară topindu-se în privirea lui Gabriel... Dar asta nu se va mai întîmpla niciodată... Va muri ca un cîine... Ei „împreună" și ea „singură". Va muri.

A ajuns acasă. A urcat în goană cele trei etaje. În fața ușii, Pia își dădu seama că nu are cheie. Atunci sună. Apoi bătu în ușă... Întîi mai încet, apoi mai tare... foarte tare... Vecinul ieși din nou pe palier. Părea enervat. Fusese prea des deranjat. Văzînd-o, nu zise nimic, dar reintră la el în casă trîntind ușa.

Pia sună, bătu iar. Gabriel, care tocmai pleca, îi deschise el ușa. Pia îl privi cu o uimire și cu o intensitate atît de mare, încît Gabriel, instinctiv, se dete speriat la o parte. Șopti:

— Ai venit... Adina... e acasă. Eu tocmai plecam. Sărut mîna.

Și Gabriel plecă, gîndind: „Vai de mine, și asta pare nebună! Ce i-o fi apucat?! Nu mă duc direct acasă... Trebuie să uit... Prea de tot... prea zăpăciți... De altfel e și foarte tîrziu... am să-i dau mîine lui Matei scrisoarea Adinei. N-or muri pînă mîine cu amorul lor cu tot..."

Oarecum își aminti de hohotul de plîns al Adinei... dar... era obișnuit cu plînsul și durerea mamei lui... Așa plîngea și mama lui, ca Adina, da, ca Adina, în mod inutil... Și Gabriel merse într-adevăr în oraș, să se distreze, să uite...

Pia intră în casă. O găsi pe Adina culcată pe canapea. Că o găsi pe Adina întinsă, că Gabriel tocmai pleca și că Matei îi spusese cuvîntul „împreună", toate acestea la un loc, fără a mai fi gîndit disociat, ci trăite ca o senzație oribilă de gelozie, o dezaxară pe Pia total. Amețită, se așeză imediat, aproape căzu pe un scaun, lîngă Adina, care

o privi uimită, cu silă. Atunci privirile lor se întîlniră. Adinei i se făcu teamă. Știa că Pia era îndrăgostită de Matei. Îi spusese Mira. Faptele confirmau. O clipă bănui că poate Pia îi spusese lui Matei că ea și cu Gabriel... De aci scandalul ! Adina se cutremură. Pia era încă în fața ei și o privea. O privire fixă și pierdută în același timp. Privind-o, Pia gîndea :

„Să iau otravă, să mor și să nu o mai văd niciodată !" Apoi fulgerător, cu un junghi în inimă, își zise : „Dacă mor eu, Adina și cu Gabriel vor fi împreună ! Oh ! gelozia asta e mai grozavă ca orice otravă ! Cum să mor știindu-i împreună ? Mai bine să-i dau ei întîi otravă, și pe urmă să iau și eu. E mai bine așa."

Se sculă încet de pe scaun. Îi era frig. Puse la reșou apă pentru ceai. Gîndul că va bea un ceai fierbinte înainte de a muri îi dădu Piei, deodată parcă, un sens al vieții : „Da, un ceai bun, ultimul, și apoi moartea. Oh ! să se termine o dată tot chinul ăsta !..."

Privi măsuța de ceai cu cești, linguriță, farfurioare. Întrebă :

— Tu ai făcut aici ceai ?

Adina zise :

— Da, adineauri... Mă durea capul, am luat un cașet... lui Gabriel îi era foame... i-am făcut și lui un ceai cu tartine.

În clipa aceea Pia simți că, dacă nu se stăpînește, se repede la Adina și o strînge de gît. În față nu-l avea decît pe Gabriel. Trecuse pe lîngă ea, înalt, blond, și plecase. Gabriel mereu pleca. Fusese cu Adina și apoi plecase. Probabil că Matei îl văzuse cu Adina. Așa spusese Matei : „împreună".

Pia se cutremură și începu să se grăbească.

Nu mai putea îndura chinul geloziei. Se întoarse și spuse Adinei cu vocea strangulată :

— Bei și tu un ceai ? Ai o mutră ! Iar te doare capul ?

— Da.

Pia îi zise :

— Să bei ceai și să mai iei un cașet... înainte de culcare.

Adina șopti iar :

— Am mai luat adineauri un ceai și un cașet.

— Ai să mai iei unul și gata !
— Da.
Adina gîndi :
„N-am crezut că dragostea poate durea atît de tare ! Dumnezeule, și ce dor îmi este de Matei ! Mira a spus să lupt împotriva Piei ca să nu-l pierd pe Matei. Dar cum și pentru ce să lupt cînd Matei m-a lăsat singură ! O să citească scrisoarea și poate o să înțeleagă. Oh ! de-ar înțelege ! Poate chiar astă-seară va citi și va veni..."
Adina începu să-l aștepte pe Matei sau măcar un telefon din partea lui, cu înfrigurare. I se părea totul prea stupid, prea dureros. Socotea :
„Gabriel îi va da scrisoarea, poate i-a și dat-o, și poate... Matei va înțelege. O, de-ar înțelege !..."
Trîntită pe canapea, cu inima dureros de strînsă, Adina aștepta un semn de la Matei. Gîndea : „Cine i-a putut deschide ușa lui Matei adineauri ? N-a sunat, n-a bătut." O cuprinse un fior. „Desigur, își zise, Pia i-a dat cheia. Mira Tomescu are dreptate ! Matei cu Pia... De aceea Pia i-a dat cheia ! Și ce căuta Pia la Matei în casă ?... dar atunci pentru ce Matei s-a înfuriat că l-a găsit pe Gabriel aici ?... sau poate Matei a făcut înadins acest scandal, ca să se poată despărți de mine și să rămînă cu Pia ? Atunci pentru ce, azi de dimineață, mi-a spus că mă iubește ? Te poți preface într-atît ? Și ce interes... ce l-a putut face să-mi spună... că... vom fi toată viața împreună ?... Sau poate... Pia i-a spus că între Gabriel și mine e ceva, și Matei a dat crezare...

Deci, eu, gonindu-l, i-am confirmat... ce oribil, ce oribil gîndesc !... Doamne, de ar veni Matei, de ar telefona măcar... trebuie să-i explic... Poate acum Gabriel i-a dat scrisoarea... Nu-i pot telefona, să-l caut eu, și nu din orgoliu... dar la telefon... nu va înțelege... abia se vor învenina lucrurile..."

Pia, în celălalt colț al odăii, pregătea ceaiul și otrava. Așeză totul frumos pe tavă. Două cești, două linguriță... apoi un pahar cu puțină apă. În apă puse jumătate din stricnina furată. Cealaltă jumătate o împături cu grijă în cutie, înfășurată în batistă. O puse în fundul poșetei. Așezînd-o, găsi cheia casei Ventura, casa lui Matei și Gabriel. Își zise :
„În mormînt nu voi avea nevoie de ea, iar cheia raiului nu e pentru mine !"

Își aminti de Gabriel așa cum văzuse cînd îi deschisese ușa. Nici nu se uitase la ea. Ba da, se uitase : „Ca la un cîine, ca la un cîine", își spuse Pia și simți că mintea ei nu mai judecă. Mintea i se întunecase pînă a atinge demența. Apoi amestecă în pahar otrava pregătită pentru Adina. Își zise : „Atîta ajunge pentru ea. E destul : jumătate ea, jumătate eu... frățește. După aceea iau și eu cealaltă jumătate ! Așa, scăpăm de chin și ea, și eu. Și ea se chinuiește. Îi fac și ei un bine. Oh, de-aș scăpa o dată de ea ! Să scap și de Gabriel... Ca la un cîine s-a uitat la mine, ca la un cîine... Ultima privire... Oh ! Azi... Adina i-a dat de mîncare... Probabil că satisfăcut, s-a uitat și la ea așa cum s-a uitat ieri la mine, în bucătărie... Dar, dacă au făcut dragoste «împreună», cum s-o fi uitat la ea ?"

Pia gemu încet de cîteva ori : „Să scap de chin... să uit !"

Viziunea a fost atît de reală, a clipei cînd, în bucătărie, dîndu-i de mîncare, el îi surîsese, încît din nou Pia simți căldura aceea în pîntece, și atunci inima ei avu și ea o tresărire, o durere, ca și cum ar fi fost vie și de sine stătătoare. O clipă de oroare, de sacrilegiu, de încălcare a legii vieții, iadul păcatului, înfăptuită aici pe pămînt, în trupul ei.

Pia gemu iar.

Adina întrebă :

— Ce ai ?

Pia zise :

— Mă doare și pe mine.

— Ia și tu un calmant.

— Iau și eu, fii fără grijă !

Apoi Pia întinse paharul cu otravă Adinei :

— Bea. Am topit cașetul în apă. E... mai rapid. Adina bău toată otrava. Se strîmbă ușor.

— Ce amar, zise.

Pia o privea fix, cu ochii aproape holbați ; bîigui :

— Am pus... două...

Adina o privi și ea, drept în ochi. Erau aproape una de alta, ca de atîtea ori, dar niciodată Adina nu văzuse privirea Piei atît de fără fund, fără sens.

Pia, gîndea fără să-și poată lua ochii de la Adina :

„Poate n-a fost otravă, n-are să se întîmple nimic... Mîine totul va fi ca înainte... Gabriel..."

Adina se înspăimîntă de privirea Piei. Șopti :

— Nu te mai uita... așa... Ce ai ?

Pia șopti și ea :

— Te rog să mă ierți...

Adina gîndi :

„Are remușcări. E îndrăgostită de Matei. Ea i-a dat cheia."

O silă foarte ciudată îi umplu sufletul, scîrbă și milă, așa ca față de o rană murdară, plină de puroi. Gîndi :

„Vai, ce urîtă este ! Ce privire are !" și o oboseală ciudată, o detașare o cuprinse pe Adina. Șopti către Pia încet de tot :

— Nu face nimic !

Și Pia repetă cu o violență înăbușită, ca și cum ar fi amenințat, iar nu implorat :

— Te rog să mă ierți... acum !

— Nu face nimic, șopti Adina, dar, văzînd privirea Piei înțepenită asupra ei, șopti ușor, ca un suspin : Te iert... te-am iertat... dar, te rog să pleci din fața mea. Du-te dincolo !

Voia să fie singură, cu imaginea lui Matei, cu amintirea fericirii ei cu Matei din dimineața acelei zile. Îi era dor de Matei, un dor disperat. Închise ochii. Se simțea singură pe lume. Lumea, un pustiu imens în care nu-și găsea loc. Îl aștepta pe Matei. Nu mai dorea nimic, decît să vină Matei. O clipă să-i stea în brațe și să-i spună că-l iubește.

Pia plecă la ea în odaie, trîntind ușa cu brutalitate. Începu să se plimbe de colo-colo. Vorbea, aproape în gura mare : „Altfel nu se putea, altfel nu se putea, voi lua și eu cealaltă jumătate... după".

La cuvîntul „după", Pia se opri locului, încremenită. Repetă „după" cu mare atenție, apoi începu să se plimbe iar, cu furie. „După", deci „după" va fi liberă... în fine fără Adina... liberă... Gabriel... Dar poliția are s-o prindă că a omorît. Au să o închidă... ocna... Gabriel liber... cu Adina. Nu cu Adina, căci Adina va fi... „după"... iar Gabriel al ei, Pia. Dar cît va mai dura chinul ăsta al așteptării... Dar dacă o vor prinde, totul va fi fost inutil. Pia începu să se plimbe iar. Gîndi : „să stau în odaie la mine. «După», am să spun că am stat aici alături și am adormit, că eu nu știu nimic..."

Adina îi auzea pasul, un pas grăbit, ca și cum ar fi alergat undeva unde întîrziase. Adina îi auzea pasul așa, pînă-n creier... pasul Piei... pas de animal în cușcă...

Apoi Pia deschise deodată violent ușa spre Adina. Adina era tot pe canapea, dar așezată. Era foarte palidă, neverosimil de palidă. Șopti :

— Pia, mi-e rău...

Atunci Pia, speriată, se duse iar la ea în odaie, trîntind ușa. Începu să se plimbe din nou. Gîndea :

„Nu mai e mult... o să se termine, și «după» iau și eu otravă... «după»...“

Adina îi auzea pasul. Adina nu înțelegea pentru ce Pia o lăsa singură... îi dăduse un calmant, ceai... pentru ce...

Adina strigă de cîteva ori :

— Pia, Pia, mi-e rău, mor !

Dar Pia continuă să se plimbe cu pasul acela automat, de animal turbat. Adina încercă să se ridice. Se hotărîse să-l cheme la telefon pe Matei, să-l caute. Cînd se ridică, ameți, căzu pe canapea. O cuprinse un spasm, o încordare, o înțepenire. Înspăimîntată, Adina strigă iar, tare, un țipăt îngrozit :

— Pia, mi-e rău... Pia... Pia... mor !

Atunci Pia deschise ușa. O privi pe Adina o clipă. Adina începuse să aibă convulsiuni. Îi spuse cu fălcile încleștate :

— ...cheamă doctorul...

Dar Pia, care sta nemișcată în fața ei, începu deodată să strige. Un țipăt inuman. Pia își auzi țipătul. Primul țipăt Pia și l-a simțit în inimă, ascuțit ca un pumnal. Apoi, ca și cum primul țipăt i-ar fi omorît inima, țipetele le auzi în creier, repezi, ca un vîrtej care îi ameți gîndurile. Țipetele erau clare, ca lame de cuțit care jucau deasupra capului ei. Apoi i se mai păru că are un animal furios ascuns în ea, care țipă atît de sălbatic. Și ultimul gînd al Piei, perceput de ea, a fost că țipetele erau ale Adinei, care murea... Fără să știe ce face, Pia ieși pe palier urlînd. Imediat, din toate ușile, de la toate etajele, ieșiră vecinii. Erau îmbrăcați în pijamale sau halate. Adusă de vecini înapoi în casă, Pia începu să-și sfîșie hainele. Își dădu seama, încă foarte vag, că oamenii încearcă să-i țină mîinile, că se luptă cu ea. Țipătul din piept izbucnea neîntrerupt, scuturîndu-i trupul. Nici un gînd nu-i mai era în minte. Urletul din Pia se înălța mereu, și Pia, după ce-și sfîșie hai-

nele, începu să spargă tot ce se afla în odaie. Vecinii o stăpînirăcu greu, o legară. Pumnii cu care lovise in oglinzi și geamuri îi erau plini de sînge. Întunericul în mintea ei era complet. Nu murise nimeni, nu omorîse pe nimeni, nu trăia nimeni, nu se întîmplase nimic. Reușise să facă vid în mintea ei.

Vecinii o găsiră pe Adina în convulsiuni și spasme. Totuși, Adina putu să spună, arătînd-o pe Pia :

— S-a speriat că mi-e rău. Chemați doctorul. ... mi-e rău... înfiorător de rău... mor !

— Pe cine să chemăm ? întrebară vecinii.

Unii spuseră :

— Salvarea ! Imediat, Salvarea!

Adina le făcu semn, îi chemă aproape de ea, le șopti :

— Matei Ventura... și, epuizată, arătă cu mîna spre telefon.

Vecinii găsiră pe măsuță numărul de telefon al lui Matei Ventura. Îl chemară. Era acasă. Cînd auzi ce i se spune, strigă de două ori cu violență :

— Chemați și Salvarea, chemați Salvarea ! Vin și eu imediat.

Matei nici nu-și luă haina, își aduse aminte că îi dase cheia casei Piei și în grabă luă o a doua cheie ce o avea de rezervă, apoi, pînă scoase mașina din garaj, pînă făcu drumul, trecu un sfert de oră. Cînd Matei sosi, Pia urla încă. Adina, lungită pe canapea, țeapănă, părea să fie în agonie. Un bărbat care sta lîngă Adina și o stăpînea o ridică și i-o așeză lui Matei în brațe. Zise :

— Vezi dumneata ce este cu ea. Ești doctor.

După rigiditate, convulsiuni și după toate simptomele, Matei bănui că Adina era otrăvită cu stricnină. Nu putea fi o uremie bruscă... imposibil... nici o infecție tetanică... imposibil... Știu că nu se mai poate face nimic.

Avu un geamăt inconștient de om rănit și se repezi la Adina. O primi în brațe. Gîndi : „Adina s-a sinucis din pricina mea", apoi fără voie și fără nici un argument, îl bănuie pe Gabriel că poate a otrăvit-o el. Astea toate, fulgerător. Disperat, o strînse tare în brațe, o sărută pe gură și o strigă :

— Adina, Adina !

Era atît de țeapănă, încît, o clipă, Matei crezu că este moartă, dar deodată o văzu că deschide ochii și că-l privește fix. O privire imensă, o privire în care Matei, se dă-

rui și el total. În lumea întreagă n-au mai fost decît ei amîndoi. Apoi Adina, cu cazmă, cu greu, într-un suspin, șopti :

— Matei...

Și apoi :

— ...te iubesc...

Și în același suspin al cuvîntului își dădu sufletul. Atunci trupul ei, pînă atunci țeapăn, deveni în brațele lui Matei moale. Matei îi închise ochii. Știa că această privire fusese ultima și fusese a lui.

CAPITOLUL VIII

Pia a fost pusă în cămașa de forță de către Salvare și transportată la balamuc. Cînd o ridicară, Pia strigă de cîteva ori numele lui Gabriel cu disperare. Matei o auzi, și un fior de groază îl cuprinse. Toată lumea înțelese că numele strigat era o acuzare. Mărturie cu atît mai valoroasă, cu cît era a unei minți inconștiente care nu se mai stăpînea. Gîndiră : „Săraca, a înnebunit de durere ! Era sora ei !"

Parchetul fusese anunțat. Poliția judiciară, judecătorii de instrucție, medicul legist. Camil cu Mira Tomescu, chemați, sosiră și ei. Medicul legist, după ce ascultă spusele celor care asistaseră la agonia Adinei, afirmă că era foarte probabil vorba de o otrăvire cu stricnimă. Se prezentară imediat și diferiți reporteri de la diferite gazete. Aduseseră cu ei și fotografi. Crimă, sau sinucidere, nu se știa încă, dar faptul în sine era senzațional. Trebuia bine speculat. Începură să fotografieze, să adune la dosar și să sigileze totul. Odaia se umplu se de lume. Matei, așezat lîngă trupul Adinei moarte, sta încremenit. Nu vedea pe nimeni. Era ca singur cu ea. O privea fix.

Mintea, inima, nervii, ființa întreagă a lui Matei era cuprinsă de amintirea Adinei și de insuportabile, disperate remușcări. Privirea ei din clipa morții, glasul ei cînd îi spusese că-l iubește îl pecetluiseră cu o înfierare prelungă a unui chin de care nu voia să scape. Abia acum inima lui recunoștea că o iubește, abia acum primise iubirea ei. Nu-

mele lui, șoptit în clipa morții, îi părea chemarea cu care-l luase cu ea. Adina moartă, el putea să exalte, la nivelul de care avea nevoie, dragostea lor.

Cînd au ridicat trupul Adinei, să-l ducă, Matei, care sta pe un fotoliu lîngă ea, înălță capul, înăbuși un strigăt, apoi fără să se miște aplecă fruntea. Își spuse, sau mai bine zis îi făgădui Adinei moarte, pe care cei doi bărbați o duceau : „Sînt al tău, sînt cu tine, pînă la moarte cu tine ! Numai eu sînt de vină de moartea ta și mă voi pedepsi pe măsura vinei mele. Sînt și eu, într-un fel, mort, Adina, nu mă voi mai despărți niciodată de tine."

Apoi, instanțele judecătorești îl percheziționară. Cînd găsiră trei chei în buzunarul lui Matei, spuseră :

— Trei chei... ale... casei dumitale ?

Matei se gîndi vertiginos să nu spună că are și cheia apartamentului Adinei, dată de Pia, dar tot atît de vertiginos își dădu seama că era o minciună gratuită, nu avea pentru ce minți. Nu avea ce ascunde. Spuse :

— Una e a casei mele, alta, asta, e a garajului, iar asta este a acestui apartament.

— Cheia acestui apartament ?... la dumneata ?

— Da.

Judecătorii luară cheia, o încercară la ușă și văzură că într-adevăr se potrivește.Nu o mai dădură înapoi lui Matei. O puseră ca mărturie pentru dosar, apoi îi cerură, rece dar deferent, să-i conducă la el acasă.

Se înghesuiră mai mulți bărbați în chiar mașina lui. Nu-l lăsară să conducă. De altfel, Matei își dădu seama că ar fi fost incapabil s-o facă. Era ca beat, nesigur pe mișcări. Au ajuns. Prima odaie percheziționată a fost dormitorul-laborator în care locuia Matei. Privi și el percheziția foarte atent, aproape curios, cu toate că nu avea încă nici un gînd clar în minte. Brusc însă, în fața dulapului cu medicamente, deveni atent. Uitîndu-se la dulap i se păru că o mînă străină umblase înăuntru. Borcanul de stricnină îi păru vizibil mai strîmb, așezat altfel decît celelalte, iar o sudoare rece îl cuprinse... „Adina... dar cînd să fi luat Adina ?... dar Gabriel ?... Da, Gabriel ar fi putut... ar fi putut... !" dar Matei nu spuse nici un cuvînt. Aștepta. Încă aștepta. Judecătorii sigilară dulapul cu doctorii.

Era a doua oară cînd Matei se gîndise la Gabriel ca la un criminal. „Oare din gelozie s-o fi omorît ?... Se îndră-

gostise de Adina şi îşi dăduse seama că Adina nu-l iubea?! Pentru ce Adina îl gonise pe Matei şi rămăsese cu Gabriel ? Îi era oare teamă de Gabriel ?... Ştia că Gabriel e în stare s-o omoare ?... O ameninţase ? Desigur otravă căutase cînd venise cu Adina la ei acasă, nu chitara ! Auzi ce vorbă, chitara !"

Chinuit de gînduri, Matei asista la percheziţie cu o imensă atenţie. „Oare din cercetări se va afla dacă Adina se sinucisese sau o omorîse Gabriel ? Oh, dar orice se întîmplase, tot el, Matei, era de vină. Se purtase oribil cu ea, se purtase ca... un criminal. Fără milă. Îi fusese milă în spital de toţi bolnavii de acolo, de copiii subalimentaţi... dar rămăsese nesimţitor în faţa durerii Adinei ! Ce uşor este să ai o milă abstractă ! Dar mila asta pentru necunoscuţi nu-ţi dă dreptul să chinuieşti un suflet de om într-atît, încît să-l duci la sinucidere !... Şoapta Adinei pătrunsese ca o victorie a ei, ca o răzbunare a ei, în inima lui Matei şi-l tortura. «Matei... te iubesc !» Poţi dărui o astfel de iubire unui om care nu va mai putea niciodată răspunde decît cu imensa lui disperare ? Şi pentru ce Adina nu învinuise pe nimeni de moartea ei ? Şi pentru ce numai Pia strigase numele lui Gabriel ? Pentru ce Adina tăcuse ?"

Judecătorii de instrucţie perchezţionară apoi odaia lui Gabriel. Găsiră, ascunsă sub saltea, cămaşa lui Gabriel plină de roşu de buze. O luară cu precauţie ca obiect doveditor : o femeie fusese la Gabriel în odaie, sau în tot cazul avusese legături cu el.

— Ce femeie a fost la fratele dumitale ? îl întrebară pe Matei care, încet, rar, ca amintindu-şi cu greu, şopti :

— Pia mi-a spus, adică Olimpia Anestin, sora... sora...

Matei se opri, înghiţind numele Adinei. Nu era în stare în clipa asta în faţa acestor străini să-i pronunţe numele. I se părea un sacrilegiu. Dar unul dintre judecători îl ajută :

— Sora Adinei Anestin, moarta.

Matei îl privi cu uimire. În inimă avu un junghi dureros, ca şi cum i s-ar fi anunţat acum, lui personal, moartea Adinei.

— ...da, spuse Matei încet, da. Pia mi-a spus că...

Şi Matei tăcu iar. Păru că a uitat complet că voise să spună ceva. Un judecător, mirat de tăcerea lui, îl ajută : „continuaţi, vă rog", şi atunci, ca trezindu-se din vis, Matei continuă :

— A, da... sora ei, Olimpia Anestin, mi-a spus că el, Gabriel, fratele meu, a fost după-masă aici cu... ea, cu Adina.

Aici Matei făcu iar o pauză și abia apoi mai adăugă, în șoaptă, ca pentru el : „în treacăt".

— Ce înseamnă „în treacăt" ? Anume cît ?

Matei se frămîntă. Spuse :

— Nu știu... Și eu am întrebat-o pe Pia și mi-a spus că nu știe exact. Asta am vrut și eu să știu...

— Pentru ce ai vrut să știi ?

Matei răspunse brusc și apăsat :

— Din gelozie, bineînțeles !

În timp ce judecătorii însemnau în scris spusele lui, o gelozie tîrzie și inutilă îi chinui deodată inima. Dar judecătorii insistară :

— Ce au făcut acolo ?

— Nu știu.

— Și ce au căutat acolo ?

— Chitara.

Judecătorul strigă :

— Ce chitară ?

— A lui Gabriel. Așa au spus... ei.

Matei tăcu și rămase pe gînduri. „Da, Pia avusese dreptate ! Trebuia să stea cu Adina, să nu o fi părăsit așa... Dar cînd, cînd a avut timp Gabriel să se îndrăgostească de Adina ? Dar eu, eu cînd cînd am avut timp ? O ! dacă ar fi vrut atunci, în dimineața aceea, Adina ar fi fost a lui. Dimineața a lui și seara moartă... Totuși, poate că dacă ar fi trăit cu ea, nu ar mai fi părăsit-o așa cum o făcuse, fără nici o explicație... Adina putuse crede orice. Singură Pia ghicise ! Dar Pia îi spusese și că între Adina și Gabriel ar fi ceva. Nu, nu-i spusese așa. Îi spusese să aibă grijă de Adina, că o face să sufere... că desigur lîngă Gabriel a căutat să uite ! Pia i-a mai spus că la masă s-a purtat ca un nebun... că Adina a suferit. Toate astea Pia le-a înțeles. Da, Pia era... în fine... Pia a înnebunit de groază și durere ! Deci bănuise... deci avusese motiv... văzuse ceva. De aceea îi atrăsese atenția... deci avusese dreptate... și el nu înțelesese, Pia îi atrăsese atenția, și el nu înțelesese..."

Matei era pierdut în aceste gînduri, cînd judecătorii îl mai întrebară :

— Și acum unde este fratele dumitale ?

— Nu știu... nu l-am văzut de...

Matei tresări și se opri. Privi cu spaimă pe judecători, care însemnau în scris tot ce se vorbea.

— De cînd ? Vorbește.

— De acum cîteva ceasuri... cînd am fost acolo... la Adina... și...

— Cîte ceasuri ?

— Nu știu... nu știu nici asta...

— Ciudat, și ?...

— ...a survenit între noi scandalul.

— Pentru ce ?

— E greu de explicat.

Judecătorii surîseră cu toții deodată, parcă satisfăcuți de importanța lor și de stupiditatea acestui răspuns. Unul din ei spuse :

— Totuși, cred că-ți dai seama că va trebui „explicat" și acest fapt și descris cu de-amănuntul totul.

— O da, răspunse Matei cu o răbdare și o bunăvoință neobișnuite lui.

Judecătorii care, făcînd și ei parte din aceeași lume ca și Matei, auziseră vorbindu-se adesea și divers despre el, de caracterul lui ciudat și întunecat, se mirară. Îl priviră foarte atent. Tot în clipa asta Matei, care pînă atunci fusese atît de absorbit de propriile lui gînduri, încît nu dase multă atenție la ce-ar putea gîndi acești oameni, înțelese brusc că ei îl pot bănui și pe el de crimă. Atunci Matei își zise : „De fapt, ei au dreptate să mă bănuiască pe mine de crimă. O, ce-ar fi să le spun că eu sînt de vină ?! Dar nu... nu au să mă creadă ! Dacă le spun, abia nu au să mă creadă. Eu sînt de vină, dar n-au să mă creadă. Nu am cum dovedi că eu am făcut crima. Nu este momentul să le spun că sînt vinovat. Oh ! și cît de vinovat sînt. Pentru ei «faptele» morale, faptele gîndite nu au valoare ! Pentru ei purtarea mea care, cert, a determinat moartea ei nu are valoare".

Gîndi : „Mai bine tac și mă omor și eu. Ar fi mai ușor decît o viață întreagă de ocnă și remușcări. Căci știu, nici în ocnă nu mă voi ierta. Pedeapsa cea mare va fi că nu mă voi putea împăca niciodată cu mine. Pînă acum nu mă puteam împăca cu viața și cu oamenii ei, dar pe mine mă toleram, mă toleram... Ce ridicol ! Ce duioasă bunăvoință!... iar acum... de acu... mai ales pe mine nu mă voi putea to-

lera. În inima mea nu voi găsi nici un motiv să mă pot ierta. Azi la prînz, la Mira, la dejun, Adina sta vie în fața mea cu privirea ei speriată. Se uita la mine ca la un nebun... mai bine zis ca la un criminal, și mie nu mi-a fost milă. Eu mi-am spus : «Nu vreau să fiu fericit». Am refuzat fericirea naturală a iubirii mele, a iubirii ei, a iubirii noastre, și pedeapsa a sosit înfiorătoare. A trebuit să accept pedeapsa, să-mi recunosc crima. Eu sînt ciminalul. Eu am omorît-o. Din pricina mea a murit. Gabriel a fost un simplu instrument. Eu trebuie să merg la ocnă, nu el."

Frămîntarea lui Matei era atît de aprinsă, încît îi trebui o mare putere să nu se zvîrcolească, să nu-și frîngă mîinile, să nu geamă, să nu strige că el este vinovatul, dar își repeta : „N-au să mă creadă, n-au să mă creadă". Apoi își zise : „Săraca Pia ! O înțeleg că a înnebunit, că urlă !"

Dar cu toată frămîntarea, Matei părea ca de piatră. Sta în picioare nemișcat. În fața lui era grupul oamenilor legii, care-l priveau. În odaie și în toată casa era tăcere. A fost o clipă de totală tăcere.

În această tăcere se auzi, deslușit, întîi cheia în ușa intrării, apoi ușa deschizîndu-se. Toți ascultară cu încordare și așteptară. Cînd Gabriel Ventura intră în odaie și văzu pe acei oameni străini, solemni, tăcuți, privindu-l fix, ochii lui sclipră de cîteva ori, ca loviți de o lumină prea mare.

Unul spuse :

— Sînteți Gabriel Ventura ?

— Da.

— Noi sîntem judecătorii de instrucție.

Gabriel gîndi : „Prea de tot... ce obrăznicie... pentru un scandal la restaurant cu chelnerii și lăutarii să vină noaptea la om acasă ! În definitiv am fost cu el la spital... ne-au asigurat doctorii să nu e nimic grav... doară n-o fi murit între timp.... imposibil... nu era grav".

Și Gabriel întrebă :

— Ați venit probabil pentru scandalul de azi-dimineață de la Ploiești ? Nu se putea amîna oare, domnilor, pînă mîine... pe lumina zilei ?

Judecătorii se priviră cu subînțeles. Întrebară prudent :

— Care scandal ?

— Păi... azi pe la prînz... înainte de prînz, la „Potcoava de aur" de la Ploiești, probabil știți, chestia cu lău-

tarii... Dar l-am dus la spital și ne-au asigurat doctorii că nu e grav... Altfel nu plecam de acolo...

— Interesant, spuse unul dintre judecători, în aceeași dimineață și un al scandal, cu spital și răniți... Cine a lovit? Dumneata ?

— Vă spun, zise Gabriel enervîndu-se, că nu e important. Eu și ceilalți, bătaie generală.

Se făcu o liniște destul de lungă, apoi unul dintre judecători spuse :

— Astă-noapte Adina Anestin a fost otrăvită și a murit. Olimpia Anestin, sora ei, a înnebunit. Căutăm criminalul. Poate că aceasta e mai important decît scandalul de dimineață.

Din nou Gabriel avu acea clipire, ca în fața unei lumini prea mari, apoi, fulgerător, se întoarse și îl privi pe Matei. Privirile lor se întîlniră. Se bănuiră reciproc de crimă. Gabriel îşi zise : „El a omorît-o ! Numai el. Din gelozie și orgoliu, că l-a dat afară, iar acum se răzbună pe mine. Așa făcea și cînd eram copii. Mă învăța să fur, și apoi mă denunța și nu spunea că și el e părtaș."

Matei gîndi : „El a omorît-o, numai el, din gelozie. A observat că Adina pe mine mă iubea. Probabil... de frica lui m-a dat afară... O amenințase... Și cînd era copil, ca să-și satisfacă o plăcere, făcea orice !"

Unul dintre oamenii de față spuse :

— Ne dați voie, domnule Gabriel Ventura, mai întîi să procedăm la o perchezie corporală ? Cu domnul Matei Ventura am terminat.

Gabriel dădu din umeri, cu oboseală. Parcă voia să spună : „Acum faceți ce vreți, ce mă mai întrebați! Nu mă mai interesează nimic !"

Îl căutară prin buzunare și găsiră imediat scrisoarea Adinei. Cînd Gabriel văzu scrisoarea Adinei tresări și se uită cu groază la ea : pur și simplu uitase că are scrisoarea în buzunar ! În mintea lui, nu faptul că se găsise scrisoarea asupra lui și că ea ar fi putut constitui o dovadă a culpabilității lui îl făcuse să tresară, ci însuși faptul că uitase de scrisoare. Numai de acest lucru se simțea vinovat. Era desperat, dezolat, gîndea că poate... dacă ar fi dat la timp scrisoarea... poate s-ar fi evitat drama. Matei nu ar fi omorît-o pe Adina. Toate aceste întîmplări, atît de străine lui, îl zăpăceau. Amor, gelozie, scene, plînsete, balamuc,

otravă... mama lui moartă... Adina moartă... Matei criminal... Pia nebună... Lui îi plăcea să se distreze, copilărește, sănătos să facă viteză, să stea la restaurant, să cînte, să danseze, să înoate... Oh ! și acum cît dorea să fie liber, să poată goni pe șosea cu mașina... în noapte, în aerul curat al iernii, să se cureţe de murdăria faptelor oribile în care era amestecat fără voia lui... Își aminti de mama lui, de Sandra Ventura, întinsă pe catafalc, de indiferența ei absolută. Totul îi păru intolerabil.

În timpul ăsta judecătorii, fiecare de-a rîndul și fiecare pentru sine, citiră scrisoarea. Îl întrebară apoi pe Gabriel :

— Cunoști conținutul scrisorii ?

Gabriel răspunse enervat și totuși copleșit :

— Desigur, bineînțeles...

Judecătorii dădură din cap cu înțeles, apoi puseră scrisoarea, împreună cu cămașa găsită, în servieta cu corpurile delicte adunate, pe care unul dintre judecători o purta cu el, și consemnară în scris răspunsul lui Gabriel.

Matei îl cunoștea pe Gabriel suficient, ca să-și dea seama că descoperirea scrisorii din buzunar îl tulburase peste măsură de tare. În acea clipă Gabriel aruncase iar o privire spre Matei. Cuprins de o mare uimire, Matei se întrebă : „Ce scrisoare poate avea Gabriel în buzunar și de la cine ?"

Neputîndu-se stăpîni, cu toate că-și da seama că face un gest inutil, Matei întrebă pe judecători :

— Vă rog... aș putea citi... vedea.. ce conține scrisoarea ? și către cine este adresată ?

Judecătorii se priviră între ei cu seriozitate. Unul spuse :

— Bineînțeles că nu. Mai tîrziu poate că da. Pînă unalta vom consemna că dumneata declari că nu cunoști nici existența și nici conținutul acestei scrisori.

Și judecătorii scriseră și acest lucru în notele cu mărturisiri pe care le luau.

Gabriel părea atît de nenorocit, copleșit, aiurit, încît și Matei își aminti de scena cînd îl învățase să fure, și apoi îl denunțase : „ca să-l învețe minte !" Ca atunci, Gabriel avea aceeași față nevinovată inconștientă, și tot așa și atunci îl privise fulgerător pe Matei în ochi, și tot ca atunci, nici acum Gabriel nu se apăra și nu învinuia pe nimeni. Probabil totuși că și acum Gabriel știa că Adina se chinu-

ise din pricina lui Matei. Și Matei, ca și Gabriel, își aminti de mama lor, de Sandra Ventura. Matei își aminti de ziua premergătoare morții ei, cînd îl silise să jure că va avea grijă de Gabriel. „Jură, jură !" O ! parcă știuse că va fi nevoie să aibă grijă de el. Matei simți o groază, o oroare în inimă. Pentru ce să fie păzitor al fratelui lui, cînd acest frate „desigur" o omorîse pe Adina ? Numai pentru că făgăduise mamei lui că-l va apăra ? Făgăduise, e drept, dar făgăduise silit de ea și făgăduise neștiind că va trebui să-l apere crezîndu-l criminal. Și nu-l va „păzi" oare mai bine lăsîndu-l să-și facă pedeapsa ?

Matei își dădu seama că iar acuză pe alții, cu toate că era convins că, moralmente, el era vinovatul.

Revoltat pe el însuși, o clipă își imagină iar că, așa pe loc, va spune că el este vinovatul. Se abținu iar și își spuse: „Abia cunoscînd faptele, voi putea probabil inventa-își explica» cum am procedat ca să fac crima. Voi putea inventa o poveste verosimilă. Astfel îmi voi satisface pe deplin și dorința de a-mi asuma vina, simțindu-mă moralmente vinovat, și într-un fel — oh ! cît de ciudat ! — mă voi ține și de cuvîntul dat mamei : îl voi ajuta pe iubitul ei Gabriel ! Gabriel își va recăpăta libertatea de a trăi ca mai înainte, în deplină inconștiență și frivolitate ! Căci lumea poate să se surpe, dar Gabriel știu că dorește să petreacă. Da, Gabriel este un om care, trăind și văzînd ce se petrece în jurul lui, nu se simte vinovat. Iar eu, își zise Matei, îi voi reda cu prețul vieții mele libertatea, scumpa lui libertate de a trăi în inconștiență, acestui om periculos. El este omul care trăiește și moare liniștit, fără să știe că trăind porți o responsabilitate. În tot cazul, aș fi dorit ca, atunci cînd mă voi autodenunța ca vinovat, Gabriel să nu-și imagineze că o fac pentru a-l apăra pe el. Dar ar fi inutil să-i explic ce simt și pentru ce doresc să mă autoînvinuiesc. Acestea sînt lucruri care îl depășesc... pe el... și desigur și pe majoritatea oamenilor... Nimeni niciodată nu va ști nimic despre mine, gîndurile și chinul meu !"

În aceeași seară, Camil Tomescu și Mira Tomescu, după ce fuseseră chemați la căpătîiul Adinei moarte și răspunseră la cîteva întrebări ale judecătorilor de instrucție, se reîntoarseră la ei acasă. Șoferul, deșteptat din somn și chemat în grabă, îi aștepta la volanul splendidei lor limuzine negre, mare, bine încălzită. Îi duse acasă. Cu toate că

era foarte tîrziu și că se simțeau obosiți, totuși nu le era somn. Erau surescitați. De comun acord hotărîră să nu se culce imediat, să mai stea puțin de vorbă. Vor bea un ceai și vor gusta ceva „ușor".

— Ceva foarte ușor, spuse Mira. După atîtea emoții cu morți și nebuni, n-aș mai vrea să ne stricăm stomacul. Ar fi prea de tot !

Peste zece minute erau comod instalați în fața măsuței cu ceai și gustări. Erau deci a doua oară împreună în noaptea aceea. Cîteva ore, și se va lumina de ziuă, zi de iarnă ! Mira vorbea, Camil asculta :

— Dragă, eu mi-am făcut datoria ! Am făcut tot ce-am putut ca să-i salvez de la dezastru... pe care-l presimțeam... ți-am spus... Azi, toată ziua, m-am ocupat numai de ei ! Fă meniu-ul pentru invitația la dejun, telefonează și caută-i, pune masa, așteaptă-i... Și ce mutre aveau la masă ! Numai după mutrele lor și puteai înțelege că ei coc ceva necurat ! Drept să-ți spun, rar am văzut în viața mea dejun mai... oribil... era să zic plicticos, dar cuvîntul ar fi fost prea slab... da, oribil, sinistru. Și ce meniu bine alcătuit, ce feluri bine preparate și ce bine prezentate... Cazna inutilă ! Am hrănit criminalii ! că de fapt ei toți sînt capabili să comită crime, dacă le convine... ți-o spun eu... Ai să vezi ce-o să aibă de furcă judecătorii ca să afle cine a comis crima ! Asta, de ce ? Pentru că ei toți sînt în fond capabili de crimă ! Gabriel a venit ca un nebun, la ora patru, i-am dat și lui de mîncare... A povestit că și acolo omorîse pe cineva...

— Unde ? sări Camil ca ars.

— El știe ; la Ploiești... La „Potcoava de aur".

— A omorît ? Cum a omorît ?

— În tot cazul a fost un scandal... și-au spart capetele, i-au dus la spital...

— Pe cine ?

— El știe... Poveste încurcată... în fine, într-un restaurant ! Scandal cu lăutari — asta a doua zi după înmormîntarea mamei lui. Și apoi, ce să-ți mai spun, eu am avertizat-o pe Adina că Pia este amorezată de Matei. N-a vrut să-mi dea crezare și a omorît-o.

— Cine a omorît-o ? Ce vrei să spui ? Nu înțeleg ! Că doară numai Gabriel a putut face figura ! Este de la sine înțeles !

Mira izbucni în hohote de rîs !

— Auzi vorbă ! Gabriel ! Gabriel ! Ce naivi sînteţi ! Ascultă-mă tu pe mine, Camil dragă, Pia este criminala. Pia a omorît-o pe Adina. Şi eu ştiam că o va omorî !

— Pia a omorît-o ? Şi tu ştiai ?...

— Ce te miri aşa ? ! Sigur, Pia e rea, rea, ţicnită, şi acum nebună de-a binelea.

Camil rămase pe gînduri. Enervat, se ridică de pe scaun şi începu să se plimbe de colo-colo. Apoi, deodată, se opri şi spuse brusc :

— În tot cazul, scumpa mea, te rog insistent să taci. Părerea ta despre Pia ţine-o pentru tine. Nu avem nevoie de complicaţii ! E prea grav ce spui. Nici n-o să te creadă nimeni. Ai să fii suspectă că ascunzi ceva. Auzi ! O soră să-şi omoare sora ! Apoi, nu vezi, dragă, că de durere a înnebunit ?

— Nu a înnebunit de durere. A înnebunit pentru că nu i-au rezistat nervii. Şi nici nu ştiu dacă nu cumva se preface, de frică. De fapt era nebună... totuşi a înnebunit defintiv şi pe faţă, ca să aibă un alibi !

— Dar, scumpa mea... totuşi pe ce te bizui ca să afirmi ceva atît de... de periculos ? Ai motive concrete ?

— Da !

Camil se uită uluit la Mira.

— De exemplu ?

— De exemplu : imediat după înmormîntare, cînd m-am întors la Ventura acasă, pe cine crezi că găsesc în bucătărie cu ceaiul gata făcut... cu fursecuri cumpărate ?

— Pe cine ?

— Pe Pia, în bucătărie, ca la ea acasă. Camil dragă, degeaba faci ochii atît de uimiţi. Pia era în bucătărie şi pregătise ceaiul şi, obraznică cum este, m-a dat afară. Mi-a spus să nu mă amestec, că ea vrea să-şi construiască un cămin.

— Cum să-şi construiască... un cămin ?

— Adică, cu alte cuvinte, că vrea să se căsătorească cu Matei.

— Ţi-a spus ea...

— Sigur. Este clar că asta voia... parcă trebuia să-mi spună, nu am înţeles eu şi aşa ? Imediat mi-am dat seama că se îndrăgostise de Matei şi că hotărîse să se căsătorească cu el. De altfel, toate aceste lucruri ţi le-am spus

ție înainte de catastrofă, înainte de crimă, știi prea bine... Acum cîteva ceasuri, cînd te-ai întors și am stat de vorbă...

Camil, enervat, continuă să se plimbe prin odaie.

— Totuși... te rog, Mira... în fine, astea sînt păreri personale... Instruirea procesului va lămuri totul. Iar ce vor spune judecătorii, ăsta va fi adevărul. Nu trebuie să te amesteci tu.

— Da'eu îți spun că sînt sigură că Pia a omorît. Eu știu că ea a omorît. Am văzut cum se uita la Adina și la Matei azi la prînz, și s-a și îmbătat. A băut ca o dementă.

Camil se enervă :

— Iar eu te rog, Mira dragă, să fii serioasă și să-mi făgăduiești că nu vei vorbi nimic la proces decît strictul necesar, în sensul natural în care vor decurge dovezile. Desigur, Gabriel va fi condamnat. Se va dovedi culpabilitatea lui. Chiar și pînă acum totul pare să fie împotriva lui... Regret. Înțelegi ? Pentru mine e o mare lovitură... Înțelegi, într-un fel era și copilul meu ? Într-un fel îi sînt tată, chiar dacă nu-mi poartă numele. Și în tot cazul, el e copilul Sandrei, a fost copilul ei preferat, rămas orfan...

Mira începu să dea exagerat afirmativ din cap. Cu o ostentativă tristețe își șterse o lacrimă inexistentă. Își aduse aminte cu satisfacție că, în fine, Sandra era moartă. Camil nu va mai pleca atît de mult de acasă... va sta mai des cu ea, Mira.

Camil continuă cu o emfază lirică !

— Îi voi apăra pe Gabriel pînă-n pînzele albe, fără restricții, cu toată energia ; jur în fața Sandrei moarte că îi voi apăra copilul.

Mira se abținu să nu șoptească „amin". Își spuse în sinea ei : „Bine, bine, apără-l tu, iar eu voi tăcea, după sfaturile tale, nu voi spune părerea mea despre Pia... această părere care l-ar putea salva pe Gabriel. În tot cazul, părerea mea, intuiția mea și scena din bucătărie, după înmormîntare, cînd sosie Pia singură la Matei, fără Adina, să pregătească ceaiul... ar constitui o mare diversiune... o ușurare în soarta lui Gabriel. Dar Camil are dreptate, nu-i un motiv, pentru că părerea mea e interesantă, să mă amestec în toate murdăriile lor amoroase."

Camil Tomescu se opri locului, cu o figură solemnă, pătrunsă, și spuse Mirei, în continuare :

— Eu îl voi apăra pe Gabriel, am jurat, în schimb îți cer, Mira dragă, să-mi făgăduiești că nu vei emite la judecată părerea ta cu Pia... Este... este inutil... înțelegi ?...

— Înțeleg... înțeleg, las' că înțeleg și... promit !

— Solemn ?

— Solemn...

Cei doi frați reîncepură să mănînce, mult liniștiți, ușoara lor gustare.

CAPITOLUL IX

Instruirea procesului a fost înceată și anevoioasă, pentru că judecătorii de instrucție așteptară cîtva timp ca Pia, adică Olimpia Anestin, să-și vie în fire, ca să poată depune cele știute de ea. Dar Pia nu da semne de vindecare. Întunericul minții ei era atît de total, încît fuseseră anihilate pînă și instinctele de conservare. Era un trup încă viu, dar care nu știa nici să mănînce, nici să bea, nici să doarmă, nici să se spele, nici să vorbească și nici cine este. Trebuia hrănită artificial și nu dormea decît cu somnifere atît de tari, încît pe un om sănătos l-ar fi doborît. Nu vorbea nici un cuvînt. Privea fix, drept înaintea ei. Din cînd în cînd urla. Mai în urmă, păru că se potolește oarecum, dar orice încercare de a-i vorbi nu a avut ca rezultat decît o recrudescență a stării de demență. Mintea îi era total întunecată.

Totuși, timpul de așteptare acordat vindecării ei a fost folosit pentru a se aduna mărturiile și a se organiza prezentarea logică a faptelor știute și neștiute. Crima făcuse vîlvă. Zilnic apăreau în gazete titluri mari : „Care din cei doi frați e vinovat ?“ „O soră înnebunește de durere și e transportată la balamuc“. Apoi fotografii : Adina moartă, Adina vie, măsuța cu ceștile de ceai și paharul în care s-au găsit urme consistente de stricnină, pianul Adinei, Adina adolescentă, Adina copil, Adina cu părul despletit, Adina cu privirea de pe atunci atît de adîncă...

Matei citea ziarele cu oroare și patimă. Lua parcă abia acum legătură cu scurta viață a Adinei. Își amintea de copilăria lor, de jocurile lor... Trăind în trecutul Adinei,

Matei își da seama că de fapt avusese întotdeauna pentru Adina o duioșie, o căldură aparte... Poate că o iubise întotdeauna...

Bănuielile de crimă, dintr-un început îndreptate cu precădere asupra lui Gabriel, se confirmau cu cît trecea timpul și cu cît mărturisirile făcute de el erau mai temeinic analizate. Faptele și caracterul lui Gabriel confirmau bănuiala culpabilității lui.

Mira Tomescu se frămîntă mult pînă se hotărî cum să apară îmbrăcată în fața judecătorilor și mai ales la proces. Oscilă mult la alegerea culorii. Își zise : „M-aș îmbrăca în negru, dar o să creadă că m-am îmbrăcat în doliu și poate fi exagerat... O să se creadă că într-adevăr Camil trăia cu Sandra, că sîntem rudă... Dar nici prea colorat nu e bine să mă îmbrac. Pot părea o ființă frivolă : ori... importanța declarațiilor mele trebuie să se remarce. Ce bine ar fi dacă totuși, fără să declar eu ce știu, ar implica-o judecătorii și pe Pia. Obraznica aia de nesuferit, bestia... E geloasă că mie nu-mi pasă de bărbați, în timp ce ea s-a amorezat de Matei, zadarnic amorezat, tîmpita."

Mira se decise și se îmbrăcă în gri, cu accesorii de culoarea micșunelei. La depoziții, Mira declară că ea și cu Camil îi considerau pe Matei și pe Gabriel ca pe niște copii ai lor, de care hotărîseră să aibă grijă... Aici Mira Tomescu luă un ton șoptit, confidențial :

— Dumneavoastră, înaltă curte, cunoașteți poate strania poveste sentimentală pe care fratele meu...

Povestea lui Camil Tomescu și a Sandrei Ventura fusese și rămăsese pentru toată lumea un mister : judecătorii sperară că vor afla între altele și ceva interesant în această direcție, dar Mira continuă cu același ton confidențial :

— ...el... cu toate că fără nici un fel de obligație... precisă... absolut nici o obligație, să fim bine înțeleși, se simțea moralmente... sentimentalmente... în mod dezinteresat și generos, responsabil... adică mai bine zis nu responsabil, ci... ci... în fine... sufletul lui îi dicta să aibă grijă de acești copii.

— Majori...

— Da, majori, dar atît de dezarmați ! Biata lor mamă a fost incapabilă să le dea o educație. Sandra Ventura era o... o... o mizantroapă, așa, un fel de cucuvae. Cuvîntul pare dur, dar e just, îl menținem. Acești copii...

— Majori.

— ...În tot cazul, copiii ei nu au nici o vină că sînt criminali. Sînt fructul educației... Sandra Ventura era o ființă, aș putea zice, o mamă denaturată...

Judecătorii rămaseră uluiți.

— Mamă denaturată... !

— Da. Își iubea copiii prea mult. Și nu e un paradox ceea ce afirm : ea e de vină de crimă. De aceea și declar : Sandra Ventura este de fapt criminala.

Se făcu o liniște deplină. După o pauză, un judecător spuse :

— Să nu uităm totuși că în clipa crimei doamna Sandra Ventura era moartă...

Mira Tomescu spuse grav :

— Dumnezeu să-i odihnească sufletul !

Judecătorii tușiră :

— Vă rog să revenim la „faptele" materiale pe care le cunoașteți. Vă rog. Ce oră era cînd ați fost chemați acolo ?

— Nu știu. Abia ne culcasem. Dormeam. Am fost treziți, ne-am speriat atît de tare, eu și fratele meu Camil, încît nu ne-am gîndit să ne uităm la ceas. Pot spune însă cu precizie că era foarte tîrziu.

— Și... alte „fapte" ?

Mira exclamă victorioasă :

— În tot cazul, dumneavoastră, prin „faptele" dumneavoastră, o să dovediți cine a făcut crima, iar adevărul poate că e altul !

Devenind deodată atenți, judecătorii așteptară continuarea, dar Mira tăcu.

— Adică... dumneavoastră, doamnă, cunoașteți „fapte"... care ar putea dovedi altceva...

Mira exclamă pe un ton buf :

— Oh ! Citeodată faptele nu dovedesc nimic...

— Doamnă, cred că abuzați de „paradoxe" !

Mira rîse strengărește.

— E fără voia mea... Cer înaltei curți, avînd în vedere emoția mea, să fiu iertată.

Judecătorii schimbară între ei priviri, destul de mirați, deși amuzați, de felul incoerent de a vorbi al Mirei Tomescu. Mira tăcu o clipă, apoi spuse :

— Rog înalta curte să-mi pună dînsa întrebări precise.

— În ziua crimei, Matei și Gabriel Ventura, cît și Olimpia și Adina Anestin au fost la dejun la dumneavoastră ?

— Da.

— Cum s-au comportat ?

— Ca niște nebuni ! Nu au vorbit deloc, numai Adina a cîntat.

— Adina a cîntat la masă ?

— Nu, după masă, sărăcuța. Eu am făcut pentru ea tot ce am putut pentru ca s-o salvez, vreau să spun ca să-i fiu agreabilă. Ceaiul îl pregătesc întotdeauna personal, ceaiul... În fine... Mă gîndeam : poate că sînt triști din pricina Sandrei Ventura, al cărui corp fusese înhumat în ajun. Nu e puțin lucru să-ți moară mama !

Judecătorii, enervați, dădură din cap afirmativ.

— Vă rugăm, doamnă, insistent, să ne spuneți mai exact lucruri mai legate de crimă.

Mira tăcu exagerat de lung. Tentația de a-i epata pe acești bărbați a fost, în clipa aceea, pentru Mira Tomescu, ispititor de mare. Ah ! Să spună ea tot ce crede despre Pia ! Pia omorîse. Dar Mira se abținu. Răspunse cu o voce brusc subțiată, duioasă, de copil cuminte :

— Matei Ventura, Adina, fie-i țărîna ușoară, și Olimpia Anestin, Dumnezeu să o ierte, căci trebuie să știți că sînt o ființă cu respectul religiei strămoșești... au tăcut tot timpul dejunului, parcă aș fi invitat surdomuți la masă. A fost un dejun foarte original... și este din pricina lui Matei. El întotdeauna a fost un original.

— Cum adică original ?

— E capabil de orice, ca și Pia...

— Dar Gabriel ?

— O, și el... e capabil, dar el din zăpăceală, nu din răutate. Îi cunosc de cînd erau mici de tot, cu toate că...

— Doamnă...

— Mergînd pe supozițiii, așa cum faceți de altfel și dumneavoastră, Sandra Ventura ar fi putut cel mai bine să vă spună cine e criminalul dintre băieții ei, dar din păcate ea e moartă, așa cum prea bine ați spus !

În clipa asta judecătorii o bănuiră pe Mira Tomescu că voit își bate joc de ei.

— Onorată doamnă, e în joc viața unor oameni !

— Doi s-au și dus !

— Care doi ? Vorbiți de Adina și Olimpia Anestin ?

— Nu, vorbesc de Adina Anestin și Sandra Ventura !

Mira tăcu. Judecătorii spuseră rar, răspicat :

— Doamnă, repetăm, ne-ați putea da oare și cîteva fapte mai precise decît ce ne-ați spus pînă acum ?

— Nici nu vă puteți închipui cîte fapte precise v-am spus. Poate că n-ați sesizat ! Repet : deci, în ajun, are loc înmormîntarea mamei lor. La înmormîntare vin fetele Anestin, pe care băieții nu le mai văzuseră de cîțiva ani. Matei se îndrăgostește de Adina, Adina de Matei și Pia tot de Matei...

Judecătorii rămaseră o clipă zăpăciți.

— Pia de Matei ? Cum așa ?

Mira se opri înfricoșată. O luase gura pe dinainte.

— ...adică, eu așa cred...

— Nu știți sigur.

— Sigur ! Ce este sigur în amor ? Chiar cel care se îndrăgostește și nu este sigur dacă iubește sau nu.

Judecătorii, enervați, o întrerupseră iar. Mira Tomescu se enervă și pentru că, din greșeală, spusese prea multe, dar și pentru că judecătorii nu înțelegeau aluziile ei. Continuă :

— Fapte, deci... A doua zi îi poftesc la masă... vin toți, în afară de Gabriel...

— Gabriel nu a fost la dumneata ?

— El a venit mai tîrziu... mult mai tîrziu...

— Cit era ceasul ?

— Cred că patru. În tot cazul, toți erau plecați...

— Unde ?

— Domnul îi știe ! A plecat Pia, bineînțeles cu Matei și cu Camil. Adina a rămas cu mine să bea un ceai și să-mi cînte. Mi-a făcut plăcere. Era tare drăguță, mititica, Dumnezeu să o ierte și pe ea ! Altă proastă ! dar, abia se așezase la pian și eu plecasem să pregătesc ceaiul, cînd neașteptat, vine Gabriel.

— Se cunoșteau ?

— Din copilărie da, însă foarte ciudat, în ajun nu și-au dat nici o atenție... eu așa cred...

— Nu sînteți sigură ? E un element important !

— Nu. Dar chiar și ei așa au spus cînd s-au văzut, și apoi... imediat Gabriel s-a îndrăgostit de Adina.

— Așa, brusc ?

— Da, *coup de foudre !* Nu prea mă pricep, dar minunea asta am văzut-o cu ochii mei.

— De unde ştiţi că s-a îndrăgostit de Adina ?

— Asta pot să vă spun precis, căci eu i-am lăsat singuri, şi cînd m-am întors în odaie, Gabriel era cu capul în poala Adinei, iar ea îl mîngîia pe cap. Păreau în mare tandreţe. N-am experienţa amorului, slavă Domnului, totuşi eu aşa cred, că ce făceau ei era amor. Apoi, el a mîncat, ea a cîntat ; Gabriel, care părea tulburat, a stat cu noi. Nu-şi lua ochii de la Adina şi cînd ea a vrut să plece, el a spus că o conduce. Ea nu prea voia. El a insistat, şi apoi au plecat.

— Unde s-au dus ?

— De unde să ştiu ? Ce v-am povestit e tot ce ştiu... aşa... spus în rezumat !

— Şi... la acest rezumat aţi mai fi avut ceva de adăugat ?

— Ce-am eu de spus, adică părerile mele, nu sînt în... vederile dumneavoastră, aşa că aş zice că nu mai am nimic de spus...

— Noi vă mulţumim, şi, dacă va mai fi nevoie de mărturiile dumneavoastră, vom apela. Totuşi, înainte de plecare, v-am ruga să ne spuneţi care este părerea dumneavoastră : cine este criminalul, afară de răposata Sandra Ventura ?

Mira îşi înghiţi cu greu saliva şi cuvintele, se frămîntă. Ocazia de a-şi spune părerea despre Pia era mică. Zise, tărăgănînd cuvintele :

— ...eu... eu cred că... Matei !

Judecătorii tresăriră.

— Matei ? Pentru ce Matei ?

Mira simţi că ameţeşte. Ura ei împotriva Piei a fost, o clipă, violentă, sufocantă. Zise :

— ...pentru că Matei seamănă cu Pia !

Judecătorii întîi rămaseră încremeniţi, apoi dădură din cap cu mare toleranţă, ca în faţa unui nebun, apoi, mulţumindu-i, o rugară să plece.

Mira plecă destul de furioasă. Seara însă, după ce îi relată depoziţia ei, Camil o felicită cu tandreţe, o îmbărbătă şi îi spuse că îşi făcuse cu prisosinţă datoria. Mira se simţi răsplătită. Zise cu năduf :

— Nici nu știi de cîte ori m-am abținut să nu îc spun adevărul : adevărul adevărat, pe care l-aș susține și în fața lui Dumnezeu !

— Care adevăr, frate dragă ? Care ?

— Că Pia este criminala !

Camil o liniști :

— Mira dragă, adevărul pînă nu e dovedit, nu poate fi socotit adevăr ; asta este numai părerea ta. Nu ajunge !

— Eu știu ce știu. Pia este criminala. Ea a omorît, pentru că era amorezată de Matei, și pace ! Și, în definitiv, faceți cum doriți ; cu toți sînteți nebuni cu amorul vostru.

— *Merci !*

— De mulțumit ar trebui să-mi mulțumească răposata Sandra, că i-am apărat, așa cum m-am priceput, băieții.

La interogatoriu, Camil Tomescu, demn, sobru, sumbru, avu și el grijă, ca și Mira, să sublinieze că se simțise întotdeauna, sentimental, îndemnat de a vedea de nevasta răposatului său prieten... văduva și orfanii. Confirmă cele spuse de Mira, declarînd că înainte chiar de crimă, seara, Mira îi spusese că Gabriel se îndrăgostise de Adina și că Matei era îndrăgostit tot de Adina. Nu pomeni, bineînțeles, de părerile Mirei asupra Pici.

Urmară și depozițiile vecinilor, care confirmară faptele știute și adăugară că fusese mult zgomot în ziua aceea, un du-te-vino neîntrerupt, că Matei avea cheia apartamentului în buzunar și că, atunci cînd domnișoara Olimpia Anestin a ieșit urlînd, ei au crezut că a luat casa foc. Au intrat în apartament să stingă focul și au găsit-o pe Adina care încă vorbea și care a spus :

— Mor... chemați un doctor.

Dînsa a mai zis : „Matei Ventura".

— Adică l-a învinuit de crimă ?

— Noi am înțeles ca să-l chemăm pe doctor și l-am chemat. Adina Anestin ne-a arătat cu mîna spre telefon.

— Nu era acolo și paharul cu otravă ? Nu a arătat paharul cînd a spus numele lui Matei Ventura ?

— Paharul era pe aceeași masă cu telefonul. Dar noi așa am înțeles, să-l chemăm pe domnul Matei Ventura. l-am chemat, și el a venit.

Vecinii au mai spus :

— Ne-am mirat de atîta scandal şi du-te-vino, pentru că eram învăţaţi cu multă linişte din partea lor. Domnişoara Adina cînta toată ziua, şi domnişoara Pia vedea de dînsa şi de menaj, ca o mamă.

Depoziţia lui Matei Ventura decurse, în tot timpul acelor zile de anchetă, în mod foarte ciudat. După primele clipe de sălbatecă durere, pe care Matei o resimţise la moartea Adinei şi după hotărîrea lui de a se autodenunţa, ca fiind criminalul, urmară gînduri străine acestei hotărîri. Mai întîi îşi dădu din ce în ce mai clar seama că nu va fi luat în serios, dacă va spune că el o omorîse pe Adina şi că la cercetări mai amănunţite se va vedea că nu el o omorîse. Inutilitatea gestului îi repungă ca o exhibiţie de prost-gust. Apoi, în inima lui Matei se aşeză o invincibilă şi dureroasă curiozitate : voia să ştie adevărul asupra crimei. Pentru ce omorîse Gabriel, căci, dacă el o omorîse, era cu atît mai limpede că Adina nu-l iubise pe Gabriel. De cîte ori îşi amintea că Pia îi spusese că îi văzuse pe Adina şi Gabriel îmbrăţişaţi în stradă, în Matei gelozia se deştepta sălbatecă, muşcătoare. Atunci, imediat îşi amintea şi că Pia adăugase : „Poate numai că plîngea pe pieptul lui Gabriel din pricina ta !“ Aşa că, dacă moralmente se credea vinovat, Matei dorea cu violenţă să ştie adevărul. Gabriel înfăptuise crima, bine, dar pentru ce, şi cum ? Oroarea acestui gest îl ducea pe Matei pînă la graniţa furiei dezlănţuite. Ar fi dorit să afle că lucrul acesta, care-i părea atît de adevărat, nu este adevărat ! Frenetica lui dorinţă, disperată dorinţă de a afla adevărul exact, îl făcu pe Matei să aibă o atitudine ciudată la interogatoriile ce i se luau. Cu toate că îşi da seama că întrebările îi erau puse pentru că era şi el bănuit de crimă, totuşi Matei răspundea şi povestea faptele nu ca să se dezvinovăţească, nici pentru a se învinui, ci numai pentru a afla dacă Gabriel era criminalul. Din această pricină, Matei, cu timpul, păru nu un inculpat, ci un aliat al judecătorilor, şi, cu cît timpul trecea şi faptele adunate erau potrivnice lui Gabriel, cu atît atitudinea lui Matei, de participare pentru aflarea adevărului asupra crimei, se accentuă. Judecătorii căutară să beneficieze de incontestabila perspicacitate a inteligenţei lui Matei. Aşa că, după cîteva săptămîni, de comun acord, se stabiliră ca exacte

următoarele fapte : Gabriel o observase pe Adina abia după-masă, la Mira Tomescu, cînd venise tîrziu, şi se îndrăgostise imediat de ea. Adina, fără să-şi dea seama cît e de grav faptul, fiind pe drept supărată pe Matei, acceptă prezenţa lui Gabriel ca o răzbunare sau consolare faţă de purtarea lui Matei. Ea îi spusese, desigur, că-l iubeşte pe Matei. Matei mai spusese la anchetă că el era învoit cu Adina că în seara aceea se va duce la ea, deci ea ar fi trebuit să-l aştepte, iar nu să meargă şi să stea cu Gabriel la ea acasă. Dacă o făcuse, o făcuse deci numai terorizată de Gabriel. Gabriel, probabil exasperat, neputînd accepta să fie respins, a mers cu Adina, mai întîi la el acasă, sub pretextul chitarei, luase otrava şi o ameninţase că se sinucide sau că o omoară. Atunci, dar prea tîrziu, Adina înţelesese că a greşit cînd s-a încrezut în Gabriel.

Mai spuse că Pia îi atrăsese atenţia, chiar imediat după dejun, în drum, în automobil, că se poartă prost cu Adina şi că ar trebui să fie atent ca Adina şi Gabriel să nu se întîlnească. Pia spusese : „Sînt atît de copii ! Impulsivi ! Cine ştie ce mai poate să se întîmple !" Nu precizase nimic, dar părea foarte, foarte speriată. Faptele dovediseră adevărul spuselor ei şi importanţa temerii ei. Matei mai povesti cum Pia îl rugase să o lase să vadă de el şi de Gabriel, cum îi atrăsese din nou atenţia că nu trebuie să-l lase pe Gabriel să o întîlnească pe Adina înainte ca el, Matei, să o fi făcut pe Adina să creadă în dragostea lui, şi cum mai tîrziu, seara, îi povestise că Adina cu Gabriel au sosit neaşteptat la casa lui Gabriel...

— Ce-au căutat acolo ?

— Pia mi-a spus că Gabriel a bolborosit că a venit să-şi ia chitara, explică Matei judecătorilor.

— Cît timp au rămas acolo ?

— Asta am întrebat-o şi eu, spuse Matei.

— Şi ?

— Mi-a spus că nu s-a uitat la ceas. Am întrebat-o în ce odaie au stat şi ce au făcut.

— Şi ?

— Mi-a spus că ea s-a dus în bucătărie şi nu ştie ce au făcut ei în casă. Cînd Pia s-a reîntors în odăi păreau gata de plecare şi foarte, foarte tulburaţi. Tocmai pentru că i s-au părut atît de tulburaţi, a ieşit după ei în stradă. Şi-a pus haina şi a ieşit după ei. I-a văzut mai întîi că au discutat, apoi Adina s-a apropiat de Gabriel, şi-a pus

fruntea pe pieptul lui şi a părut că plînge. Gabriel a îmbrăţişat-o, a luat-o de umeri şi a plecat cu ea. Iar Pia s-a întors la noi acasă şi m-a aşteptat. Cînd am venit, mi-a povestit toate aceste lucruri, zise Matei.

— Şi... ? întrebară judecătorii.

— Şi... mi-a arătat o cămaşă de-a lui Gabriel pătată cu roşu de buze... O ! dar înţelegeţi că o cămaşă mînjită de roşu... putea fi şi roşu de la altă femeie...

Judecătorii tăcură. Bineînţeles nu-i spuseră lui Matei că roşul de buze de pe cămaşă, care se afla la dosar, fusese analizat şi că se dovedise a fi al Adinei. Judecătorii nu s-au gîndit că Pia şi Adina cumpăraseră, în acelaşi timp, acelaşi roşu de buze. Nimeni nu căutase în poşeta Piei. Sub supravegherea justiţiei i se trimiseseră în grabă, Piei, la balamuc, unde era închisă, cîteva lucruri, haina şi poşeta, pe care nimeni nu se gîndise să le controleze. Justiţia dorise să ştie dacă roşul de buze de pe cămaşa lui Gabriel era roşul Adinei, şi, într-un fel, rezultatul fiind, pozitiv, nimeni nu avu nici un motiv să creadă, sau măcar să-i treacă prin minte, că pe cămaşa lui Gabriel erau urmele roşului de buze al Piei.

— Şi dumneata ce concluzii tragi din toate acestea ?

Matei Ventura îşi luă capul în mîini. Spuse :

— Asta tocmai v-aş întreba eu pe dumneavoastră. Ce a putut fi între ei, ca în aşa puţină vreme... să...

Matei simţi că iar se îndoieşte de Adina. Dacă Adina trăise cu Gabriel.

— Dar dumneata de cîtă vreme o vedeai şi ce era între dumneata şi ea ?

— Da, într-adevăr, abia în ajun o văzusem pentru prima oară, adică, pentru prima oară de cînd se făcuse o adolescentă... M-am îndrăgostit imediat de ea... şi ea de mine.

— Dar de Gabriel ? Nu s-a îndrăgostit... de el a doua zi ?

Gelozia îl chinuia iar pe Matei. Se gîndi din nou profund. Îşi aminti iar glasul Adinei în clipa morţii ; glasul ei şoptea : „te iubesc... Matei, te iubesc." O năduşeală îi umezi fruntea. Lucrul acesta l-au remarcat şi judecătorii. Matei ridică încet privirea şi spuse :

— Nu, de iubit, pe mine m-a iubit ! Numai pe mine.

— Atunci pe Gabriel ?... Ce-a avut cu Gabriel ?

— Desigur că de el i-a fost frică și... și a avut de ce ! Vedeți bine ! Cred că nu trebuie să mai adaug nimic. Nu ? Credeți că se poate și altfel ?... Vă rog, vă rog să-mi spuneți dacă vedeți o altă explicație ! Desigur că Gabriel a avut după scandal, după ce Adina mi-a spus să plec, înspăimîntată de amenințările lui... convingerea că Adina totuși nu-l iubește pe el, ci pe mine, și a omorît-o.

Judecătorii de instrucție se priviră satisfăcuți. Faptul că Matei nu cunoștea conținutul scrisorii neterminate, găsită la Gabriel în buzunar, adăuga cu prisosință la acuzarea de crimă a lui Gabriel. Matei da ca verosimil un lucru pe care ei îl știau real.

După toate mărturiile, sinuciderea Adinei a fost exclusă : Adina nu ar fi știut de unde să ia otravă. Apoi nu avea nici un motiv să se sinucidă. Ea îl aștepta pe Matei, iar scrisoarea către Matei, furată sau luată de Gabriel cu forța explica oarecum purtarea Adinei : nu voise să-l gonească pe Gabriel, probabil de teamă. Desigur, Gabriel o amenințase. În scrisoare Adina spunea că „va explica" ea pentru ce se purtase astfel și îl gonise pe Matei, de care era îndrgostită. Scrisoarea fusese ascunsă de Gabriel — această scrisoare neterminată — căci trecuseră cîteva ceasuri de cînd o avea în buzunar, ori era exclus ca Gabriel să nu-și dea seama de importanța acestei scrisori și, dacă nu ar fi fost îndrăgostit de Adina și criminal, să nu o fi adus imediat lui Matei, tocmai pentru a repara totul...

În timpul instruirii procesului, Gabriel se purta cu totul împotriva intereselor lui : obraznic, revoltat, zăpăcit, inconștient, copilăros și negînd cu îndrîrjire că ar fi fost îndrăgostit de Adina și bineînțeles că ar fi omorît-o pe Adina.

— Pentru ce, după ce ai cunoscut-o, ai stat tot timpul cu ea ?

— Și de ce era să nu stau ? Mă plictiseam... Nu aveam ce face...

— Pentru ce ai dus-o la dumneata acasă ?

— Pentru... chitară.

Rîsete.

— Pentru ce ai rămas la ea după scandal ?

— De ce să nu fi stat ? Ea m-a reținut doară !

— Cum explici că s-a găsit la dumneata sub saltea o cămașă de a dumitale mînjită cu roșul de buze al Adinei Anestin ?

— Cum să explic ? Nu explic deloc. Asta e imposibil. Eu cred că nu este adevărat !

— Atunci noi sîntem mincinoși ?

— Poate vreți numai să vedeți cum răspund ?

— Cămașa dumitale a fost găsită, și analiza roșului de buze a dovedit că roșul aparținea Adinei Anestin.

— Este exclus. Poate... poate... era cămașa lui Matei.

— Sub salteaua dumitale ?

— Bine, dar așa pot fi învinuit de orice... și că am făcut... un complot împotriva regelui...

— Îți atragem atenția că nouă nu ne arde de glumă.

— Nici mie, vă asigur !

— Pentru ce nu ai dat imediat scrisoarea lui Matei Ventura ?

— Ei, asta da. Am greșit. Sînt vinovat că... am uitat... am întîrziat... puțin... gîndeam... i-o dau a doua zi... și am uitat de scrisoare...

— Pentru ce scrisoarea nu era terminată ?

— Pentru că n-a terminat-o... Eu mă grăbeam.

Judecătorii continuară.

— Știi de ce n-ai dat scrisoarea ? Tocmai pentru a avea la mînă dovada că Adina avea încredere în dumneata, că Adina suferea din pricina lui Matei, nu a dumitale.

— Atunci de ce n-am dat-o ?

— Auzi ce naivitate sublimă ! Pentru că trebuia să se afle în mîinile dumitale, și nu la Matei, care ar fi putut s-o distrugă. Și, de fapt, Adina n-a putut să-ți dea o scrisoare neterminată, poți explica pentru ce era neterminată decît că ai luat-o cu forța... și ai păstrat-o ? Apoi i-ai dat otravă și ai plecat. Aveai șansa, marea șansă, să se creadă că s-a sinucis. Încă o întrebare : poți să spui ce oră era cînd a fost scandalul și la ce oră ai plecat de la Adina ?

Gabriel se frămîntă :

— Nu m-am uitat la ceas, nu știu... pentru mine nu avea importanță ce oră era ! În ziua aceea nu m-am uitat la ceas... decît la Ploiești, cînd am văzut că am întîrziat la Mira la masă.

— Fraze, fraze, domnule. Nu-ți dai seama că tot ce vorbești dumneata nu se ține în picioare ?

— Ba da, spuse Gabriel, îmi dau seama, cu toate că tot ce spun este adevărat. Nu știu altceva, ce pot face ?

— Să recunoști că dumneata ai omorît !

— Nu pot recunoaște ce nu este adevărat ! Nu am omorît eu !

— Iar noi te mai întrebăm încă o dată : atunci cine ?

Gabriel închise ochii. Era foarte slăbit. Zise încet, cu groază :

— Poate Matei... dar... nu sînt sigur...

Se auziră hohote de rîs, ironice.

— Bine că nu ești sigur ! i se spuse, și rîsul continuă cîtva timp.

Gabriel mai șopti ca pentru el :

— Nu sînt sigur că el este... vinovat, cu toate că... Oh, ar fi prea oribil... și că ar fi făcut crima, și că acum mă lasă să fiu acuzat.

— Dacă îl învinuiești pe fratele dumitale, pentru ce nu o învinuiești pe sora moartei, pe Olimpia Anestin ? Pentru ce să nu o învinuiești ? Văd că în mod generos ești pus să acuzi chiar pe fratele dumitale. Olimpia Anestin este demență, închisă, nu te-ar putea acuza ! Nu se poate apăra ! Nu riști nimic. Acuză !

Gabriel se uită la ei uluit.

— Pe Pia... Pia... pe sora ei... ?

— Da, de ce nu ?

— A, nu... ea nu. Ea era...

— Era cum ?

— ...așa... ca... ca o mamă, foarte nervoasă... dar ca o mamă... și, neașteptat, Gabriel adăugă :

— Era foarte „gospodină".

Aceleași hohote de rîs de ironie umplură odaia.

— Fraze, fraze, domnule. Cred că-ți dai seama că nu ai scăpare.

Gabriel îi privi pe toți cu spaimă :

— Da, îmi dau seama, zise, dar nu înțeleg pentru ce ? Eu nu sînt vinovat, eu nu sînt vinovat !

— Ești sigur ?

— Da. Eu nu sînt de vină cu nimic. Sînt nevinovat ! Sper că o să vă convingeți și dumneavoastră. De altfel este unica mea speranță.

CAPITOLUL X

Dacă la început dîndu-şi seama că, autoînvinuindu-se, nu ar face decît un gest facil, spectaculos dar total ineficace, se abţinuse. După un timp, aşteptînd să se lămurească şi, lămurindu-se în cele din urmă că într-adevăr Gabriel comisese crima, Matei, revoltat pînă la marginile posibilului, pregeta în hotărîrea lui de a se autoînvinui. Ştia că moralmente era vinovat, dar revolta, furia pe care o resimţea la gîndul că Gabriel o putuse ucide pe Adina întrecea orice. Credea că Gabriel trebuia pedepsit. „Să fie întîi Gabriel pedepsit, iar eu, mă voi pedepsi şi eu apoi. Încă nu ştiu cum, dar mă voi pedepsi!" Îşi spuse : „Probabil chiar să mă autodenunţ *după* ce Gabriel va fi condamnat, *după* ce va fi trecut prin întreaga certitudine a condamnării lui pe viaţă..."

Acum Gabriel Ventura era arestat. Matei şi-l închipuia închis, singur, desigur înnebunit că nu mai poate petrece, că nu-l mai răsfaţă nimeni. Peste cîteva zile, procesul va avea loc. Gabriel va fi condamnat, iar el, Matei, va continua să fie liber, cu imensa lui disperare în inimă. Dacă toată viaţa suferise de revolta unei neacceptări a lumii, acum, peste toate, mai purta în inimă gîndul Adinei omorîtă din pricina lui.

Cu toate că era încredinţat că ştia pe dinafară, pînă la obsesie, toate detaliile care constituiau dovada culpabilităţii lui Gabriel, totuşi încă nu i se îngăduise să vadă şi să cerceteze personal dosarul procesului. Acest drept, în ultimele zile înaintea procesului, în urma insistenţelor lui, îi fusese acordat.

Se afla într-o odaie a Tribunalului, aşezat la o masă de lucru. În jurul lui, la alte mese, alţi funcţionari lucrau. În faţa lui avea dosarul cu întreg materialul procesului. Drept corpuri delicte, cîteva obiecte : paharul cu care Adina băuse otrava, cheia apartamentului Adinei pe care el o dădu Justiţiei, cămaşa pătată cu roşu de buze... tubul cu roşu de buze al Adinei... cîteva hîrtii... Asta era tot, dar pentru Matei, cît şi pentru judecători, ele fuseseră suficiente ca să demonstreze că, într-adevăr, Gabriel era criminalul. Un singur dubiu se născuse în inima lui Matei în timpul anchetei : Matei nu mai era tot atît de sigur cum fusese în clipa morţii Adinei, că ea îl iubise. Roşul de buze

de pe cămaşa lui Gabriel era al Adinei. Analiza o dovedise. Gelozia — din ce în ce mai aprigă — îi chinuia sufletul. Oare Adina îl iubise pe el, Matei ? Era suficient că, în clipa morţii, i-o spusese ? Matei îşi zise : „Mă îndoiesc de perfecţiunea acestei lumi, deci chiar şi de existenţa lui Dumnezeu, şi în acelaşi timp aş dori să ştiu precis, definitiv şi în mod absolut, că o biată făptură m-a iubit cu adevărat ! Ce haos în inima şi mintea mea ! Şi totuşi, dacă ea l-a iubit pe Gabriel ?“ Pe axa ce putea fi centru ferm, oscilaţiile interioare ale lui Matei ajunseseră la paroxism.

Matei zări în dosar scrisoarea Adinei, găsită la Gabriel în buzunar cînd se întorsese acasă după crimă. Atunci în acea seară a crimei, Matei ceruse să vadă scrisoarea. Fusese refuzat. Apoi Matei uitase incidentul. Îşi imaginase că era cine ştie ce hîrtie de-a lui Gabriel, fără însemnătate... Uitase şi de scrisoare.

Acum, Matei avea scrisoarea în faţă. Nu cunoştea scrisul Adinei, deci n-avea cum să recunoască după scris, dar văzu, spre uimirea lui, că scrisoarea îi era adresată. Deschise plicul şi citi : „Matei... te iubesc... niciodată n-am iubit pe altcineva...“

Şi Matei citi scrisoarea toată, aşa neterminată cum era. Fiecare cuvînt i se aşeză pe inimă, ca o înfiorare. Scrisoarea a fost pentru Matei testament şi verdict. Matei moşteni această iubire şi acceptă verdictul ei. Matei înţelese că Adina îl iubise pe el şi numai pe el.

Citi de două ori scrisoarea, fără întrerupere. „Matei, eu pe tine te iubesc. N-am iubit niciodată pe nimeni altcineva şi ştiu că te voi iubi toată viaţa. Azi mi-ai dat şi cea mai mare fericire a vieţii mele şi chinul cel mai mare. Viaţa fără tine îmi pare fără sens. Viaţa cu tine, mă înspăimîntă. Aş dori să mor. În tot cazul trebuie să ştii că te iubesc — auzi, Matei ? Te iubesc, pe tine şi numai pe tine. Nu mă înjosi şi mai ales nu omorî în mine această posibilitate de a fi fericită. Cum m-am purtat cu tine, că te-am gonit, o să-ţi explic cînd ne-om revedea. M-ai înjosit... cred că...“

Dacă Adina ar fi înviat şi i-ar fi stat în faţă, emoţia lui Matei n-ar fi fost egală. Adina înviase în sufletul lui şi-i da dovada iubirii ei. Pe el îl iubise, numai pe el.

Matei ameţi. Era parcă el singur martor viu după dezastru şi-i părea inutilă încăpăţînarea lui rămînere în viaţă.

Îi trebui mai mult de o jumătate de oră ca să poată simți iar realitatea din jurul lui. Pe masă, dosarul procesului, în odaie cîțiva grefieri care intrau și ieșeau, cîțiva judecători, alte mese, scaune, iar el, Matei Ventura, într-adevăr viu, dar cu inima moartă și cu întreaga viață fără sens, pe care o mai avea de trăit, în fața lui. I se făcu groază de viață, de toți anii care se vor desfășura implacabil, cu toate zilele și minutele lor, moarte și ele.

Matei mai citi o dată scrisoarea. Își da seama că o învățase pe dinafară și știa că nu o va uita niciodată.

Se ridică, închise dosarul, îl predă și plecă. Umblă ca beat. Merse încet, foarte încet, ca pe un drum periculos. Se mișca greu. Absorbit, căuta să-și imagineze, să-și clarifice, mai bine zis, cum va proceda ca să se autodenunțe ca fiind el criminalul și, mai ales, ce va spune ca să fie crezut. Autodenunțarea îi părea lucru imperios. Îi era groază să greșească. Ar fi fost mai grav, ca o sinucidere ratată. Apoi, deodată, orbitoare, soluția îi apăru simplă și perfectă, atît de perfectă, sosită și cristalizată atît de simplu, încît se opri iar locului în stradă, cu respirația oprită și ea. Cînd găsi soluția logică — căci într-adevăr o găsise — pentru a susține că el făcuse crima, că el o omorîse pe Adina, înțelese parcă pentru prima oară și cît va fi de tragică implacabilitatea hotărîrii luate. Atunci o porni în goană, ca urmărit de un pericol.

Ajunse acasă. Intră, încuie ușa, trecu tot grăbit prin odăi și, cu toate că nu mai era nimeni în toată casa, se încuie la el în odaie. Se așeză pe pat. Își îngropă fața în mîini. Simțea în inimă un gol. Matei cunoscu cea mai mare spaimă a vieții lui. Era chemat să-și hotărască singur destinul și știa că și-l va alege pe cel mai aspru. Ar fi putut tace și trăi comod, zi de zi, pînă la moarte, ar fi putut să se autoaccepte, dar dacă, răzvrătit, se va denunța, își hotăra o soartă fioroasă : se autocondamna la o moarte lentă, la moartea ocnei. Își zise : „Simt că e mai greu să faci ce fac eu decît să-ți accepți, oricare ar fi el, un destin pe care nu-l hotărăști tu singur, ci se desfășoară de la sine." Îi era o spaimă din ce în ce mai mare de gestul pe care voia să-l facă. Știa că, o dată făcut, gestul lui nu mai putea fi retras. Prins în legea cauzei și a efectului, va trebui să-l trăiască pînă la capăt. „Dar oare și dorința mea de a mă autodenunța, decreta culpabil,

cînd se putea trăi facil, nu este şi ea o consecinţă a unei fatalităţi inexorabile, fatalitatea caracterului meu ?"

Matei îşi argumentează din nou hotărîrea : era totodată acuzatorul şi apărătorul lui. Victima şi tot el călăul

„Ce-am simţit pînă acum, adică pînă la înfăptuirea crimei, a fost, aş putea spune, abstract. Mă simţeam nenorocit pentru că «gîndeam» despre viaţă într-un anumit fel, pe care nici acum nu-l pot nega, dar acum, în plus, realitatea faptelor concrete mă face să refuz viaţa : mama a murit de curînd, prea tînără, singură şi părăsită de oameni. Şi asta a fost, într-un fel, o sinucidere camuflată, în care, cred că am avut o vină. Nici cu ea n-am participat suficient. Nu am ajutat-o să trăiască. Am judecat-o fără s-o ajut. Apoi, la înmormîntarea ei, m-am îndrăgostit de Adina, iar această femeie, unica femeie pe care am iubit-o în viaţa mea, a doua zi a murit şi ea, asasinată. Justiţia a stabilit că nu era sinucidere, ci crimă. Fratele meu e acuzat de moartea Adinei, a femeii mele. În tot cazul, fie că s-a sinucis, fie că a omorît-o Gabriel, drama s-a petrecut din pricina mea. Moralmente sînt vinovat de moartea ei. Nici cu ea nu am participat suficient ; absorbit de gîndurile mele de revoltă, am lăsat să se petreacă în jurul meu toate dramele posibile. Ce-mi pasă că, după judecata omenească, nu sînt vinovat, cînd eu dispreţuiesc această judecată şi mă consider judecat de mine însumi ? Ce plăcere mai pot vreodată avea din această viaţă pe care o dispreţuiesc din totdeauna, cînd în faţa oricărei plăceri îmi va apare privirea Adinei, strigătul cuprins în privirea ei, strigăt pe care eu nu am vrut să-l aud ? Pînă acum eram nenorocit că undeva pe pămînt există oameni care suferă, că viaţa este implacabil misterioasă, că oamenii sînt responsabilii creatori ai acestei vieţi de ură şi abuz. Eram revoltat de însăşi nonsensul «creaţiei», a «Existenţei». Voiam să mă omor pentru că nu voiam să accept să fac parte din această «Creaţie». Voiam să mă exclud ostentativ din cosmos, din existenţă ! De acum încolo, voi suferi şi de remuşcări precise, personale. Deci logica mea concluzie este că trebuie să mă pedepsesc."

„Dar mai întîi, îşi mai spuse Matei, Gabriel trebuie să-şi primească pedeapsa. Măcar prin spaimă, pedeapsă. E vinovat de crimă şi totuşi va accepta, sînt convins, să fac eu ocnă în locul lui. Nu va spune că mint, nu va spune

că el este criminalul. E prea laș pentru a mă apăra... Va fi satisfăcut să continue să petreacă. Fratele meu ! L-am văzut, trăiește o mare disperare, o înnebunitoare spaimă, dar nu din pricină că a omorît-o pe Adina, ci pentru că nu vrea să-și ispășească pedeapsa. El vrea să scape și apoi să se distreze. Cred că trebuie pedepsit."

Matei își aminti iarăși de mama lor. Îi auzi parcă vocea : „Matei... Matei... să ai grijă de Gabriel. Tu nu știi, tu nu știi, dar e un copil bun... E un suflet slab, dar bun... Încă nu s-a maturizat ! Să ai grijă de el !"

Ce-ar fi răspuns acum Sandra Ventura, mama lor, dacă ar fi întrebat-o pe ea ce are de făcut el, Matei, pentru Gabriel, care era criminal ? Să meargă în locul lui, să facă ocnă în locul lui ? Oh ! desigur ar fi plîns, plînsul ei disperat, pînă la moarte plîns disperat. Așa murise, plîngînd și implorîndu-l pe Matei să-i fie milă de Gabriel. Dar desigur, și acum ar fi acceptat ca Matei să meargă la ocnă în locul iubitului ei copil, Gabriel. Dar de el, Matei, cui îi fusese vreodată milă ? Pia îi spusese în noaptea crimei : „Ce vrei, să-mi fie milă de tine ? Asta vrei ? Milă vrei ?" Dar Adina ce-ar fi spus acum ? Tot să se sacrifice pentru Gabriel ? În ziua crimei, Adina îl gonise pe el, Matei, pentru că îi făgăduise lui Gabriel că nu-l va părăsi, că vor fi prieteni... Așa explicase Gabriel la anchetă. Pentru ce Adina făgăduise acest lucru ? Din același sentiment „matern" pentru înfățișarea adolescentină a lui Gabriel? Dar pentru ce nu știuse Adina să aleagă cu putere ? Cu ce meritase Gabriel acest răsfăț ? Dar oare Adina, dacă ar fi trăit, ar fi putut înțelege adevărata lui frămîntare, autentica lui frămîntare în fața vieții, organizată atît de absurd de oameni, sau s-ar fi complăcut în climatul creat de Gabriel ?

„Dar eu ? Oare și acum voi găsi motive să continui să trăiesc, filozofînd romantic prin cafenele, spitale, sau comod la mine acasă, asupra nonsensurilor vieții, cînd, de fapt, nu aș fi putut fi fericit chiar dacă Adina trăia, pentru că mă revoltă incapacitatea oamenilor de a-și croi un destin demn, un destin al unei umanități de care să nu-ți fie rușine. Nu-mi este indiferent că oamenii omoară sau chinuiesc pe alți oameni, fie chiar necunoscuți mie, sau că fac războaie chiar îndepărtate și pentru că nu-mi este egal, nu mai vreau să fiu părtaș la acest destin oribil

și orb. Destinul acceptat sau stabilit de oameni pe pămînt îmi repugnă."

Matei își mai zise : „Oare dacă voi face un gest întors numai împotriva mea, un gest izolat, al meu, mă voi liniști ? Dacă mă voi pedepsi printr-un act de sfidare, poate că voi fi atît de autentic încît să înțeleg just sensul vieții și să nu mai fiu atît de nenorocit. Dacă voi muri fără să-nțeleg, cel puțin nu voi muri avînd remușcări că nu am făcut tot ca să înțeleg sensul vieții. Liber am fost, dar fericit nu am fost. Libertatea nu este suficientă ca să fii fericit dacă nu ai puterea să înțelegi pentru ce trăiești și dacă nu ai puterea să te conformezi acestei înțelegeri. Voi încerca deci pedeapsa, ocna, iluzoria nonlibertate, căci poate așa voi căpăta libertatea adevărată, libertatea interioară, a omului care știe pentru ce trăiește. Voi trăi în ocnă ca să afirm că nu accept viața.

Am spus, acum repet : nu sînt om al sinuciderii. Sinuciderea este și ea o narcoză, o adormire, o lașitate. Dar ce gest ar putea fi echivalent răspuns, gest egal la nonsensul vieții, dacă sinuciderea îmi pare un gest meschin ? Într-adevăr, acceptarea ocnei de bună voie. Acceptînd să fac ocnă, cred că am găsit sfidare adusă întregii existențe. Nu voi accepta să mai fiu printre oameni. Mă voi dezice de ei. Mă voi pedepsi că sînt om. Voi plăti cu întreaga mea viață de ocnă această dezicere a mea din urmă. Voi avea puterea să asist la viață, din ocnă, fără să mai particip.

Dacă nu murea Adina, poate că niciodată nu aș fi avut puterea să mă dezic de oameni și aș fi trăit toată viața criticînd, disprețuind oamenii și pe Dumnezeu, cu tot veninul din suflet, dar rămînînd cu ei, printre ei și ca ei. Viața însă a avut grijă să-mi dea dureri atît de mari, încît acum am căpătat puterea să devin consecvent cu gîndurile mele. Mă voi autodenunța ca fiind criminal și voi face ocnă pe viață."

Matei simți un fior. Era oare pe muchea demenței sau pe muchea unei mari înțelegeri ? În clipa asta a vieții lui, nu-și da seama că nu inventă nimic nou și că, mai ales, nu rezolvă nimic. Nu-și da seama că și ce hotărîse era tot o beție rece, o narcoză, o satisfacție a orgoliului și care nu fundamenta nimic pozitiv.

În noaptea aceea, Matei nu dormi deloc. O petrecu analizînd, verificînd din nou și pentru ultima oară dacă,

așa cum proiectase autoînvinuirea lui, avea sau nu șanse să fie crezut. Nu îi era teamă decît de vreo nereușită.

Spre dimineață, epuizat, adormi cîteva clipe.

Cînd se deșteptă, știu că soluția lui de autoînvinuire era perfectă. Avea certitudinea că va fi crezut. Totuși, hotărî să nu se autodenunțe decît după ce Gabriel va fi fost judecat și condamnat. Aceasta îi va fi răzbunarea aceasta va fi pedeapsa lui Gabriel.

CAPITOLUL XI

După ce Matei Ventura se autodenunță la proces ca fiind el criminalul Adinei, Gabriel Ventura, eliberat și trecut dincoace de zidurile închisorii, privi în jurul lui cu uimire. Pericolul de a face ocnă pe viață fusese atît de real, încît acum, spectaculoasa lui punere în libertate îi părea de necrezut. Era singur în stradă. Nimeni nu-l aștepta să-l primească, să-l îmbrățișeze, să-l mîngîie de spaimele prin care trecuse. Sandra, mama lui, era moartă, Adina, moartă, Pia, la balamuc. Matei, criminal la ocnă, Camil Tomescu nu-l iubea, Mira...

Se înserа. Era primăvară. Un aer dulce trecu mîngîiere pe fruntea lui. Gabriel își acoperi fața cu mîinile și începu să plîngă. „Poate plîng de bucurie că sînt liber", își zise, dar nu simți nici o bucurie. Inima îi era ca moartă. Orașul cu străzile lui, cu casele lui și întreaga lume ce îi sta în față deschisă, fără ziduri ca să-l despartă, îi părea imensă, pustie și fără sens. Și mai ales fără sens tot ce i se întîmplase ; dar din acest pustiu al vieții, cel mai adînc, dureros și fără sens era gîndul că Matei putuse omorî. „Mai bine murea și el", își zise Gabriel și plînse mai tare. Era singur pe stradă, nu-l vedea nimeni, nici paznicii, nici judecătorii, nici gazetarii, nici fotografii, nimeni. Putea plînge în voie, și plîngea ca un copil. Își luă mîinile de pe față. Își dădu ușor capul pe spate. Sta cu ochii închiși și plîngea. Lacrimile îi curgeau calde. Șopti cu un geamăt : „mamă, mamă", și i se păru că abia acum aflase că e orfan și singur pe lume. Ușor, aerul dulce al înserării de primăvară îi răvășea părul, îi mîngîia fața, îi usca lacrimile.

Gîndea : „Pentru ce a omorît Matei ? Şi pentru ce în timpul procesului nu s-a uitat la mine ? Nici cînd l-am strigat pe nume nu s-a uitat. Mă dispreţuieşte atît de adînc el, care e criminal ? Cu ce i-am greşit ? O ! Dacă ar şti ce mult l-am iubit întotdeauna, de cînd era mic l-am iubit... iar el, pe mine... niciodată. Şi totuşi, gestul de a se autodenunţa... Nimeni nu l-a silit. Putea să trăiască liber... m-a salvat pe mine... deci şi el are suflet... Douăzeci de ani de ocnă... va sta douăzeci de ani în ocnă... toată tinereţea... iar eu... liber ?!"

Se opri din plîns, se uită în jurul lui cu aceeaşi uimire. Voia parcă să vadă cu ochii lui, aşa cum priveşti un obiect, această libertate care îi fusese dăruită. Şopti iar : „Sînt liber !", dar nu numai că nu simţi nici o bucurie, ci parcă pustiul din inimă se făcu mai vast, mai întunecat. Nu ştia ce face cu această libertate.

Atunci, rupîndu-se din locul în care luase legătură cu libertatea hărăzită lui şi de care nu ştia beneficia, Gabriel plecă. Umblînd, i se părea cu fiecare pas că, dus de nişte forţe oarbe, se adînceşte într-un necunoscut periculos. Gabriel încă nu bănuia că-şi poartă în el destinul şi că există o legătură necruţătoare între om şi faptele în care se implică. În mintea lui, frivolitatea trebuia să-i confere o agreabilă imunitate. El nu voise să facă vreun rău, el voise doar să petreacă, şi nu înţelegea pentru ce viaţa lui nu-l lăsa să se legene în inconştienţă. Amărît, pustiit, umblă iar, mai departe, drept înainte...

A umblat ceasuri... Îi era spaimă să meargă acasă, spaimă de casa aceea pustie de oameni, plină de amintiri. Umbla. Din cînd în cînd se oprea şi din nou azvîrlea acea privire uimită în jurul lui, dar, în această vastitate, nu găsea nimic, absolut nimic decît că el, Gabriel, nu avea rost...

Apoi, tot umblînd aşa, în neştire, ajunse afară din Bucureşti. Întîlni o cîrciumă. Era frînt de oboseală. Îi era sete. Intră, se aşeză şi ceru un sifon. Apoi, o sticlă de vin. Bău sticla toată, pahar după pahar... Apoi comandă o a doua sticlă. Vinul îl amorţea. Odaia se clătina încet. Ar fi vrut să bea pînă la inconştienţă, să uite, să uite tot, dar brusc, nu mai putu bea. I se făcuse silă. Dacă ar fi putut goli şi sticla asta toată, s-ar fi potolit, poate ar fi uitat... Era ameţit de vin, dar nu uitase nimic. Matei era deci un

criminal... Şi dacă era un criminal, cum avusese puterea să se autodenunţe ?

Ca să nu mai gîndească, Gabriel îşi spuse iar : „Sînt liber, sînt liber". Pustiul inimii era de nerăbdat. Speriat, se ridică de pe scaun, se duse la casă şi plăti consumaţia. Aşteptă cu mare seriozitate şi răbdare să capete restul de bani ce-i dăduse, dar nu ştia nici ce datora şi nici ce rest trebuia să primească. Puse banii în buzunar fără să-i numere şi plecă în grabă. Merse iar mult. În buzunar banii sunau vesel, atît de vesel, încît la un moment dat îi scoase şi-i azvîrli în stradă, cu furie... şi umblă iar mai departe...

Dacă în cîrciumă se clătinase podeaua şi tavanul odăii, acum, în stradă, se clătinau pămîntul şi cerul întreg... Nu mai era la puşcărie, dar era închis ca într-o cutie nemărginită care se clătina fără rost cu el. Gabriel înfundă capul în umeri şi se grăbi tare, mai departe, fără ţel. A umblat iar... şi iar... Apoi, tîrziu, istovit peste măsură, a ajuns acasă, în casa Ventura, pustie şi murdară. S-a trîntit pe patul lui, unde nu se mai culcase de trei luni, aşa îmbrăcat, în aceleaşi cearşafuri de atunci. A închis ochii. Clătinarea era şi în odaie, o clătinare dezgustătoare, o clătinare a lumii întregi, o clătinare cu greaţă de viaţă.

Cu toată greaţa de pat, cearşafuri şi viaţă, a adormit. Un ceas, două trei, poate o zi, două, trei... Gabriel nu ştia cît. Îi era indiferent. De cîte ori se deştepta, îşi spunea, ca o încercare : „Sînt liber", dar inima îi era ca moartă. Dar acum nimic nu se mai clătina. Beţia îi trecuse. Lumea însă, aceeaşi lume, era încremenită în inima lui. A fost şi lumină multă afară, obositoare, inutilă. Răsărise soarele. A auzit şi glasuri de oameni pe stradă, inutile şi ele... Iar îşi spuse : „Sînt liber. Şi eu pot merge cu ei unde vreau", dar tot nu s-a bucurat.

Gabriel a încercat să doarmă din nou, dar nu-i mai era somn. Era treaz, împietrit şi inutil şi el ca această trezire inutilă. Şi era atît de sătul de somn, încît i se păru că nu o să mai poată adormi niciodată. S-a gîndit să se scoale şi să se spele, dar nu s-a mişcat, s-a gîndit să fumeze, dar nu s-a mişcat, s-a gîndit să meargă în oraş, să bea din nou, dar nu s-a mişcat. A auzit bătăi în uşa intrării, dar nu s-a mişcat. Îi era absolut indiferent dacă îl căutau pe el sau pe altcineva. S-a gîndit chiar că poate Matei din nou neagă că ar fi omorît şi poate justiţia îl caută iar pe Gabriel

să-l ducă la ocnă, dar nu s-a mișcat. Se simțea din ce în ce mai slab și inutil. Ar fi vrut să uite și nu știa cum.

Și apoi au fost alte zile și alte nopți în care chiar dacă a găsit puterea să meargă la restaurant să mănînce și să bea, totul a rămas neverosimil de searbăd.

Apoi au trecut alte și alte zile și nopți. Venea acasă, de obicei tîrziu și frînt, se culca în patul murdar, fără măcar să întoarcă perna, și dormea. Se deștepta de dimineață, se spăla în grabă cu apă rece și din nou pornea cu mașina hai-hui prin oraș, ori în provincie, pe la restaurante, prin circiumi. I se întîmpla să stea singur în cîte o bodegă ore întregi, cu privirea fixă în gol. La alte mese cunoscuții care abia îi dăduseră bună ziua îi evitau privirea. De fapt, de la proces, toată lumea îl evita, și Gabriel nu înțelegea de ce.

Acum se deșteptase din nou și încă o zi oribilă începea. Poate să încerce să bea, să se amețească iar... dar și de asta îi era silă. În ajun vărsase... noaptea singur în casa pustie... apoi adormise... apoi, spre dimineață, îi fusese o sete aprigă, gura amară și nici o bucățică de zahăr în casă și nici un pahar curat.

În nici un fel Gabriel nu scăpa de amintirile care se perindau în mintea lui. Așa adormea, așa se deștepta ; cu morții și trecutul lîngă el : mama lui pe catafalc, tînără și indiferentă, apoi Adina la morgă, goală sub lințoliu, de o frumusețe ireală, supranaturală, apoi el, Gabriel, condamnat pe nedrept, ca fiind el criminalul, la ocnă pe viață. — După ce verdictul de condamnare a lui Gabriel fusese pronunțat, 20 de ani de ocnă, Matei, palid, palid de parcă și el ar fi fost mort, înaintînd încet la bară, la proces, și spunînd rar și deslușit :

— Eu am omorît-o pe Adina Anestin. Eu sînt de vină de moartea ei.

Dar cum putuse omorî ? Cum avusese puterea să o omoare, și apoi puterea să se autodenunțe ?

În nici o clipă Matei, atunci, la proces, nu privise spre nimeni. Pleoapele îi erau ușor aplecate și privirea pierdută. Oh, privirea aceea, moartă și ea ! Și surîsul lui straniu cînd șoptise :

— Am jurat să spun adevărul și numai adevărul. Mă învinuiesc de moartea Adinei Anestin, logodnica mea.

În sală se făcuse mai întîi o rumoare extraordinară, apoi o liniște desăvîrșită. În acea liniște, președintele întrebase :

— Pentru ce ai omorît-o ?

Surîsul misterios și privirea istovită se ivîră din nou. Glasul lui Matei a zis :

— Asta mă privește personal pentru ce am omorît-o... Motive pasionale... De altfel, sînt convins că nu ați înțelege pentru ce am omorît-o.

— Vezi, dumneata... nu ajunge să spui că ai omorît-o. Mai desluşit : poți spune cum ai omorît-o ?

Matei se gîndi îndelung :

— Sigur... aș putea, dar nici asta nu o să înțelegeți. Dar bineînțeles că eu știu cum am omorît-o și pentru ce sînt vinovat.

— Nu ai putea să vorbești mai clar, nu așa... obscur ?

— Declar categoric : eu sînt vinovatul. A... murit otrăvită cu stricnină, praf de stricnină luat de la mine din dulap. S-a constatat la cercetări. Sînt medic și chimist... a fost ușor... aveam stricnină la mine în dulap. Declar, și ce declar eu e logic și ușor de verificat. Autopsia a dovedit că era stricnină pusă în pahar... Da, stricnina a fost luată de la mine din dulap. Asta am recunoscut de la început, că lipsea o cantitate apreciabilă din stricnina din borcan... A... a fost... simplu.

Ameţit, Gabriel închisese ochii. Liniștea din sală a fost atît de desăvîrșită, încît stînd așa, cu ochii închiși, lui Gabriel i se păru că sala este goală, că e singur în sală, cu gîndurile lui. Speriat, deschise repede ochii și văzu realitatea de necrezut din jurul lui. Îl văzu pe Matei atît de palid. După o pauză, în liniștea aceea, președintele spusese rar :

— Simplu ! Straniu cuvînt ai găsit pentru a explica crima ! Cum „simplu" ?

Matei zise repede :

— Iată, tîrziu, în noaptea aceea, știți, în aceeași noapte... nu am mai putut suporta îndoiala și gelozia. Mă dăduse afară... pe mine, pentru Gabriel. Atunci... eu am fost din nou acolo. Aveam cheia apartamentului ei. Dumneavoastră știți și aceasta. Cheia asta este la dosar. V-am predat-o imediat. O aveam la mine în buzunar. Dumneavoastră știți... Atunci cînd m-am dus... am deschis tot cu cheia asta... atunci cînd i-am dat... Adina era singură.

Pia era în cealaltă odaie, dormea sau... În tot cazul ea nici nu știe că am mai fost acolo. Nu m-a auzit și nu a venit, nu m-a văzut... Asta e. Apoi am plecat... Am mers acasă... am așteptat... Apoi am fost chemat acolo...

Se făcuse o liniște înfiorătoare în sală. Președintele întrebă :

— Cum ai procedat ?

Matei, ca și cum nu ar fi cunoscut sensul acestui cuvînt, clipi de cîteva ori din pleoape, apoi mări brusc ochii și repetă rar, silabisind :

— P r o c e d a t ?

— Da.

— Ah, da, procedat... Am procedat... Dar v-am spus doară cum ? Am fost acolo tîrziu. Eram atît de furios că mă dăduse afară... furia, în loc să scadă, creștea... încît am hotărît... În fine... Am luat cu mine otrava și am mers acolo din nou. Acolo ne-am certat. M-am înfuriat. M-am îndoit de ea... M-am înfuriat... N-am mai putut răbda... O durea capul... I-am dat în apă... Știți, paharul. E și el la dosar. Asta e.

Se făcu rumoare. Din sală izbucni un glas :

— Oribil !

Președintele sună din clopot, făcu liniște. Întrebă :

— Pentru ce nu ai spus de la început că dumneata ești criminalul ?

— O... o... eu... eu... Probabil că dacă cineva are „puterea" să omoare are și „puterea" să tacă. Nu ar fi primul caz.

— Și acum, pentru ce te autodenunți ?

— Eu... probabil... că totuși nu am destulă „putere" ca să tac. Probabil.

Vocea unui judecător interveni :

— Și... după ce ai pus stricinină în pahar ai avut destulă „putere" să-i dai să bea, și apoi destulă „putere" să pleci acasă și să aștepți ?

Această nedumerire o avuseseră judecătorii oarecum și față de Gabriel, la început, cînd fusese învinuit că el ar fi omorît-o pe Adina, cu toate că la el, întregul proces fusese făcut pe afirmațiile judecătorilor : „ai pus praf de stricnină în pahar, și praful l-ai luat din dulapul laboratorului fratelui dumitale, ai avut puterea să i-l dai să bea, ai avut puterea să aștepți..."

În timpul acela, Gabriel, își amintea bine, crezuse că i se va frînge mintea, nervii, că va înnebuni și el ca Pia și strigase cu disperare : „nu, nu, nu", dar nimeni nu-l crezuse. L-au privit ironic.

Dar nici pe Matei, cînd s-a ridicat și a strigat : „da, da, da, eu sînt de vină de moartea Adinei Anestin", nu l-au crezut și i-au pus întrebări ca să se dea de gol că minte, că nu el a omorît ! Ce ciudat ! Desigur, din orgoliu, ca să nu se dezmintă, să nu recunoască greșeala lor grosolană, judecătorii nu voiseră să creadă că nu Gabriel, ci Matei era vinovat.

Mai tîrziu, la judecată, judecătorii l-au întrebat deodată pe Gabriel să spună ce părere are despre autoînvinuirea lui Matei, dacă el crede că Matei ar fi capabil să o fi omorît pe Adina. Gabriel își amintea : își luase capul în mîini. Amețit, stătuse așa destul de mult timp, apoi șoptise ca pentru el :

— Cînd eram copii, mă învăța să fur, și apoi mă denunța.

— E adevărat ? îl întrebase un judecător pe Matei cu o bruscă și neașteptată uimire.

— Da, este adevărat, răspunse Matei cu un glas puternic și parcă plin de o stranie bucurie și victorie.

— Și pentru ce strigi așa ?

— Pentru că... pentru că nu vreți să mă credeți că eu sînt de vină. Pentru ce mă chinuiți cu întrebări absurde ? Recunosc că nu pot da dovezi palpabile, concrete, materiale, dar nici pentru a dovedi vinovăția lui Gabriel nu ați avut altceva decît tot numai dovezi psihologice, logice! Dar mă întreb ce doriți mai mult decît că fratele meu Gabriel neagă că ar fi el vinovatul, iar eu declar că sînt vinovat de moartea Adinei Anestin ? V-am explicat cînd și cum. Sau credeți că vreau să vă păcălesc, căutînd cu dinadinsul să fac ocnă pe viață, așa, dintr-o fantezie ? În folosul cui, mă rog ? Motivul pentru care mă denunț e simplu : remușcările. Sînt vinovat.

Și Matei, în liniștea sălii, strigase apoi încă o dată tare de tot :

— Sînt vinovat.

Apoi continuă febril cu un glas strangulat :

— ...Și nu o spun ca să vă îmbunez în favoarea mea și nici ca să-mi salvez fratele. Nu-mi iubesc fratele. El singur v-a spus cît de ticălos m-am purtat întotdeauna

cu el. Şi este adevărat : recunosc şi aceasta. Pentru ce mă iscodiţi cu neîncredere ? Vă supără că aţi putut greşi şi l-aţi învinuit pe nedrept pe Gabriel şi vreţi cu tot dinadinsul să-l trimiteţi pe el la ocnă, care strigă că e nevinovat, ca să afle lumea că nu aţi greşit şi să mă lăsaţi pe mine liber, care strig că sînt vinovat, că eu am omorît? La început m-aţi bănuit şi pe mine. Dacă m-aş fi autodenunţat atunci, m-aţi fi crezut imediat, cu satisfacţie, acum nu vreţi să mă credeţi, pentru că nu vreţi să vă daţi un vot de blam, dînd un verdict greşit. Dar eu vă spun ca să vă facilitez lucrul : mai întîi toate dovezile care îl privesc pe Gabriel cît şi cele care mă privesc pe mine sînt psihologice. Una din dovezile dumneavoastră împotriva lui Gabriel a fost că aţi găsit la el în buzunar o scrisoare scrisă de Adina pentru mine. Concluzia logică a dumneavoastră a fost că el nu mi-a dat scrisoarea pentru că era gelos pe Adina şi pe mine, dar aţi considerat scrisoarea încă o dovadă a culpabilităţii lui Gabriel ; dar eu, eu vă argumentez că se putea ca fratele meu Gabriel să nu fi avut timp să-mi predea scrisoarea, cu frivolitatea care îl caracterizează, nu ştia cît de importantă era acea scrisoare pentru mine...

În clipa aceea Gabriel strigase, neputîndu-se stăpîni :

— Exact ! Exact !

Preşedintele făcu linişte. Matei continuă :

— ...şi mai tîrziu, eu... citind scrisoarea Adinei — am putut să o citesc pe urmă, la dosar — ştiţi prea bine că am citit-o numai acum trei zile, cînd am cerut să văd dosarul. Eu nu cunoşteam acea scrisoare... Cutremurat... de cine ştie ce remuşcări... m-am autodenunţat.

Matei tăcu şi rămase pe gînduri, ca şi cum el însuşi ar fi fost preocupat dacă rezolvarea logică expusă de el era suficient de valabilă. În sală se făcuse iar o linişte deplină.

Matei zise :

— Aş vrea să ştiu dacă toţi criminalii au remuşcări ?!

Matei azvîrli o privire imperceptibilă către Gabriel, şi apoi reluă :

— Fleacuri. Repet : dovezile dumneavoastră că fratele meu Gabriel a săvîrşit crima, şi care păreau să vă ajungă, sînt şi dovezile mele că am omorît. Instruirea procesului şi judecata dumneavoastră logică rămîn aceleaşi, exact aidoma. Chiar vă pot felicita pentru perspicacitatea ju-

decăţii... numai că, la urmă, se adaugă ceva ce dumneavoastră nu aveaţi cum ştii. Numai eu ştiam acest lucru şi pe care vi l-am destăinuit adineauri : că eu am mai fost acolo la Adina după plecarea lui Gabriel şi am... şi eu... da, eu atunci... am procedat la crimă... da, da, eu sînt vinovatul ! Vă spun că a murit din pricina mea. Eu sînt vinovatul. Dovezi ? Repet : aceleaşi. Motivul : aceleaşi, gelozia. Modul : acelaşi, stricnina. Locul de unde a fost procurată otrava : acelaşi, la mine în dulap. Nimeni, absolut nimeni nu ştie că am mai fost o dată acolo, la Adina Anestin, în acea noapte, tîrziu. Eu puteam intra în casă fără să ştie nimeni, eu aveam cheia, şi Gabriel nu.

— Şi spui că această cheie ţi-a dat-o Olimpia Anestin ?

— Da. Nu pot decît repeta aidoma la infinit ce am spus la anchetă, nici o iotă schimbată. Cheia mi-a dat-o Olimpia Anestin, sora Adinei Anestin.

— Pentru ce ? Ce amestec a avut Olimpia Anestin în toate acestea ?

— Nici un amestec. I-am cerut cheia, pretextînd că trăiesc cu Adina, ceea ce nu era adevărat, adică nu era încă adevărat, încă nu trăisem cu ea. Aveam numai de gînd să o fac. De aceea cerusem cheia. În seara scandalului... a crimei. Olimpia Anestin a stat mai întîi la mine acasă tocmai ca să mă lase singur cu Adina... Se ştie : l-am găsit acolo pe Gabriel împreună cu Adina... Atunci a fost scandalul. Atunci Adina m-a dat afară... De altfel, vecinul de pe palier al Adinei şi Olimpiei Anestin a confirmat acest lucru ca martor ocular...

— Ce făceau ei, Adina şi Gabriel, cînd ai intrat neaşteptat în casă ?

— Şi asta v-am spus la anchetă. Repet : cîntau la pian. Am intrat fără ştirea lor, aveam cheia, şi i-am găsit unul lîngă altul la pian.

— Şi asta a fost suficient ca să iasă scandalul, bătaia, şi apoi s-o omori ?

— Probabil că da, deoarece s-a întîmplat. Am fost orbit de gelozie şi... ură... şi furie... Orgoliul lovit.

Aci Matei făcu din nou o pauză şi apoi deodată începu să vorbească repede şi apăsat, un fel de debit grăbit, sacadat, care părea că se rupe din adîncul fiinţei lui :

— Recunosc : Gabriel e zăpăcit, dezordonat, destrăbălat, leneş, incult, impulsiv, face scandaluri, se bate cu lăutarii prin restaurante, iresponsabil, fără rost pe lume ; iar

eu, serios, lucrez prin spitale, se zice că sînt foarte cult, dar taciturn, un izolat, om fără prieteni, ciudat și nimeni nu știe ce zace în mine !

Drept să vă spun, m-aș fi denunțat din prima clipă, dar mi-a fost teamă că nu voi fi crezut : cum ați putea crede că un om se autoînvinuiește cînd ar putea trăi comod, nestingherit, respectat, neștiut de nimeni că este criminal ? ! Sînteți atît de plini de prejudecăți și bănuieli, încît numai cînd mi-am dat seama că am șanse să fiu crezut m-am denunțat.

— Stupid. Adineauri ai spus că la început nu ai avut „puterea" să te denunți, ai invocat apoi și remușcările, scrisoarea citită în urmă...

Alt judecător spuse :

— Ești total ilogic.

Matei se gîndi o clipă, apoi spuse repede :

— Da, adevărat... Toate motivele enunțate sînt adevărate într-un fel... Recunosc, nu mi-a fost ușor... dar principalul e că, indiferent de motive declar că sînt vinovat. Repet : sînt criminal. Cel puțin atît : nu sînt laș. Doresc să-mi capăt pedeapsa meritată.

Atunci, din nou, Matei tăcuse. Gabriel își amintea că apoi Matei, cînd reîncepuse să vorbească, o făcuse iar cu acel ton îngîndurat, obosit, aproape visător :

— De fapt, pe Adina Anestin am disprețuit-o. Mai bine zis am disprețuit felul minor în care m-a înțeles. Nu știu dacă se poate imagina ce așteptam eu de la ea, iar ea cînta la pian cu Gabriel ! Ce tablou ! Adina cîntînd la patru mîini cu Gabriel ! O biată făptură, o biată femeie de la care ceream fericirea. Am cerut de la slăbiciunea ei izbăvirea mea, deci am fost mai slab ca ea ! Dar îmi voi plăti datoria de onoare contractată față de ea. Da, înțeleg să plătesc această slăbiciune a mea, acest amestec al meu cu o lume pe care o disprețuiesc. Lumea aceasta care concretizează cel mai oribil vis pe care l-a putut vreodată cineva visa : visul realității create de dumneavoastră și trăite apoi zi de zi de oameni...

În sală și printre jurați se făcu rumoare. Se auziră glasuri :

— E inadmisibil... E nebun... Ce obrăznicie... Să tacă. Asta după crimă...

Un judecător strigă violent :

— Te somăm să taci !

Dar președintele sună și apoi cînd se făcu liniște spuse :

— Rog să fie lăsat să vorbească ! Nu putem uita că ne aflăm în fața unui caz neobișnuit. Noi, pînă una-alta, am apreciat gestul de autodenunțare... El este meritoriu... Noi... trebuie să aflăm tot... în fine... să vorbească. E interesant cazul.

Judecătorii ridicară privirile uimite, demne, jignite. Un alt judecător spuse :

— Domnul președinte are dreptate : lăsîndu-l să vorbească, ne vom da seama de abisul de putreziciune al acestui om.

Matei rîse, un fel de rînjet obraznic, de sfidare, și apoi începu să vorbească aproape fără oprire, ca un om care are timp puțin, multe de spus și, din grabă, nu știe cum începe :

— Ați organizat viața pe măsura inimilor voastre și, cu toată oroarea creată de voi, trăiți liniștiți. Mințile dumneavoastră sînt capabile să inventeze cele mai oribile orori, fără să le fie rușine. Apoi, și eu cred că aceasta este culmea ironiei, oamenii îl învinuiesc pe un Dumnezeu inventat de ei, că el ar fi responsabil. Dau explicații nedreptăților organizate de ei pe socoteala unui Dumnezeu creat după chipul și asemănarea lor. Apoi eu spun că, dacă Dumnezeu există, el trebuie să fie îngrozit de ce au făcut oamenii din creația lui. Eu cred că oamenii îl fac pe Dumnezeu să sufere, nu Dumnezeu pe oameni. Iresponsabilitatea este rețeta majoră a drept-credincioșilor, cetatea lor inexpugnabilă în care se ascund. O viață întreagă m-am frămîntat de unul singur și am tăcut. Nu aveam cu cine vorbi ; iar de acum înainte, am douăzeci și patru de ani, întreaga mea viață se va petrece tot în tăcere. La ocnă. Nu voi mai avea cu cine vorbi.

Aci Matei avu un rîs ciudat, un rîs dezarmat, un rîs cum numai un copil poate rîde. În chip neașteptat ridică pleoapele, și ochii i se măriră într-o privire fixă, intensă. Dacă atunci Matei Ventura ar fi izbucnit în plîns, nimeni nu s-ar fi mirat. Dar el aplecă din nou pleoapele, ascunzînd astfel parcă întreaga lui ființă, gînduri și simțăminte. Mai spuse :

— Tot ce am spus este pentru mine mai mult decît valabil. Acesta este adevăratul motiv pentru care m-am

autodenunțat : m-am săturat să mă consider nevinovat numai și numai pentru că încă nimeni nu a aflat că sînt criminal. Da, sînt un criminal. Da, sînt vinovat de moartea Adinei Anestin.

Matei tăcu brusc. Păru că vrea să se așeze, dar deodată privi cu o atenție încordată la scaun, ca un lucru neobișnuit.

Judecătorii începură să șoptească între ei. Președintele zise apoi răspicat, cu multă demnitate, cu pondere și o vagă ironie :

— Mulțumim. Cred că noi te-am lăsat să spui tot ce aveai de spus. Credem că acest „ultim cuvînt" e poate cea mai clară dovadă că ai fost capabil să comiți o crimă și în același timp nu destul de nebun, încît să fii decretat iresponsabil. Ești un om periculos societății.

Matei Ventura, după ce reflectă o clipă, spuse deslușit și din nou cu acea stranie și grăbită bucurie în glas :

— Da, exact !

Și brusc, parcă satisfăcut, se așeză pe scaunul lui și păru deodată profund liniștit, ca un om care a murit după o agonie lungă și grea. Acum sta cu ochii complet închiși și nemișcat.

Gabriel îl privise atunci cu o încordare de nedescris. I se păruse că dacă din ce vorbise Matei ar putea desprinde altceva decît că Matei e criminal, nebun sau sfidător de obraznic, atunci totodată ar înțelege întreaga lui făptură, întreaga lor copilărie, întreaga lor viață. Gabriel se simți cutremurat, dar cu gîndurile total haotice. Gîndea în același timp cu recunoștință că Matei îi redase libertatea, cu groază că Matei este criminal, dar și cu bucurie că Matei știe că el, Gabriel, este nevinovat. Puterea acestor simțăminte contradictorii îl ameți ră. Ar fi vrut să-i mulțumească și, într-un fel, să-l facă să înțeleagă că el nu îl judecă atît de aspru ca ceilalți, că el încă îl iubește.

Se ridică în picioare și îl strigă tare :

— Matei !

Dar Matei nu îl privi. Părea inaccesibil, mort.

Atunci Gabriel, care era încă în picioare, se întoarse către judecători, îi privi, vru să vorbească, mișcă din buze ca un mut, fără sunet, apoi mișcă din mîini prin aer ca un om care caută zadarnic sprijin, apoi brațele i se lăsară căzute de-a lungul trupului ca aripi frînte. La urmă reuși să strige cu disperare, înăbușind :

— Sînt nevinovat ! Încă o dată vă spun : sînt nevinovat !

În clipa aceea Matei ridică pleoapele şi, cu o intensă uimire, îl privi fix pe Gabriel. Din gîtul lui se ivi un fel de gîlgîit, umerii i se scuturară ciudat. Toată lumea ca şi Gabriel înţelese că Matei încercase să rîdă, dar că nu reuşise decît să dea la iveală un sunet inuman. Gabriel se cutremură. Dar nici atunci nu îşi dădu seama, că Matei era încredinţat că el, Gabriel, era adevăratul criminal.

Rîsul acesta de crudă ironie şi privirea de total dispreţ îl pecetluise parcă pe Gabriel cu o condamnare nouă. O condamnare ciudată, dureroasă şi neaşteptată. I se păru că în clipa asta e condamnat pe viaţă la inutilitate...

Acum era singur la el în odaie, singur în casa mare şi pustie...

Deodată sări din pat. Nu mai putea îndura gîndurile lui, mereu aceleaşi. Cînd se va termina chinul acesta ? Nici înainte viaţa lui nu părea să fie cu rost, dar cel puţin se bucura de toate, trăia într-o dulce ameţire, trăia uşor, cînta, dansa, făcea amor, alerga nebuneşte cu maşina, înota, juca tenis, juca ping-pong, făcea fotografii, mai putea merge şi la Universitate să mai asiste la cursuri... Dar acum nu mai voia nimic. Da, condamnat pe viaţă la inutilitate.

„Ce fel de libertate este asta, îşi spuse Gabriel, dacă nu mă pot bucura de nimic ?!"

Rămase aşa în picioare, în mijlocul odăii, fără gînduri. Sila de viaţă era atît de mare, încît îi venea greu chiar să se spele. „Căci, în definitiv, după ce mă voi spăla, ce mai pot face ?"

Îi era şi foame. Îşi aduse aminte de Pia, cum îi dăduse ea de mîncare, în bucătărie, în ziua înmormîntării. Pia era nebună. Mira şi Camil Tomescu, pe care, după multă insistenţă din partea lor, îi văzuse o dată, îi povestiră că Pia nu recunoştea pe nimeni. Stă în balamuc şi din cînd în cînd, pe neaşteptate, urlă. Apoi iar stă. Cîteodată urlă că ea a omorît-o pe Adina şi cere să fie el, Gabriel, pus în libertate. Fiind atît de nebună, nu i s-a putut spune că Matei era acel care a înfăptuit crima, că Gabriel e liber...

„Totuşi, se gîndi Gabriel, am să merg şi eu să o văd ; aşa poate o să afle că nu sînt eu criminalul. E duminică,

e zi de vizite. O să-i duc niște prăjituri. Și ea m-a hrănit pe mine, săraca !"

Gîndul acesta, al vizitei, îl mai învioră. I se păru că cel puțin pentru un timp scurt, pentru cîteva ceasuri, avea un rost. Se spălă, își schimbă rufele, își căută ciorapi curați, se îmbrăcă.

Dar vizitele la spital erau permise numai după-masă, și pînă atunci nu avea ce face. Începu să se tîrîie prin odăi. Intră în toate odăile. În bucătărie, în salon, în sufragerie, în odaia mamei lui, în laboratorul lui Matei. Apoi privi cu o imensă curiozitate, ca de atîtea ori, fără să se poată dumiri, această odaie, apoi dulapul cu medicamente. Aci fusese stricnina. Cum putuse oare Matei... Adina...

Și Gabriel, simțind că mintea lui iar începe să învîrtă vîrtejul amintirilor, ieși repede în stradă. Merse întîi la o cafenea și mîncă ceva, apoi, umblă iar pe străzi. Se uită cu indiferență la pozele-reclamă de pe la cinematografe, dar nu se putu hotărî să intre nicăieri. Acum nu-l interesau întîmplările altora, cu toate că pe ale lui voia să le uite. Dar cum să le uite ? Oare Pia uitase ? Probabil că da. Atunci pentru ce urla din cînd în cînd ? Probabil că-și amintea totuși. Și cum să nu urli ? Și el ar fi urlat cîteodată... Oare Matei, acum în ocnă, ce putea face ? Avea oare lanțuri la mîini și la picioare ? O viață întreagă, fără măcar să poată citi o carte ? O fi singur într-o celulă sau cu mulți... mulți, toți criminali...

Gabriel se cutremură... Se uită la ceas. Da, acum putea merge la spital la Pia. Brusc, începu să se grăbească. Alergă la Nestor, cumpără fructe zaharate, un carton plin, așezate frumos, fructe colorate și puse în mici farfurioare de hîrtie plisată, ca niște scoici decorative. Se grăbea, de parcă ar fi fost în întîrziere la o întîlnire dată cu oră fixă.

„Numai de n-ar fi acolo Mira și Camil, dar nu cred. Am avut impresia, din cele povestite de Mira, că Pia a început să urle atunci cînd a văzut-o pe Mira și, bineînțeles, Mirei nu i-a plăcut. Deci, s-ar părea că a recunoscut-o pe Mira. Doctorii au spus că a fost o simplă coincidență, sau consecința mișcării neobișnuite din jurul ei, a oboselii."

Cu toate că se grăbea, Gabriel se întoarse totuși acasă și luă din garaj automobilul. Se așeză la volan. O clipă îl năpădi o ușoară bucurie, dar brusc se înspăimîntă și mai tare : prin contrast, își dădu mai grozav seama de viața

lui distrusă, de nervii lui zaruncinați. „O să-mi treacă. O să uit. O să mă vindec", își zise.

Sanatoriul era în afară orașului. O clădire albă pe un deal. I se deschiseră porțile care înconjurau balamucul, și Gabriel, în automobil, ajunse sus. Opri mașina în fața clădirii și o lăsă acolo. Intră în spital și întrebă la informații de bolnava Olimpia Anestin. O soră îl conduse. Urcară niște etaje, umblară pe un gang lung cu uși multe, apoi sora se opri, deschise o ușă și, așa din prag, spuse deslușit și vorbind foarte tare :

— Domnișoară Pia, a venit cineva să vă vadă.

Îi făcu loc lui Gabriel să intre, apoi plecă imediat. Gabriel intră. O văzu imediat pe Pia și simți un fior. Era singură, așezată pe marginea patului. Un pat de fier vopsit în alb. Sta nemișcată, cu mîinile în poală. Fața îi era ca de lemn alb, lustruit. Ochii ei priveau fix în altă parte a odăii. Pia era atît de nemișcată și de o paloare atît de desăvîrșită, încît Gabriel avu impresia că este la panopticum și că aceea care stă pe pat este o păpușă mare care seamănă aidoma cu Pia. Văzînd-o cît de nemișcată stă, Gabriel se simți mai singur pe lume ca niciodată. Șopti :

— Pia.

Întîi trecură cîteva clipe, poate chiar un minut, cu nici o mișcare din partea ei, apoi încet, foarte încet, ca la cinematograf în scenele *au relanti*, Pia întoarse capul, privindu-l fix, fără nici o expresie, cu fața ei de lemn, cu fața ei de om împăiat, întoarsă către el.

— Eu sînt, mai șopti Gabriel.

Atunci Pia închise ochii și rămase iar nemișcată, cu fața spre el, așa, cu ochii închiși.

Gabriel șopti din nou :

— Pia, eu sînt, Gabriel ! Pia, am venit !

Fără să deschidă ochii, două lacrimi se prelinseră pe fața ei, apoi Pia deschise ochii, îl privi iar pe Gabriel cu o mare curiozitate și încremeni iar așa, privindu-l, așa cum privesc orbii în soare.

— Să plec ? întrebă Gabriel.

Nu primi nici un răspuns. Pia continuă să-l privească fix. Gabriel mai așteptă poate un minut, poate două, și apoi, nemaiputînd îndura privirea aceea, șopti iar :

— Acum eu plec.

Cu precauție, Gabriel întinse mîna și lăsă pachetul cu bomboane la picioarele patului, departe de Pia. Ea sta tot

atît de încremenită. Gabriel o mai privi o dată și se îndreptă spre ușă.

Cînd a deschis ușa și a vrut să iasă, și-au auzit numele strigat ca un răcnet, ca un geamăt, cu disperare, aproape un urlet :

— Gabriel !

Gabriel se întoarse. Pia era în picioare. Bolborosea :

— Ai venit ?... Cîți ani au trecut ? Ai venit să mă iei cu tine la ocnă ? Dar să nu mai pleci și să mă lași acolo iar singură. Singură, prefer aici. Aici tot la ocnă sînt. Am și lanțuri la picioare, și nu mă pot mișca. Au aflat că eu am omorît-o pe Adina și m-au încuiat aici. Nici să vorbesc nu am voie. Cînd le spun să-i dea drumul lui Gabriel, că eu am omorît... nu mă cred, îmi spun să tac. Cîteodată vine și Adina. Nici ea nu vorbește. De altfel, Gabriel a venit mereu la mine. Eu știu că nu ești el. Să-i spui lui Gabriel că am vrut să-l salvez, am recunoscut că eu am omorît, dar nu m-a crezut nimeni. Nimeni nu a vrut să creadă că eu am omorît-o pe Adina.

Și brusc, fără tranziție, Pia începu să urle.

Înspăimîntat, Gabriel fugi din odaie. O soră veni imediat.

— Iar urlă ?

— Da... eu...

— Las' că-i trece... Îi facem o injecție și-i trece... Așa face mereu.

— Pot telefona mai tîrziu ?

— Mîine... mîine... i se răspunse și nimeni nu-i mai dădu nici o atenție. Începură să forfotească și să se ocupe de Pia.

Gabriel coborî din parc. Se sui în automobil și plecă. Nu merse acasă, ci, ca un bezmetic, goni cu mașina. Pînă la Ploiești și înapoi, 60 de kilometri dus, 60 înapoi. În față o avea mereu pe Pia. O auzea mereu cum urlă.

Se întoarse în București și merse la o bodegă. Rămase singur la o masă ore și ore. Nu bău și nu mîncă nimic. Chelnerii îl cunoșteau. Știau că vor căpăta bacșiș bun. Foarte tîrziu, Gabriel s-a dus acasă. În odaie era cald, plăcut. Se culcă și adormi imediat.

A doua zi de dimineață îl deșteptă telefonul. Suna. „Cine mai poate fi ? Cine mă mai poate căuta pe mine ?", se gîndi. Într-adevăr, de cîtva timp nimeni nu-l mai căuta.

— Alo, cine e ? Da, eu.

Era Spitalul Mărcuța. Îl căuta un doctor. Îi spunea că bolnava Olimpia Anestin se potolise și, pentru prima dată de cînd era închisă acolo, părea lucidă, vorbea cu sens, își amintea că în ajun fusese Gabriel Ventura la ea și acum cere să-l vadă, voia neapărat să-l vadă. Părea într-adevăr lucidă... nu se mai autoînvinuia, cerea detalii precise de la proces...

Gabriel se bucură de victoria lui : „A impresionat-o totuși că am fost eu să o văd, mai mult decît cînd a fost Mira !" își spuse și începu să se grăbească să meargă la spital. Făgăduise doctorului că va veni chiar în cursul dimineții, imediat.

Ajuns acolo, doctorul îl întîmpină :

— Într-adevăr pare că s-a produs un șoc salvator. Sperăm acum în vindecarea ei. Ieri, după plecarea dumneavoastră, în plină criză, s-a oprit brusc și a întrebat :

— Cine a fost adineauri la mine, Gabriel Ventura ?

— Da, v-a adus și bomboane, poftim pachetul.

— El... e liber ?

— Da.

— Cum liber ? Mira Tomescu îmi spusese că el, Gabriel...

— Nu. Matei Ventura s-a autodenunțat ca fiind el criminalul.

— Matei Ventura ? Criminalul ?

— Da. Acum el este la ocnă, iar Gabriel Ventura, liber.

A privit pachetul, l-a întors și pe o parte și pe alta cu o atenție uimitoare, apoi a întrebat iar :

— Gabriel Ventura... e liber ?

— Da.

— Aș vrea să-l văd imediat. Vă rog să-i telefonați să vină imediat.

Doctorul continuă :

— Tot ea ne-a dat numărul dumneavoastră de telefon. Îl știa pe dinafară. Încă a și adăugat cu mare pondere : „Dacă nu s-a schimbat numărul între timp". Noi v-am căutat ieri pînă tîrziu, dar nu v-am găsit. Ne era teamă ca această întîrziere de a vă găsi să nu-i fie fatală. Am avut grijă să-i comunicăm mereu că vă căutăm și nu vă

găsim. La un moment dat chiar, în loc să se supere, a surîs și a șoptit : „așa e el". Acum am anunțat-o că v-am găsit, că veniți și vă așteaptă.

Gabriel urcă scările în grabă. O găsi pe Pia atît de liniștită, încît și asta i se păru neverosimil. Pia îi întinse mîna. Gabriel înaintă repede. Îi luă mîna și i-o ținu în ale lui. Pia îi șopti :

— Abia mai tîrziu mi-am dat seama că era adevărat și nu halucinație că ai venit.

— Da, am venit.

Pia făcu o pauză, parcă își căuta cuvintele :

— Te-aș ruga să fii fără teamă ! Te-aș ruga să-mi spui tot... tot ce s-a petrecut de cînd sînt... de cînd sînt aici.

— Nu știu cum să-ți spun...

— Pe scurt. Exact. Am putere să ascult. Eu credeam că ești închis.

— Era să fiu. Am scăpat printr-o minune ! După... după aceea... după ce s-a dat verdictul împotriva mea, condamnat pe viață la muncă silnică... Matei a luat cuvîntul, brusc, și a declarat că el ar fi comis crima de... care eram eu învinuită.

Gabriel observă cu pleoapele plecate, că Pia stă nemișcată, așa cum stătuse și Matei în timpul procesului. Deodată Pia se înroși. O roșeață atît de vie, încît Gabriel o privi cu uimire. Apoi, pe fața Piei, apărură broboane de sudoare. Brusc, scurt, îl privi o dată pe Gabriel, și apoi plecă din nou ochii.

Tulburat, Gabriel o întrebă în șoaptă :

— Cum ? Și tu ai crezut... că eu... eu am omorît-o pe Adina ? M-ai crezut vinovat ! De aceea ai strigat numele meu cînd te-au scos din casă ?

Pia avu un gest de a se azvîrli spre Gabriel, de a-l cuprinde. Se reținu. Șopti cu patimă :

— Nu... nu... eu n-am crezut nici o clipă... nici o clipă... că tu ai fi omorît ! Probă e că, așa cu mintea zăpăcită, eu mereu strigam că eu, auzi tu ? eu... pentru că voiam să te salvez pe tine...

— Cum adică, să fi făcut, nevinovată, pușcărie în locul meu ?

— Mi se părea îngrozitor ca tu... nevinovat...

Gabriel întrebă uluit :

— De unde știai că sînt nevinovat ?...

Pia deveni conștientă de valoarea spuselor ei :

— Oh !... aveam certitudinea... te cunosc, Gabriel... știu cît ești de bun... de pur...

Apoi Pia plecă iar ochii, și așa, cu ochii ascunși de pleoape, întrebă încet, ca în vis :

— Și ?... Matei ?

— La început judecătorii nu au vrut să-l creadă... spuneau că eu... El a adus însă dovezi.

— Dovezi ? Ce dovezi ? întrebă repede Pia.

— Păi... a explicat cum a procedat și pentru ce... Avea și cheia casei voastre la el. Zicea că i-ai dat-o tu ca să se întîlnească cu Adina...

Pia întrebă :

— Și ? Cum a explicat că a... procedat ?

Gabriel zise rar, parcă brusc amețit de amintiri nesigure :

— A spus că, avînd cheia dată de tine... a revenit... tîrziu, la Adina... tu dormeai alături... tu dormeai alături... nu ai auzit și nu știi nimic... și atunci... i-a dat... i-a dat...

Pia repetă ca în vis :

— Eu dormeam și... nu am știut nimic... Atunci i-a dat.

— Da.

— Și ?

— Și a fost crezut... a... a și fost condamnat.

— Cît ?

— Pe viață... ca mine !

Atunci Gabriel, ca un copil, o întrebă pe Pia :

— Tu ce zici... ? Pentru ce a făcut așa... ? și ce zici, faptul că s-a autodenunțat... gestul ăsta... nu l-a izbăvit de păcat ? E un gest măreț, nu, Pia ? Eu zic că e un gest măreț că s-a autoînvinuit. Altfel... eu... înțelegi... pe nedrept... eu aș fi fost condamnat.

Pia avu un fior. Se tulbură adînc, dar nu spuse nimic.

Au tăcut amîndoi. Atît de lung, de parcă nu ar mai fi avut de vorbit niciodată nimic. Totuși Pia îl întrebă în urmă, rar, rar de tot și privindu-l deodată drept în ochi :

— Și tu... ce faci ?

— Eu ?... eu fac prost.

— De ce ? Ești liber.

— Nu-mi ajunge. Sînt singur ca un cîine... Toată lumea mă evită... Și gîndul că Matei a putut face așa ceva... Cum a putut ? Și gîndul că era să fac ocnă toată viața...

pe nedrept... Probabil că totul m-a şocat şi pe mine, nu numai pe tine... Mi s-a dat libertatea, dar am pierdut pofta de a trăi.

Pia zise tot rar :

— O să-ţi treacă.

— Se poate.

— Uite, mie mi-a trecut. Simt că m-am vindecat !

— Şi te bucură ceva ? Ţi-e poftă să trăieşti ?

Gabriel nu s-a putut abţine s-o întrebe, cu toate că-şi da seama că vorbeşte nesăbuit cu Pia, ca şi cu un om sănătos şi puternic, nu cu un om care în ajun era încă dement, avea halucinaţii şi urla.

Din nou au tăcut, îndelung. Deodată Pia ridică iar pleoapele, îl privi straniu şi şopti într-un fel de suspin de descătuşare, de uşurare, ca ieşind din leşin, din moarte :

— Poate că da. Mi-e poftă să trăiesc !

Gabriel se uită la ea uimit. Pia mai spuse apoi repede şi mai uşurel :

— Aş vrea să plec de aici.

— Cred şi eu !

— Tu, numai tu mă poţi ajuta, Gabriel, numai tu !

— Eu ?

— Da. Mira şi Camil Tomescu sînt... plini de prejudecăţi... complicaţii. Ei nu înţeleg.

— Eu ce pot face ?

— Tu poţi să ceri să mă scoţi de aici. Să mă iei cu tine.

— Unde vrei să mergi ? La tine acasă ? Casa voastră e încă neocupată.

— N-aş putea suporta... amintirile...

Pia îl privi iar fix :

— Gabriel, tu nu pricepi că nu am unde merge decît la tine acasă ?

Gabriel se gîndi : „Are dreptate. E singură. Sînt singur. A fost nebună, eu risc acum să înnebunesc ! Cu ea în casă va fi mai uşor. O cunosc de cînd eram copii. Într-un fel, e sora mea. Şi apoi acesta e unicul «bine» pe care-l pot face pe lume. Şi ea, cînd era nebună, zicea că a omorît ca să mă scape pe mine !“

Gabriel spuse cu un nod în gît de propria lui milă :

— Se poate. Sînt părăsit ca un cîine.

Pe faţa Piei nu apăru nici o schimbare, atît că plecase iar pleoapele şi nu le mai ridică. Vorbea cu privirea ascunsă şi Gabriel iar îşi aminti de Matei. Aşa stătuse şi

el în timpul procesului... Ce față avea Matei ! Ce glas !... Dar cum putuse Matei să o omoare pe Adina ?... Oare Matei era cu totul inuman ?... Dar faptul că se autodenunțase nu dovedea că are suflet ?...

Gabriel își dădu seama că iar pornește cu gîndurile razna. Se înfioră. Își aminti de casa goală, pustie, de frigul, de murdăria din casă... Spuse :

— Cum facem ? Ideea e foarte bună, cu toate că destul de „ne-ca-la-toată-lumea". Cum facem să plecăm... împreună ?

— Totul depinde de tine. Nu te poate nimeni împiedica să mă iei cu tine. N-ai decît să spui... că te-ai logodit cu mine... că ne vom căsători... ce vrei... Pe urmă vom vedea noi ce facem... stricăm logodna, sau dacă ne-am căsătorit... divorțăm... Vom vedea noi atunci. Acum, toată problema este dacă vrei sau nu să mă salvezi. Eu nu mai am puterea, după cele prin care știi că am trecut, să mai lupt... acum... și pentru mine. Numai tu... numai tu !...

— Da, zise Gabriel, și, cu toate că ce-i propunea Pia îi părea destul de ciudat, totuși gîndul că poate face un „bine" și că nu va fi atît de singur îi da puterea să înfrunte micile senzații dezagreabile pe care le încerca. Da, zise, vorba e să pleci de aici, să te vindeci, și apoi, vorba ta, mai vedem noi ce facem !

Gabriel își aminti în goană de o frază de-a Adinei : „Spui că nu faci nici un rău, dar asta nu ajunge". Da, într-adevăr, nu ajunge să nu faci nici un rău, trebuie să faci bine, își zise Gabriel și i se păru că este dator mai întîi de toate s-o salveze pe Pia. Și tocmai pentru că acest gest cuprindea în sine o extravaganță, gestul îi păru lui Gabriel edificator că îl va scoate din înfiorătoarea apatie și gust al inutilității în care trăia, de la ieșirea din pușcărie. De fapt, era și foarte mîndră că prin el Pia își revenise la luciditate, la conștiință. Gabriel se simțea important, salvatorul Piei.

Pia îl lăsă să gîndească nestingherit. Aștepta, cu o imensă încordare, ca el să hotărască, nu afirmativ sau negativ, căci aceasta părea gata hotărît și fără îndoială afirmativ, ci modul în care se va efectua hotărîrea lui de a o salva. Pia știa că nu trebuie nici amînată și nici întîrziată decizia ei : să plece cu Gabriel acasă. Era absolut hotărîtă să profite de această clipă unică, neașteptată. Ea și Gabriel, în fine, împreună.

Cu toate că Pia lua hotărîri care păreau bine chibzuite, rapide și acționa în consecință, totuși își da seama cu înfricoșare că mintea ei, care acum, într-un fel se luminase, avea încă încertitudini suspecte. Se simțea ca un om care, la deșteptare din somn, nu-și dă bine seama că ce a visat nu a fost realitate, ci vis, și că realitatea pe care începe s-o trăiască la trezire nu e vis, ci realitate. Acum, îi era tot atît de teamă ca nu cumva să se trezească din această realitate, care-i părea vis — Gabriel și ea împreună — cît și teama ca nu cumva amintirea trecutului să-i fie prea prezentă, prea reală și să n-o lase să profite de viața ce i se oferea. Departe, ca o ceață la orizont, trecea umbra faptelor trăite. Și Adina era acolo, transparentă, ușoară, clătinată ca un fum în adiere... Matei la ocnă pe viață... mort și el deci... Da, trebuia neapărat să facă vid în mintea ei în privința trecutului, așa cum uiți un vis — și să trăiască prezentul, realitatea prezentului, oricît de fantastic ar fi el : ea, Pia, și Gabriel împreună !

Gabriel zise :

— Da, așa vom face !

Pia îi spuse :

— Cred că cel mai greu lucru va fi ca ceea ce am hotărît noi acum trebuie executat imediat.

Gabriel se ambiționă :

— Pentru ce greu ? Va fi simplu. Merg la doctorul de gardă și îl anunț că plec cu tine la mine acasă... pentru că ne-am logodit. E simplu.

Pia îl privi adînc. Zise :

— Îți mulțumesc. Du-te și vorbește. Eu aștept. Am încredere în tine.

Gabriel plecă și nu întîrzie. Se întoarse uimit și radios :

— A fost foarte ușor. A spus bine. Plecăm. A făcut și biletul de ieșire.

În urma lui Gabriel sosi imediat o femeie de serviciu care ducea bagajul Piei. Pia se ridică cu simplitate, își luă paltonul, se îmbrăcă și se legă la cap cu un fular mare de lînă. Fularul era de culoarea argintului și nu-i sta prost. Femeia îi dădu între altele și o poșetă, poșeta ei. Pia luă poșeta cu un gest ciudat, plin de uimire și de aviditate. Privi poșeta o clipă, apoi se întoarse repede și ușurel cu spatele la cei din odaie, deschise poșeta, privi înăuntru,

pipăi puțin, scotoci, și tot atît de brusc închise poșeta și o puse sub braț. În interiorul poșetei Pia văzuse batista făcută ghem. O pipăise. Cutia cu stricnină era tot acolo și cheia casei Ventura tot acolo. La atingerea lor simți iar un gol în gînduri, o spaimă, dar cu o voință de fier se stăpîni.

În timpul ăsta Gabriel văzu cît de slăbită și palidă era Pia și i se umplu inima de milă. Își dădu seama că pe fața ei nu trece nici măcar umbra vreunui surîs. Fața, ca în ajun, îi era tot atît de nemișcată, de lemn, ca la păpușile mărime naturală de la panopticum.

Gabriel dădu bacșișuri sorei, femeilor de serviciu, care se adunaseră și priveau cu mare curiozitate această plecare senzațională : „ieri nebună, azi logodită"... Frumusețea lui Gabriel făcuse mare efect în tot spitalul. Toată lumea cunoștea din ziare povestea crimei, povestea lor.

Pia și Gabriel au coborît în parc și s-au urcat în mașină. Pia s-a așezat lîngă Gabriel, în față. Mașina porni.

Pe drum nu au vorbit nici un cuvînt. Pia avea însă senzații și sentimente atît de ciudate, încît îi era frică. Gîndea : „Trebuie să fiu foarte atentă, ca nu cumva să înnebunesc acum de-a binelea și definitiv. Cît timp l-am așteptat pe Gabriel zadarnic ? Nu mai știu. Parcă din eternitate." Iar acum, tocmai acum cînd crezuse că el e la ocnă pe viață și ea este singură și nebună și că nu-l va mai vedea niciodată, iată că sosise liber, frumos ca un arhanghel și totul s-a întîmplat atît de simplu, totul atît de ușor...

Pia îl privi pe furiș, cu patimă. Era la volan, conducea. Era ca într-un film. Ea alături de el și, culmea ironiei, culmea imposibilului, era logodită cu el, era logodnica lui acum. Așa plecaseră din balamuc : logodiți.

„Totul e să-mi țin acum firea, să nu înnebunesc de-a binelea. Gabriel liber, eu liberă, și noi doi logodiți ! Sînt cu Gabriel ! Visul meu s-a împlinit ! Dar dacă tot așa se vor întîmpla și alte minuni și voi afla, cînd vom sosi acasă, că Matei nu este la ocnă, că Adina nu e moartă, că s-au căsătorit și că sînt plecați de mult în străinătate... într-un mic voiaj de plăcere întîi... apoi, de lungă durată, pentru studii... că ne trimit cărți poștale ilustrate... sărutări... că le este dor de noi... salutări din Veneția... Pia nu a omorît-o pe Adina... Ne este dor de voi..."

Pia se cutremură. Își aminti de Adina, moartă, clipa cînd murise, ultimul spasm ; iar Matei era la ocnă pe viață în locul ei... Lanțuri la mîini și la picioare... Numai de n-ar înnebuni ea din nou. Poate ar fi bine să-i spună tot, absolut tot lui Gabriel. Să-l roage să oprească o clipă mașina și să-i spună tot... Bineînțeles că el nu o să creadă că ea a omorît, ci o să întoarcă mașina și o să-și ducă „logodnica" înapoi la balamuc. O să le spună doctorilor : „Tot nebună e, crede că ea a omorît-o pe Adina".

„Nu, mai bine să tac... să am puterea să tac și să am puterea să-mi trăiesc fericirea hărăzită mie în condiții atît de anapoda și grele. Să am puterea să-mi trăiesc fericirea. Sînt logodită cu Gabriel... și... am scăpat pentru totdeauna de Adina... Adina este moartă... moartă... am scăpat de ea... am scăpat !"

Din cînd în cînd Gabriel privea spre Pia. Gîndea : „Săraca, ce tristă e și ea ! Bine că am scos-o din balamuc ! Nu mă mai simt nici eu atît de singur ! În fine, am făcut și eu o faptă bună pe lume !"

CAPITOLUL XII

Cînd au ajuns la casa Ventura, Pia a simțit cum îi bate inima tare, a victorie. I se părea că este căsătorită cu Gabriel, că se întorc de la nuntă. O frîntură din marșul nupțial îi trecu prin minte. Gabriel deschise ușa. Și ea avea cheia acestei case în poșetă, dar bineînțeles nu trebuia să pomenească nimic. Mai tîrziu va spune că a comandat și ea o cheie... Va intra în casă ca la ea acasă.

Gabriel deschise ușa, și amîndoi intrară în vastul salon. Era întuneric. Odaia părea încremenită. Gabriel a aprins lampa cea mare, din plafon. Pia rămase nemișcată cu privirea ațintită la lampă. Ah, lampa aceea. Luminile orbitoare aprinseră și în Pia toate amintirile. Așa se aprinsese cînd intrase cu Adina întîia dată, așa sta aprinsă cînd îl așteptase pe Matei să se întoarcă de la Adina...

Gabriel o întrebă :

— Pia, ce faci ?

Pia tresări și spuse :

— Vai ce frig este ! Nu se simte că a venit primăvara !

Gabriel spuse :

— Merg în pivniță și aduc cîteva surcele... Să vezi ce distractiv o să fie ! Să aprindem în cămin focul. Focul e ceva foarte distractiv, foarte vesel !

Pia se învioră. Exclamă :

— Da. Bine. Facem și ceai. Pînă aduci tu surcele eu pregătesc ceaiul.

Gabriel plecă în pivniță. Cînd se întoarse o găsi pe Pia în bucătărie. Cu greu găsise cîteva bucăți de zahăr, ceva ceai și într-o cutie biscuiți. Ceaiul era aproape gata. Pia ar fi dorit să-i dea lui Gabriel ceai, mîncare în bucătărie, aici, ca atunci, prima dată. Poate Gabriel s-ar fi uitat la ea cu privirea aceea...

Între timp Gabriel sta cu coșul de lemne în brațe :

— Hai vino, zise, ce aștepți ? Ceaiul este gata ?

— Da.

— Perfect.

Au mers în salon. Gabriel a aprins focul cu surcele. Au băut ceaiul în fața căminului unde pîlpîiau flăcările. Oare cît timp trecuse din ziua cînd, singură în toată casa Ventura, furase stricnina din dulap de la Matei ? Nu ar fi putut spune. Parcă totul fusese ieri, sau parcă trecuse o veșnicie. Casa asta era plină de amintiri. Cum să scape de amintiri ? O, dacă ar vrea Gabriel, ar fi atît de ușor, atît de bine... În ziua otrăvirii, Pia îl așteptase pe Matei, o, îl așteptase toată ziua, întîi pe Gabriel, apoi pe Matei, apoi să moară Adina... Acum nu mai are ce aștepta. Gabriel este aici cu ea, iar Matei și Adina nu au să mai vie niciodată... O, dacă ar vrea Gabriel ! Cîtă fericire !

Gabriel o întrebă pe Pia :

— Pia, tu nu vrei să iei odaia mamei ? E bună odaia.

Pia se gîndi : „Odaia lui Gabriel este alături de odaia aceea". Răspunse :

— Foarte bine. Odaia aceea să fie a mea.

Gabriel gîndi : „Tot o să fie ea ca o mamă pentru mine".

Pia gîndi : „Mi-a dat odaia mamei lui. Numai de nu și-o închipui că sînt... că voi fi o mamă pentru el !"

Gabriel se simțea ușurat. Făcuse o faptă bună. Simțindu-se ceva mai bine, recăzu de la sine în modul facil obișnuit lui, de a gîndi. Mama lui murise prea tînără, dar fusese mult bolnavă ; Adina murise, mare dramă, dar

acum nu se mai putea îndrepta nimic, inutil să mai jelim; Matei era la ocnă, dar își merita pedeapsa : omorîse ; iar el, Gabriel, făcuse într-adevăr o faptă bună : o salvase pe Pia, prietena din copilărie, sora Adinei. Pia va locui în casă cu el. Va fi așa... ca o mamă... Pia era foarte gospodină... Vor angaja și o servitoare... Cînd va veni acasă, va găsi totul în ordine, cald... cămara plină de lucruri bune, gustoase... Chiar și ceaiul ăsta pe care îl bea acum, ce bine îl făcuse Pia ! O plăcere ! O adevărată gospodină !

Dar ce va zice lumea ? Of ! lumea vorbește întotdeauna anapoda și se amestecă în ce nu o privește... Și în definitiv lui niciodată nu i-a păsat de ce va zice lumea ! Nu o să se încurce acum de lume ! După dramele prin care trecuseră, ce importanță mai aveau spusele lumii ! Pia scăpase de balamuc grație lui, iar el scăpase de pustiul casei ! În definitiv, Pia îi spusese că se vor căsători așa, de formă, de ochii lumii ; iar mai tîrziu... nimic nu-l va împiedica să divorțeze. Pia poate își va găsi un bărbat potrivit, nu e deloc frumoasă și nici atrăgătoare, dar e tînără, iar el, Gabriel, se va îndrăgosti de o fată... totdeauna visase o fată blondă... Că doară Pia a dorit această situație... nici Piei nu i-a trecut prin minte că ar putea fi o căsătorie adevărată !... De altfel, Pia i-o și spusese din primul moment. Va sta fiecare în odaia lui, ca frate și soră... Totul era aproape perfect, de nu ar fi fost amintirile... Va căuta să le uite... va face tot posibilul să uite, să nu-și mai amintească fața lui Matei de la proces, fața Adinei pe catafalc și fața Piei de la balamuc. Ce senzație oribilă a încercat cînd Pia îi vorbea ca unei arătări, privind prin el ca și cum ar fi fost stafie. Ce oribile lucruri sînt pe pămînt, dacă nu te ferești de ele ! Acum ar putea fi iar bine... aproape bine... da, da, încet, încet să uite, și viața încet, încet, să reînceapă iar plăcută.

Într-adevăr, Gabriel se înviorase. Simțea că îi este bine, că dorește să fie fericit. Așezată lîngă el la masă, și Pia părea alt om. Privirea îi era vie, intensă, poate prea intensă. Servea ceaiul cu îndemînare, prevenitor ; Gabriel se simțea răsfățat de Pia. Poate numai mama lui știuse atît de bine să fie atentă cu el. Din ochi ghicea ce îi trebuie, ce vrea, așa ca acum, Pia.

Dar după ce băură ceaiul, nu mai avură ce vorbi. Gabriel începu să se plictisească. O clipă Pia s-a gîndit să-l roage să-i cînte la chitară, dar imediat și-a dat seama că

lucrul era într-adevăr prea de tot. Gabriel s-ar fi speriat. Îl vedea atît de frumos, de puternic, de tînăr, în odaie cu ea și totuși atît de departe de ea. La ce s-o fi gîndind ? Părea îngîndurat, mai vesel, dar îngîndurat... Dacă s-ar apropia de el și l-ar săruta, ce ar fi ?... Dacă Gabriel se sperie și fugea ? Era atît de străin de astfel de preocupări ! Nu își da oare seama că e tînără, că e femeie ? Ce amoruri avusese pînă acum Gabriel ?

Aci Pia simți că amețește. Se ridică de pe scaun și se așeză brusc la loc.

— Vrei ceva ? o întrebă Gabriel.

— Nu, nimic.

— Am crezut că vrei ceva.

— Nu, nu, nimic.

— A început să fie ceva mai cald în odaie. Ce frumos e focul din cămin !

— Da, da, frumos. Flăcările ard splendid.

— Cred că și la tine în odaie s-a mai încălzit. Sînt rufe în dulap. Cheia e la dulap. Și patul meu ar trebui schimbat.

Gabriel rîse copilărește. Spuse :

— Nu a avut cine să-l schimbe. Mama îl schimba în fiecare săptămînă. E foarte bine să fie patul curat. O, vezi, atunci, în acea zi... Matei și cu mine am fost luați chiar în noaptea crimei. Totul a fost aici răscolit... Au găsit cică aici, la mine sub saltea, o cămașă de a mea pătată cu roșu de buze. Au spus că la analiză s-a dovedit că era roșul de buze al Adinei. Eu nu am înțeles nimic ! Ce idee ! Se petrec cîteodată lucruri de neînțeles ! După ce Matei a recunoscut că el a făcut crima totuși nu a putut explica ce a fost cu cămașa cu roșu de buze. Zicea că asta l-a determinat să o omoare : gelozia.

Ascultînd, Pia simți că amețește. Întrebă ca în vis :

— Și nu era cămașa ta ?

— Ba da, cămașa era a mea, dar cum era să fie pătată de roșu de la Adina. Cum era să fie ?

— Nu era ? întrebă Pia cu același glas. Apoi Pia întrebă și mai încet și mai rar : Adina nu te-a sărutat ?

— Pe mine ? De ce să mă fi sărutat ? Ea pe Matei îl iubea ! El a fost gelos pe degeaba.

Pia gîndi : „E poate același așternut, aceeași pernă din ziua cînd am fost și am plîns și am sărutat perna... ziua în care am hotărît moartea Adinei... poate". Pia își aminti

că se trîntise pe jos și urlase. Atunci urlase pentru prima dată. Dacă ar urla acum, ar fi pierdută. Dar spre marea ei uimire își dădu seama că chiar de ar vrea, nu ar putea urla. Se golise parcă ceva în ea. Acum aștepta clipa cînd va găsi puterea să-l facă pe Gabriel să priceapă că este îndrăgostită de el, că îl iubește, că îl dorește. Ah, de ar putea sta lîngă el, lipită de el, una cu el, și apoi să adoarmă așa, lîngă el... Poate că așa s-ar odihni, ar uita... oh, de ar uita... Să stea lîngă el, una cu el, și apoi să uite... ar putea chiar și muri. O, să uite... de Adina... de Matei... Parcă de Matei îi era... și mai greu... Oare ? De Matei sau de Adina îi era mai frică ?

Deodată Gabriel spuse cu o voce destul de sfioasă :

— Eu am să plec puțin în oraș.

Pia avu o tresărire. Gabriel o întrebă :

— Te superi ?

— Nu... dar...

Pia privi în jurul ei.

— Ți-e urît singură ?

— Cam da.

— Nu stau mult. Drept să-ți spun, am fost zilele astea... atît de nenorocit... Simt nevoia să ies puțin... Stau puțin... mă întorc imediat...

Pia nu îndrăzni să spună nimic. Dacă îl sperie și...

— Bine, bine, șopti.

— Uite ce e, zise Gabriel, mănînc în oraș și îți aduc și ție ceva. Nu avem în casă absolut nimic. O să murim de foame, dacă nu cumpăr.

Încercă să rîdă, dar rîsul îi îngheță pe buze.

— Am să pot să cumpăr și eu, șopti Pia.

— Dar nu azi. Azi merg eu. Tu, mîine.

Înviorat, Gabriel își puse fularul. Ochii îi luceau. Genele negre adumbreau ochii albaștri. Cîteva bucle blonde din minunatul lui păr îi cădeau pe frunte. Plecă repede. Nici mîna nu i-o dădu. Îi spuse numai „sărut mîna" și plecă.

Pe drum, Gabriel se gîndea :

„Numai de nu m-ar tiraniza ! Nu o pot tîrî după mine pe unde mă duc, că mă fac de rîs ! Are ce face acasă ! Să strîngă, să așeze în dulapuri, să vadă de servitori. Nici nu va putea prididi. Mama toată ziua muncea. Tocmai de aia am adus-o în casă la mine, că m-am gîndit că dincolo la

ea își poate aminti de Adina... Aici nu are ce își aminti. Dar nici să mă tiranizeze nu ar fi bine... O să se învețe. Să iasă și ea în oraș, să-și facă prietene, să meargă la cinematograf, să meargă la Mira în vizită. Are ce face."

Gabriel zburda. Merse mai departe. Intră într-o bodegă. La una din mese erau cunoscuți. Il zăriră. Gabriel își dădu seama că îl priveau cu curiozitate, că șușotesc, că îi surîd. Gabriel surîse și el, se apropie de masa lor.

— Ce e mă, întrebă unul dintre ei, ai cîștigat la loterie ? Pari satisfăcut.

— Ia te uită la el ce vesel e ! exclamă un altul.

Gabriel spuse cu timiditate :

— Mai m-am liniștit și eu... că așa nu mai mergea.

Auzi glasurile lor care spuneau în cor :

— Foarte bine, foarte bine... da' ce, pînă cînd să jelești... Viața e viață, trebuie trăită. Hai, șezi cu noi !

Și Gabriel s-a așezat. S-a încins un chef. Ca de obicei, Gabriel nu bea. Gusta numai, dar se simțea în fine iar ca într-o baie călduță. Muzica, forfota catifelată a clienților, a chelnerilor, glasurile toate, căldura, fumul de tutun... Se simțea perfect. Uită și de Pia că îl așteaptă, și de Matei că este în ocnă, și de Adina și de Sandra Ventura, mama lui... că sînt moarte...

Pia însă, rămasă singură, simți o deznădejde, o înfricoșare fără seamăn. I se păru că vidul e imediat lîngă ea, pretutindeni, că o așteaptă căscat, să o cuprindă. Mai ales îi era spaimă de vidul din spatele ei, căci, oricum s-ar fi întors, vidul din spatele ei tot exista.

În tavan lampa mare strălucea. O aprinsese Gabriel cînd intraseră în casă. Desigur, un obicei vechi al casei Ventura ; într-adevăr, odaia mare, imensă, cu prea multe covoare și tablouri, nu era luminoasă nici chiar ziua în amiaza mare. Pia privi lampa din tavan fascinată. Astfel o privise în ziua în care luase strichnină din dulap și-i dăduse lui Matei cheia casei ei... Matei mersese la Adina... Atunci, în după-masa aceea, Gabriel era cu Adina. Ea, ea cu ochii ei îi văzuse în stradă, îmbrățișați. Pentru ce Gabriel a stat cu Adina din prima zi cînd a văzut-o, și cu ea nu vrea să stea ? Pentru ce adineauri i-a spus că nu a sărutat-o niciodată ? Ea, ea, Pia, îi văzuse, cu ochii ei îi văzuse...

O gelozie cumplită pentru Adina moartă îi chinui inima, zadarnic. Gabriel o va lăsa mereu singură, și nici-

odată, niciodată ea nu va mai îndrăzni să-i spună că-l iubeşte !

„Vreau să trăiesc, vreau să fiu fericită ! se zvîrcoliră gîndurile Piei. Sînt tînără, sînt vie, vreau să trăiesc, vreau să mă iubească, vreau noaptea să stau la el în braţe. Vreau să-i simt respiraţia pe faţa mea, să aud cum îi bate inima. Cînd îi bate inima să cred că inima mea bate. Să mă sărute atît de lung, încît să cred că pot muri aşa, la el în braţe. Unde este acum ? Pentru ce m-a lăsat singură ? Dacă Gabriel nu ar fi cunoscut-o deloc pe Adina, poate că mă plăcea pe mine. S-o mai fi gîndind mult la Adina ? O, sigur că a fost şi el îndrăgostit de Adina ! Dar pentru ce ; pentru ce a spus Matei că el a omorît-o pe Adina ? Ce l-o fi determinat ? Să-i fi fost milă lui Matei de Gabriel ? Sau a putut Adina inspira o dragoste atît de mare, încît să nu mai fi vrut să existe fără ea ?“

Pentru Pia totul era de neînţeles. Pia mai gîndi : „Dar dacă Matei nu va putea răbda şi va spune că nu este adevărat că el a omorît şi se fac din nou cercetări şi încep să fiu eu bănuită ? Căci dacă am scăpat nebănuită, a fost numai şi numai graţie crizei de nervi pe care am avut-o, dar acum că m-am vindecat şi stau cu Gabriel, asta va atrage atenţia asupra ciudăţeniei combinaţiei şi am să fiu bănuită. În timpul procesului, judecătorii, juraţii au întrebat desigur de toate, ei cunosc amănuntele, intimităţile, dar din ce-au aflat nu putea reieşi că Gabriel şi cu mine ne-am putea căsători !“

Deodată Pia îşi căută cu spaimă poşeta. O găsi pe un scaun. Uitase de ea. Se repezi şi o luă. Se uită din nou în ea şi verifică conţinutul : stricnina era acolo. Se gîndi să arunce totul, apoi se răzgîndi imediat : „Nu, îşi spuse, nu o arunc. Cine ştie, poate o să am nevoie. Dacă nu am să pot răbda purtarea lui Gabriel, o să mă omor“. Luă poşeta şi şi-o puse instinctiv sub braţ, mînerele trecute peste cot, şi ţinu poşeta strîns de trup. Gîndul însă că omorîndu-se ar putea Gabriel să rămînă pe pămînt, viu, fericit, cu altă femeie, iubind, dansînd fără ea, o înspăimînta.

„Cum să fac să mă iubească ? În tot cazul, stricnina o pun bine. O voi ascunde. O voi ascunde în dulap sub rufe.“

Cu toată spaima de spaţiul pustiu al odăilor, de golul din spatele ei, Pia totuşi se ridică de la locul ei, traversă salonul aproape în goană şi merse în odaia pe care Gabriel i-o hărăzise : fosta odaie a Sandrei Ventura. Trebuia să

ascundă stricnina. Deschise ușa odăii și se opri în prag. Gabriel făcuse și aici focul, în odaie era călduț, dar Pia privi odaia cu groază. I se părea că vede catafalcul cu Sandra Ventura pe el... Lumînările, florile, oglinda acoperită... Apoi, într-un joc al imaginației, pe Adina pe catafalc, apoi iar Sandra. Oglinda ovală, cu lumina verzuie pe care nu o văzuse decît acoperită în ziua înmormîntării, sta acum în fața ei descoperită, și Pia se zări de la distanță acolo și se înspăimîntă. Era verde, stranie, ca o arătare.

„Poate am murit și eu, și tot ce cred eu că mi se întîmplă acum să nu fie adevărat. Poate sînt încă la balamuc. Ce caut eu în casa asta ? Cum îmi pot imagina că sînt logodită cu Gabriel ? Matei e la ocnă, Adina moartă, Gabriel cu alte femei, și eu singură aici, ca o stafie..."

Se apropie un pas de oglindă și, fascinată, se privi. Se sperie mai tare : i se păruse că o vede acum pe Adina în oglindă. Se făcu un joc vertiginos, fantastic : era cînd ea, cînd Adina, cînd ea, cînd Adina, în suprapuneri din ce în ce mai repezi, ca un vîrtej. Crezu că este cu Adina în limuzină, că ce vede este jocul odată văzut aievea cînd mergea la înmormîntarea Sandrei. Ameți.

Pia se uită cu groază în jurul ei. Pentru ce o lăsase Gabriel singură ? Probabil că avea vreo întîlnire cu o femeie. Ce alt motiv îl putuse face să plece atît de grăbit ? Pe ea o luase de la balamuc din milă, iar acum își vedea de viața lui. Ea va începe iar să-l aștepte, să-l caute... să-l aștepte... gîndind că e în brațele altei femei...

Pentru ce o lăsase singură ? Nu știa că e bolnavă de nervi ? Uitase că abia acum cîteva ceasuri o scosese de la balamuc ? Cum putea fi atît de inuman ? Acum ce să facă ea singură în casa asta goală, sau mai bine zis plină de toate amintirile înnebunitoare ? Pretutindeni. Unii morți, alții vii, dar toți, spaimă.

Mobilele, încălzindu-se de la focul aprins, începură să trosnească. Pia se uită cu grijă în jurul ei. Dacă va apărea Adina de după dulap ? Sau dacă va apărea Sandra ? Golul odăilor pustii o umplu de groază. De cine îi era cel mai frică ? Totuși de Matei. Matei era viu, dar era închis în locul ei la ocnă. Era ras în cap, purta lanțuri la picioare și mîini. El știa că nu este vinovat. Pe cine bănuia el a fi vinovat ? Pe Gabriel, desigur.

Mobilele și parchetul nu încetau să trosnească. I se păru că umblă pași pe parchet, că se așază trupuri pe scaune, pe

fotolii... Îngrozită, Pia se ghemui pe un fotoliu, dar şi odaia asta avea uşi în dosul cărora erau alte odăi goale... Pia fugi în sala de baie, aprinse lumina şi, stăpînită de panica vidului, încuie uşa cu cheia. Dar spaima nu contenea : atunci Pia se ghemui pe jos într-un colţ, ţinînd încă geanta la subţioară, strînsă, din ce în ce mai strînsă, de îi amorţise mîna. Sta cu spatele la perete, lipită de perete, ca să nu mai fie gol şi să nu poată pătrunde pe acolo spaima morţilor, spaima vidului.

Cînd Gabriel veni acasă, găsi casa goală, luminile aprinse peste tot şi Pia nicăieri. Îl apucă şi pe el spaima.

„Dacă a înnebunit şi a fugit ? O să moară sub vreun tramvai sau camion, o să o batjocorească vreun derbedeu... Cum o să o mai pot găsi ? Mai bine o lăsam la balamuc..."

Începu să o caute pretutindeni : în bucătărie, în cămară, în closete. Deschidea binişor uşile, cu spaimă. Ajungînd la baie, găsi uşa încuiată, bătu, scuturâ clanţa, strigă... Gîndi : „Dacă s-a spînzurat ?" Bătu mai tare.

Pia auzi bătăile. Întîi crezu că sînt stafiile, Adina sau Matei. Bătăile în uşă nu conteneau. Pia se apropie de uşă tiptil şi ascultă. I se păruse că aude vocea lui Gabriel. Apoi auzi într-adevăr glasul lui Gabriel care striga : „Pia, Pia !"

Pia, de după uşă, întrebă în şoaptă, încă necrezînd în realitatea glasului :

— Cine e ?

— Eu, Gabriel. Deschide, Pia, eu sînt ! Deschide, Pia !

Şi Pia deschise uşa. Cînd Gabriel îi văzu ochii, se sperie. Instinctiv se pregăti să se apere, dacă cumva Pia s-ar fi repezit la el. Imediat Pia înţelese spaima lui Gabriel. Făcu un efort uriaş asupră-şi, căutînd să se destindă, să simuleze calmul. Întrebă :

— Ce e ? Ce-strigi ?

— Nu ştiam unde eşti... M-am speriat...

— Pentru ce ?

Oarecum Gabriel se ruşină de spaima lui.

— M-am speriat... Nu ştiam ce e cu tine... Unde eşti... Am întîrziat puţintel... Te rog să mă ierţi.

— Nu face nimic. Te aşteptam. Azi a fost o zi, ca şi ieri de altfel, plină de emoţii pentru mine. Sînt obosită... Tocmai voiam să mă spăl şi să mă culc.

Nu ştia ce să mai spună. Îi era teamă de fiecare cuvînt. Îi era teamă să nu pară nebună, dar dacă părea prea li-

ništită, Gabriel, liniștindu-se și el, era în stare să plece din nou, să o lase iară singură... în odăile pustii...

— Nu aveți în casă un antinevralgic ? întrebă Pia.

— Cred că da. Rămas de la mama. Ea lua toată ziua antinevralgice. I-am spus într-o zi, ca să o distrez, că înghite atîtea antinevralgice, de parcă mănîncă floricele...

Pia încercă zadarnic să surîdă. Fața îi era ca de lemn. Și Gabriel mai spuse :

— Ți-am aduc și ceva de mîncare. Poate ți-e foame, și de aia te doare capul.

— Poate. Dacă vrei, o să mîncăm ceva mai tîrziu. Poate ai să mănînci cu mine. Am stat cam mult singură... Înțelegi... Îmi sînt nervii puțin obosiți.

— O să începi să ieși și tu.

— Nu cunosc pe nimeni în orașul ăsta.

— ...Mira Tomescu... poate... șopti Gabriel.

Pia avu o privire atît de stranie, încît Gabriel zise imediat :

— O, nici mie nu-mi face plăcere să merg la Tomești în casă !

Pia zise :

— Pînă una-alta, am să mai stau pe acasă... dar dacă se poate... cel puțin cîtva timp, nu mă lăsa atît de singură ?

— Să căutăm o femeie de serviciu... cu bărbat, ca să care lemne iarna... să vadă de grădină vara... Este primăvară... Și să-mi ajute și mie la spălatul mașinii.

— Da. Foarte bună idee...

Gabriel era fericit că se speriase degeaba ; Pia nu înnebunise, vorbea normal.

Mai tîrziu, Pia merse în bucătărie și pregăti masa. Au mîncat în salon în fața căminului, acum stins. N-au vorbit. N-aveau ce vorbi.

În acea noapte Gabriel a dormit acasă, la el în odaie. Pia s-a culcat în fosta odaie a Sandrei Ventura. A rămas îndelung așa, cu ochii deschiși în întuneric, ascultînd dacă nu aude oare nici o mișcare din odaia lui Gabriel. Îi era dor de el. Oare îl va putea cuceri vreodată... ? Gabriel... Acum însă... Îi era mai ales teamă că în noaptea asta va pleca tiptil... la vreo femeie. Pia de la ea din pat, îl pîndea.

Apoi, Pia, în loc de somn, a căzut într-o semiconștiență în care i s-a părut că patul îi e catafalc și că e întinsă, moartă. După aceea, Adina a venit și i-a cerut apă să bea. De fapt, își da seama că ei înseși îi e sete, dar că îi este

frică de Adina, frică să se scoale din pat, să umble să caute apă prin casă. A adormit tîrziu. A visat. Se făcea că este culcată, culcată tot așa pe spate. Gabriel a venit în odaie. Era cu o femeie. Întîi Pia i-a văzut că se sărutau. Apoi Gabriel și cu femeia aceea s-au culcat în patul ei, peste ea, ca pe o saltea, fără să o bage în seamă și au făcut dragoste. Femeia aceea era Adina. A vrut să țipe, dar nu avea glas, a vrut să fugă, să dea de veste că este acolo, dar nu se putea mișca. Pia a vrut să urle, dar nu avea glas.

Se deșteptă din somn îngrozită :

„De fapt, își zise, am omorît-o pe Adina ca să scap de ea, dar, de cînd a murit, e mai prezentă în mintea mea ca niciodată. E permanent cu mine. Zi și noapte. Ce să mă fac ? Cum să scap de ea ? Mai mult decît să o omor, ce puteam face ?“

Pia se așează în mijlocul patului. Îi era bolnăvicios de sete ; dar îi era frică să se dea jos din pat. Se temea că o apucă de sub pat cineva de picioarele goale. Se gîndi să-l strige pe Gabriel, să-i ceară lui apă. Odaia lui era alături, ar fi auzit-o. Gîndul însă că Gabriel ar veni poate, așa direct de la el din pat, neîmbrăcat, o făcea din nou să se gîndească la Gabriel cu spaimă. Se zvîrcoli. Se ridică totuși din pat. Se încălță. Căută ceva de citit, să uite. Răscoli, găsi un teanc de gazete vechi. Toate erau din timpul procesului. Fascinată, le luă ! „Gabriel Ventura criminalul“ — „Olimpia Anestin la balamuc“ — „Adina Anestin pe catafalc“ „Adina la pian“ „Adina copil“ „Adina adolescentă“ „Adina în grădină“...

CAPITOLUL XIII

Cînd Matei Ventura auzi cum se trîntește zgomotos ușa masivă de fier a celulei și se ferecă cu lacăte, zăvoare, chei în lanțuri, și se află singur, despărțit pentru totdeauna de toți oamenii, toate grădinile, toate femeile, toate cărțile, toate melodiile, toate drumurile, toate apele, toate orașele, despărțit de cer, aer, soare și stele, înțelese că de fapt, prin propria lui voință, se întemnițase de viu în cavou.

O clipă rămase copleșit, cu spatele la ușa ce se închisese asupra lui. Auzea încă ecoul, în întreaga lui făptură, hu-

ruitul greu al lanţurilor, zăvoarelor, lacătelor, zgomot ce i se păru că nu va mai lua niciodată sfîrşit...

Cînd se făcu linişte în celulă, o groază fără margini îl cuprinse, stăpînitoare. Cu o putere demenţială, Matei Ventura a voit să se azvîrle la uşă, să strige să i se deschidă, să urle că este nevinovat, că a minţit spunînd că el este ucigaşul, să lovească cu pumnii în uşă, să ceară să i se facă dreptate, să implore să fie iertat, să i se redea libertatea...

În acea violenţă interioară i se păru că îşi va sfărîma pumnii, capul, trupul de uşă, ca să o deschidă, dar nu se mişcă.

Panica dură numai cîteva secunde şi îşi dădu seama că totul era inutil, cu desăvîrşire inutil, groaza lui Matei, rămase strangulată în gît într-un geamăt greu. Matei a stat înrădăcinat locului, ca un pom în furtună. Broboane de sudoare îi curseră pe faţă. Ameţit, i se păru că se va prăbuşi. Căută sprijin. Văzu patul. Înaintă spre el, cu paşi umblaţi ca pe un teren nesigur, asupra unui abis. Ajuns la pat, se aşeză şi rămase nemişcat. Patul era de piatră. Cu teamă, abia ridicînd pleoapele, Matei azvîrli o privire fugară la strîmtoarea celulei, unde trebuia de acum să trăiască, sau mai bine zis să moară. Pereţii de jur împrejur aproape de el, murdari, netezi şi reci. Un bec slab abia lumina celula. Nimic decît patul, şi într-un colţ tineta. Matei închise ochii. În celulă era o linişte ca de apă moartă. Totul era mort, numai în trupul lui inima bătea puternică şi vie. O simţea cum bate. Bătea greu, dureros, dar cu încăpăţînare şi forţă, împlinindu-şi o datorie inexorabilă împotriva oricărei spaime şi dureri. Uimit şi speriat, Matei îşi aşeză mîna pe inimă cu teamă. Fragilă şi misterioasă îşi avea viaţa independentă de a lui. Şi totuşi viaţa lui de ea depindea. Inima bătea, într-adevăr bătea, dar acum inima îi era străină. O simţea rece, dezgolită de orice căldură, un obiect mecanic aşezat în trupul lui...

Matei căută cu disperare o potolire a nervilor lui. Trebuia să-şi învingă groaza. „De fapt, nu mi s-a întîmplat nimic decît ceea ce am hotărît că mi se va întîmpla", îşi spuse dar îşi repetă fraza zadarnic, căci acum, cînd dorinţa i se împlinise, totul îi părea uluitor de neaşteptat, ca şi cum altcineva ar fi hotărît, pe nedrept, toate acestea, iar nu el, cu voinţa lui.

Răsturnarea vieţii înfăptuită într-o singură clipă — atunci cînd uşa, zăvoarele, lanţurile, lacătele se închiseseră

asupra lui și îl făcuseră din om liber, ocnaș — răsturnase parcă mintea lui pe o parte goală, oglindă răsturnată cu partea oarbă spre lume. Totul era mort și nemișcat. Mintea lui întunecată.

Matei Ventura își dădu seama că pînă în clipa cînd ușa se ferecase și zăvorîse asupra lui, adică înainte de proces și după proces, fusese stăpînit de o exasperare a nervilor și o gelozie împotriva lui Gabriel, a Sandrei și a Adinei, care îl purtase cu o furie lăuntrică dătătoare de o disperată cutezanță. Atunci nu-i fusese teamă de nimic. Orice sfidare din partea lui i se păruse posibilă, justă. Acum însă faptul o dată împlinit, iadul întreg prinsese ființă în el și toate chinurile se dezlănțuiseră, iar dintre toate chinurile. cel mai mare era că nu mai avea putere să-și amintească, valabil, motivele și argumentele care îl determinaseră să acționeze așa cum acționase. Îi era groază să nu afle cumva că făcuse un gest nesăbuit care îi distrusese fără folos viața. Se afla prins în desăvîrșita spaimă a consecințelor pe care va trebui să le trăiască vrînd-nevrînd, fără să mai poată găsi în inima lui clocotitorul elan ce îl mînase să se autodenunțe. Gîndurile lui de acum îi păreau cioburi fără preț ale unui obiect odată scump și întreg.

Declarase război vieții și deodată, neașteptat, se vedea angrenat parcă fără voia lui, prin surprindere, ca adversar al ei. Într-adevăr, amețit, copleșit de spaima ocnei, uitase motivele adversității.

Știa, încă știa, că războiul pe care trebuia să-l poarte nu era un război al faptelor, ci pur și simplu o sfidare adusă legilor vieții, printr-o totală inacțiune și hotărîtă nonparticipare. Acest război, dus de Matei împotriva vieții înseși, atîta timp cît fusese al argumentelor logice și al revoltei, cuprinsese în el încă ceva dinamic, iar pur mintală perspectiva inacțiunii în ocnă fusese dătătoare de senzații, de trăiri omenești exaltante. Hotărîrea lui de a face ocnă îi păruse falnică. Acum însă cînd se împlinise sorocul și se aleseseră pozițiile adverse — adică viața continuînd așa cum era ea, în afara lui Matei iar el, Matei, trebuind să stea nemișcat în ocnă, în sfidare, în nonacceptare, Matei trecu la un stadiu atît de greu al răzvrătirii lui, încît inima se înfioră. În clipa aceea nu-l mai susținu nimic decît numai un steril orgoliu. I se păru că ar putea înnebuni.

Oare această bruscă, neașteptată și ciudată uitare a urii și a disprețului nu făcea parte din armele vieții pentru a-l înfrînge, pentru a-l batjocori ?

Întunecarea neașteptată a minții lui cuprinse de panică era atît de înspăimîntătoare, încît Matei, îngrozit, voi cu tot dinadinsul, pentru a-și lumina mintea, a-și liniști inima și a nu se lăsa învins, să-și amintească motivele autodenunțării lui. Dar cazna pentru a-și aminti era inutilă : Matei Ventura era peste măsură de obosit, vlăguit și nu mai putea gîndi. Moartea Adinei și disprețul pentru Gabriel pierduse vanitatea. Erau lucruri fără importanță.

Își da totuși seama că dacă se lasă învins de oboseală și de sensul inutilității și dacă va recunoaște că a greșit sfidînd viața, pedeapsa înfrîngerii lui ar fi îngrozitoare, căci, totuși, va trebui să accepte viața pe care și-o propusese s-o ducă din sfidare ; rămînea, orice va face, oricît ar regreta că s-a învinuit de crimă, ocnaș pe viață.

Chiar dacă fratele lui, Gabriel, cuprins de remușcări, ar recunoaște că el este adevăratul vinovat, nimeni nu l-ar mai crede, nimeni nu l-ar mai lua în serios. Acum, adevărul adevărat clamat de Gabriel ar părea o comedie de prost-gust. Nu mai exista nici o șansă să se facă dreptate. Adevărul asupra crimei va rămîne pentru totdeauna învăluit în mister. De altfel, bineînțeles, Gabriel nu va avea niciodată curajul să-și recunoască crima. Cu ce violență strigase la sfîrșitul procesului :

— Sînt nevinovat.

I-a fost desigur teamă că Matei nu va fi crezut că este criminal, sau i-a fost teamă ca nu cumva Matei să se răzgîndească și să nege că ar fi făcut crima... Cercetările ar fi început iar...

„Da, acum sînt într-adevăr iremisibil pe viață în ocnă". Cuvîntul „iremisibil" îi răsări violent și neașteptat în minte. Cu greu, cu cazną, Matei își aminti că spusese la judecată: „Iremisibil mă acuz". Da, acum era „iremisibil" închis în ocnă...

„Trebuie să înțeleg aceasta. Acum o lume întreagă crede că eu am omorît, că eu sînt un criminal. Nimeni nu știe că eu nu sînt criminal, că sînt nevinovat. Dacă aș spune adevărul, nimeni nu m-ar crede. Mi s-ar rîde în obraz. Hohote de rîs, și fiecare hohot egal cu o palmă... Și ce ciudat, eu care am dorit ocna, care am dorit să fiu crezut criminal nu aș putea spune că în clipa asta îmi este indiferentă părerea oamenilor. Oprobriul l-am dorit din sfidare, iar acum și el îmi pare nedrept și greu de dus.

Trebuie să înțeleg toate acestea și trebuie să mai știu că aici, în pușcărie, nu-mi rămîne nici măcar nobletea, pe care în afara pușcăriei am avut-o, de a nu mă sinucide, căci sînt pus în imposibilitatea de a o face. Aici totul este organizat ca să-ți fie viața scurtă, dar nu ca să te poți sinucide. Moartea mea nu se va înfăptui decît atunci cînd inima obosită, uscată se va opri de la sine, ca un arc de ceas care s-a desfășurat pînă la capăt. Numai și numai această moarte mă va libera din închisoarea zidurilor. Voi aștepta fără nici un fel de speranță. Orice om poate să mai aștepte ceva neprevăzut, poate să-și spuie că nu știe ce va fi mîine sau chiar peste o clipă, neprevăzutul este patrimoniul natural al omului, dar pentru mine nu există neprevăzut. Zi de zi viața va fi otova, ca o mocirlă cu apă stătută.

De fapt, ce ar trebui să cer acum de la mine, în clipa asta a mea de laşitate, ar fi să-mi creez interior o idee fixă de voită încăpățînare, pe care să-mi reazem, ca pe o axă, întreaga mea putere de pasivă rezistență. Și asta poate fi o victorie : să recunosc că am fost învins, dar numai pentru o clipă de oboseală, că mîine voi regăsi virulența impulsurilor și logica argumentelor care m-au mînat să vreau să intru nevinovat la ocnă.

Deci va trebui, pînă una-alta, să mă încred pur și simplu în mine, să accept această momentană înfrîngere a nervilor mei ca o naturală oboseală, căci nervii, chiar și ai mei, ca la toată lumea, doresc să trăiască ușor, comod, călduț. Eu însă trebuie să mai știu, e important să știu, totuși, că, dacă printr-un miracol aș fi pus în libertate, m-ar apuca imediat același disperat dezgust de viață, care m-a făcut să doresc înmormîntarea mea de viu în temniță. Trebuie mai întîi și mai întîi să știu aceasta, să-mi fie clar, și punct de reazăm, far în furtuna inimii mele. Dacă am acceptat ocna, nu înseamnă că mi-am depășit ființa. Sînt viu și *personal* și numai o acceptare totală m-ar putea liniști. Eroica acceptare a morții mele.

Exterior nu mai pot schimba nimic. Viața mea toată, este cert, se va desfășura de acum înainte în ocnă, fie că sînt învingător, fie că sînt învins. Deci trebuie să-mi păstrez un suflet de tenacitate. Nu pot fi ca acei oameni care își creează o filozofie de viață și conduită după cum le merge prost sau bine, o filozofie viscerală.

Sînt forțat să stau în ocnă, și dacă nu voi avea puterea să-mi accept, împăcat cu mine însumi, soarta hotărîtă de mine, nu voi mai avea nici un merit că m-am autodenunțat. În loc să fiu adversar al unei creații, voi fi propriul meu adversar și voi fi anihilat, învins cu propriile mele arme. Creația mă va fi sfărmat. O dată cu trupul, și crezul meu.

Pentru mine, singura victorie posibilă de salvare din abjecțiune nu poate fi decît o victorie de atitudine interioară : trebuie să ies din spaima asta, să mă învinge în tot ce am omenesc. Trebuie să-mi găsesc un eroism egal, fie chiar eroismul pasivității, egal, zic, cu gestul temerar pe care l-am făcut.

Practic vorbind, acum am înțeles și hotărît aceasta, ce-mi rămîne de făcut este ca mai întîi să caut să-mi odihnesc nervii cît de cît, apoi, reîmprospătat, mîine să regăsesc, și îl voi regăsi, firul gîndurilor care m-au determinat să sfidez viața, dorind să iau asupră-mi o pedeapsă atît de mare, și atunci, desigur, voi avea puterea să accept din nou, de bunăvoie, zi de zi, soarta hotărîtă de mine pentru mine și care acum, din oboseală, îmi pare înspăimîntătoare. Atunci voi fi victorios. Voi muri în ocnă, dar victorios."

Matei închise iar ochii. În jurul lui domnea aceeași liniște încremenită. Încercă, după cum își propusese, să se odihnească. Dar de îndată ce închise ochii, în amorțirea oboselii precursoare somnului, gîndurile, în loc să se odihnească, se dezlănțuiră nestăvilite, răsărind de data asta din adîncul rezervor al amintirilor. Soseau nechemate. Se înfățișau în prim-plan prin proprie putere, pentru ca apoi să se retragă într-o ceață inconsistentă, făcînd loc altei întruchipări a minții lui, întruchipare ce se suprapunea celeilalte amintiri. Un joc amețitor al întîmplărilor și glasurilor care altă dată fuseseră vii, acum simple năluciri ale trecutului.

Glasul mamei lui, al Sandrei Ventura, domină jocul răsfrîngerilor din trecut.

— Jură ! Matei, jură că îl vei ajuta ! Ți-e frate ! Gabriel e fratele tău !

Apoi Sandra îi apăru nemișcată, ca într-un portret. Matei o putu privi fix.

Îi spuse :

— Ce frate ! Ucigaș ! .

Sandra păru înspăimîntată și dispăru. Matei o căută. Regretă asprimea lui. Căutînd-o, oglinda ovală, verzuie apăru. Îi sta în fața lui. Atunci i se păru că amintirile nu se mai petrec în mintea lui, ci în oglinda din odaia mamei lui, oglinda în care Sandra și Gabriel păruseră că stau atît de aproape unul de altul, ei care de fapt fuseseră în odaia unde pîndea moartea atît de aproape. Oglinda nu răsfîrngea nimic. Era goală. Sandra era moartă, Gabriel cine știe unde, iar el, Matei, la ocnă...

Matei era atît de obosit, încît nu mai știa dacă ce văzuse în oglindă în noaptea de agonie a mamei lui, iluzia din oglindă, era mai adevărată sau mai mincinoasă decît se gîndea el în clipa aceasta, cînd fusese izolat de realitățile vieții și trăia numai din amintiri și gînduri. Oglinda nu mai putea răsfrînge acea viață. Trecutul murise, se șterse, numai gîndurile și amintirile lui Matei erau vii. Dar oare cît de adevărate ?

Deodată în mintea lui Matei apăru oglinda acoperită cu un lințoliu, așa cum fusese în zilele în care Sandra Ventura, moartă, stătuse întinsă pe catafalc. O dată oglinda acoperită cu lințoliul, în mintea lui Matei se făcu întuneric, ca și cum din oglindă ar fi venit pînă acum lumină. În acest spațiu negru, Matei auzi glasul lui Gabriel, sfîșietor, așa cum îl strigase la sfîrșitul procesului :

— Matei !

Strigă și el :

— Ce vrei ! Ce mai vrei de la mine ? Ești liber !

Atît de real îi păru glasul care îl striga, încît Matei tresări ca într-adevăr chemat : abia acum ar fi dorit să-l întrebe pe Gabriel pentru ce îl strigase astfel atunci la proces : ca să-i mulțumească pentru libertatea căpătată ? Ce nevoie avea să mulțumească el, care era criminal ? Un criminal recunoscător ?

Într-adevăr duios lucru !

Mulțumea că este liber și că fratele lui nevinovat, căci Gabriel era singurul om pe lume care știa că el, Matei, este nevinovat, va sta la ocnă pe viață, în locul lui. Ciudată mulțumire !

Probabil că acum, liber, Gabriel a reînceput să zburde pe la restaurante și prieteni... Poate că în clipa asta dansează, strîngînd în brațe o femeie, șoptindu-i la ureche, în ritmul dansului și al muzicii :

— Eu sînt nevinovat... Matei e criminalul...

Și femeia, stînd în brațele lui Gabriel, fermecată de frumusețea îngerească a lui Gabriel, îl crede...

„Matei este vinovat... Matei a omorît", gîndește și șoptește femeia, dansînd în brațele lui Gabriel.

Dar mintea lui Matei nu își putu închipui în brațele lui Gabriel altă femeie decît tot pe Adina. Din nou gelozia lui întîrziată și inutilă îi mușcă inima. Matei se deșteaptă din acest semivis.

Da, toată lumea îl credea acum criminal și pe Gabriel nevinovat ! Ce ciudat !

Afară de Gabriel, numai Adina știuse cine este criminalul. Ea știuse adevărul. O dată cu moartea ei se pusese capăt oricărei posibilități de a se mai afla cine este criminalul. Ea singură, ea știa că Gabriel a omorît-o, și că el, Matei, este nevinovat. Dar pentru ce Adina n-a strigat în clipa agoniei cine i-a dat otrava ? Îl iubea oare pe Gabriel într-atît, încît... Nu, nu, nu îl iubea. Desigur, ea nu a avut timp să spună, sau nu s-a gîndit să spună, sau mintea în agonie i se întunecase, sau nu știa că va muri, sau credea că este ușor de știut cine este criminalul, sau nu a mai vrut să piardă din timpul ultim. Sau iubirea ei pentru Matei, pe care îl gonise, a fost atît de profundă, încît nu a mai avut în minte decît numai și numai această dragoste. „Matei, te iubesc". Dar cum de nu și-au dat seama judecătorii că dacă el, Matei, i-ar fi dat otrava, Adina nu ar fi stat la el în brațe pînă la sfîrșit, fără șovăială... În tot cazul, bine că Adina știa că el nu este criminal. Asta era principalul lucru. Adina, ea știa, că altfel cum ar fi putut să-i spună în ultima suflare :

— Matei, te iubesc.

Era în clipa ei din urmă, în clipa morții... Matei o avea în brațe :

— Matei... te iubesc...

Apoi, încet, ca cea mai uşoară şoaptă, Matei mai auzi, ca o adiere a buzelor, ce îi spusese în aceeaşi dimineaţă, cu cîteva ceasuri înainte :

„Matei... ce simplu e să fii fericit !“

Matei tresări şi gemu. O imaginară îmbrăţişare cu Adina moartă, îl cutremură. O simţea la el în braţe, trupul ei încă moale şi cald. Îi văzu privirea ei de neţărmurită catifelare şi dăruire. Îi simţea răsuflarea, cea din urmă răsuflare pe obrazul lui. Matei simţi o sfîşiere infernală în inimă şi trup : îl clipa asta înţelese pînă în adîncul fiinţei lui că în ocnă, nu numai iubirea lui cu Adina se sfîrşise, dar şi oricare altă iubire. Matei îşi simţi tinereţea trupului lui, puterea lui bărbătească inutile. Totul era inutil. Orice iubire se sfîrşise. Aceasta a fost încă o moarte.

Neavînd viitor, se agăţă de trecut. Abia mişcînd buzele, şopti aprig amintirii Adinei :

— Adina, sînt cu tine... aşa cum ţi-am făgăduit. Într-un fel sînt şi eu mort. Aproape tot atît de mort ca şi tine. O altă femeie niciodată nu se va mai apropia de mine. Auzi, Adina ? Şi acum, iartă-mă ? Abia acum îndrăznesc să-ţi cer iertare. Iartă-mă ! Nu am ştiut să te apăr. Am îndrăznit să-ţi cer tot, fără să dau tot. Acum e ca şi cînd aş fi murit şi eu... Am plătit... cu moartea pe moarte călcînd...

Matei tresări. Îşi dădu seama că divaghează. Deschise ochii. Văzu din nou celula cu pereţii ei murdari. Lumina slabă a becului învăluia tot. Matei privi de data asta mai atent în jurul lui. Văzu iar cît de strîmt era locul ce-şi alesese. Văzu iar într-un col tineta : „Ca un cîine legat, nu am voie să-mi fac murdăriile departe de mine !“

„În definitiv, îşi spuse, toţi oamenii mor în fiecare clipă, începînd din clipa naşterii, dar atît de lin şi cu atîtea păcăleli, încît nu îşi dau seama că mor, că moartea se apropie necontenit, că se nasc pentru a muri. Eu am murit violent, voit, conştient şi pentru toate deodată. Pe ceilalţi oameni nu-i mai interesează ce-i interesa acum zece ani, pe mine nu mă interesează ce mă interesa *ieri*. Asta-i tot. Ceilalţi oameni nu ştiu că mor neîncetat, eu ştiu că am murit ! Mi-am dorit această moarte, mi-am ales-o, mi-am

înfăptuit-o. Acum sînt un om mort... nu mă mai interesează nimic... Dar dacă sînt mort cine asistă din mine la această moarte a mea ? Cine ?

Cînd Matei se opri în lungul acestor cuvinte, adevărată litanie, se simţi atît de obosit şi dornic de repaus, încît i se păru că se întorsese de la propria lui înmormîntare. Purta în suflet iremediabilul doliu al vieţii lui moarte. S-ar fi zvîrcolit, dar rămase tot nemişcat. Îl strîngea spaţiul strîmt al celulei unde se închisese de bunăvoie pe viaţă. Şi gîndul morţii, adică al morţii celei adevărate, real împlinită, nu moartea ocnei, îl cuprinse ca un dor, ca o însetare, ca o nădejde, ca o izbăvire din soarta lui prea grea. Tocmai pentru a scăpa de agonia ocnei dori moartea. Şi pentru că nu avea puterea să-şi dea seama că *dorea* să moară ca să scape de soarta ce şi-o impusese, Matei vorbi cu Adina ca şi cum ea ar fi fost ţelul la care trebuia să ajungă, ca şi cum numai de dorul ei vrea moartea, ca şi cum numai pentru ea făcuse gestul autodenunţării şi al întemniţării, iar nu şi pentru propriile lui gînduri. Nemaiputînd gîndi logic, îşi găsi argumente sentimentale, argumente pe care altă dată le-ar fi dispreţuit. Strigă, înăbuşindu-se :

— Singurul lucru absolut sigur este că voi muri şi eu ! Ce aşteptare grandioasă ! Pentru toată lumea moartea este o spaimă, cea mai mare spaimă, pentru mine cuprinde o incomensurabilă aşteptare ! Iar pînă atunci, gîndul meu va fi cu tine !

Într-un gest inconştient, Matei întinse amîndouă mîinile. Crezu că o cheamă pe Adina. Dar mîinile lui întinse nu erau decît chemarea morţii. Şi în clipa asta, dacă cineva i-ar fi tăiat vinele, Matei nu s-ar fi mişcat.

Matei gemu. Întîrzie zadarnic cu mîinile întinse. Nimeni nu se apropie de el. Nici Adina, nici moartea. Inima lui încă bătea. Încăpăţînată, inima îşi făcea datoria.

„În tot cazul, primul lucru ce trebuie să înţeleg, ca să mă liniştesc, este că m-am întemniţat fără scăpare. Fără scăpare. Apoi... o, da, apoi *trebuie* cît mai repede să-mi amintesc şi pentru ce m-am autodenunţat, pentru ce am vrut să intru la ocnă, pentru ce am cutezat să-mi aleg această lungă, lentă, nesfîrşită agonie a închisorii !“

Matei se simțea azvîrlit în afara timpului, sau poate cuprins într-un timp încremenit, fixat în acest timp mort, ca unul din acei gîndaci prinși în închisoarea lor de chihlimbar. Lui Matei i se păru că este prizonier nu numai al închisorii, ci mai ales prizonier al inutilei revolte, prizonierul vieții.

Cu un efort supraomenesc, Matei căută să facă vid, un vid autentic, în mintea lui, pentru a se odihni de amintirile atît de inutile ale unui trecut depășit.

Atunci cunoscu senzația uluitoare a abisului din inimă, hăul în care i se păru că lunecă, o lunecare fără termen de oprire. Timpul devenise un fel de gol otova, fără nici un *mîine*, un gol în care simțea cum lunecă încet, dar implacabil, o dată cu clipele care păreau numărate în mod cinstit și cu răbdare de bătăile inimii, cu stație de oprire numai moartea. Bătrînțea ? Dar ce diferență este între tinerețe și bătrînețe, cînd ești închis pe veci în cavou ? Ce mai înseamnă viața cînd de bunăvoie ai renunțat la ea ? Un lucru pe care de bunăvoie l-ai cedat nu mai prezintă nici un fel de valoare.

Matei încă își asculta inima. O căuta. O cumplită curiozitate îl făcea să-și plece urechea spre rădăcinile acelui abis de viață, în care inima lui bătea cu atîta răbdare și smerită hărnicie.

Într-adevăr, nu numai că își simțea inima bătînd, dar parcă o și auzea. În tîmple, în urechi și chiar în inimă. Bătăile inimii erau învăluite într-o tăcere adîncă, misterioasă, tăcerea sîngelui cald și viu.

Ascultînd bătăile inimii, Matei se potoli, ca sub o mîngîiere. Se lăsă în voia acestei mîngîieri. I se păru că va aținea. Un fel de destrămare odihnitoare îl cuprinse.

Apoi, în acea liniște deplină a celulei, Matei auzi un zvon, zvon de viață, altul decît cel al inimii lui, un zvon venit de afară, din lumea de care se despărțise. Ascultă cu încordare. Înțelese : erau pașii gardianului care îl păzea umblînd pe culoarul lung din fața celulelor. Omul acesta își făcea datoria. Matei ascultă pasul îndelung.

„Ce ciudat, omul acesta concretizează întemnițarea mea, și totuși pasul lui îmi face plăcere. Pasul acesta

este, într-un fel, dovada nu numai că sînt ocnaș, ci totodată că mai este ceva viu în jurul meu, dovada că nu am intrat chiar în împărăția morții. În cimitir nu pui gardian, ca mortul să nu evadeze sau să nu se spînzure. Este dovadă, prin senzația pe care mi-o dă acest pas, că nu sînt total mort. Dar oare această plăcere de a mă simți viu nu este totodată și dovada că viața m-a învins ? O, lipsa vieții, cu toate ale ei, îmi este dureroasă ca durerea ce-ți poate pricinui lipsa femeii care te-a înșelat și batjocorit, dar pe care încă o dorești. Lipsa ei te doare mai tare decît cu ce te supără prezența ei. Într-un fel aș spune că mi-e dor de călău.

Matei își ascultă din nou inima. O dată cu bătăile ei auzea pasul omului care îl păzea. Matei știu că și acel om avea o inimă care bătea...

Pasul acelui om, bătăile inimii acelui om și bătăile propriei lui inimi...

Era noaptea tîrziu. Ziua trecuse, noaptea era pe sfîrșite. Obosit, Matei se întinse pe pat. Încă își simțea inima, încă auzea pasul omului care îl păzea. I se păru că va aținea legănat de inimă și pași...

Într-o ciudată halucinație, Matei văzu mii, zeci de mii, milioane, nesfîrșiți oameni. El, Matei, era închis în celulă, dar în toate orașele, în toate satele, pe toate drumurile, pe uscat și pe ape trăiau oameni. Toți aveau o inimă care bătea. Toate inimile își făceau datoria, pînă la capăt, așteptînd desigur, chiar și în mod inconștient, să înțeleagă pentru ce trăiesc. De aceea umblau oamenii, cu inima în mijlocul trupului, și îndurau durerile toate, ca vreodată să înțeleagă.

Pentru Matei, gîndul existenței acelor inimi în milioane de oameni de pe suprafața pămîntului îi era tot atît de ameținător cît și gîndul că afară, în noapte, asupra pușcăriei, cerul era înstelat. Noaptea sta cu stelele ei, plutind în spațiu, palpitînd luminoase, nesfîrșite puncte de reper în infinit.

Matei se refugie și în imaginea cerului înstelat. Se odihni în acea vădită dovadă o existențelor stelare. Încet, frămîntarea i se potoli. Extenuat, se întinse mai comod pe salteaua de paie a patului atît de dur. Trase pătura

aspră asupra lui. O trase cu gesturi molcome. Îi era teamă să nu gonească toropeala binefăcătoare ce îl cuprinsese. Voia să doarmă, cît de puțin, dar să doarmă.

Și Matei alunecă, temporară descătușare, într-un somn fără vise.

O noapte trecuse, o noapte cu stelele ei, trecuse.

CAPITOLUL XIV

A doua zi în zori, după ce dormise abia două ceasuri, cînd a sunat în pușcărie deșteptarea, Matei ascultă goarna și i se păru că ea suna pentru morți.

Deșteptîndu-se complet, își aminti că este viu. În cîteva clipe, în întreaga lui făptură, senzația de greutate în gînduri și de tristețe în suflet se accentuă pînă la o insuportabilă apăsare. Într-adevăr, îi era greu că există.

Încet, se ridică de pe pat, se așeză și rămase nemișcat. Stînd așa i se păru că simte în jurul lui un fel de zumzet vătuit. Se auzeau șoapte din zeci de locuri, pături scuturate, saltele întoarse, zornăit de lanțuri. Peste zumzet se auzea neîntrerupt pasul cadențat al gardianului, răsunînd deslușit, ca un metronom uriaș, socotind astfel timpul pușcăriei, devenit inutil.

Deșteptarea la viață a oamenilor închiși, Matei o percepu ca un iz de viață inumană. Se simți prins din întîmplare într-un stup de albine uriașe, toate trîntore, care se mișcau în mod inutil, dar bine disciplinat. Îngrozit, Matei, ca să nu se lase învins de acel zumzet steril care îi suna în urechi ca un imn al morții, se ridică în picioare. Cu mîinile își netezi părul, își scutură și își așeză hainele boțite de pe el. Așa dormise, cu hainele dungate ale ocnei pe el. Nu avea nimic altceva, nici o rufă, nici o haină de schimb, nimic, iar ce era pus pe el nu-i aparținea. După ce își netezi părul și își scutură haina și patul, nu mai avu ce face. În celulă, tineta, cu toate că era acoperită, mirosea dezgustător.

Matei, stînd în picioare, ascultînd fără vrere cadența pușcăriei, imn al morții, văzu în fața lui, sus, deasupra ușii ferecate a celulei, un geam cu gratii. Geamul era deschis. Prin geam vedea alt geam mai mare, deschis și el. Prin gratii pătrundea de afară, în celulă, puțin din aerul blînd al primăverii și o lumină lăptoasă a zorilor care începuseră să se ivească...

Matei se săltă ușor în vîrful picioarelor, poate ca să absoarbă ceva din dulceața începutului de zi și primăvară și, atunci, din întîmplare, prin geamul deschis văzu un crîmpei de cer, de un albastru atît de intens, încît Matei privi îndelung, fascinat.

Mai întîi cerul a fost de un albastru adînc, ca de porțelan, apoi, încet, se limpezi și se făcu de un albastru străveziu. Dulci irizări rubinii, azvîrlite de razele soarelui, se reflectară în oglinda cerului...

Matei privea cu nesaț crîmpeiul din splendoarea spațiului infinit... în timp ce în jurul lui, în pușcărie, imnul morții, zumzetul acela surd, continua să bîzîie...

Stînd așa, nemișcat, fascinat, privind printre gratii, zvon de ciripit de păsări pătrunse neașteptat pînă la el. Păsările se deșteptară și ele la viață și își cîntau și ele, nestingherite, imnul lor triumfal al dimineții. Ciripitul păsărilor îi păru lui Matei mai vibrant ca orice altceva ce vreodată auzise în viața lui. Un imn de slavă al vieții, al bucuriei, auzit la pușcărie. Și nevăzînd păsările, glasul lor îi păru că e al cerului albastru...

Matei rămase îndelung absorbit, în această comuniune cu infinitul viu...

Apoi, încet, iradiațiile de culori se stinseră, iar ciripitul se potoli. Imnul de victorie a luat sfîrșit. Cel din pușcărie, imnul morții, de asemenea. Spectacolul se terminase... Singur, pasul gardianului se auzea deslușit.

Copleșit de emoție, Matei se așeză din nou pe marginea patului. Lîngă el, alături de el, tineta continua să miroasă cumplit.

În timp ce Matei era așezat pe marginea patului, cu mîinile stînd pe genunchi într-o odihnă inutilă, ușa celulei se deschise sălbatec de zgomotos : lacăte, zăvoare, lanțuri,

chei, fiare, desferecîndu-se, răsunară... Matei tresări dureros. Era prima oară că uşa celulei, unde era închis pe viaţă, se deschidea. Matei, cutremurat, se ridică în picioare. În cadrul de fier al uşii apăru un gardian :

— Hai ! îi zise.

Înfiorat, Matei întrebă fără voie :

— Unde ?

— Taci din gură, bestie, că doară nu am să-ţi dau ţie socoteală de ce fac ! Ia şi tineta cu tine, să o goleşti şi să o cureţi.

Matei luă tineta şi îl urmă. Gardianul îl duse să-şi facă nevoile.

În timp ce sta acolo, Matei auzea pasul omului care umbla de colo-colo, păzindu-l. Apoi Matei îl auzi pe gardian cum îşi aprinde ţigara, cum scuipă, cum fluieră, cum cască zgomotos, apoi cum îl strigă plictisit :

— Hai, frate, ce tot faci acolo ? N-ai mai isprăvit ?

Matei nu răspunse şi nici nu se mişcă. Îşi aminti de sala de baie elegantă de acasă, de apa caldă, de prosoapele de olandă fină, de săpunul parfumat şi, auzi parcă şi vocea Adinei, care şoptea : „Ce simplu e să fii fericit !"

Gardianul căscă din nou de cîteva ori şi din ce în ce mai zgomotos, aşa cum cască cîinii legaţi prea scurt. Omul acela era plătit ca să-l păzească pe el, ocnaşul, dar Matei nu ar fi putut spune care dintre ei era mai prizonier ? „De fapt, sîntem toţi prizonierii propriilor noastre vieţi, îşi zise. Ce diferenţă este între mine, care sînt prizonierul nu numai al zidurilor, ci şi al gîndurilor mele, şi acest om care mă păzeşte şi care desigur şi el este un prizonier, ca orice om, prizonier al prejudecăţilor, temerilor, intereselor, senzualităţii apetitului, prizonier a tot ce este obscur în el ?

Într-un fel, dacă eu mă voi limpezi în gînduri iar gardianul meu nu, atunci el, care mă păzeşte să nu evadez, va fi mai prizonier decît mine. Eu încă aş putea, cine ştie, mîine, poimîine, să-mi cîştig libertatea interioară pe care o caut. Liber în gînduri, prizonieratul zidurilor nu va mai avea importanţă, şi atunci, aşa ferecat între ziduri, eu aş putea să mă simt liber, pe cînd acest om, care mă păzeşte

ca să nu evadez, ar putea să se simtă și mai sclav decît mine. Cîtă teamă și ce interese îl fac să mă păzească ? La ce-i folosește libertatea picioarelor care îl pot duce de colo-colo, după poftă, dacă nu are nici o bucurie în suflet și nici un scop în viață ?

Dar iată că nici eu și nici omul care mă păzește nu vrem să recunoaștem că sîntem prizonieri. Și mai sîntem peste toate cele și mîndri că sîntem la ocnă, și eu și el cu toate că pentru moment eu am uitat ce m-a determinat să o fac, iar gardianul mîndru că are leafă ca să păzească un om care acum depinde de el. În același timp însă, gardianul admite, pentru acești bani ai lefei, să se plictisească fioros, căci de fapt nu-i pasă nici ce face sau a făcut acel prizonier al lui, nici ce gîndește acel om, nici de ce este închis, nici de ce acel om a devenit criminal. Lui îi pasă numai să-și capete leafa, iar eu, pînă una-alta, am și-mi aleg această libertate de-a intra în pușcărie, desigur orgoliul... am uitat motivele care m-au determinat să fac ocnă și caut cu disperare să-mi amintesc motivele."

Apoi gardianul l-a dus pe Matei să se spele și l-a păzit și acolo tot înjurînd, căscînd, fumînd... apoi gardianul l-a dus din nou în celulă, unde l-a încuiat cu năduf, iar după un alt timp a deschis iar celula și i-a adus de mîncare.

Matei nu mîncase de două zile. Nu putuse înghiți. Acum însă îi era foame. Mai bine zis sleit de puteri. Trupul își cerea drepturile.

Matei se apleacă asupra mîncării cu sfială. Văzu în blind o zeamă gălbuie. Matei se uită îndelung, de parcă nu știa, cu toate că îi era foame, dacă trebuie sau nu să mănînce. Își zise : „Totuși, trebuie să mănînc, că doară nu era în planul meu să fac greva foamei, căci dacă aș fi vrut să mă sinucid, nu aveam decît să iau și eu stricnină ca Adina. Desigur, Gabriel ar fi fost atît de amabil să-mi servească și mie o porție."

Deodată Matei se opri uluit asupra acestui gînd : „Da, da, de obicei criminalii își repetă gestul... deci... deci... dacă vreodată Gabriel va mai omorî pe cineva... cine știe, poate se mai îndrăgostește... se mai înfurie... și atunci... gata ! Da, cînd se va plictisi de femeie, sau cînd va fi

contrazis în plăceri, sau tentat de alte plăceri, atunci... : «Poftim, iubita mea, un pic de stricnină...» O ! dar atunci... atunci... poate că se va afla că Gabriel este asasinul. Gabriel atunci va fi imediat bănuit, prins, și atunci... probabil nimeni nu se va mai oferi să meargă la ocnă în locul lui, și atunci... cînd va recunoaște că e criminal, de data asta, și va trebui să recunoască, o ! atunci... va fi bineînțeles, bănuit și pentru prima crimă, cu Adina, și atunci... cînd va recunoaște, și va trebui să recunoască și crima cu Adina, atunci... va fi crezut ! Ce ciudat ! La lucrul ăsta nu m-am gîndit niciodată, nici măcar ieri, la disperare. Și totuși asta constituie în mod incontestabil o șansă pentru mine, o posibilitate de eventuală eliberare a mea din ocnă ! Unica șansă. Unica mea șansă de eliberare ar fi deci ca fratele meu să mai omoare o dată pe cineva, o recidivă de asasinat. Frumoasă perspectivă... Și totuși, totuși... Ce ar fi dacă mi s-ar da drumul ?"

Matei uitase de mîncare. Sta nemișcat în fața blidului, fără să mănînce, adînc absorbit de gînduri : „Ce ar fi dacă mi s-ar da drumul ? Ce ar fi dacă... mi s-ar spune : «Matei Ventura, ești om liber. Poți pleca. Ești liber.»" Căută să se imagineze liber. Se văzu plecînd pe poarta ocnei, văzu spațiul deschis în fața lui, spațiul lumii întregi. Ar fi putut merge oriunde pe suprafața pămîntului. Era liber, nicăieri ancorat.

Deodată se simți în acea libertate, spațială, imaginată, înfiorător de fără rost. Totul era făcut cenușă : Gabriel, criminal cu recidivă, la ocnă, Adina, moartă, Pia, nebună. Camil și Mira Tomescu, idioți.

Pe Matei îl apucă o exasperare, o furie față de Camil și Mira Tomescu. Repetă de cîteva ori cu năduf : „Ce idioți, ce imbecili, ce cretini. Întreaga lor societate e pe același calapod croită !" fără să fi putut preciza nici pentru ce s-a enervat tocmai acum pe acești oameni și nici ce le-ar putea reproșa.

Apoi crezu că enervarea lui provine din faptul că, cu toate că i se părea că nu voia să iasă din ocnă, unde intrase voit, totuși era obsedat de o eventuală eliberare din ocnă.

„Ce ridicol ! Ce ridicol ! Ce gînduri inutile, contradictorii... şi, în loc să-mi dau seama că *eu* sînt un imbecil, îmi vărs furia pe Camil şi Mira, aceşti prototipi ai unei specii sortite mediocrităţii pînă la sfîrşitul veacurilor ; şi în definitiv cu nimic mai jos ca mine."

Cîteva clipe Matei îşi repetă totuşi, ca o încercare, şi de data asta cu glas tare : „Eşti liber, Matei Ventura, poţi pleca !" Propriul lui glas îl sperie. Se uită în jurul lui cu spaimă. Parcă îl strigase un străin.

„Ce aş simţi, se gîndi Matei, dacă aş reveni la viaţă, adică vreau să spun dacă mi s-ar da drumul din ocnă ? Aş mai putea sta de vorbă cu «*tante* Mira» şi «nenea Camil» şi cu toţi ceilalţi de teapa lor, adică cu toţi imbecilii întunecaţi ai lumii ?"

Matei uită complet de blidul de mîncare. A fost trezit din gînduri de gardian, care striga la el exasperat :

— Dar ce ai de gînd, frate ? ! Sau ţi-a căşunat să-mi faci viaţă amară ? Poate vrei, puiule, să-ţi dau papa cu linguriţa în gură ! Ia te uită, domnul face mofturi ! Nu-i place mîncarea ! Mîine îţi aduc pui fripţi, dobitocule ! Bestie criminală !

La cuvîntul „dobitoc" şi „bestie criminală", Matei ascultă atent. I se păru că omul acela îi repetă gîndurile lui. „El mă dispreţuieşte pe mine, eu îi dispreţuiesc pe alţii. Frumoasă poveste, această poveste a dispreţului reciproc fără sfîrşit. Adevărata poveste cu cocoşul roşu. Bravo !"

Matei, pregetînd, se pregăti totuşi să mănînce. Trase strachina care era de fier smălţuită şi luă lingura care era de lemn. Le privi. „Da, îşi spuse, sînt aşa, ca să nu pot cumva să-mi tai vinele cu ele. Foarte bine. Văd că statul are într-adevăr grijă de mine."

Matei uită din nou de mîncare. Sta în faţa blidului şi nu îl vedea...

Atunci uşa, cu acelaşi zgomot asurzitor de fiare, se deschise şi gardianul intră, se repezi la Matei şi îi trase peste faţă cîteva palme şi cîţiva pumni strigînd la el cu exasperare :

— Bestie, bestie, îţi baţi joc de mine ? ! Ce nu mănînci ? ! Bestie criminală... Vrei să-mi faci mizerii !...

Matei era mai puternic ca acel om şi nici prudenţa nu-i era în fire. Cu o mişcare fulgerătoare, îl apucă de mîini şi-l imobiliză. De furie, omul se făcu roşu. Ochii îi luceau ca la fiare în pădure. Uimit, Matei îl trase mai aproape de el. Văzu în ochii gardianului spaima. Matei era socotit criminal, deci capabil de încă o crimă. Erau singuri. Ţinîndu-l aşa strîns, Matei îl apropie mai tare de el, îl privi adînc. Văzu cît de primitiv este, cît de îndobitocit de viaţa pe care o ducea. Matei nu avu timp să gîndească nimic, ci numai să simtă tot abisul de întuneric al acestui om. Mila, apriga milă a lui Matei pentru oameni se făcu vie în inima lui, atît de vie şi neputincioasă în acelaşi timp, încît Matei simţi că se înăbuşe de milă şi disperare. „Omul acesta seamănă cu mine. Spaima, întunericul din el, acelaşi ca în mine..." Fără voie, Matei îl trase şi mai aproape de el, îl privi mai adînc. Spaima din ochii omului crescu. Atunci, Matei încet îl împinse de la el, şi-i dădu drumul.

De uimire, gardianul înăbuşi un geamăt. Matei îi şopti :

— Nu te supăra pe mine... Mi-e greu să mănînc...

Gardianul se frămîntă pe loc, apoi, deodată, întoarse spatele şi plecă. În uşă răcni :

— Să mănînci... să mănînci... că mă supăr rău !

— Bine, bine, spuse Matei, las' că mănînc...

Omul plecă. Rămas singur, Matei se aşeză în faţa blidului şi încercă să mănînce, dar era sleit de puteri. Tot ce simţise pentru acel om îl emoţiona puternic. Căzuse din gîndurile lui răzvrătite într-un simţămînt uman. Inima lui căpătase o potolire, o tristeţe resemnată.

Matei rămase cît rămase aşa, în faţa blidului cu mîncare, apoi îşi aminti că făgăduise să mănînce. La această amintire, pe faţa lui Matei trecu un surîs. Exact la acest grad a ajuns civilizaţia pe pămînt ; „se organizează ca să nu poată fi acuzaţi că omoară oamenii, căci, în ziua de azi, nimeni *nu se laudă* că omoară decît, bineînţeles, în război. Celelalte crime se ascund sau se explică. Acum cîteva mii de ani, *omul se lăuda* cu crimele lui. Există săpate în stîncă

mărturii de acest gen : «am scos ochii la 10 000 de prizonieri, am tăiat mîna dreaptă la alți zeci de mii și am omorît alți zeci de mii». În ziua de azi, oamenii sînt capabili de tot atîtea crime, dar se ascund cînd le fac sau explică ce i-a determinat să le facă, dar *nu se mai laudă*. Într-adevăr, ipocrizia a devenit un omagiu adus virtuții. Dar cît timp, cîte sute, mii de ani le vor mai trebui oamenilor ca *să se laude* oficial că vor pace și înfrățire ?"

Duse încet lingura plină de terci la gură. Terciul era rece și nefiert, ca pentru orătănii. Cîinii nu l-ar fi mîncat. Numai gîștele și găinele s-ar fi săturat cu el. Matei, flămînd, înghiți totuși, spre marea lui uimire, aproape jumătate din strachină, cu plăcere. „Și dacă după asta nu am să fac o colită, mare minune, căci dacă sînt pus în imposibilitate de a mă sinucide, văd că îmbolnăvirea este sigură ! Deci o să trăiesc puțin, durîndu-mă intestinele, și între timp, sfidînd viața voi avea uluitoare și neașteptate gesturi din parte-mi, gesturi de umilință și iubire, și, tot în acest timp, îmi va părea că unica șansă și speranță de a scăpa de ocnă ar fi ca «fratede» meu Gabriel să mai facă o crimă ! Premisele de viață create de mine sînt cum nu se poate mai admirabile ! Bravo !"

Restul acelei zile se scurse înfiorător de greu. Mai ales orele, căci timpul, cu toate că orele erau atît de lungi, trecea totuși. Otova, dar se împlinea. Își dădu seama că trecuseră și zilele ; se revoltă. Nu voia să știe din cîte zile, luni, săptămîni se va compune viața lui. Nu voia să-i pese. Într-adevăr, va trece ca o apă stătută. Totuși se trezi că se îndeletnicește cu tot felul de socoteli: „Cîte zile din aceste zile lungi și mai ales cîte ore din aceste ore nemișcate trebuie să treacă pînă să încep să sper că în curînd voi muri ?" și „dacă aș fi fost liber, poate că trăiam cu totul optzeci de ani, deci mai am încă cincizeci și șase de ani de trăit, asta în zile face... iar în ore face... Dar aci în ocnă cine știe, poate că trăiesc cu totul șaizeci de ani. Acum am douăzeci și patru, deci, în total, mi-au mai rămas treizeci și șase de ani, în zile face... iar în ore face... Dar poți ști ? Te pomenești că și aici în ocnă pot trăi pînă la adînci bătrînețe. Am să fac socoteli pe diverse vîrste. Cîte zile, cîte ore..."

Matei numără cu răbdare și grijă și anii bisecți. Astfel îi mai trecură două ore din cel timp lung de ocnă...

La un moment dat, simțindu-și picioarele grele, trupul amorțit de nemișcare, Matei făcu gimnastică. Apoi începu să se plimbe : trei pași în sus, trei pași în jos, kilometri întregi.

La început numără pașii. Ajunse la cifre fabuloase. Astfel, numărînd pașii în loc de clipe, știu precis că mai trecuse un ceas sau două... apoi încă o jumătate de ceas din acel timp. Numără și cîți pași va face în cazul că va trăi încă cincizeci de ani, sau treizeci de ani... Apoi numără cîți pași ar trebui să facă eventual pînă cînd lumea să se schimbe, oamenii să devină conștienți de responsabilitatea de a deveni om și să se iubească ei între ei, apoi socoti că atunci el, adică peste sute de mii de ani, el va fi, cert, mort de mult, și că poate alți oameni... în pușcării...

La urmă plimbarea asta, trei pași încolo, trei pași încoace, făcută cu ochii închiși, fără să mai aibă putere să numere, deveni un fel de legănare, un fel de amorțire a durerii... pe care nu știa altfel cum o potoli... Trei pași încolo, trei încoace... Cinci sute de mii de ani, șapte milioane de ceasuri... cîte clipe... cîte... secunde...

Din cînd în cînd Matei se oprea, puțin și ușor, gata să o pornească iar în legănare, cum se oprește respirația într-un suspin abia simțit. Se auzi pe sine, de cîteva ori, șoptind ca în vis : „Ce rușine ! Ce rușine !"

Cînd ziua aceasta, a doua de ocnă, trecu, și cînd Matei adormi, culcat pe pat, visă o imensă grădină densă de flori și fructe opulente, uluitoare prin bogăția culorilor strălucitoare și suavitatea parfumurilor. Păsările care zburau de colo-colo prin crengi grele de rod erau și ele ca florile, ca poamele, împodobite cu cele mai variate și agreabile culori.

Visul era o tapiserie vie, dar plană ; făcută din două dimensiuni, pe care le vedeai, și în perspectivă dar în care nu puteai intra.

Și în acest vis, în acest somn, Matei se afla, ca și în realitate, în afara vieții.

Visul, cu toată splendoarea lui, îl îngrozi pe Matei ca cel mai oribil coșmar.

Cînd Matei se deşteptă din nou, a doua zi, şi prinse iar legătura cu realitatea imediată, realitatea pe care o trăia celula cu pereţii murdari şi reci, cu patul mizer, hainele dungate şi mototolite, tineta rău mirositoare, becul luminînd slab zi şi noapte, geamul mic cu gratii pe unde căpăta puţin aer şi numai o fărîmă din splendoarea cerului infinit, îl cuprinse o tristeţe atît de covîrşitoare, încît avu o zvîrcolire pe care nu o putu înfrîna, apoi îşi dete seama că plînge. Nu erau hohote, ci lacrimi care curgeau pe faţa lui fără nici un efort şi nici o stavilă, calde şi sărate.

„Ce am făcut este inutil, cu desăvîrşire inutil, total inutil. Nu a folosit nimănui, iar pe mine m-a nenorocit. De cînd mă ştiu, nu fac decît să greşesc, printr-o sterilă severitate. Acum trebuie să am puterea să recunosc că am greşit, căci altfel simt că o să înnebunesc. Trebuie să recunosc şi poate recunoaşterea greşelii nu va fi o înfrîngere a mea, ci o eliberare. O eliberare din minciuna pe care mă căznesc să o cred adevăr. Cel puţin, recunoscînd greşeala, voi avea şansa să trăiesc din dreapta judecată a mea, însumi şi liber, liber de ipocrizia fanatismului meu orgolios. La ce îmi va folosi această libertate interioară de a-mi recunoaşte greşeala aici, în puşcărie, nu ştiu, dar voi fi liber în gînduri şi voi fi avut puterea măcar să fiu cinstit cu mine însumi. Liber măcar de orice prejudecată, oricît de originală ar fi ea, liber de orice fanatism. În desăvîrşită tristeţe, poate, dar liber, şi cu şanse să nu înnebunesc ! Nu îmi este ruşine că plîng. Nu îmi este... nici pe mama, nici pe Adina nu le-am plîns. Măcar să plîng de ruşinea faptei mele, inutile, sterile ca şi mine. Tot ce păţesc este steril, negativ, gînduri moarte ; căci în definitiv ce am făcut a fost nu dintr-o limpede convingere, ci din furie. Mintea nu a avut putere să limpezească nimic, cel puţin de a avea puterea să-şi dea seama de mărginirea ei, să-şi dea seama că nu poate rezolva ultimele întrebări puse de ea. Smerenia...

Lacrimile, pe faţa lui Matei, curgeau tot atît de nestăvilite, calde şi sărate. Plîngea fără hohote, fără zbucium.

„De cînd am intrat în ocnă am dormit, am mîncat, mi-am făcut nevoile, m-am spălat, am întrevăzut cerul,

m-a insultat și bătut gardianul, am avut întîmplarea aceea cu gardianul, fără sens și ea, față de ce gîndesc, apoi am făcut gimnastică, m-am plimbat kilometri în celulă, am avut diferite și contradictorii sentimente, am avut și speranțe irealizabile, de exmplu ca fratele meu Gabriel să mai omoare vreun om, ca să fiu eu liber, și atunci, mă întreb, ce diferență este între viața mea din ocnă și viața mea de pînă am intrat în ocnă ? Faptul că mîncarea este proastă, asta nu mă împiedică să-mi fie foame și să aștept mîncarea și chiar să o mănînc cu plăcere, că patul este tare și fără cearșafuri nu mă împiedică să dorm, să visez, și a doua zi să mă deștept, ca orice muritor întunecat, că mă spăl în frig și insuficient, că-mi fac nevoile, în timp ce gardianul mă insultă, că fac gimnastică și că mă plimb ca leul în cușcă ? Nimic nu mă împiedică să împlinesc toate aceste gesturi. Dar pentru că nu am nici un scop în viață, măruntele mele gesturi în afara faptului că le împlinesc au căpătat și o prea mare importanță. Cînd eram în afara ocnei și ocupat cu cărțile, spitalul, bolnavii și altele, nu le dam atîta importanță. Aș putea chiar afirma că și în gînduri eram atunci mai liber, căutam ceva. Acum, de fapt, nu gîndesc nimic. Mă căznesc numai cu disperare să mă mențin pe o poziție care nu îmi mai corespunde. Concluzia pentru mine este clară : de cînd eu, Matei Ventura, am intrat în ocnă, nimic nu s-a schimat în lume, nimic decît numai în calitatea imediată a vieții mele, dar nu și în luminarea mea.

Gestul meu de sfidare nu a folosit la nimic și nu va folosi niciodată la nimic ; iar în ceea ce privește așa-zisa mea nonparticipare la viață, sfidarea mea, îmi pare acum ceva atît de iluzoriu, încît ar trebui să fiu cretin sau iremediabil necinstit, să nu îmi dau seama de acest incontestabil adevăr. Așa-zisa mea renunțare la viață, nonparticiparea la viață, nu este de fapt decît cea mai desăvîrșită farsă. O comedie fără subiect logic, fără deznodămînt decît, bineînțeles, moartea mea, și cu singurul lucru cert, că eu sînt unicul și principalul erou-actor al acestei comedii montate de mine, prost jucată de mine și ca spectator tot eu. Nici nu știu pentru ce o numesc comedie și nu tragedie.

Abia acum înțeleg limpede și pentru ce, de două zile, de cînd sînt în ocnă, mi s-a părut că nu îmi pot aminti

motivele care m-au determinat să intru la ocnă, căci, cinstit vorbind, este clar că nu le-am putut uita, că doară nu m-am ramolit, ci că pur și simplu acum, de cînd trăiesc realitatea ocnei, neputînd retrăi frenezia emoțională a orgoliului meu dezlănțuit ce m-a determinat să mă autopedepsesc, vreau să cred că mi-am uitat argumentele ; nu le găsesc. Le-am uitat pentru că ele nu aveau nici o valoare. O ridicolă responsabilitate cosmică ! Căci, în definitiv, ori totul, ori nimic ! *Pendant que nous y sommes*, de ce să mă opresc la jumătatea drumului, minimalizînd astfel gestul meu ?

Deci, zic, motivele mele erau ale freneziei, ale disperării, iar nu ale unui adevăr practic viabil. E stupid să cred că aș putea să *nu* îmi amintesc motivele autodenunțării mele. Chiar și acum aș putea, așa, la repezeală, să le înșir din nou, cu toată logica lor, le știu, le cunosc și nu le neg, au rămas aceleași, și strict valabile pentru mine. Da. Creația nu are sens și fiecare om ar trebui să se simtă responsabil de faptele lui și implicit de destinul omenirii întregi, dar am pierdut vehemența care m-a determinat să fac gestul, pentru că la trăirea gestului, la experimentarea practică a faptelor am văzut că, dacă ce am gîndit are înșiruire logică, ce am făcut nu are sens, pentru că nu rezolvă nimic, și că tot atît de bine, adică inutil, puteam să sfidez și în libertate.

Sînt ridicol ! Dacă inima mea nu ar cuprinde în același timp o atît de reală durere, o atît de reală căutare, aș fi un om de nimic. Orgoliul meu de nemăsurat m-ar face ridicol. Dar ce trist lucru, să fii salvat de ridicol numai prin durere ! Pentru atîta lucru nu era necesar să intru la ocnă, iar atitudinea de sfidare îmi demonstrează numai că inima mea este vie, înfometată de viață și adevăr, de soluție de viață, că nu sînt un neurastenic, că inima mea încă participă de aci, din ocnă, la viață cu o imensă «așteptare». Dar ce să fi făcut ? Eu simțeam că totuși pe de o parte sînt vinovat de moartea Adinei, și pe de altă parte că nu pot accepta viața așa cum o înțeleg eu ? ! Să fi acceptat viața ca toată lumea ? Nu, nici asta nu puteam. Să accept acum în ocnă ca valabilă propriile mele aberații ? Atunci ce ? Nu știu. Nu-mi rămîne decît să «aștept». Voi aștepta deci aci, în ocnă, să mă smeresc poate, să spun că nu înțeleg și să accept să trăiesc și dacă prin imposibil voi fi vreodată liber și, dacă va fi nevoie, voi aștepta pînă la sfîrșitul zilelor mele, crezînd că poate voi afla ceva

valabil, ceva care mă va salva şi mă va mulţumi. Voi aştepta. Voi trăi aşteptînd. Această «aşteptare», această încredere în vreo soluţie posibilă va înlocui «sfidarea» mea, căci, într-un fel, este un echivalent. Spui vieţii : «Te sfidez, nu te cred, nu te vreau», sau spui «poate eşti extraordinară, iar eu nu am avut puterea încă să te înţeleg, dar am răbdare şi te *aştept*». Într-un fel, această aşteptare poate constitui mai mare sfidare decît sfidarea negativă. O întrecere cu viaţa. Pînă voi înţelege, voi primi viaţa ca o pedeapsă a incapacităţii mele de a mă lămuri."

Deodată şi neaşteptat, Matei înţelese ceva cu valenţa la care niciodată nu se gîndise limpezit pînă acum ; că mama lui *aşteptase* şi ea toată viaţa. Inima lui Matei tresări dureros, atît de dureros, încît duse mîna la inimă. Mama lui îl aşteptase toată viaţa pe Camil Tomescu. Toată viaţa, încuiată în casă ! Ce ocnă ! Ce oroare ! Pe frivolul-ridicol, senzualul-minor, pe omul de nimic îl aşteptase ea ! Dar ce educaţie căpătase, ce suflet avea, de şi-a făcut un ideal din Camil. Fascinată de Camil, Sandra se încuiase în casă ca în ocnă şi aşteptase zadarnic, toată viaţa, fericirea ! Viaţa îi fusese ocna aşteptării unei fericiri imposibile ! Oare toţi oamenii trăiesc această ocnă a inutilei aşteptări ?

„Eu, îşi spuse Matei, semăn cu mama prin pasionalitate, îndîrjită pasionalitate, şi ea şi eu ne-am ales ocna aşteptării pe viaţă.

Unii caută să uite că pe lume e durere şi haos, huzurind, eu ca să uit, sub pretext de sfidare, trăiesc prost ! Să fim bine înţeleşi că dacă unul risipeşte banii şi altul îi strînge cu zgîrcenie, între ei nu există decît o diferenţă de metodă, căci şi unul şi altul, dezaxaţi, îşi caută propria lor plăcere egoistă prin diferite metode, temperamentale. Narcoza mea a fost sfidarea, orgoliul. Dacă cel puţin aş şti că ce fac, ocna, schimbă ceva din sensurile majore ale lumii ! Dar ce poate fi schimbat pe lume prin faptul că eu, Matei Ventura, am sfidat viaţa şi stau la ocnă ? Ce poate fi schimbat aşa încît eu să pot accepta viaţa fără o cutremurare de oroare faţă de neîncetatele crime ale omenirii ? ! Oh, dacă aş fi bun, aş putea să mă iluzionez. Pia, de durere că i-a murit sora, a găsit refugiu în nebunie. A început să urle şi a înnebunit, dar eu nu sînt nebun şi deci, cu cît va trece vremea, cu atît îmi voi da mai clar seama de adevărul orbitor al acestei incomensurabile

păcăleli pe care mi-am făcut-o ; autoînvinuirea mea a fost de fapt o autofarsă. Am căzut în capcana fascinantă a propriilor mele divagații. Cu alte cuvinte, mi-am săpat singur groapa și am căzut în ea, și această groapă este un mormînt, mormîntul meu. Sînt în mormînt și nu-mi rămîne nimic altceva de făcut decît să aștept ca efectiv să mor. Și ce lungă agonie mă așteaptă ! Pot sta aci o mie de ani (aci Matei își aminti că în ajun socotise în zile și ceasuri viața lui, și mecanic se opri o clipă, gata să înceapă să socotească o mie de ani în zile și ceasuri de ocnă), și n-am să mai găsesc vehemența gîndurilor care m-au mînat să mă autodenunț, și va fi inutil, căci acum *știu*, simt și am înțeles că ce am făcut este inutil. A fost un gest de sterilă revoltă, de orgoliu nemăsurat. Autoexhibiție, nu autopedepsire. Am vrut să-mi dovedesc mie ce «teribil» sînt ! Și de fapt sînt o biată făptură. Nu am făcut niciodată nimic întreg și la timp. Tot din «teribilism» am lăsat-o pe Adina singură cu Gabriel, să o consoleze Gabriel. Însăși Pia mi-a spus că atunci cînd i-a văzut îmbrățișați în stradă, Adina cu capul pe pieptul lui Gabriel, *probabil că plîngea.* Sînt absolut sigur acum că așa a fost adevărul : Adina a plîns pe pieptul lui Gabriel din pricina mea și am această certitudine pentru că Adina a murit în brațele mele spunîndu-mi că mă iubește. A trebuit să moară, ca eu să o cred, deci drama s-a petrecut într-adevăr din pricina mea: din punctul ăsta de vedere merit ocna ! Sînt de fapt o făptură de nimic, trebuie să o știu, ca să mi se mai răcorească orgoliul atît de incandescent ! Din viața mea întreagă nu rămîne frumos decît numai dorința mea reală, aprigă, cinstită de a înțelege sensurile vieții și de a participa la aceste sensuri, căci faptul că m-am închis în ocnă îmi dovedește că la un sens al vieții, pe care nu-l înțeleg și nu îl admit, nu am vrut — fără să mă depășesc — să particip, deci contrariul este de la sine înțeles : dacă vreodată voi găsi un sens, mă voi dărui cu toată făptura, cu toată vigoarea. Dar ce prost am procedat. Mi-am sacrificat viața în mod inutil. Gestul meu a fost atît de fără noimă, încît într-adevăr merit, abia acum, să duc pedeapsa ocnei... Poate m-aș liniști dacă aș reuși să mă consider acum condamnat la ocnă pe viață pentru crima de a fi prost și orgolios. Ocna pe care aș face-o nu ar mai fi o sfidare, ci o pedepsă binemeritată a prostiei mele, a impotenței mele sociale. O ! este atît de mică diferența între celula ocnei și cavou ! Cîteo-

dată îmi pare că aci în ocnă este pedeapsa mai mare decît moartea, căci aci încă în mod inconştient *aştept* ceva ce nu se mai poate ! Aştept imposibilul, adică aştept să fiu eliberat. Ce ridicol ! Nu are sens ce am făcut. Într-adevăr, ce am făcut am făcut din orgoliu, ca să-mi dovedesc mie însumi că nu sînt ca toată lumea, că nu fac parte din turmă. Atît numai că viaţa mi-a făcut şi ea o farsă, căci fără vrere m-am plasat pur şi simplu în altă turmă, în turma dementilor din orgoliu.

Bine, acum am înţeles acest lucru, dar de cîte ori mi s-a părut că înţeleg, şi totuşi m-am purtat mereu aidoma, după tipicul meu vechi, căci cel mai greu lucru nu este să înţelegi (cu toate că fără înţelegere nu se poate face nimic), ci să-ţi schimbi firea. Oare ce am suferit a fost suficient ca să mă schimb ? Oare ? Asta nu aş putea să o ştiu decît numai verificînd prin experienţă.

Ei, şi acum ce am de făcut ? Nu am nimic de făcut. Stau. Stau aici, şi la mine la spital sînt bolnavi care suferă. Aş fi putut să le pun comprese măcar la cîţiva care gem.

În tot cazul, am să încerc un lucru absolut extraordinar : am să ies la raport şi am să cer să fiu lăsat să lucrez. Probabil că sînt prea greu pedepsit ca să fiu dus la muncă, totuşi voi face acest gest, nu pentru reuşita gestului, ci pentru a-mi învinge orgoliul. Îmi voi călca peste orgoliu. Voi cere să fiu reintegrat prin muncă, fie chiar munca de ocnă, printre cei care trăiesc. Voi reintra în «turmă». Voi accepta viaţa şi îmi voi face apoi viaţa în ocnă, cu răbdare. Mă voi pedepsi de data asta tot eu, pentru prostie şi orgoliu şi bineînţeles şi pentru că mă consider moralmente vinovat de moartea Adinei. Asta rămîne în vecii vecilor. Angoasa privirii ei ! Ea, poate încă în clipa morţii, a crezut că eu o pot salva, eu, care de fapt prin purtarea mea am omorît-o."

În aceeaşi zi, spre seară, cînd, ceva mai liniştit sufleteşte, Matei sta, deodată în liniştea celulei auzi de afară nişte strigăte sfîşietoare. Erau urletele unui om. Glas de bărbat. Matei asculta cu încordare, înfiorat. Instinctiv se repezi la uşă, la uşa lui ferecată. Cutremurat de urletele auzite, ar fi vrut să sară într-ajutor. Un om striga, iar el, Matei, era încuiat. Nu putea ajuta. Şi el dorise aceasta : să nu ajute ! Asta dorise iar acum era îngrozit că nu poate ajuta. Urletul nu contenea. Copleşit, Matei ascultă. Se în-

trebă : „Oare e un urlet de durere, sau a înnebunit în celulă un om ?"

Ca doctor, știa mai bine decît alți oameni să deosebească în strigătul uman cauza lui. Dar acum nu deslușea. Așa strigase oare Pia cînd înnebunise ? Poate un om în celula lui are o criză de nervi, sau poate de demență. Tot atît de bine puteau fi și urlete de durere. Strigătele spitalului sînt totuși altele decît cele ale pușcăriilor. Spitalul căuta să aline, pușcăria, să provoace durerea. Pușcăriile au și torturile lor. Oamenii care chinuie pe alți oameni... „Nu mai pot ajuta pe nimeni. Și pînă cînd, pînă cînd se aud strigătele de durere și să nu pot ajuta, măcar cu puțina mea putere, dar să ajut. Este pedeapsă mai grea decît ocna : să aud strigăte și să nu pot ajuta, știind că voit m-am izolat. Vreau să fiu iertat, iertat și lăsat să ajut."

Mai tîrziu strigătul se curmă ; Matei se liniști, cu adînca impresie că fusese pus la un examen de autenticitate a sentimentelor lui și, cu toate că nu putuse ajuta, totuși, el trecuse bine acel examen de conștință : voise să ajute.

CAPITOLUL XVI

Matei Ventura ieși într-adevăr la raport și ceru să fie dus la muncă. I s-a răspuns, de altfel așa cum se aștepta, prin crîncenă ironie :

— Ia te uită ! Omul are dorințe !... vrea să muncească. Mititelul vrea să fie folositor societății...

Matei încercă să spună :

— Sînt doctor.

I se răspunse :

— Și criminal !

Matei Ventura tăcu. Concretizase acceptarea lui de nesfidare a vieții și se simțea satisfăcut.

Reîntors în celulă, se strădui să-și imagineze ce ar putea fi vreodată viața lui acum că o acceptase, dar nu-și putu închipui decît că va sta pînă la sfîrșitul zilelor lui, în mod inutil, în ocnă. Dar diferența de stare de spirit între

cel de acum cîteva zile, cînd încă sfida, şi cea de acum, cînd anarhia gîndurilor fusese întrecută, era uluitoare. Se simţi descătuşat de prejudecăţi, posesorul unei minţi libere, cu un orizont interior vast şi pînă una alta, îi părea o suficientă victorie.

„Satisfacţia mea de acum, liniştea mea, sînt dovada că am gîndit just, îşi spuse Matei. Poate mai tîrziu, voi putea gîndi just — voi începe prin a nu mai judeca şi condamna, începînd cu mine însumi, pe nimeni ; şi ajungînd la Dumnezeu mă voi strădui să înţeleg pe cît voi putea, fără „verdicte" şi mai ales voi încerca să fac de data aceasta cel mai greu lucru posibil, voi încerca să mă schimb pe mine însumi. Voi avea răbdarea transformării mele.

Iar dacă voi muri în ocnă înainte de a fi găsit şi un mod efectiv de acţiune şi gîndire în acord cu mine însumi, acum nu voi mai pune vina pe Creaţie şi pe Viaţă, pe Dumnezeu şi pe alţii, ci numai pe mine."

Pentru Matei, zilele şi nopţile de ocnă, nesfîrşit de lungi, continuară, dar acum răbdarea lui era neclintită. Cît va mai trăi ? Cincizeci de ani ? Sau viaţa de ocnă, prin inutilitatea ei, îl va omorî mai repede ? Cinci, şase ani ?

Dacă Matei Ventura nu mai era disperat, nu era însă nici fericit. Inima lui se afla într-o desăvîrşită neutralitate. Intrase în ocnă din sfidare şi revoltă, acum îşi răbda cu încăpăţînare pedeapsa. Ajunsese să o creadă binemeritată, tocmai pentru că, din dementţial orgoliu, sfidase misterul vieţii. Accepta cu linişte mîncarea imundă, patul sordid, gimnastica conştiincios făcută în aerul viciat al celulei, acceptarea şi legănarea în nesfîrşitele plimbări de ceasuri întregi prin celulă, trei paşi în sus, trei în jos... iar în aceste ore de mers bătut pe loc, încă mai socotea eternitatea în paşi, ceasuri, clipe, zile ori ani, ştiind că o sumă neschimbată în bani mărunţi rămîne aceeaşi. La mii de paşi mai treceau cîteva ceasuri din viaţa lui, eternitatea rămînînd aceeaşi.

Plimbarea era într-adevăr o legănare, o adormire a tot ce era vechi şi obosit în el. În timpul plimbării, căuta să nu aibe nici un gînd. Lipsa voită de gînduri nu-i era o voită îndobitocire, ci dimpotrivă o odihnă limpezită, un spaţiu menţinut curat şi astfel pregătit să primească orice gînd nou ce s-ar putea ivi... Amintirile îi erau nu străine lui, ci aşezate într-o din ce în ce mai potolită depărtare, ca

praful în urma paşilor, ori a vîntului. Între el şi amintiri se legase un pact de iertare reciprocă. La Adina se gîndea tot atît de des. Încă îl emoţiona amintirea luminoasei ei frumuseţi, încă ştia, învia patetica ei privire, încă nu înţelegea cum de fusese cămaşa lui Gabriel pătată cu roşul ei de buze... dar zvîrcolirile dureroase ale geloziei lui de la început lipseau, iar remuşcărilei care nu mai îndreptau nimic din trecut, îi păreau joc infantil. Matei Ventura îşi spunea : „Nu ştiu dacă Adina m-ar ierta, dar eu m-am iertat. Atît numai că îmi cer mie însumi să mă fi schimbat într-atît încît, dacă vreodată aş fi pus în aceleaşi condiţii, să nu mai repet greşelile făcute."

Viaţa grea de ocnă care, la început cînd sfida, crezuse că îl va satisface tocmai pentru că era inumană, acum îl îndurera. Îşi da seama de grozăvia cu care oamenii organizează pedepsele semenilor lor pe acest pămînt. Gîndea că, dacă vreodată ar mai fi liber, va şti să aprecieze orice bucurie cît de infimă, cît de simplă.

Pentru Matei Ventura, lucrul cel mai grav în puşcărie, cel mai greu de îndurat rămase nu mîncarea, nu patul prost, nu strîmtoarea urît mirositoare a celulei, ci tocmai izolarea de viaţă ; dorea să trăiască tocmai pentru a verifica lipsa de activitate, abia acum acceptase participarea la viaţă. Pe pămîntul întreg era singur şi străin. Închis în celulă, participa la viaţă numai prin refracţie. Şi deşteptarea în sunetul goarnei şi zumzetul puşcăriei, imn al morţii, şi clipele de fascinaţie provocate de frîntura de cer văzută în fiecare dimineaţă ca o dovadă că afară spaţiul infinit există, şi zgomotul uşilor puşcăriei, al lanţurilor, lacătelor, zăvoarelor, care se deschideau sau închideau, şi şuşotul unor voci necunoscute, şi pasul gardianului, zi şi noapte măsurînd şi el neîntrerupt şi inutil timpul, toate îi arătau, mai aprig ca orice gînd al lui, că este singur şi pentru totdeauna singur.

Şi totuşi, zilele treceau. Da, cu toate că timpul părea nemişcat, apă stătută, zilele treceau. Matei îşi amintea că una din întrebările lui de copil era :

— Mamă, cum trece timpul, că dacă mă uit la ceas, nu văd cum se mişcă acele ?

— Nu le vezi pentru că se mişcă încet.

Dar Matei atunci nu înţelesese cum trece timpul. Acum însă înţelesese. I se părea că este cuprins într-un prezent

etern, care se mișcă încet o dată cu el și pe care nu-l simte. Într-adevăr, în celulă, timpul părea dureros de nemișcat, dar viața lui trecea și trecea în mod inutil...

În afară de ceasurile de voită uitare, Matei Ventura căuta să gîndească disciplinat, să-și reîmprospăteze tot ce știa : făcea supoziții, ipoteze medicale, sociale pe care își propunea să le verifice cînd va fi liber. Își spunea : „cînd voi fi liber", nu ca să se amăgească, ci pentru a-și împuternici, prin această gimnastică mintală, răbdarea lui. Avea grijă să-și repete ce a gîndit, ca să nu uite și, adesea, cu ochii închiși, imagina că scrie în fața lui ce gîndește, literă cu literă, cu o silință de copil. Cîteodată, cuvintele scrise astfel îi apăreau ca aievea. Le privea cu încordare, cu respirația oprită. Exercițiul, un fel de game de atenție perfectă, îi da certitudinea că puterea lui de concentrare crește.

Pe gardieni, și erau mulți la număr, nu știa cum îi cheamă. În izolarea celulei mai trăia și izolarea de a sta în mijlocul unor oameni anonimi și care nu vorbeau niciodată cu el. În mintea lui îi botezase, fanteziste porecle, potrivite după înfățișarea fiecăruia : Păpușa din vitrină, Pramatia, Bemberița, Omul Sandvici, Cînepă, Savon Cadum, Diplomatul, Amiralul... iar pe gardianul, cel cu care avusese incidentul în celulă, Matei îl botezase „Omul". Se hotărîse o legătură ciudată între „Om" și Matei. Ca de la sine, gardianul stabilise un fel de a i se adresa aspru, cu vocea puțin îngroșată, așa cum o au cei maturi față de copii cînd vor să pară severi. Îi spunea :

— Să mănînci pînă-i caldă !

Invariabil, Matei răspundea :

— Bine, am înțeles.

Și în ziua aceea, lui Matei mîncarea îi părea mai bună.

Sau gardianul îi spunea :

— Iar ai băut multă apă, o să te umfli !

Matei știa că acest om, și numai acest om din lumea întreagă, cu toate că și acest om îl credea criminal, avea totuși pentru el o duioșie. Matei, prudent, ca să nu-l piardă, nu încerca în nici un fel să marcheze o învoire între ei, oricît de tacită ar fi fost ea.

Gîndurile, care caracterizau dorința lui de a participa la viață, se aprindeau înflăcărate în inima lui Matei, mai

ales atunci cînd auzea iar glas de om care urlă în vreo celulă a prevenţiei. Îi erau răscolitoare în grozăvia lor de spaimă. Strigăte de revoltă, durere sau nebunie ? Cîteodată, glas de bărbat, cîteodată glas de femeie... Sălbăticite glasuri... De fiecare dată, Matei îşi amintea şi strigătele Piei cînd înnebunise la moartea Adinei... Sfîşietoare strigăte la care nu putea sări într-ajutor. Îşi amintea că este medic, şi dorinţa lui de a sări într-ajutor era dovada că este om, gîndea că dacă ar fi fost liber, ar fi putut, prin spitale, pe la bolnavi, prin puşcăriii, aduce o fărîmă de uşurare. A aduce chiar o fărîmă de uşurare nu i se mai părea gest ridicol şi inutil. La gîndul acesta, atît de nou pentru el, un fior de lungă durată, aşa cum ar fi primit într-o încărcare de forţă, îl cuprindea.

Durerea şi răzvrătirea celor care urlau îi erau comprehensibile şi Matei ştia că el scăpase de demenţă şi revoltă şi că nu urlă şi el în celulă graţie numai faptului că avusese puterea să-şi cunoască greşeala şi cunoscîndu-şi greşeala se supusese ocnei, pe care o credea binemeritată.

Ascultînd urletele, Matei sta nemişcat, copleşit de imposibilitatea de a ajuta pe cel care urla. O dată îşi spuse : „Aci nu pot aduce nici un folos nimănui, dar pot să nu murdăresc în plus şi eu viaţa gîndind şi simţind josnic. E singurul lucru pe care îl mai pot face pe acest pămînt pe care trăim, ca eu, aci închis, să gîndesc cu puritate şi abnegaţie. Şi prefer să stau aci închis decît să fiu liber, am fost o dată, şi să-mi întrebuinţez libertatea pentru a păcătui şi a trăi şi gîndi fals şi josnic, aşa cum am făcut-o înainte. Rămîne cert că, în înţelegerea mea, în simţămintele mele, în inima mea se află punctul de plecare a tot ce voi putea vreodată face. Voinţa mea, puritatea mea, mila mea îmi aparţin. Sînt responsabil de integritatea lor."

Gîndurile astea împuterniciră în Matei tăria de a-şi răbda pedeapsa. Îşi aminti că asemenea gînduri le mai avusese sporadic în timpul înmormîntării mamei lui, în clipa în care preoţii cîntaseră la căpătîiul ei „Veşnica pomenire". Dar ce gîndise atunci era pentru că se îndrăgostise de Adina, deci gînduri nevalabile, care se iviseră din ameţeală şi facilă dorinţă de fericire şi facilă acceptare a vieţii. Acum însă, gîndea aşa pentru că înţelesese cu adevărat puterea dorinţei de a ajuta, de a participa. Diferenţa dintre el, cel de atunci, îndrăgostit, neîntemniţat,

dar anarhic, şi el, cel de acum, întemniţat, dar cu mintea liberă, luminată de actul de supunere şi acceptare a vieţii, era copleşitoare. Matei se simţea într-un fel eliberat prin propria lui depăşire.

Matei, închis pe viaţă în celulă, se bucura din nou că se simte liber de orice prejudecată ori fanatism. Libertatea asta îi era o comoară pe care, pînă una alta, nu o putea cheltui.

Astfel mai trecură cîteva luni. Matei nu ştia cît va fi ţinut în prevenţie. Nu ştia nici pentru ce este ţinut aici şi nu este dus la ocnele de sare, nici dacă vreodată va fi dus acolo sau într-altă parte, nici cine hotărăşte detaliile soartei lui, nici dacă totul este lăsat la voia întîmplării. Într-un timp, i s-au pus cătuşe la mîini, lanţuri la picioare, apoi i s-au scos... Aceeaşi răbdare însă umplea inima lui Matei.

*

* *

Şi într-o zi, Matei auzi iar strigăt de durere. Durere care duce pe om la graniţa demenţei, a morţii. De data asta, era o voce de femeie. Matei, înfiorat, de parcă fiecare ţipăt ar fi trecut prin el, nu se putu împiedica să nu asculte.

Cu toată clipa de groază, Matei totuşi observă că vocea, în strigătul ei disperat, era frumoasă. Fără vrere, Matei îşi aminti de data asta nu de ţipetele Piei, ci de vocea Adinei. Înfiorat, îşi putu închipui că este chiar Adina care strigă... Îşi aminti de „cîntul nostru"... „Tu eşti liniştea şi viaţa mea". Adina murea din nou... Adina striga aşa...

Fruntea lui Matei se umezi de sudoare. Dacă în clipa morţii ei, Adina nu strigase cum striga acum femeia pe care o auzea, desigur că totuşi inima Adinei cunoscuse şi ea oroarea asasinării ei. Matei se simţi iar vinovat de moartea ei. Nu o apărase. Îi auzea vocea : „Matei, te iubesc" şi-şi aminti iar de cămaşa lui Gabriel pătată cu roşul de buze al Adinei. Totuşi roşul de buze de pe cămaşa lui Gabriel nu trebuia să fie plătit cu moartea Adinei.

Strigătul încă se înălţă şi Matei încă ceru iertare Adinei. Ar fi îngenunchiat. Strigătul îl durea pe Matei în trup.

Matei îşi acceptă din nou întemniţarea. Hotărîrea lui de a îndura ocna se împuternici, pînă la sfidare, pînă la bucurie.

Apoi strigătul încetă brusc. Se făcu o liniște tot atît de înspăimîntătoare cît și strigătul. Ca după agonie, împietrirea morții.

Matei, așezat pe marginea patului său, sta nemișcat. Cutremurat, aștepta să-i treacă emoția. Inima îi bătea prea tare. Se gîndi să bea puțină apă. Voi să se ridice, dar o slăbiciune îl ținu încă locului. Atunci ușa celulei, cu obișnuitul uruit, dar parcă mai asurzitor ca niciodată, se deschise violent. În celulă apăru un gardian. Matei, conform disciplinei, se ridică în picioare. Gardianul părea zăpăcit de grăbit ce era. Pripindu-se, îl întrebă pe Matei :

— Ești Matei Ventura ?

— Da.

— Ești doctor ?

— Da.

— Hai vino, îi zise, vino repede, ce stai ?

Și gardianul îl îmbrînci să se grăbească. Matei îl urmă.

Umblară, aproape alergînd, pe gangul lung plin de celule. În drumul scurt, Matei avu însă timpul să presupună tot felul de lucruri : că poate a primit un pachet de la Mira... sau Gabriel... sau că va fi trimis la altă pușcărie, sau poate că... Dar gardianul se opri brusc, descuie o ușă de fier zăvorită și-l împinse pe Matei într-o odaie. Matei făcu doi pași. Odaia în care intrase era o celulă ceva mai mare ca obișnuit, dar și aici mirosul specific de mucegai, tinetă, șobolani și subsol domnea. Odaia era slab luminată de un bec mic.

În odaie, cu aerul înăbușitor de cald și plin de fum de tutun, se aflau patru bărbați. Erau surexcitați, transpirați. Doi dintre ei, dintre care unul foarte voinic, se plimbau în sens invers unul față de celălalt. Pe un scaun era așezat un al treilea, unul pirpiriu. Părea beat sau dement. Rînjea privind în gol. Iar un alt bărbat, al patrulea, sta în picioare cam în mijlocul odăii. Ceva mai la o parte, pe un pat, era culcat trupul unei femei tinere, care părea să fie moartă. Fața ei era lividă. Pe jumătate despletită, două cozi ale părului ei lung, negru și abundent, atîrnau. Avea picioarele goale... Matei le privi cu groază : erau roșii, jupuite, arse, umflate. Matei, fără vrere, înainta repede spre fată, într-ajutor. Cînd Matei înaintă, omul îi spuse :

— Ești doctor, vezi de ea !...

Gîndurile lui Matei ameţiră. Se repeta aidoma gestul cînd Adina, pe moarte, îi fusese dată cu aceleaşi cuvinte, atunci, ca şi acum :

„Eşti doctor, vezi de ea."

Înfiorat, Matei rămase o secundă nemişcat. O ridică în braţe. Trupul ei era rece şi ud de transpiraţie. Capul îi atîrna în inconştienţă. Matei, îngrozit, îi luă pulsul. Îşi dete seamă că nu era moartă. Văzu faţa ei, o faţă îngustă, brună, cu sprîncene superbe. Matei ridică uşor, cu degetele lui, pleoapele. Îl izbi frumuseţea genelor lungi, negre, dese. Gura palidă pecetluia o mare tristeţe şi încrîncenare. Fata era leşinată. Un prelung leşin. Matei se uită în jur, înspăimîntat. Îi văzu pe cei din odaie că se uită şi ei la el, aşteptînd să afle dacă fata e moartă sau nu.

Matei zise :

— Ce i s-a întîmplat ? Ar trebui să ştiu...

— Să taci din gură, dobitocule ! Nu te-am adus la conversaţie. E moartă sau nu ?

— E... aproape... moartă...

O altă voce rînji :

— Ai spus că vrei să fii scos la muncă... Munceşte !

Matei întrebă :

— Nu este... o infirmerie ?

Se auziră alte rînjete. Cineva întrebă.

— Ce ai nevoie ?

— Un tonic cardiac... pînă una alta.

— N-avem !

— Apă, zise Matei, măcar daţi-mi apă... repede... Şi nu este aer aici...

I se dete o cană cu apă, o cană care se afla chiar în odaie. Matei luă cana şi, mai întîi, bău el cîteva înghiţituri. Îi era gîtul dureros de uscat, apoi dezlegă tot ce era prea strîns pe trupul leşinat. Puse apă pe inimă. Încet îi udă mîinile, tîmplele, faţa. Îi era teamă s-o atingă. Afară de picioarele arse, înfiorător mutilate, putea să mai aibă şi alte răni... De mila trupului ei chinuit, Matei uită complet de cei din odaie. Gîndea : „Deci fata asta... ale ei erau strigătele de durere... Oh, de-aş putea s-o ajut ! Dacă n-am putut face nimic pentru Adina, măcar pentru ea să pot ! Oh, de-aş putea ajuta ! Să nu-mi moară şi ea în braţe !"

Surexcitarea îi era atît de mare încît nu s-ar fi mirat de-ar fi văzut-o deschizînd o clipă ochii şi i-ar fi auzit glasul spunîndu-i înainte de a muri : „Matei, te iubesc..."

Chinuit de milă și neavînd nici un medicament la îndemînă, Matei o luă ușor în brațe ca să-i ajute să respire mai bine, ca s-o ocrotească, ca s-o facă să simtă că cineva o mîngîie și nu o chinuie. O stropi iar cu apă. Udă locul inimii.

Cineva îl bătu pe umeri. Matei se întoarse. Era bărbatul acela care părea beat sau nebun. Spunea, vorbind greu, ca beţivii la teatru :

— Ia ascultă... mă... tu să vezi de ea, că noi am văzut destul. Ce bestie ! Mai rar ! Te-a întrecut... și pe tine... Femeie, nu glumă !

Matei gîndi : „Să fie și ea criminală și nu vrea să recunoască ? Dar pe Gabriel nu-l bătuse și nu-l chinuise nimeni, cu toate că pînă la urmă nu a vrut nici el să declare că el o omorîse pe Adina !“

Alt bărbat îl împinse în lături pe omul beat :

— Hai pleacă... gură spartă !... Hai, să plecaţi cu toţii. Nu am nevoie de voi...

Ceilalţi cîteșitrei, îl ascultară și plecară. Rămase în odaie cu Matei și fata numai cel care-i gonise.

I se adresă lui Matei :

— Nu moare ?

— Să vedem...

— Eşti Matei Ventura, doctor ?

— Da.

— Mare noroc căzu pe capul tău... Nu uita că eşti condamnat pe viaţă.

— Știu.

Matei înțelese importanța faptului. Cînd se vorbea cu el, era ca și cum s-ar fi făcut destăinuiri unui mort. Omul mai zise :

— Uite ce-i... era aici... la cercetări... politice. O bestie ! Azi a cerut apă caldă să se spele. I s-a dat apă prea fierbinte... în celulă... și uite ce-a făcut !.

Omul îi arătă picioarele fetei și Matei înțelese. Era în fața unei comuniste care avusese tăria să nu vorbească.

Matei auzise multiple zvonuri în ultimii ani, cu comuniști chinuiți, împușcați, întemnițați, fapte care, auzite, citite sau văzute în seria nesfîrșită de orori, nu fuseseră pentru Matei decît încă o dovadă de ce orori sînt oamenii în stare, dovezi ce îl făcuseră tocmai să refuze de a se mai socoti om printre oameni.

Ce vedea însă acum în fața lui, tortura înfăptuită, îi dovedea cu prisosință că acele „zvonuri" erau mai mult decît adevărate ; dar acum gîndurile lui Matei erau schimbate :

Deci, în timp ce el intrase în ocnă din „sfidare" și sta în ocnă, alții luptau cu prețul vieții. Eficacitatea luptei lor ? Oare tot atît de inutilă ca și sfidarea lui ? Matei nu avu timpul să gîndească mai adînc, nici cum să-și răspundă. Amînă totul, dar știu că are de deslușit ceva de o importanță primordială. Acum însă nu avea timp să gîndească, trebuia s-o ajute pe fata dată lui pentru a fi salvată.

Din tonul cu care îi vorbiseră călăii ei, Matei înțelese deslușit că ei se tem de halul în care o aduseseră pe fată. Probabil că întrecuseră ordinele date...

Și omul ce-i sta în față îl trase pe Matei mai la o parte și-i vorbi deodată în șoaptă apăsată :

— Asta e ca să ne facă nouă mizerii... căci noi... nu chinuim pe nimeni... Așa este ordinul... dar trebuie să aflăm totul... și aflăm noi... De data asta, bestia n-a vrut să vorbească... și s-a opărit înadins... Ăștia toți sînt neam periculos de bestii... Cînd s-o deștepta, o să ne acuze pe noi. Să nu o crezi. Vezi de ea să nu moară. Bestia nu a vorbit... va trebui poate, pînă la urmă, cine știe, chiar achitată... Înțelegi ? ! Trebuie s-o vindeci... repede... Înțelegi ce noroc pe tine ? Dacă nu ești complet idiot, o să trăiești bine... Se poate trăi bine și la ocnă. Ești intelectual... sînt birouri... De ce să stai în fundul ocnei ? ! Te sfătuiesc... amical... vezi de ea... E singurul bine pe care îl mai poți face aici... unde te afli... să ne ajuți pe noi. Stai așa... cu ea... Și, înțelegi... între timp... o faci să vorbească... Ia-o cu binișoru... e femeie... înțelegi. Da, da, mare noroc pe tine... că noi nu am putut... și acum vezi de ea... Înțelegi ? Momentan nu o putem duce la infirmerie... discreția... înțelegi ?... Merg să-ți aduc... ce-oi găsi pe-acolo... Cam ce-ai nevoie ? Tonic cardiac ai zis ? Cafea, țuică ?...

Matei știa că, dacă vrea s-o ajute pe fată, trebuie să fie foarte prudent. Întrebă, ca să aibă timp să gîndească :

— Geamul nu-l putem deschide ?

— Nu se poate. Nu fi tîmpit !

— Bine. Am înțeles tot.

Și Matei, după ce se uită din nou la picioarele fetei, ceru tot ce-i trebuia : calmante, seringă, alcool, apă de var, novocaină, untură de pește, pansamente sterile... Omul

plecă fluierînd să aducă cele cerute. Închise ușa cu violență în urma lui. Matei rămase singur cu fata leșinată. Cu grijă o așeză mai bine pe patul de fier, ca să poată respira cît mai ușor. Îi luă iar pulsul. Inima începuse să bată mai vital. Îi puse altă compresă pe inimă, continuă să-i mîngîie tîmplele cu mîinile cu apă din cană. Nu îndrăznea însă să-i atingă picioarele. Aștepta novocaina.

După o vreme, fata păru că-și revine. Genele ei atît de negre și dese se înfiorară, pleoapele fremătară ca aripi de fluture rănit... Începu să geamă greu. Apoi ochii se deschiseră. O privire neagră, adîncă, se așeză asupra lui cu atîta groază, încît Matei își aminti că este îmbrăcat în costum dungat, de ocnaș.

Deodată, Matei se hotărî. Spuse :

— Eu sînt doctor... în medicină... cu toate că ocnaș. Nu-ți fie teamă de mine... Te voi îngriji.

— Cine ești ? șopti fata, care părea mai mult în inconștiență decît în viață.

Fără să vrea, în mod mecanic, Matei își spuse numele.

— Matei Ventura...

Atunci ochii fetei se măriră de oroare. Matei înțelese pe loc totul : ea citise, desigur, și ea ca toată lumea, rubricile marelui scandal al crimei Adinei Anestin care, timp de săptămîni, umpluse coloanele ziarelor cu comentarii, presupuneri, fotografii, detalii... Desigur că pentru ea, ca pentru toată lumea, Matei Ventura era un criminal. Matei acceptă cu durere dar cu forță oprobiul pus asupra lui chiar în clipa în care inima îi era cuprinsă de nețărmurită milă și respect. Matei ar fi îngenunchiat la picioarele schilodite, sfîntă mărturie a caznei umane pe pămînt. Fata concretiza gîndul lui din urmă, dorința lui cea nouă : să trăiască și fără să știe pentru ce încercînd, fără reticențe, să ajute. Ar fi cerut ei, acestei necunoscute iertare pentru tot ce greșise el sfidînd viața. Acum știa că, dacă mii de oameni sînt capabili de cel mai mare rău, alții sînt de cel mai mare bine și că alegerea e a omului. Omul e liber să aleagă între rău și bine. Lui Matei nu-i venea să creadă că acest fel de a gîndi devenise acum al lui. Alesese.

Fata gemu greu.

Matei se hotărî și vorbi :

— Da, eu sînt Matei Ventura. Văd că cunoști acest nume. S-a scris suficient prin ziare. Sînt condamnat pe

viață pentru omucidere, pentru că mi-aș fi omorît din gelozie logodnica. Totuși, sînt doctor și te pot îngriji. Eu am fost adus aici ca să te îngrijesc și, în același timp, să te fac mai ales să vorbești. Îți spun chiar că mi s-a dat ordin s-o fac : iar eu te implor să taci, nu numai cu mine, dar, dacă se poate mai ales cu ei, cu monștrii aceia. Dacă pînă acum ai tăcut, după cîte mi-au spus ei, acum va fi ușor să taci. Te asigur că nu se vor mai atinge de dumneata, chiar dacă te vor amenința, iar dacă taci, vor fi obligați să-ți dea drumul. Pot să-ți afirm că sînt speriați că ai putea muri. Le este teamă. Eu le voi spune că este posibil. De altfel, nu exagerez spunîndu-le că starea dumitale este gravă. Deci, nu te teme de mine. Lasă-mă să te îngrijesc. Repet, sînt doctor.

Matei vorbise în șoapte, repede. O tremurare a buzelor ei, a bărbiei, ca la copii, gata de plîns. La această ființă care avusese puterea să tacă sub sălbatica tortură, arăta o nețărmurită duioșie și îl ului pe Matei.

Matei îi spuse :

— Acum închide ochii. Aud pași. Nimeni să nu știe că noi doi am vorbit.

Fata închise ochii. Fără voie, gemu dureros. Matei o privi. Înălțătoarea certitudine că, în fine, se află în fața unei ființe așa cum aștepta să întîlnească, așa cum se dorea pe sine, îi umplu inima. Mila pentru fată, revolta față de cei ce o torturaseră și exaltarea lui interioară se îmbinau.

Cel plecat sosi tot fluierînd... descuie, intră și pocni ușa de fier.

— Ei ! am adus tot ce-ai cerut. Am adus și alcool. Puteți trage un chef ! Parcă și-a revenit bestia, nu ? Nu ți-e frică de ea ? Se poate repezi să-ți scoată ochii !

Omul rîse zgomotos. Matei se apropie de el și-i zise în șoaptă :

— Mă voi feri... Dar să știți că nu este de glumă cu ea ! Îmi este teamă că nu va rezista inima... rinichii...

Omul deveni atent.

— Ei, zise, ce-i cu ele ? Ce inimă ? Ce rinichi ? Ce are a face rinichii cu picioarele ? Ascultă, șefule, nu-mi umbla cu mofturi ! Dacă nu o salvezi, pățești la fel cu ea ! O să te speli și tu cu apă clocotită. Atît îți zic. Mie să nu-mi vorbești în bobote ! Îl chem pe „specialist" și te aranjează el !

Matei spuse foarte încet :

— Tocmai pentru că am înțeles... vorbesc ! E interesul meu...

— Na, ține. Am adus tot ce-ai spus. Și lapte ți-am adus să-i dai. Bea și tu. Ce mai vrei ? Astă-noapte te las cu ea, distrează-te !

Omul plecă așa cum sosise, zgomotos, furios și fluierînd.

Singur cu fata, Matei începu să cerceteze cu o grijă de nedescris picioarele schilodite. Arsurile erau incredibil de adînci. Matei se cutremură iar de oroare. Gîndi că, dacă ar fi fost într-un spital, ar fi putut-o sigur salva. Gîndi că, dacă ar fi fost liber, ar fi putut-o răscumpăra cu bani. Da, cu bani. Fata nu vorbise, nu recunoscuse nimic. Asta facilita mult...

Mîinile lui începură să panseze rănile. Spera în efectul novocainei pusă abundent pe răni, dar, pînă una alta, îngrijirile lui provocară din nou dureri. Gemetele fetei se făcură grele. De milă, inima lui Matei suferea și ea. La un moment dat, lucrînd, Matei gemu și el. Atunci văzu în ochii fetei o privire plină de uimire. Îl văzuse aplecat asupra arsurilor ca să le panseze, îl auzise gemînd, îi văzuse ochii cuprinși de milă și groază. Fata știa că nu avea pe nimeni pe lume care să-i vină într-ajutor, că însăși tovarășii ei se vor feri să-i dea de veste, tocmai pentru a nu o demasca. Trăise astfel marea probă a singurătății. Geamătul lui Matei, omul acesta pe care îl socotea ocnaș-criminal, a fost pentru ea, în acea clipă, o ciudată mîngîiere.

Matei, în nemărginitul lui respect pentru fată, îi păru că simte și înțelege tot ce simte și gîndește ea. Nu cunoștea nici viața ei, nici cine este ea, nici motivele care o determinaseră să accepte durerea fără să trădeze, nu știa decît că ea dorise să ajute sacrificîndu-și viața. Matei era cutremurat pînă în rădăcinile cele mai adînci ale inimii lui, ținută pînă atunci în pustiu și cenușă, revoltă și sfidare.

Deodată, în inima lui simți cum i se așază adînc o emoție pe care pînă acum nu o simțise în viață niciodată. O vastă, dulce liniște care aștepta calm împlinirea vieții. Nu gîndurile lui așteptau, nu dorința lui de a fi liber, ci inima lui, în fine îmblînzită, aștepta. Uită că este întemnițat pe viață. Matei se simți uman, iar intrarea lui din inuman în uman nu-i dădu senzația unei căderi ci, dimpotrivă, pen-

tru el a fost o clipă înălțătoare, în care simți că inima lui este purtătoarea conștientă a unei forțe sacre : purtătoarea vieții eterne. În fine, mila lui pentru oameni nu mai era abstractă, iar faptul că întîlnise — binefăcătoare coincidență — o ființă care concretiza noua lui dorință de a ajuta și pe care într-adevăr chiar o ajuta, îi păru o grație ce-i fusese hărăzită tocmai în ocnă.

Exaltat, își zise : „Fata asta știe, poate și mai bine ca mine știe, prin experiență știe, de cît rău sînt oamenii capabili și, tot prin ea știe că, din dorința de a ajuta pe acești oameni atît de răi, îți poți sacrifica viața. Acum știu că, prin calitate, bunătate, dorința de mai bine este superioară răutății. Acest lucru l-am învățat de la ea. Răutatea oamenilor nu trebuie să fie piedică, ci imbold pentru a duce mai departe lupta, tocmai pentru a nu lăsa umanitatea în încrîncenata ei întunecare. Ce dovadă mai nemincinoasă putea căpăta această fată că există oameni care, pentru că fac parte din umanitate, își sacrifică viața pentru umanitate, decît cea dată de ea însăși ? Trupul ei suferă, nervii suferă, dar inima ei cuprinde desigur certitudini mari, certitudinea victoriei asupra răului, superbă !

Între timp, Matei, profund îngrijorat de soarta fetei, încă pansa rănile. Cînd începu dezinfectarea lor, fata leșină din nou. Matei trecu iar prin spaima că inima ei nu va rezista, că fata va muri... Tot ce știa, ca medic, încerca. Cu un efort de voință și atenție, începu, profitînd de leșinul ei, să lucreze grăbit ca să termine repede. Cînd se va deștepta, rănile să fie bandajate, anesteziate. Ca s-o readucă la viață, Matei lupta parcă corp la corp cu trupul fetei ce zăcea ca mort în brațul lui.

Luptînd să-i redea viață, Matei își aminti întreaga lui tortură spirituală, care îl adusese în temniță și-i păru act steril al orgoliului în comparație cu gestul acestei fete, întemnițată și ea.

„Eu am intrat în ocnă din sfidare, ea ca să ajute, amîndoi cunoscînd prea bine ororile de care sînt capabili oamenii. Nimeni niciodată nu-mi va putea spune nici mie, nici ei, că oamenii sînt buni, blînzi și conștienți. Nimeni, niciodată. Cunoaștem, și ea și eu, toate crimele din inimile lor și tot ce sînt în stare să facă rău, ce orori să născocească. De cînd mă știu, am fost îngrozit de tot ce pot face oamenii rău, josnic, dar acum cunosc și tot ce sînt în stare unii să facă bine. Or, asta este important.

Diversitatea de nivel a umanității, de la creiin la geniu, de la criminal la sfînt — lucru ce nu se găsește nici la animale, nici la plante — ar confirma ipoteza că umanitatea e încă cu plafonul ei de evoluție deschis ; iar dacă plafonul nu este pus, evoluția oamenilor este încă posibilă. Pentru această evoluție trebuie trăit."

Matei își aminti o frază din Sfînta Ecaterina de Siena : „Nu obosi urlînd asupra stîrvului omenesc, neam care, în fața ochilor tăi îl vezi umblînd spre dureri atît de mari încît cuvîntul nu le poate spune", și-i păru că abia acum o înțelege. Și-i păru și că percepe bine diferența între a aduce oamenilor soluția sfinților, adică perspectiva «Vieții de Apoi» și soluția acestei fete, martirizată și sfîntă și ea, dar care lupta pentru îmbunătățirea condiției umane „Acum și Aici".

„Renunțarea sfinților la viață pentru o «Viață de Apoi» îmi este dovada că nici ei nu au vrut, ca și mine, să accepte Creația așa cum este ea. Și ei au negat viața de pe pămînt ! Numai că ei au găsit sprijin-narcoză într-o «Lume de Apoi», iar eu sfidînd, disprețuind și întrînd în ocnă. Dar îmi dau seama că atît atitudinea mea cît și a lor este ineficace pentru acest pămînt. Viața existînd aici pe pămînt, schimbarea, îmbunătățirea trebuie tot aici începută, fie că există sau nu o «Lume de Apoi». Aci, acum, încercînd o îmbunătățire, în pofida oricărei disperări, oricăror înfrîngeri. Tenacitatea de a schimba viața — aci, acum — trebuie să fie egală cu durerea ce domnește pe acest pămînt... Ororile, războaiele, mizeria, inconștiența, bolile, chinul... Viața *asta* trebuie înnobilată și îmbunătățită cu orice preț."

Matei înțelegea diferența între a încerca sentimental o schimbare a mentalității oamenilor, explicîndu-le logic ce este bine și ce este rău, explicîndu-le că trebuie să-și iubească aproapele ca pe sine însuși, și între a încerca o schimbare bazată pe legi concrete social-economice de zi de zi, acum și aici, chiar dacă nu cunoștea practic ce trebuie făcut.

Lui Matei, căutînd să salveze viața acestei fete, i se părea că într-un fel participă la viața și idealurile ei și ale tuturor care gîndeau ca ea. Nu cunoștea nici calitatea și eficacitatea idealurilor lor și nici dacă rezultatul scontat se va împlini vreodată, totuși elanul impus de mentali-

tatea lui nouă, de luptă și încredere în viitorul omului, îi erau prin ele însile, pentru moment, exaltante. Simțea că face acum parte dintr-o lume a viitorului, o lume care crede în progres, credea în eficiența luptei. Omul vechi din el murise. Matei asistase la agonia și moartea omului vechi din el, dar acum, în mod uluitor, asistase și la nașterea în el a omului nou ; credea în posibilitatea umană de-a se depăși pe sine.

Alături de el, leșinată în brațele lui, fata părea moartă. Matei privi obrazul livid cu sprîncene și gene atît de negre și gura ei închisă ca o pecetluire de tăcere asupra unei taine pe care nu o divulgase, pentru ca puterea celor ce luptau să nu fie micșorată, să poată exista și învinge. Încrîncenata ei voință de a da viață viziunii ei de armonie a lumii viitoare, îl născuse și pe Matei cel nou. Ivirea la bucurie din inima lui îi era lui însuși un spectacol emoționant. Dacă Sandra îi născuse trupul, fata asta necunoscută îi născuse bucuria inimii, căci, dacă în ultimele zile, singur în celulă, Matei acceptase viața, o făcuse teoretic, abstract și fără bucurie. Exemplul viu dat de această fată îi dăduse însă și bucuria certitudinii că astfel de oameni există. Matei nu se mai simțea singur pe lume.

Matei terminase pansarea rănilor. Fata într-adevăr își revenea ; genele ei avură o tremurare. Ochii însă îi erau încă închiși. Matei știa că, momentan, novocaina își făcuse efect. Durerile erau potolite. Mai știa cît de obosit trebuie să-i fie trupul torturat. Alături de ea, îi șopti :

— Caută să dormi. Ține ochii închiși și dormi...

Într-adevăr, după cîteva clipe, respirația ei mai adîncă și liniștită arătă că ațipise.

Matei se ridică încet și începu să se plimbe prin celulă. Îi era inima densă, exaltată de recunoștință.

Era noaptea tîrziu. În celulă, becul lumina slab. Matei începu să umble prin odaie mecanic. Își aminti iar de pașii lui, făcuți în ultimele zile în celulă : trei pași în sus, trei pași în jos, socotiți în zeci de mii de ani, sute de mii de ani ca oamenii să poată ieși din obscuritatea lor de ură... Dar acum, umblînd, i se părea că poate numai puțini ani foarte puțini ani vor trebui ca oamenii să iasă din întunericul încremenit în care trăiesc. Miracolele vieții îi păreau posibile.

„Sînt numai cîteva zile de cînd, închis la mine în celulă, auzind strigătele de durere ale celor ce erau desigur

torturați, am dorit, să pot ajuta, dar abia acum îmi dau seama că dorința mea de a ajuta este mai mult decît un simplu act sentimental al milei. Este o hotărîre concret valabilă, este o formulă de viață. Și încă aș dori să cred că această fată, ca să poată răbda ce a răbdat trebuie că este purtătoarea unui sens de luptă valabil. Oare actul ei de eroism este și chezășia valabilității practice a metodei ei de luptă ? Nu cunosc argumentele ei, teoriile ei și, pînă una alta, e și imposibil să le cunosc, dar oricare ar fi ele, cît timp sînt făcute în deplină cinste și nu din fanatism, egoism, interese personale, ele sînt valabile și desigur viabile.

Eu am refuzat să trăiesc din dispreț pentru viață. Îmi era scîrbă de oameni, de greșelile lor, de inconștiența lor. Da, îmi era scîrbă de greșelile lor, scîrbă de cum pocesc tot ce le dai în mîini. Într-adevăr, pot strica cu mîinile lor orice. Și în numele lui Cristos și al iubirii propovăduite de el, oamenii au născocit inchiziția și au dezlănțuit oroarea urii și a intoleranței, este adevărat, dar acum cu noua mea mentalitate, nu pot uita că tot această doctrină critică a dat naștere la mari sfinți, și că acest lucru este mai important decît greșelile făcute și teoria ei va da naștere unei lumi noi."

„Numai de nu aș deveni superstițios, sau prea încrezător, își spuse Matei, surîzîndu-și totuși cu indulgență. Avea nevoie acum de exaltarea de care era cuprins. I se părea că a înțeles unul din cele mai mari secrete ale lumii, acela de a nu comenta și a nu se lamenta în fața durerii lumii, ci de a lupta. Micul, cît de mic aport pe care îl va aduce fiecare om după puterile lui, fără rezerve, va fi infinit mai mult decît orice comentariu, oricît de inteligent, sau revoltă intelectuală cît de mare sau originalitate distractivă.

Sînt atît de sentimentalizat de hotărîrea mea de a-mi plăti greșeala gîndurilor mele de non-participare și de hotărîrea mea de acum de a participa, încît trebuie să mă feresc să nu accept cumva primul lucru întîlnit, fără a-l cunoaște. Bineînțeles că nu voi aștepta să găsesc ceva perfect pentru a acționa, dacă vreodată voi mai fi liber, căci pe mine mă interesează acțiunea în sine, efortul, dorința de a participa, iar nu ceva decretat de oameni «perfect».

Voi căuta să rămîn lucid, cu toată sentimentala mea dorință de a acționa. Voi căuta să rămîn izbăvit de fanatism. Voi accepta cu orice risc și cu entuziasm, ca să plătesc greșeala făcută pînă acum de mine, orice acțiune nobilă care va putea progresa mereu, progresa o dată cu viața. Perfecțiunea nu poate fi decît în permanentul efort de depășire. În această permanentă depășire este cuprins sensul și puterea eternității și totodată posibilitatea de a te uni în conștiință cu această eternitate în care sîntem implacabil împinși. A hotărî că nu există Dumnezeu și Viață de Apoi este tot atît de greșit ca de a le decreta existente. Numai atitudinea noastră față de ce știm are valoare. Numai libertatea de a căuta valori noi este sfîntă. Negarea sau îngrădirea, fie chiar a lui Dumnezeu, în mentalități perimate de negare sau afirmare, omoară viața. Spargerea plafonului comod trebuie permanent realizată. Viața redată astfel vieții."

„Acum am înțeles", își zise Matei, înțelegînd aproape sensul și necesitatea contrariilor în compoziția lumii, binele și răul, lumina și întunericul, repulsia și atracția, participarea și indiferența, eternul și efemerul, haosul și armonia.

Înțelegînd aceasta, Matei fusese împins de o cutezanță pe care o simțea în inima lui bătînd un ritm de victorie.

Matei se bucură nu numai pentru victoria lui de a fi înțeles aceste lucruri, ci și pentru că înțelesese că-i era dat oricui, omenirii întregi, să poată gîndi așa. O cotitură temerară a gîndurilor umane spre o viziune grandioasă.

„Om salvat, deci om nou este orice om care crede că are dreptul și datoria să lupte pentru a hărăzi omenirii puterea de a ieși din obscuritate. Legile vieții, implacabile legi, și cele știute și cele neștiute încă, sînt și îngrădirea împotriva anarhiei, dar și chezășia libertății omului de a le putea mînui.

Micile, mediocrele originalități, efemerele distracții, în care omul angoasat caută uitare, nu sînt decît disperatul lui efort de a scăpa din abisul de groază ce-l pîndește la gîndul inutilității lui.

Pe acest pămînt, azvîrlit în spațiul infinit, stea între stele, omul minor în gînduri și simțiri trăiește întîi ca să-și capete pîinea și cînd o are, luptă cu disperare ca să nu se plictisească. Își trăiește viața în lupta dusă împotriva acestor două condiții de mare umilință umană. Astfel își

dă sieşi, bietei lui făpturi, importanţă, căci pentru el, orientările majore sînt uitate. Pentru el, existenţa lui individuală, cu originalităţile lui voite şi clamate, este mai importantă ca însăşi existenţa planetei şi a omenirii întregi."

Matei înţelese că tot chinul lui, revolta lui, din copilărie şi pînă acum, revolta împotriva familiei, a societăţii, a plăcerilor, a dragostei, a ororilor, a lui Dumnezeu şi a Creaţiei, nu fuseseră decît o punte parcursă de el, de mentalitatea lui veche de întuneric şi nesupunere, la mentalitatea lui nouă de supunere şi acceptare. Puntea fusese trecută şi Matei era fericit că simte şi gîndeşte astfel. Ajunsese la liman.

Gîndurile lui dezlănţuite se desfăşurau vertiginos, uimitoare chiar pentru Matei prin acuitatea lor. O avîntare clară, izvor nou, limpezit, sosit violent la suprafaţă din adîncurile inimii. Inima îi era densă de recunoştinţă. Oamenii toţi îi părură porniţi într-un marş spre cucerirea eternităţii conştiente.

„O, bineînţeles, îşi mai spuse Matei, că nu o generaţie, două, trei, poate mai mult, poate mai puţin, dar în tot cazul transformarea omului tot se va face. Poate chiar nu voi apuca începutul transformării, căci oamenii se vor lăuda că vor pace şi înţelegere între oameni. Tocmai sălbatica luptă dusă împotriva celor ce vor să se înscrie pe linia de progres arată disperata rezistenţă a celor întunecaţi, arată că victoria luminii este aproape ; «iar nu niciodată», aşa cum credeam eu la disperare."

Un surîs nestăpînit se ivi pe faţa lui Matei, un surîs nou, un surîs de iertare şi, mai ales, iertare faţă de el însuşi.

Cunoscuse cea mai mare exaltare a vieţii lui, exaltarea izbăvirii de la sterila lui frămîntare. Matei ştia acum că există posibilitatea de a fi fericit în inima ta, că fericirea poate fi găsită de cel ce se întoarce cu totul la sensul marilor legi ale vieţii, sacrele legi ale vieţii. Dacă Oedip îşi scosese ochii de disperarea fatalităţii condiţiei umane, lui Matei îi păru că a dobîndit o lumină nouă, neaşteptată, de dezrobire.

Matei şopti pentru inima lui exaltată : „Pentru mine acum şi moartea a căpătat sens, ştiind că nu-mi voi trăi viaţa zadarnic... Iar Viaţa de Apoi, dacă ea există, nu voi avea de ce s-o neg la proba concretă, dar pînă atunci, aci.

acum, trebuie luptat pentru fericire — și nu numai pentru pîine, pentru ca să nu mai existe foamea endemică în lume, căci asta nu ajunge. Căci la ce le-ar folosi oamenilor tot binele pămîntesc dacă inima lor ar rămîne josnică ? Înnobilarea oamenilor, asta vreau !“ Gîndurile lui Matei repetau : „Se poate bucuria asta... Se poate să cunoști bucuria asta chiar cînd cunoști cît urît mai pot înfăptui oamenii ?...“

Matei încă umbla prin celulă de colo colo. În liniștea nopții, Matei își auzea pasul și în același timp auzea afară și pasul gardianului care, gîndi iar Matei, ca un metronom uriaș, încă măsura timpul, dar devenit acum viu și util.

Matei se opri. I se păru că, în somn, fata se mișcase, gemea. Se apropie de ea în grabă. O ajută. O sprijini. Îi luă picioarele pansate și le ținu așa în mîinile lui. Apoi, încet, se așeză jos lîngă ea, în genunchi lîngă ea.

Matei nu vorbise cu nimeni de luni de zile. Simți că emoția îl înăbușe.

— Ți-e mai bine ?

— Da.

Matei nu se ridică. Rămase tot acolo, îngenunchiat lîngă picioarele torturate. Deodată îi spuse fetei cu o șoaptă aprinsă :

— Dumneata nu ți-ai trădat tovarășii și idealul cu prețul vieții și al celei mai cumplite dureri. Te puteau omorî. Gestul dumitale, îmi este greu să-ți explic, dar trebuie să-ți explic, pe mine nu mă cunoști decît numai ca un criminal, dar gestul dumitale nu știu pe cine a vrut să salveze, sau pe cine a salvat, dar pot să-ți spun că pe mine sigur m-a salvat de la moartea cea mai grea, moartea sufletească. Pe toată viața îți voi rămîne dator cu această înviere pe care o simt în mine. De fapt, acum, viața mea îți aparține. Nu am pe lume pe nimeni altcineva. Eu nu știu cum s-ar putea vreodată demonstra concret acest lucru, dar pentru mine, în inima mea, ce am spus este un adevăr solemn. Sînt în genunchi în fața dumitale, pentru că ai vrut să ajuți. Pentru întîiași dată în viața mea îmi închipui ce simt cei ce se roagă lui Dumnezeu cu încredere și smerenie.

Fata tăcu. Părea epuizată. Sta cu ochii închiși. Matei nu știa cu cîtă însetare ascultase cuvintele lui. În pustiul

ei, ca nu se mai simțise atît de părăsită. Matei îi mai spuse încă, în aceeași șoaptă :

— Nu știu nici cine ești. Nu știu nici cum te cheamă. E natural să nu ai încredere în mine. Poate nu ne vom mai întîlni niciodată și în această clipă salvatoare a vieții mele vreau să-ți spun, nu știu dacă mă vei putea crede, că eu nu sînt criminal. Nu am omorît.

Fata tresări. Matei îi mai zise :

— Nu-ți spun asta ca să mă laud, dar simțămîntul de respect, de evlavie pe care îl am față de dumneata, îmi comandă să-ți spun adevărul. Nu sînt criminal. Am declarat că sînt criminal pentru că mă simțeam vinovat, moralmente vinovat de moartea Adinei Anestin, logodnica mea.

Matei făcu o pauză. O clipă, atît cît fata a avut timp să-l privească o dată. Pleoapele se închiseră iar. Matei continuă, cu glasul schimbat, un glas timid, de parcă își cerea scuze :

— ...și încă mă simțeam vinovat de toată suferința de pe pămînt provocată de oameni, pe care nu știam cu ce aș putea s-o ușurez și mai ales dacă vreodată va putea fi ușurată. Dar acum, abia acum am înțeles, prin dumneata, că se poate trăi dîndu-ți viața pentru a ușura întunecata durere a oamenilor, pentru a ușura întunecatul destin uman. Nu am vorbit așa niciodată cu nimeni, dar nu pot îndura cînd stau în fața dumitale și-ți văd picioarele arse, să crezi și dumneata că sînt un criminal. Doresc să crezi că nu am sînge pe mîini. Sînt un păcătos, am păcătuit prin orgoliu și răzvrătire, dar nu am omorît pe nimeni.

Atunci, fata deschise ochii. Îl privi îndelung. Erau aproape unul de altul. Privirea ei era neagră și fără duioșie. O privire prea adîncă și gravă, fără lucire, ca de marmură neagră. Matei se înfioră : dacă nu-l va crede pe cuvînt ? Simți o dureroasă dorință ca fata care îndurase chinul pentru un ideal să-l creadă pe cuvînt, să creadă că nu este criminal.

Matei era încă așezat jos, în genunchi, lîngă pat. Își așezase fruntea rezemată pe marginea dură a patului, ca în noaptea morții mamei lui, a Sandrei Ventura, și aștepta și acum ca atunci un răspuns. Aștepta un verdict. Își aminti cu spaimă clipa agoniei mamei lui, cînd crezuse că ea îl va înțelege și apoi abisul, vidul, întunericul răspunsului ei... singurătatea lui, pustiul... Aștepta acum...

Foarte ciudat i se păru cînd simţi mîna fetei atingîndu-i creştetul, atît de uşor încît simţămîntul îi apăru ireal. Apoi auzi vocea de lîngă el, suflare lîngă suflare :

— Te cred, şi-ţi mulţumesc că mi-ai spus că eşti nevinovat. Nu-nţeleg de ce eşti aici, în ocnă, dar te cred pe cuvînt. Dacă ai minţit, te priveşte. Eu te cred pe cuvînt că nu eşti criminal. Nu am nici un motiv să te cred, poate numai că în clipa înfiorătoare trăită de mine să găsesc imediat ceva frumos, o slăbiciune... nu ştiu... în tot cazul eu te cred.

Afară de Adina, care murise iubindu-l, fata necunoscută credea şi ea că nu e criminal, această fată pe care nu ştia nici cum o cheamă şi nici dacă vreodată o va mai vedea.

— Crima a făcut-o fratele meu Gabriel, mai şopti Matei şi simţi deodată o aprigă durere la gîndul că fratele lui era criminal.

Privirea lui Gabriel plină de copilăroasă candoare îi apăru ca aievea. Ar fi dat orice ca Gabriel să fi fost şi el nevinovat.

— Şi el te-a lăsat să intri la ocnă în locul lui ! spuse fata cu glasul înfiorat.

— Şi oamenii care te-au tortürat au avut şi ei puterea să o facă. Desigur că fapta lor nu te-a clătinat în credinţa că oamenii pot fi schimbaţi. Altfel nu se explică tăria dumitale şi faptul că mă crezi.

Matei se uită îngrijorat la fată. Puterea de viaţă din el era atît de mare încît nu se putea împiedica să vorbească. Nu ştia cît va sta cu fata ; poate îi va fi dat s-o îngrijească mai departe, poate nu. Poate o va mai revedea, poate niciodată. De nu i-ar fi fost teamă că-i face rău, i-ar fi pus întrebări precise. Se temea că, reîntors la el în celulă, se va frămînta că nu a ştiut să profite de tot ce-i putea ea practic explica.

Tăcură, fiecare adîncit în gîndurile lui. Fata era tot cu ochii închişi. Sta nemişcată. Lui Matei i se făcu teamă să nu o vadă, iar leşinînd. Se apropie de faţa ei. Atunci o auzi şoptind încet, ca o suflare :

— Mă cheamă Ioana... Ioana Roman.

Matei înţelese că dăruirea încrederii se făcuse. Îi era inima densă de fericire. Exaltată de recunoştinţă. Acum, dacă va sta toată viaţa în ocnă, cel puţin nu va mai fi cu sufletul în pustiu.

„Chiar dacă nu o voi mai vedea niciodată, ea va ști că mi-a dat libertatea interioară și sensul măreț, nestăvilit, de totală încredere în viață."

Încet, se așează iar jos lîngă Ioana. În genunchi lîngă ea. Murmură :

— Nu este simplu să fii fericit, dar cît de fericit sînt !

Ioana îi auzi șoapta, dar nu deslușì cuvintele. Genele ei palpitară.

— Ai spus...

Matei se aplecă ușor asupra ei :

— Da, am spus că nu este simplu să fii fericit, dar că în clipa asta sînt fericit. Îți mulțumesc.

Pe buzele Ioanei, care pînă atunci păruseră pecetluite de o încrîncenare fără leac, trecu un surîs.

CAPITOLUL XVII

Pia se întorcea acasă. Intră în grădina casei Ventura. Grădina era pustie. Toamna veștejise totul : iarba, pomii, florile. Crengile pomilor erau negre și inutil întinse spre cer. Totul era încremenit ca într-un cimitir de oameni disperați. O boare ușoară, albă, luminată de lumina lunii, plutea.

Pia își auzea pașii. Auzindu-și pasul, i se părea că e singură pe lume. Și îi era frică de pasul ei ca de pasul unui mort care ar fi umblat în urma ei...

Înainte de-a intra în casă, Pia înălțase fața spre cer. Începuse ploaia. Simți picăturile. I se păru că plînge cerul pe fața ei. Totul plîngea, pomii, geamurile, casa, văzduhul, întreaga natură plîngea.

Pia intră repede în casă. Intră la ea în odaie. Nu făcuse nimeni foc. Patul era pregătit de noapte, deschis și rece. Pia se apropie de geam. Dădu perdeaua la o parte. Revăzu grădina afară, cu ireala ei lumină albă care plutea nemișcată și tristă. Geamul era ud de ploaie. În grădină, o piatră mare, culcată jos, sta ca un mormînt unic și misterios, loc pentru un singur om, în care cel culcat va ști că este iremediabil singur.

Pia se cutremură. Lăsă perdeaua să cadă.

Și patul era rece, îngust și rece, un pat pentru unul singur, un pat ca un mormînt pentru unul singur, pentru ea singură.

Atunci Pia se duse la Gabriel în odaie. Deschise ușa binișor și intră. Întins pe o canapea, Gabriel își scosese numai pantofii. Dormea.

Pia rămase dreaptă lîngă el și îl privi. Gabriel avea, ca întotdeauna, expresia lui îngerească : palid, blond, cu gene lungi, întunecate... Respirația lui egală și adîncă îi da o legănare imperceptibilă. Un surîs, ca o boare, îi sta nemișcat pe buzele umede. Buclele părului îi acopereau o parte din frunte. Dormind, avea aerul de veșnică adolescență. Părea nevinovat de orice păcat, de orice gînd, de orice atingere. Nemișcarea lui, legănată numai de respirație, aplecarea capului pe umăr, căderea mîinilor îl arătau și lipsit de orice apărare.

Pia îl privea. Așa privise odată un bob de grîu pus în apă. I se spusese că bobul va încolți. Așteptase cu privirea ațintită să prindă clipa cînd bobul va încolți. Acum aștepta să se trezească Gabriel. Da, Gabriel se va trezi din somn și viața va începe ca de obicei. Ea va plînge în fața lui, îngrozitor, încercînd să-l facă să înțeleagă că-l iubește, dar ca de obicei nu va îndrăzni, de teamă să nu-l piardă definitiv, să-i spună pe față că este îndrăgostită de el, și, ca de obicei... — O ! de trei luni aproape, se împlinesc trei luni de cînd stau împreună aci în casă — Gabriel nu va pricepe nimic. O va privi excedat, enervat, dezgustat, plictisit și îi va spune că ar trebui să se îngrijească de nervi, să meargă la plimbare, să-și caute prieteni, iar ea va vedea în privirea lui că el crede că este iar nebună. De la ultimele scene, cînd ea s-a trîntit o dată în genunchi în fața lui, în loc să-l înduplece, el este, de atunci, și mai hotărît să se apere, să fugă de ea... O va da la o parte... și îi va spune că are, treburi" și va pleca în oraș, șoptind de la ușă, plictisit :

— Nu știu la ce oră mă întorc !

Și se va întoarce în zori, de la petreceri... petreceri, o, desigur cu alte femei...

Olimpia Anestin se zvîrcoli. Azi însă nu-l va mai lăsa să plece. Azi Gabriel nu va mai pleca. Azi Gabriel va rămîne, dar va fi zadarnic...

Există oameni care, după o deziluzie de dragoste, fac un mic voiaj ca să uite. Da, sînt și astfel de oameni ; dar ea, Pia, nu era așa ! Mai întîi de toate, trebuie să fie foarte atentă ca să nu înnebunească într-adevăr iarăși și să fie apoi prea tîrziu... dacă înnebunind nu va uita nimic, dacă va trăi apoi ani și ani de zile, nebună, dar amintindu-și totul ? Avea oare certitudinea că înnebunind va uita totul și se va odihni ? Dar moartea ? Nu era oare moartea un mijloc mai sigur pentru a uita ? Dar dacă nici moartă nu va uita nimic, așa cum nu uiți nimic cînd treci în altă odaie ? Să facă apoi oamenii spiritism și să o cheme iar pe ea să caute să afle ce face Gabriel, să-l urmeze, trecînd cu ușurință prin pereți, în odăi necunoscute, să-l vadă cu femei necunoscute — Gabriel vesel le îmbrățișa. — Da, nebunia era aproape. Pia simțea cum înnebunește. Deci mai bine moartea. Dar dacă și ăsta e un gînd al nebuniei care a început ? Totuși moartea va fi o schimbare ? Poți scăpa de tine ? Treci în altă odaie și ești alt om ?

Gabriel rămăsese culcat pe canapea, răsuflînd liniștit. Nu, de data asta Gabriel nu va mai pleca. Îi va da și lui otravă. Să vină și el cu ea „dincolo", în lumea cealaltă, sau în neant, o dată cu ea. Îi legau prea multe lucruri ca să se poată despărți, indiferent că Gabriel știa sau nu știa cîte lucruri și ce lucruri îi leagă. Era și el părtaș, inconștient părtaș, dar părtaș. Trebuia și el să plătească. Din pricina lui, Adina era moartă, ea, Pia, ucigașă în pragul demenței, și Matei pe nedrept în ocnă... Să se destrame fața lui de înger, să putrezească o dată cu ea, Pia, și astfel, în fine, împreună, măcar în moarte împreună...

Pia merse în odaia de alături, odaia ei, fosta odaie a Sandrei Ventura. Pentru ultima dată, Pia se mai uită în oglindă. Merse pînă în fața apelor verzi și se privi. „Și acum, imaginea mea nu se va mai reflecta acolo niciodată. Și nici fața lui Gabriel. Niciodată."

Apoi merse la dulap și scotoci în el cu violență. Planul era făcut. Puțin praf de stricnină mai rămăsese în cutie. Îl păstrase. Puțin, dar destul. Destul, și pentru ea și pentru el. Întîi va lua ea, porția ei, apoi îl va deștepta pe Gabriel și, înainte de a se fi trezit complet, Gabriel, încă amețit, nu se va opune și va bea — porția lui — paharul cu apă pe care ea, cu mîinile ei, i-l va da... i-l va da lui Gabriel.

— Nu l-am iubit cu inima, îşi şopti Pia fierbinte, parcă aceste cuvinte i-ar fi fost rugăciunea dinaintea morţii — nu l-am iubit cu sîngele, nici cu nervii, parcă pînă-n oase l-am iubit — mă dor oasele cînd mă gîndesc la el.

Apoi puse în paharul cu apă conţinutul cutiei, amestecă şi înghiţi jumătate din pahar. Cu cealaltă jumătate, se înapoie în odaia în care Gabriel dormea.

Se opri în faţa lui şi-l privi din nou — Gabriel era încă nemişcat şi acelaşi surîs, ca o boare pură, îi sta pe buze. Paharul tremura în mîinile Piei. Se gîndi : „...Aş dori să vrea el... să ia otravă, măcar atît... cînd va şti totul, să vrea să moară cu mine".

Apoi, o grabă o cuprinsese pe Pia şi o groază. Îşi aminti că băuse otrava, că nu avea timp de pierdut. Se apropie de Gabriel şi-l scutură. Gabriel se deşteptă.

— Ce vrei ? întrebă, abia îngînînd cuvintele de somn, dar cam speriat.

— Trebuie să vorbesc cu tine.

— Pia lasă-mă să dorm.

Gabriel văzu faţa Piei schimonosită, şi închise repede ochii.

Pia se aşează pe un scaun în faţa lui, se aplecă, îl apucă şi îl scutură din nou tare. Gabriel sări :

— Ce vrei ? spuse cu furie.

— Trebuie să vorbesc cu tine.

— Acum ?

— Da.

— Ce, a luat casa foc ?

— Nu, dar în curînd eu am să mor, şi înainte trebuie să-ţi vorbesc, să vorbesc.

Gabriel o privi uluit, buimac. Desigur, Pia înnebunise din nou. De cîtva timp da semne grave. Ce plictiseală ! Iar sanatoriu, iar doctori, iar timp pierdut...

— Ce te-a apucat ? îngînă el.

Îi era silă, somn şi puţin frică.

Pia zise :

— Trebuie să-ţi vorbesc. Am luat otravă, ca Adina, chiar din aceeaşi otravă...

Pia avea un pahar cu apă în mînă. Îl ţinea neglijent şi vorbea cu privirea pierdută, dementă.

Gabriel sări și se așeză pe marginea canapelei. Într-adevăr îi era teamă, dar sila pe care o simțea pentru Pia era mult mai puternică. O privi rapid, dar, ca niciodată pînă acum, își dete seama de toate defectele ei, ca și cum brusc ar fi văzut-o într-o lumină crudă : picioarele prea subțiri, șoldurile grele, talia prea scurtă, gîtul fără grație, tenul impur, sprîncenele prea groase... Simți că o urăște și pentru că l-a deșteptat din somn ca să-i facă o scenă, și pentru că exista, atît de urîtă, în fața lui. Simți cum devine rău, cum dorește să se răzbune că nu-l lasă în pace... Făcuse doară pentru ea tot ce se putea face. O scosese de la balamuc, o adusese în casă, a luat-o și de nevastă, dar voia în schimb să fie lăsat în pace...

Pia, cu mișcări încete, așeză paharul pe masă și spuse încet, rar, ca pentru ea :

— Am să mor.

— Lasă fleacurile astea ! Toți o să murim o dată.

— Nu, eu am să mor acum.

— Cînd acuma ?

— Iată, acum, repede, ca Adina, în fața ta. Nu știu cît va dura... însă nu simt nimic... decît groază.

Gabriel urlă :

— Ești oribilă, imposibilă, ești... Eu am vrut să fiu bun cu tine... și tu...

— Potolește-te. Potolește-ți ura. Potolește-ți scîrba. Potolește-ți frica. Stai liniștit și ascultă...

Gabriel căscă ochii mari la ea. Pia își acoperi ochii cu mîinile. Șopti :

— Nu mă privi așa. Te rog să-ți fie milă. Aș avea nevoie mai mult ca de orice, în clipa asta a morții mele, de milă. Am suferit îngrozitor. O ! de ți-ar fi milă... măcar milă...

Dar Gabriel izbucni iar :

— Să pleci la circ cu numărul ăsta nou din repertoriu tău ridicol, penibil, de mascaradă, de... de balamuc... auzi, de balamuc. Îți interzic să mai vorbești, să mă mai deștepți din somn ca să mă transformi în spectatorul unei comedii abjecte, să mă sperii.

— Știam că nu voi putea să-ți provoc mila. Era de așteptat că am să ratez și clipa asta și că nu voi ști să-mi iau adio...

— Poate vrei o batistă să mi-o fluturi în nas ?

Pia luă paharul de pe masă. Îi spuse lui Gabriel :

— Bea puţină apă, să te potoleşti.

Cu tava îi întinse paharul, Gabriel întinse şi el mîna, mecanic, şi vru să bea. Dar Pia îi trase paharul. Îi spuse :

— Nu, nu îţi dau. Să ţii minte că ai acceptat să bei şi că nu te-am lăsat. Ascultă Gabriel : pînă acum nu am avut puterea, curajul să-ţi spun. Trebuie să ştii că din prima clipă cînd te-am văzut... ţii minte, atunci, în bucătărie, la înmormîntare, cînd ţi-am dat de mîncare... o, m-am îndrăgostit de tine.

Gabriel avu o tresărire. Pia îşi dete seama că Gabriel nu numai că nu o înţelege, dar că nici nu o crede.

Pia continuă :

— A fost o vreme cînd iubindu-te pe tine, fiinţa ta îngerească, credeam că am să mă salvez de oroarea fiinţei mele. Am aşteptat salvarea de la tine — şi apoi, în tot cazul, dacă din pricina ta am suferit cel mai mult pe lume, tot tu ai fost cel care mi-a dat să cunosc şi cele mai mari speranţe... amăgiri. Dumnezeule, cît te-am iubit !

Un fior trecu prin trupul Piei.

— Ce sînt eu de vină, şopti Gabriel şi simţi că e nepermis de simplu. O simplitate fără grandoare.

— Sînt dornică, auzi tu, dornică, mai mult chiar decît să mor o dată cu tine, să te trezesc, fie chiar prin spaimă... să-ţi văd mutra ta de înger răsfăţat, schimonosită de groază, Gabriel, auzi, eu am omorît-o pe Adina. Auzi, înger laş, eu am omorît-o, din pricina ta, înger cretin. O parte din stricnină a băut-o Adina, iar alta, eu, acuma. În paharul ăsta tot otravă e. Ţine minte că nu te-am lăsat să bei şi că puteam să-ţi dau şi ţie, să mori şi tu. Ai vrut să bei. Ţine minte. Acum eu voi muri şi vei fi tot tu învinuit, ca prima dată cu Adina. Ţii minte ? Vei fi învinuit şi, auzi, inconştientule, înger animal, nu se va mai găsi nici un idiot pe lume, nici un frate, care să meargă în locul tău la ocnă. Eu, moartă, Adina, moartă, Matei, la ocnă, şi tu împreună cu el. Ăsta e viitorul. Nici acum nu vrei să mori ?

Pia se opri brusc. Într-adevăr Gabriel se făcuse palid, dar totodată cu o atît de mare frumuseţe, încît Pia rămase înmărmurită. De data asta i se făcu ei frică. O

luciditate aprigă i se aprinse în cap : măsura cu întreaga putere greutatea celor întîmplate. Acum era totul împlinit. Pia, în clipa asta, înţelesese că în fine Gabriel crezuse tot ce i-a spus. Gabriel avea aceeaşi faţă palidă, aceeaşi privire fixă. Îl auzi şoptind ca un suspin, suspinul unui om care nu a respirat de mult :

— A, a, a... aşa ?

— Da, şopti Pia şi începu să tremure, eu am omorît-o.. din pricina ta... din pricina ta.

Gabriel ridică privirea. Întrebă :

— N-a omorît-o el ?

Pia schimonosi un rîs :

— Eu, auzi, eu, eu, din pricina ta, din gelozie. Pia avu iar un tremur. O ! Ce gelozie, ce cumplită gelozie... de mi s-a făcut greaţă de mine. Nici acum nu mi-a trecut. Mi-e teamă că nici moartă n-o să-mi treacă. Mi-a fost greu să iau otravă, ca nu cumva „dincolo" s-o întîlnesc pe Adina... în eternitate cu ea, şi în eternitate departe de tine. O, de ai fi vrut tu... De fapt, însă, eu de mine aş vrea să scap...

Gabriel nu o asculta decît pe jumătate. Îşi reamintise faţa fratelui lui, o avea parcă aievea în faţă. Aprigă amintire. Faţa lui Matei la proces, faţa lui cînd îl strigase pe nume şi el nu răspunsese, rîsul lui Matei cînd el, Gabriel, strigase : „sînt nevinovat" ! Întrebă înfiorat :

— Şi el... ştie că... tu...

— El ? ! Matei ? Nu, idiotul crede că tu, nu se îndoieşte că tu. De altminteri, moralmente, tu eşti de vină.

Pia încetă deodată să mai tremure. Tot corpul i se încordă într-un spasm. Se înecă. Apoi şopti cu fălcile încordate : părea că-şi vorbeşte sieşi, o discuţie începută de mult şi neterminată...

— M-am întrebat şi eu şi nu am găsit răspuns. Poate că e şi el nebun, sau poate că a obosit şi el, sau a iubit-o pe ea atît de mult.

Pia făcu o pauză şi vorbi mai departe, tot ca pentru ea. Acum Gabriel o asculta cu aviditate, s-ar fi putut spune, după expresia feţei lui, cu evlavie.

— A obosit şi el... şi eu am obosit. Poate ştie cineva ce înseamnă o oboseală fără vindecare ? Să nu te mai poţi niciodată odihni ? O fi obosit şi el... şi tot din pricina

ta a obosit. A murit mama ta, obosind să te servească... a obosit Matei de inconştienţa ta... a obosit Adina... am obosit chiar şi eu de tine. Să mergi de bunăvoie în ocnă, e şi asta o sinucidere. A vrut să moară, şi i-a fost frică să se omoare. Eu nu am laşitatea lui... laşitatea fratelui tău... eu, eu am luat otravă ! El e un laş... un laş...

Gabriel izbucni :

— Să taci ! Să taci !

Dar Pia izbucni şi ea, cu o violenţă de necrezut :

— Ba tu să taci, să taci pînă la sfîrşitul zilelor tale. Adio, viaţă, adio, petreceri cu acordeon, adio, femei, adio, dimineţile leneşe în pijama şi picioarele goale... Nimeni, nimeni, nimeni, niciodată, niciodată, nu te va crede că nu m-ai omorît tu. Tu, tu m-ai omorît. Nu ai nici o dovadă că nu tu. Ar fi prea uşor să afirmi că eu am omorît-o pe Adina şi că m-am omorît singură. Tu, tu eşti ucigaşul. Am să mor şi nu mă poate salva nimeni, şi nici pe tine. Ai să ai timp, în ocnă, să te gîndeşti la mine ! Ar fi inutil să chemi în ajutor pe Matei să spună că tot el m-a omorît şi pe mine. O să-ţi fie potrivită pedeapsa mea... dacă vrei, n-ai decît să te omori cu mine. E pe masă paharul. Sub el lăsăm o scrisoare scrisă de amîndoi ca să-l dezvinovăţim — e singurul bine pe care-l mai poţi face fratelui tău. — O faptă bună ! Ce zici ? Nu vrei să mori cu mine ? Nu vrei să-mi spui că mă iubeşti, că nu poţi fără mine şi că te omori, ca să fii cu mine ? ! Am dorit consimţămîntul tău ca să-ţi dau otravă... aş fi vrut ca benevol să vrei... să fii cu mine...

Pia plînse scurt cîteva hohote. Gabriel se ridică de pe canapea şi începu să se plimbe prin odaie. Pia încă bolborosea :

— În fine împreună... tu cu mine. Morţi, dar împreună. Tot ce a fost a fost că am vrut eu, m-ai luat de nevastă că am vrut eu, am locuit în aceeaşi casă că am vrut eu. Ţie ţi-a fost silă, numai silă. Acum îţi ofer acest lucru, ultimul, dar cu consimţămîntul tău, să bem din acelaşi pahar şi să fim înmormîntaţi în aceeaşi groapă. Îl salvăm pe Matei.

Dar Gabriel nu mai ascultase ce spune Pia. Observa încleştarea fălcilor, tremurul trupului şi ştia că nu mai are mult timp de pierdut. Îşi da seama că clipele erau hotărîtoare, dar nu ştia ce are de făcut. Unde să găsească

sprijin, salvare ? Și cum să-l salveze pe Matei ? Ochii lui Matei îi erau în față. Pe Gabriel îl durea creierul, înțepat cu sute de ace, o furnicare, dar în același timp se simțea viu și puternic. Acum trebuie acționat. Acum de el depinde totul. Dar nu știa ce are de făcut. Acele din cap se făcuseră din fierbinți, reci ca gheața. Erau și mai multe și coborîseră pe șira spinării. Fața Piei era hidoasă, verde și țeapănă, ca de lemn, și cu ochii holbați către el. Gura ei încă îl striga :

— Gabriel... Gabriel...

Gabriel vru să plece în cealaltă odaie, să fie o clipă singur. Plecînd, auzi un țipăt în urma lui. Era Pia.

— Nu pleca, nu pleca, stai cu mine, mi-e frică. Gabriel, măcar acum nu pleca. Te iubesc !

Gabriel se întoarse. Ce era mai ciudat din toate era că Gabriel își da seama că înțelesese tot ce trebuia înțeles. Mai știa și că această înțelegere îi răsturnase în întregime ființa, dar încă tot nu știa ce înțelesese. Avu însă timpul să-și dea seama că această înțelegere era atît de adîncă și autentică în el, încît, din clipa aceea, tot ce va face va fi făcut de omul nou din el. „Unii oameni înnebunesc într-o clipă și se poartă în consecință cu nebunia lor. Eu m-am deșteptat la o realitate nouă, acum, în clipa asta. M-am trezit și voi acționa deci în consecință", își spuse. Și Gabriel asistă cu uimire la faptele lui.

Se apropie de Pia. Era solemn. Se opri în fața ei. Văzu cum ochii ei se măresc, ficși, ațintiți, asupra lui. Gabriel îi șopti :

— Olimpia

Pia tresări. Îl privi și mai fix. Niciodată Gabriel nu-i spunea pe numele de Olimpia. Într-un fel de halucinație, Pia șopti : „Olimpia Anestin". Da, astfel îi spusese Gabriel în ziua înmormîntării mamei lui, atunci, în bucătărie... atunci îi dăduse ea de mîncare... atunci... el o privise... surîsese... atunci...

Îl auzi pe Gabriel spunîndu-i acum :

— Te rog, în clipa asta, să mă ierți.

— În clipa morții mele ?, întrebă Pia, care căpătase deodată o voce umilă, o voce de copil.

— Da, acum.

Inima lui Gabriel se încălzi, se dilată de mila prea mare, care-l cuprinsese Mila pe care o simțea era atît de

grandioasă, încît părea să poată cuprinde lumea întreagă. Mila aceasta din el îi era puternică, era mila unui erou, nu a unui cerşetor. De el însuşi nu-i era milă.

— Ai dreptate, spuse Gabriel Piei, eu sînt de vină. Te rog să mă ierţi, măcar tu, tu să mă ierţi că te-am chinuit şi că din pricina mea ai ajuns să faci ce ai făcut. Tot ce ai făcut, înţeleg, ai făcut din durere. Nu eşti de vină.

Pia izbucni în hohote mari de plîns, gemete i se urcară în gît. Îşi ascunse faţa în mîini.

— Şi acum ce să fac ? strigă. E prea tîrziu.

— Să mă ierţi. Asta mai poţi.

— Nu... nu... tu să mă ierţi pe mine... Am omorît-o pe Adina.

— Linişteşte-te ! Ai plătit prin suferinţă. Ai suferit mai mult decît Matei, care e nevinovat. El are puterea nevinovăţiei. Acum tu plăteşti şi prin înţelegere. Înţelege-mă.

— Matei e în puşcărie... cum să mor liniştită ?

— Nimic nu contează în clipa asta decît să mori liniştită. Pia, eu te rog, fă-mi acest bine : înţelege. Eu nu trebuie să mor acum. Voi muri şi eu mai tîrziu, natural, dar nu mă lăsa să trăiesc fără să mă ierţi... ar fi prea greu.

— Vei muri şi tu, mai... tîrziu ?

— Da, ştii prea bine, dar dacă aş lua otrava acum cu tine, aş muri fără voia mea, constrîns, supărat pe tine. Pe cînd altfel, voi trăi binecuvîntîndu-te. Mă voi căzni să-l scap pe Matei... să plătesc ce am greşit... iertat de tine... de Matei. Voi reuşi poate.

Un hohot îi opri lui Gabriel cuvintele în gît.

— Niciodată nu mi-ai vorbit aşa ! Simt că mi se întunecă mintea ! Ce vrei de la mine ?

— Vreau să mă ierţi... să mori împăcată cu mine... Şi să-mi dai astfel timp să îndrept, atît cît voi putea, din ce am greşit, eu şi tu, pînă la sfîrşitul zilelor mele.

Gabriel era în faţa ei, în picioare, cu pleoapele plecate. Pia îşi dete seama că a început să nu mai vadă. Totul era îndepărtat... ah ! cît de departe... Un spasm o încordă violent, o răsturnă ; Gabriel o cuprinse, să nu cadă. Pia strigă :

— ...eu... eu am omorît, nu tu. Dă-mi mîna, nu mă lăsa. E întuneric.

— Sînt cu tine.

Pia îl privi pe Gabriel. Îl văzu. Se liniști, de parcă adormi. Cîteva clipe. Dacă cineva i-ar fi văzut, ar fi putut crede că sînt îmbrățișați din dragoste. În timpul ăsta Gabriel era fericit gîndind că Matei nu era vinovat. Răbdă îmbrățișarea Piei cu deplina conștiință a fericirii lui că Matei e nevinovat. Altceva nu simțea nimic. Era păzit de orice groază, oroare sau scîrbă, prin bucuria gîndului că Matei e nevinovat. Acum rămînea numai să afle și Matei că el, Gabriel, e și el nevinovat. Înaripata bucurie îi sta în trup. Acum rămîne și cum să-l apere pe Matei, cum să dovedească nevinovăția lui... Pia tresări, șopti :

— Gabriel.

— Da !

— Te rog... te rog, să nu uiți... E important : să-i spui lui Matei că roșul de buze de pe cămașă era al meu... același roșu ca al Adinei... cumpărat deodată... L-am mințit... eu am sărutat cămașa ta.

— Bine. Am să-i spun.

— Și acum cheamă doctorul... cheamă vecinii... cheamă servitorii... Cheamă pe Camil... pe Mira... ea o să creadă că eu am omorît-o pe Adina... cheamă-i pe toți... dă-mi o hîrtie... un toc... simt că mor... și în minta mea s-a făcut un gol... N-am murit încă ? E adevărat că tu ești lîngă mine ?... Dă-mi un toc, hîrtie...

— Dacă vrei, poți sta nemișcată, așa, pînă la urmă. Sînt cu tine.

— Au să te învinuiască pe tine.

— Nu știu, dar simt o mare fericire că m-ai iertat tu. Și în gînd Gabriel își zise : „și mai ales că Matei e nevinovat".

Pia rămase iar nemișcată în brațele lui. Pe fața ei curgeau neîncetat lacrimi. Încet, cu greu, șopti :

— Trebuie, trebuie... să fac acest lucru... ce efort uriaș... să nu mor acum... să mă trezesc... nu mă împovăra cu un nou păcat... cheamă, cheamă pe cine vrei... martori.

Gabriel își dete seama că are datoria să încerce să-l salveze mai întîi pe Matei, apoi și pe el însuși. I se părea că libertatea e o condiție majoră.

În clipa cînd încerca să se desprindă de lîngă Pia, un strigăt ieși din gîtul ei, ca la un animal înjunghiat. Gabriel o cuprinse din nou, dar ea înțelesese totul, abisul în care îl trăgea pe Gabriel și avu puterea să-l gonească :

— Du-te... du-te... repede, repede... mor... nu mă lua în seamă ! Fă-ți datoria ! Salvează-l pe Matei. !

Gabriel telefonă, chemă vecinii, pe Camil Tomescu, alți prieteni.

Cînd ei toți sosiră, Pia încă vorbea. Gabriel o ținea în brațe. Pia striga cuvintele printre spasme :

— Eu... eu... și pe Adina... Matei nevinovat... eu am furat otrava din laboratorul lui Matei... mai am încă cutia cu stricnina ascunsă în poșetă... o cutie mică, veche... aproape goală... pentru Adina... am păstrat-o... e învelită într-o batistă... cămașa de la dosar e cu roșul de buze al meu... am mințit... eu, eu am omorît... roșul de buze era același cu al Adinei... roșul ei e la dosar, al meu în poșetă... același, eu am sărutat cămașa ta... Gabriel. Gabriel, mor.

Gabriel se aplecă asupra ei.

— Acum fii liniștită. Ți-ai făcut datoria. Matei e salvat.

Și Gabriel își așeză obrazul pe fața ei. O simți vîscoasă de transpirație, țeapănă și rece. Trupul Piei încă zvîcnea. Gabriel rămase nemișcat pînă cînd trupul se liniști, pînă înțelese că rigiditatea și răceala trupului pe care-l ținea în brațe erau ale morții. Atunci, Gabriel se ridică. Desprinzîndu-se de Pia, o așeză încet pe pernă. Ochii ei erau închiși. Gabriel observă că în paloarea morții, în liniștea morții, Olimpia Anestin căpătase o frumusețe nebănuită. Semăna cu Adina. Apoi mai observă că în odaie era lume multă, servitorii casei, niște vecini și Mira și Camil Tomescu. Se simțea puternic și pur. Se gîndea că-l va revedea pe Matei și că îl va putea salva. O bucurie imensă îl cuprinse. Matei, fratele lui, era nevinovat.

CUPRINS

Prefață V

FRATELE MEU, OMUL

(1965, 1973)

Lector : CONSTANTIN MOHANU
Tehnoredactor : GEORGETA CÎRSTEA

Bun de tipar : 17.07.1969
Coli ed. 18,66. Coli tipar 19

Comanda nr. 90 165
Combinatul poligrafic „Casa Scînteii",
Piața Scînteii nr. 1 București,
Republica Socialistă România

ISBN 973—21—0117—2

Lei 16,50